ସେଦିନର କାହାଣୀ

ଦଶମ ପର୍ବ

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ରୋହିତର ଡାଏରୀ

(ଦଶମ ପର୍ବ)

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଏସ୍.ବି ପବ୍ଲିକେଶନସ୍
ବିନୋଦବିହାରୀ,
କଟକ-୭୫୩ ୦୦୨

ରୋହିତର ଡାଏରୀ

(ଦଶମ ଖଣ୍ଡ)

ଲେଖକ : ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପ୍ରକାଶକ :
ନଳିନୀକାନ୍ତ ନନ୍ଦ
ଏସ୍‌ବି ପବ୍ଲିକେଶନସ୍
ବିନୋଦବିହାରୀ, କଟକ-୨

ମୁଦ୍ରଣ :
ସୁବି ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ
ଦାସ ସାହି
କଟକ-୧୨

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ-୧୯୯୧

ମୂଲ୍ୟ-ସତେଇଶ ଟଙ୍କା

ROHITARA DIARY

Written by Sri Chittaranjan Das, Published by Sri Nalinikanta Nanda,SB Publications, Binodbehari Cuttack-2 & Printed at Subi Printers, Cuttack-12

1st Edition-1991 Price-Rs. **27-00**

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରକାଶନର ଇତିହାସରେ ଏକ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ନାମ, ଏକ ସ୍ମରଣୀୟ ନାମ । ମୋ' ପାଇଁ ସେ ଆଗ ବନ୍ଧୁ, ତା'ପରେ ପ୍ରକାଶକ ।

ଗତ ତିରିଶି ବର୍ଷ ହେଲା ବହୁ ଦୁଃପରିସ୍ଥିତି ତାଙ୍କୁ ଅଣ୍ଟା ଭାଙ୍ଗି ପକାଇ ଦେଇଥିଲା । ତଥାପି, ବାହାରେ ଭଙ୍ଗା କବାଟ ଉପରେ ଝଡ଼ ପିଟୁଥିବା ବେଳେ ମଧ୍ୟ, ଭିତର ଦୀପଟି ଜଳୁଥିଲା । ସେହି ଦୀପଟି ପୁନର୍ବାର ବାଟ ପାଇଛି । ବନ୍ଧୁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବାବୁ ପୁନର୍ବାର ତାଙ୍କର ଧର୍ମକୁ ଫେରି ଆସିଛନ୍ତି ।

ଫେରି ଆସିବାର ଏହି ଆନନ୍ଦବେଳରେ 'ରୋହିତର ଡାଏରୀ'ର ଦଶମ ପର୍ବଟି ମୁଁ ତାଙ୍କର ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରୁଚି ।

ଲେଖକ

୨୮ । ୯ । ୭୭

ମୋ'ର ମନକୁ ଆପଣା ହୃଦୟର ଗଭୀରତମ ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ଏମିତି ସକାଳ ମିଳୁଥାଉ;- ଯେଉଁଠି ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ ଯେଉଁ ସୀମାର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇପାରିଲେ ଭିତର ଓ ବାହାର ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଭେଦ ରହେନାହିଁ, ସେଇଠି । ପ୍ରକୃତିର ଏହି ଶାନ୍ତ ସନ୍ନିଧାନ ମୋତେ ବାସ୍ତବ ଜୀବନର ସଂସାରଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ନିଏନାହିଁ, ମୋତେ ନିର୍ମଳ ଏକ ସମର୍ପଣ ସହିତ ସଂସାର ଭିତରକୁ ଫେରାଇ ଆଣେ । ଅନ୍ଧାର ଯାଇ ସକାଳର ଶାନ୍ତ ଆଲୋକରେ ଦଶଦିଶର ଏହି ଜୀବନଭଣ୍ଡାର ବିକଶିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ପରି ସକାଳର ଦେବାଳୟରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା ମାତ୍ରକେ ମୋ'ର ପୂଜାର୍ଥୀ ମନ,ଯେପରି ସମଗ୍ର ମଣିଷ ସଂସାରକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ଓ ଆପଣାର ଆଖିଆଗରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ । ତେଣୁ, ସଂସାରରୁ ଛଡ଼ିଯିବାର ବାଟ ଆଉ କେଉଁଠି ରହିଲା ? ରାତିର ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ମୋ'ର ଉତ୍ତେଜିତ ସନ୍ତାପସ୍ଫୀତ ମନଟା ନାନାପ୍ରକାର ଉଗ୍ରତାରେ ନାନା ଖିଅ ଛଡ଼ାଇ ବଡ଼ କାଙ୍ଗାଳ ଓ ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ, ନାନା ଜୀବନଗ୍ରାମକୁ ମାଡ଼ିମକଚି ଦେବାର ଫାନ୍ଦଫିକର କରୁଥାଏ, ନାନା ଶତ୍ରୁତାରେ ଜୀବନର ସତ୍ୟସୂତ୍ର ଗୁଡ଼ିକୁ କାଟି ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ସଂସାରର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ କେବଳ କ୍ଷତ ଓ କ୍ଷତି ଦେଖିବା ବ୍ୟତୀତ ଯେପରି ଏହି ଆଖି ଲାଗି ସେତେବେଳେ ଆଉ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ହିଁ ନଥାଏ । ସେତିକବେଳେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗେ, ସେତିକବେଳେ ସିନ୍ଦୂର ଫାଟେ ଓ କ୍ରମେ ଫରଚ୍ଛ ହୋଇଆସେ । ସମଗ୍ର ଜୀବନର ଏହି ମହାନଗରୀ ଭିତରେ ମୁଁ ମୋ'ର ହୃଦୟମାର୍ଗ ଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ସଖ୍ୟସୂତ୍ର ଗୁଡ଼ିକୁ ସାଉଁଟି ନେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ: ମୁଁ ମୋ'ର ଉତ୍ତରାଧିକାର ଫେରିପାଏ, ସବୁ ବୈରାଗ୍ୟ ଓ ବିରକ୍ତି ସ୍ୱୀକୃତିମୂଳ ସମର୍ପଣରେ ମିଳାଇ ମିଳାଇ ଯାଏ ।

୨୯ । ୯ । ୭୭

ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଏବେ ଦର୍ଶନକଥା କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରୟୋଗଶାଳାରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରଣବାଦର ଯୁକ୍ତି ଅନୁସାରେ ସକଳ ପ୍ରକାର ଯାନ୍ତ୍ରିକତାର ଅନ୍ୱେଷଣ କରୁଥିବା ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଜୀବନର ଚରମ ମୂଲ୍ୟ ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ତେଣେ ରାଜନୀତି, ସମାଜନୀତି, ଅର୍ଥନୀତି ଓ କଳାକ୍ଷେତ୍ରର ଅନ୍ୱୀକ୍ଷକମାନେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଢଙ୍ଗରେ ସବୁକଥାର ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଜ୍ଞାନର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ

ଆପଣାର ଚର୍ଯ୍ୟା ଓ ବସ୍ତ୍ରରକୁ ଅଧିକ ମୋହମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ ବୋଲି କହୁଲେଣି । ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଉଭୟ ଶିବିର ପକ୍ଷରେ ମୁଁ ଏକ ଶୁଭ ସଚନା ବୋଲି ମନେକରୁଛି । ଏତେଦିନ ଯାଏ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ତଥାକଥିତ ଅଣବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ [illegible] ଅର୍ଥାତ୍, ସେମାନେ ଆପଣା [illegible] ସମାଜର [illegible] culture [illegible] ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର [illegible] ତଥାକଥିତ [illegible] ବୈଜ୍ଞାନିକ [illegible] ହେଉ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉପରେ ନୁହେଁ, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ତାହାର କେତେକ ପରିଣାମ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ପୁଣି, ତଥାକଥିତ ଅବୈଜ୍ଞାନିକ ଏକା ଆସନ ମାଡ଼ି ବସିବା ଲାଗି ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କୁ ତଡ଼ିଦେବାକୁ [illegible] ଆମର ଆଦର୍ଶ ଓ ବାସ୍ତବ [illegible] ଆମର ଅବିବେକିତା [illegible] ଆମେ [illegible] ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୁଃଖ [illegible] ଆମ ଜୀବନର ଭୂମି ଉପରେ [illegible]

ଶିକ୍ଷା କରିବି, ଅଥବା [illegible] ହିଁ ଦେଉଛି, ଆମ ଭବିଷ୍ୟତରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ [illegible] ଅନେକ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇ [illegible]

ପ୍ରଶସ୍ତ ଓ ଖରାପ ବୋଲି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଜାଣିଛି । ଜଣେ ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷକ ହେବା ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଆମ ଦେଶର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିସର ନାହିଁ,—ଏପରି କହୁଥିବା ଲୋକ ସହିତ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଏକମତ ହେବି । କିନ୍ତୁ ତା' ବୋଲି ମୁଁ ଜଣେ ହୋଇ ପଡ଼ିନାହିଁ । ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ପ୍ରମାଣ ହୋଇ ଯିଏ କିଛି ହୋଇ ଯାଇନାହିଁ ବା ସେ ଆଉ କିଛି କରି ପାରିବନାହିଁ ବୋଲି ମାନି ନେଇ ସାରିଲିଣି, ମୁଁ ତା' ସହିତ କଦାପି ଏକମତ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ, ପରୀକ୍ଷା ହିଁ କେବଳ ମଣିଷ ହିଁ ସୃଷ୍ଟି କରେ । ଏହି ପରୀକ୍ଷା ହିଁ ମୁଁ ସୃଷ୍ଟି କରି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋ ଭଳି ଆହୁରି ଅନେକ ମଣିଷ ସୃଷ୍ଟି କରିବେ । ପୁଣି, ଜଣେ ମଣିଷ ହିଁ ଜୀବନରେ ମୁଁ କିଛି ନକରି ଏକ ନିରାଶାମୟ ଜୀବନ ଧରି ବସିଗଲେ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରୀକ୍ଷା ଠାରୁ ଭେଟିବାକୁ ହିଁ ଅଧିକ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଉଛି । ଏହି ପରୀକ୍ଷା ଠାରୁ ଅଧିକ କଠିନ ଓ ଅଧିକ ଅନିଶ୍ଚିତ ପରୀକ୍ଷାରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ମୁଖୀନ କରିବ । ତାହାରୁ ଏକଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାପଡ଼ୁଛି ଯେ କୌଣସି ଶୃଙ୍ଖଳାବଦ୍ଧ ଶିକ୍ଷା ମୋ ପରୀକ୍ଷା ଠାରୁ ଦୂରେଇ ନେବାକୁ ଆସିବ, ତେବେ ସେ ସବୁ ଉତ୍ତରିଯିବ ଓ ଭିନ୍ନ ମାର୍ଗରେ ଚାଲିବ, ଏପରି ବିଶ୍ୱାସ କରିବାଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷାଠାରୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ [illegible] ନାହିଁ, ମୋ'ର ଆପଣା ମନ ଓ ମୋ'ର ଆପଣା ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଅନୁଭୂତି [illegible] ହିଁ ତା'ଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ ପରିଚୟ ମିଳିଥାଏ । [illegible]

ଆଜି ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ, ଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ । ଶିକ୍ଷାପ୍ରତି ଆଶା ଆଣରେ ଅପିନା କଣ ମୁଁ କହୁଛି ଯେ, ଅର୍ଥ ମଣିଷ ସହିତ ଭିଣ ଲଢ଼ିବାକୁ ମୋର ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ । ମୁଁ ମନେକରେ ମୋ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଯିବାକୁ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଉଚିତ ବୋଲି ମାନିଥାଏ ଏବଂ ମୁଁ ଜାଣେ ଯେ, ମୋ ଆଗରେ ଯେତେ କାର୍ଯ୍ୟ ବାକି ରହିଛି, ତାହା ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାଲାଗି କେବଳ ଗୋଟିଏ ଜୀବନ ନୁହେଁ, ଏକାଧିକ ଜୀବନର ଆୟୁ ଦରକାର । ତେଣୁ ଯୁଦ୍ଧ ଲଢ଼ିବାରି ବେଳ ବା କାହିଁ ? ମାତ୍ର, ଅନେକ ସମୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ମାତ୍ରକେ ହିଁ ଯେପରି ଆଗରୁ ଆଉ କେତେଜଣଙ୍କ ସହିତ ବା କେତେ ପ୍ରକାରର ସ୍ୱାର୍ଥ ସହିତ ଲଢ଼ିବା ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ହିଁ ହୋଇପଡ଼ୁଛି । ମୁଁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ, କୌଣସି

ଅନୁଷ୍ଠାନ ଜରିଆରେ ହିଁ ମୋତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ଏବଂ ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକରେ ଶାସକ ହିସାବରେ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୀମାନେ ବସିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଯେପରି ଶିକ୍ଷାର ବିକାଶ କରାଇବାରେ ସହାୟକ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଆଗ ଶାସକ ହେବାକୁ ହିଁ ଅଧିକ ଉତ୍ସୁକ ରହୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର କ୍ଷମତାସନ ଏହି ଦେଶର ସର୍ବୋମର୍ଯ୍ୟସ୍ଥ ପରମ୍ପରା ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ଜିଦ୍‌ଖୋର୍ ଓ ଆତ୍ମସଚେତ କରି ରଖିଛି । ଅନେକ ସମୟରେ ସେମାନେ ନାନା ପ୍ରକାରର ଓ ନାନା ସ୍ତରର ଅଶିକ୍ଷିତ ଅନୁଷ୍ଠାନର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଜଣାଶୁଣାର ବ୍ୟକ୍ତି ଭିତରେ ଶିକ୍ଷକ ହେବାର ସବୁ ଆଗ୍ରହକୁ ଯେପରି ଚୂନା କରି ଦିଆଯାଉଛି । ପୁଣି, ଏହିମାନଙ୍କ ସହିତ ରଣ ଯୁଝି ପଥ ପରିଷ୍କାର କରିବାକୁ ବସିଲେ ବେଳକୁ ଯେପରି ନିଜର ସବୁ ଶକ୍ତି ସରିଗଲା ପରି ଲାଗୁଛି । ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଜୀବନଟା କ'ଣ ଏହିପରି ନିର୍ବୋଧ ସଙ୍ଗ ସହିତ ଯୁଝିବାରେ ହିଁ ନିଃଶେଷିତ ହୋଇଯିବ, ନା ଜୀବନରେ ଆପଣାକୁ ସାର୍ଥକ ଭାବରେ ଲଗାଇ ପାରିବାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବସର ବି କେବେ ମିଳିବ ?

୩ । ୧୦ । ୭୬

କୋଟିପତି ଓ ଉଦ୍ୟୋଗପତି ବର୍ଗଙ୍କର କୌଣସି ଜଣେ ତରୁଣ ଏବେ କଲିକତାରେ କହିଛନ୍ତି ଯେ, କଂଗ୍ରେସର ବର୍ତ୍ତମାନ ନେତାମାନଙ୍କର ହାତରେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନଟିର ଭବିଷ୍ୟତ ନିରାପଦ ରହିଛି ଓ ସେହି କାରଣରୁ ଭାରତବର୍ଷର ଭବିଷ୍ୟତ ମଧ୍ୟ ନିରାପଦ ରହିଛି । କୋଟିପତିଙ୍କର ମୁହଁରୁ ଏହି ଶୁଭବାଣୀ ଶୁଣି କଂଗ୍ରେସ ନେତାମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱଭାବତଃ ଲାଜ ମାଡ଼ିବା କଥା । କୋଟିପତି ଏହି ଶୁଭ-ବାଣୀର ପ୍ରୟୋଗ କଲାବେଳେ ସେହି ସଭାରେ ଯେଉଁ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ବା ନେତାମାନେ ବସିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି କଥାରେ ଲାଜ ମାଡ଼ିଥିବ କି ନାହିଁ, ସେକଥା ମୁଁ କହି ପାରୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଭାବୁଛି, କୋଟିପତି ମୁହଁରୁ ନବାହାରି ଭାରତର ଜଣେ ଚାଷୀ ବା ମୂଲିଆ ମଜଦୁରର ମୁହଁରୁ ଏକଥା ବାହାରିଥିଲେ କଂଗ୍ରେସ ଲାଗି ଏହା ଗୌରବର ବିଷୟ ହୋଇଥାନ୍ତା । ବସ୍ତୁତଃ କଂଗ୍ରେସର ନେତାମାନେ କଥାରେ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଉଚ୍ଚାକାଙ୍କ୍ଷାକୁ ପ୍ରକଟ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଆଜକୁ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ଗାନ୍ଧୀ ବିଦାୟ ନେବାର ଦିନଠାରୁ କଂଗ୍ରେସର ମହାମହିମ ସମ୍ରାଟମାନେ ଦେଶର ସାଧାରଣ ମଣିଷ ପାଇଁ ଶାସନ ଚଳାଇବାର ମସୁଧାମାନ କରୁଛନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଦେଶର ରାଜନୈତିକ ନେତୃତ୍ୱ ଦିନକୁ ଦିନ ସାଧାରଣ ମଣିଷର ହାତପାଆନ୍ତାରୁ ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଯାଉଛି । ହୁଏତ ଏହା କୋଟିପତି ମାନଙ୍କର ହାତ ଆଡ଼କୁ ଘୁଞ୍ଚି ଘୁଞ୍ଚି ଯାଉଛି । ହୁଏତ ସେହି କାରଣରୁ ନେତାମାନେ ସଭା ମଣ୍ଡାଇ ବସିଥିବାବେଳେ ସେମାନେ ଭାରତର

ସ୍ୱାର୍ଥ ଓ କଂଗ୍ରେସର ସ୍ୱାର୍ଥ ନିରାପଦ ହାତରେ ରହିଛି ବୋଲି ହର୍ଷ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରୁଛନ୍ତି । ଜାତୀୟତାର ରଙ୍ଗ ବଦଳିବାରେ ଲାଗିଛି, ପରିଚ୍ଛଦ ଓ ପରିଭାଷା ବି ହୁଏତ ବଦଳିବାରେ ଲାଗିଛି । ଗଣତନ୍ତ୍ରଟା ବି ଅନ୍ତଃପୁର ଭିତରେ ହିଁ କ୍ରମେ ଅମୁହା ହୋଇ ଯାଉଛି ।

୪ । ୧୦ । ୭୭

ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ ମୂଳତଃ ହେଉଛି ଏକ ମାନବିକ ସମସ୍ୟା । ମୋ'ର, ତୁମର ଓ ତା'ର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଉପରେ ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ ମୂଳତଃ ନିର୍ଭର କରୁଛି । ମୁଁ ଏକଥା ପଢ଼ି ଆସିଛି, ନିଜେ ମଧ୍ୟ ବାରବାର ସେଇକଥା ଅନୁଭବ କରି ଆସିଛି । କିନ୍ତୁ ଚାରିପାଖକୁ ଭରସା ବଢ଼ାଇ ଯେତେବେଳେ ମୋ'ର ସାଥୀ ଓ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଛି, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ମ୍ରିୟମାଣପ୍ରାୟ ଦେଖି ବେଳେ ବେଳେ ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ଟଳିଯିବା ପରି ଆରମ୍ଭ କରୁଛି । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ସମାଜର କଳଟା ବା ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ସଙ୍ଗଠନଟା ବଦଳିବା ଉପରେ କେତେ ଭରସା କରି ବସିଛନ୍ତି । ସେହି ସଂଗଠନ ନବଦଳିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଏଠି କିଛି କରିବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ବୋଲି ସେମାନେ ଧରି ନେଇଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଆଗ ସମାଜ ଓ ସାମାଜିକ ନେତୃତ୍ୱ ଠାରୁ ଅନେକ ଆଶା କରି ରହିଥିଲେ, ହୁଏତ ସେହି ପ୍ରାଥମିକ ପ୍ରେରଣାରେ ସେମାନେ ଆପଣା ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ କିଛି କରିପାରିବେ ଓ ତଦ୍ୱାରା ସମାଜର କିଛି କରିପାରିବେ ବୋଲି ଭରସା ରଖିଥିଲେ । ସମାଜ ଭିତରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରେରଣାର ଫରୁଆ ରହିଥିଲା । ଆଜି ସେହି ଫରୁଆ ଲୁଟିଗଲା ପରି ଲାଗୁଛି । ସମାଜର ନେତୃତ୍ୱ ଅସାମାଜିକ ଭାବରେ ଆପଣାର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ତଥାପି ଆପଣାର କଥା କହିବାକୁ ଆଦୌ ନିରାପଦ ମନେ କରୁ-ନାହାନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍, ଆପଣାର ସକଳ ପ୍ରତିବାଦକୁ ସେମାନେ ଧୂଆଁ ପରି ଆପଣା ଭିତରେ ଚାପି ରଖୁଛନ୍ତି ଓ ଉପରେ ସଫଳତାଭିଳାଷୀ ମଣିଷ ହିସାବରେ ନୀରବରେ ସବୁ ମାନି ଚଳିବାକୁ ହିଁ ନିରାପଦ ମଣୁଛନ୍ତି ।

୫ । ୧୦ । ୭୭

ଧର୍ମଘଟ କରିବାକୁ ପିଲାଏ ଉଚିତ ମନେକଲେ, ତେଣୁ ଧର୍ମଘଟ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷକ ପଢ଼ାଇବି ବୋଲି ମନ ବଳାଇ ଯାଇଥିଲି, ଧର୍ମଘଟ ହେବାରୁ ଫେରି ଆସିଲି । ଧର୍ମଘଟ କରିବା ଯେତେ ଆବଶ୍ୟକ ଓ ଯେତେ ସମୀଚୀନ ବୋଲି ବୁଝିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଶିକ୍ଷକର ଦୁଃଖ ଯିବନାହିଁ । ଆଜି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଅସହାୟ ବୋଲି ମନେହେଉଛି । ଆଜି ସତେଅବା ମୋ'ର

[illegible] ଆପଣା ଘରରୁ ନେଇକେ, ମୋତେ ଏତେବଡ଼ ଘରେ ଏକୁଟିଆ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଇ-ଛନ୍ତି । କେବଳ ଶିକ୍ଷକଦ୍ୱାରା ଛାତ୍ରର ମାଣ ପୂରେନାହିଁ, ଛାତ୍ରଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷକର ମାଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ । ସେଥିଲାଗି ଆଜି ଦିନଟାଯାକ କେବଳ ଖାଲି ଅଣ୍ଟା ନେଇ ବୁଲୁଥିଲା ପରି ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଚି । ଏହି ଧର୍ମଘଟ ଦ୍ୱାରା ଦେଶ ଓ ଜାତିର କି ଲାଭ ବା କ୍ଷତି ହେବ, ସେକଥା ବିଚାର କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଆପଣାର ଛାତ୍ରମାନେ ମୋତେ ଆଜ ଅନ୍ତର୍ଜ୍ୱାଳା ଦେଇଛନ୍ତି । [illegible] ଶିକ୍ଷକ ହେବାର ଲାଳସା ହିଁ ଆପଣାର [illegible] ବୋଲି ଗଣନା କରି ନେଉଥିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସନ୍ଦେହ [illegible] ଆପଣା ପାଖରେ ଆଜି ଯେପରି ଲାଗୁଚି, ସେହି ହେତୁରେ ମୋହର ଆପଣା [illegible] ଡାକିବାର ଅଧିକାରକୁ ମଧ୍ୟ କାହିଁକି ମୋ'ଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇଯାଉଛନ୍ତି ? ଏଥି-ଲାଗି ମୁଁ କେଉଁ ଦରବାରରେ ଯାଇ ଅଭିଯୋଗ କରିବି ? [illegible]

[illegible] ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ମୋ'ର ଯେପରି ଧର୍ମଘଟ କରୁଛି । ଦୁଃଖରେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁଚି, ଧର୍ମଘଟ ହେବାର କାରଣରେ ନୁହେଁ । [illegible] ଯେଉଁ ଧର୍ମଘଟ ହୋଇ ମୋତେ ଛୁଟି ମିଳିଲା ବୋଲି ମୁଁ ଯଦି କୌଣସି ଖୁସି ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ, ତେବେ ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଲଜ୍ଜାର ବିଷୟ ହେବ । ଯେଉଁ ପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ ଆପଣା କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଓ ଧର୍ମସମ୍ବନ୍ଧ ଜନ୍ମ ନେଇନ, ଏପରିକି ଅନେକ ଦିନରୁ [illegible] ଓ ପ୍ରଧାନତଃ [illegible] ହେଉଛନ୍ତି ସେହିମାନେ ଏହି [illegible] ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୋଦିତ ଓ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ହୋଇ [illegible] ଆଜି ପିଲାଙ୍କର [illegible] ସାହସ ଓ [illegible] ଦେଖି ସେମାନେ [illegible] ପ୍ରକାରର [illegible] ସରକାରୀ [illegible] ଓ [illegible] ଧର୍ମଘଟ [illegible] ଯେପରି ଦାୟୀ, [illegible] ଏଥିଲାଗି ଯେତିକି ଦାୟୀ, ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜ [illegible] ଓ ଅଧିକାରୀ-ମାନେ ଯେତିକି ଦାୟୀ, ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ [illegible] ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହିତ ଏଥିଲାଗି ନିଜକୁ ସେତିକି ଦାୟୀ ବୋଲି ଭାବୁଚି । ମୁଁ ମୋ'ର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ [illegible] ମଣିଷ ହିସାବରେ ଦେଖି ଆସିଥିଲି ନା ମୂଳତଃ ପଶୁ ବା [illegible] ପରି ଦେଖି ଆସୁଥିଲି ? ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଆପଣା ଗୋଡ଼ରେ ଠିଆ ହେବାରେ ଓ ଆପଣା ଚିନ୍ତାରେ [illegible] ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲି ନା ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ମୋ'ର ଉପରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିର୍ଭରଶୀଳ କରି ରଖିବାର ବୁଦ୍ଧି ଲଗାଇ ରଖିଥିଲି ? ଏହା ସହିତ ଏହି ଧର୍ମଘଟର ଭିତରେ ଅନେକ ସମ୍ପର୍କ ରହିନାହିଁ ?

[illegible] ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତାର ଏହି ଯୋଗ୍ୟ [illegible] ମନରୁ ଅମୁକ [illegible] ଉପଲବ୍ଧ [illegible] [illegible] [illegible] ଦେଶର [illegible] ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ [illegible] ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତାରୁ ସେଥିରୁ ବାହ୍ୟ [illegible] ଲାଗିଥିଲା, ତାହା ଆମକୁ [illegible] ଅଧିକ [illegible] ଦେଶରେ ଅଧିକ [illegible] ଜନ୍ମ [illegible] କ୍ଷେତ୍ରେ [illegible] ଅନ୍ୟାସ୍ତ [illegible] ଓ [illegible] ମହତ୍ତ୍ୱ ଏହି ଦେଶରେ ନେତୃତ୍ୱକୁ [illegible] 'ଧରିଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦୂର କରିବା ଲାଗି ଦେଶର [illegible] ପାଇବା ଲାଗି ଏହିପରି ଏକ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତା ହିଁ ଦରକାର ଥିଲା । ମୁଁ ଭାବେ, ଦେଶର [illegible] ଅର୍ଥାତ୍ [illegible] ସ୍ୱୀକୃତ [illegible] ଗୁଡ଼ାକୁ ହଲାଇଦେଇ ପାରିବା ଲାଗି ଏ ଦେଶରେ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତା ନୁହେଁ, ଏକ [illegible] ଆବଶ୍ୟକତା ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିଲା, ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେହି ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତା ଆମକୁ ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦିଗରେ ସଚେତ କରାଇଦେଇ ପାରିବ କି ? ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିବା ଅସନ୍ତୋଷକୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଏକ ସତ୍ୟ ମାନେ; ଏ ଦେଶର ଯୁବକଙ୍କୁ ଓ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରକାରର ଅବଜ୍ଞା ହେତୁ ଯେପରି ଭାବରେ ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିଲ, ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏକ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନେ; ମାତ୍ର ଆପଣା ଘରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଦେଲେ ଓ ସେହି ଉପାୟରେ ସାମୂହିକ ଜୀବନକୁ ବ୍ୟାହତ ଓ ଆତଙ୍କିତ କରି ରଖିଲେ ଯେ ଆମର ଆକାଂକ୍ଷିତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆପେଆପେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଯିବ, ଏହାକୁ ମୁଁ କଦାପି ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନି ପାରିବି ନାହିଁ । ଏ ଦେଶର ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା କ୍ରାନ୍ତି ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲାଗି ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ନେତୃତ୍ୱ ଆବଶ୍ୟକ ।

[illegible] ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ ଆପଣାର ବେତନ ବୃଦ୍ଧି ଲାଗି ରାସ୍ତାରେ ଧର୍ମଘଟ-ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ, [illegible] ସେହି ଶିକ୍ଷକ [illegible] ଧର୍ମଘଟ ଓ ଛାତ୍ରମାନେ [illegible] ଧ୍ୱଂସମୂଳକ କାଣ୍ଡରେ [illegible] ପ୍ରକାଶ କରୁଛି । ଏହି ଆନନ୍ଦ-ପ୍ରକାଶର ଉତ୍ସ [illegible] ମୁଁ [illegible] ବୁଝିପାରୁଛି, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେହି ଉତ୍ସପ୍ରେରଣା [illegible] ସେହି [illegible] ମୁଁ [illegible] ବୋଲି କଦାପି କହି ପାରୁନାହିଁ । ବାହାରେ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ କ'ଣ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ହେଉଥିବ କେଜାଣି, ଆପଣା ଭିତରକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଏତିକି ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଛି ଯେ, [illegible] ମୁଁ [illegible] ଏହିପରି ଉତ୍ସପ୍ରେରକଗୁଡ଼ାକ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ଏହିପରି

ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି, ତେବେ ତାହା ମୋ'ର ଶିକ୍ଷକ ହେବାରେ ଓ ଶିକ୍ଷକ ହେବାରୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସନ୍ତୋଷ ଓ ଆନନ୍ଦ ପାଇବାରେ ଖାଲି ବାଧକ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତା । କାଲି ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରୁନଥିଲା, ଆଜି ହୁଏତ ସେହି ଶିକ୍ଷକ ହିଁ ଶିକ୍ଷାର ସବୁ ବିପଣି ବନ୍ଦ ହୋଇ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଅଶିକ୍ଷିତତାର ଅଭିନୟ ଚାଲିବାରୁ ଖୁବ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଛି । ଆମ ଦେଶର ଛାତ୍ରସମାଜ ଯେ ଏପରି ଭୂମିକାରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଆଣି ଏହି ଦୁରବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଥିବାରେ ଆମ ଶିକ୍ଷକ-ମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଭାଗ ରହିଛି । କାଲି ମୁଁ ମୋ' ଛାତ୍ରକୁ ଯେପରି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲି, ଆଜି ଛାତ୍ର ରାସ୍ତା ଉପରେ ତାହାର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ହିଁ ଦେଖାଉଛି । ହଁ, ଏପରି ହେବା ପଛରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାରଣ ମଧ୍ୟ ରହିଛି, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ତା'ହାର ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷକର ଦାୟିତ୍ୱ ଆଦୌ ଊଣା ହୋଇ ଯାଉନାହିଁ ।

୯ । ୧୦ । ୬୭

କାଲି ଆଗ୍ରାରେ ପୁଣି ପୁଲିସ୍ ପକ୍ଷରୁ ଲାଠିମାଡ଼ ହେଲା । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଶୋଭାଯାତ୍ରାକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଓ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିବାକୁ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ସହିତ ଯାଉଥିବା ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ଉପରେ ଆଗ ମାଡ଼ ବସିଲା । ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ହିସାବରେ ମୁଁ ସେହି ଅଧ୍ୟାପକ-ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଉଛି । ଅଧ୍ୟାପକ ଛାତ୍ରର ପାଖେପାଖେ ଠିଆହୋଇ ହିଁ ସର୍ବୋଚିତ ଓ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଭାବରେ ଆପଣାଧର୍ମର ପାଳନ କରି ପାରିବ । ଆମ ଦେଶର ଦୁର୍ଗତ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନେକ ଅଧ୍ୟାପକ ସାଧାରଣତଃ ଏପରି କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ଆମ ଭିତରୁ ଅନେକେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବୋଲ ମାନୁଥିବା ରଥ ଘର ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥାନ୍ତି । ଅନେକ କ୍ଲାସଘର ବାହାରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କୌଣସି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଛି ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଭାବି ପାରନ୍ତି-ନାହିଁ । ପିଲାଏ ଧର୍ମଘଟ କଲେ ଅନେକେ ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି, ପିଲାଏ ରାସ୍ତା ଓ ଶୋଷଣ-ଚର୍ମୀ ନେତୃତ୍ୱର ଶିକାର ହେଲେ ଅନେକ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଭର୍ତ୍ସନା କରି ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱ ସାରିଦିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯଦିହେଲେ ଜଣେ ଏପରି ଅଧ୍ୟାପକ ଥାଆନ୍ତି, ଯିଏ କି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଦୁଃଖସୁଖରେ ଭାଗୀ ହୁଅନ୍ତି, ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଲାଗି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେଉଥିବା ପାହାରମାନ ଆଗ ଏହିପରି ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼େ । ଅଧ୍ୟାପକ କୁଳର ଇଜ୍ଜତ ରହେ, ଅଧ୍ୟାପକପଦର ମହତ୍ତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ରହେ ।

୧୦ । ୧୦ । ୬୭

ଆପଣାର ଚଳବାଟରେ ଆପଣାକୁ କେତେଥର ଆପଣାର ସାଥୀ ପରି ମନେହୁଏ, କେତେବେଳେ ଶତ୍ରୁ ପରି ମନେହୁଏ । କେତେବେଳେ କେବଳ

ଗୋଟାଏ ଦୁଷ୍ଟ ଅମାନିଆ ପିଲା ପରି ମନେହୁଏ, ପୁଣି କେତେବେଳେ ସବୁ ଜୀବନ, ସବୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସବୁ ଆକର୍ଷଣକୁ ସମ୍ଭାରି ଧରିଥିବା ଏକ ଅନାବିଷ୍କୃତ ଅଥଚ ଅତି ପରିଚିତ ଭଣ୍ଡାର ବୋଲି ମନେହୁଏ । ଏହାଭିତରୁ କେଉଁଟା ଠିକ୍ ଓ କେଉଁଟା ଭୁଲ ଅର୍ଥାତ୍ କେଉଁ ପରିଚୟଟା କେତେଦୂର ଶୁଭଙ୍କର ବା ଶୁଭଙ୍କର ନୁହେଁ ସେକଥା ଫଇସଲା କରିବାର ମୀତବାଦୀ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ମୋ'ର କେବେହେଲେ ହୋଇନାହିଁ । ହୁଏତ ଏହା ଭିତରୁ କୌଣସିଟା ହିଁ ମୋ'ର ଏକମାତ୍ର ପରିଚୟ ନୁହେଁ, ଏହି ଜୀବନର ଘଷାମଜା ଓ ଘରପହୁଞ୍ଚା ପାଇଁ ହୁଏତ ପ୍ରତ୍ୟେକଟିର ହିଁ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ କଥା ମୁଁ ସବୁଦିନେ ଆପଣା ଜୀବନର ଏକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତମ ସତ୍ୟରୂପେ ଅନୁଭବ କରିଆସିଛି । ଏବଂ ତାହା ହେଉଛି ଯେ, ଯେଉଁ ପରିଚୟରେ ମୁଁ ଆପଣା ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ଅନୁଭବ କରେ ପଛକେ, ଏହା ମୋ'ର ଅତି ଆପଣାର ହିଁ ମନେହୁଏ, ସବୁ ଭୟର ଅଭୟ ମୁଁ ଆପଣା ଭିତରେ ପାଏ; ସବୁ ସାଥୀତ୍ୱକୁ ଧରି ବାଟ ଚାଲି ପାରିବାଲାଗି ଯେଉଁ ପରମସଖ୍ୟ ଦରକାର ତାହା ମୁଁ ଆପଣା ଭିତରେ ହିଁ ପାଏ । ସବୁ ଘରୁ ଉଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ବାହାରି ଆସିବା-ବେଳେ ଏହି ଘରଟି ମୋ'ଲାଗି କବାଟ ଖୋଲିଦିଏ । ଆପଣା ଘରକୁ ଚାଲିଲା-ବେଳେ ଲାଭକ୍ଷତିର ହିସାବ କରିବାକୁ ବେଳ ନଥାଏ, ଆପଣାର ଠାବ ପାଇ ମୁଁ କେବଳ ଶାନ୍ତ ହିଁ ହୋଇଯାଏ । ଘର ଉପରେ ସନ୍ଦେହ କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେନାହିଁ । ଜୀବନର ନାନା ଦାଣ୍ଡରେ ବିଫଳ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ବିନାଶର ନାନା ନଦୀରେ ଜୀବନର ଅଭିଳାଷଗୁଡ଼ାକ ଅବିନ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ଭାସି ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଅସଲ ଦଉଡ଼ିଟା ଆପଣା ହାତରେ ରହିଥିଲା ପରି ମନେହୁଏ, ଆପଣାର ଗୋଡ଼ଦୁଇଟା ଅସଲ ଡ଼ିପ ଉପରେ ଲାଗି ରହିଥିଲା ପରି ବୋଧହୁଏ,—ଏହାରି ବଳରେ ମୁଁ ପୁଣି ସବୁ ପାଏ, ପୁଣି ସବୁଆଡ଼କୁ ହାତ ବଢ଼ାଇପାରେ ।

୨୧ । ୧୦ । ୭୭

ଦାୟିତ୍ୱ ସମସ୍ତଙ୍କର, କାରଣ ଆମେ ସମସ୍ତେ ସମାଜ ଭିତରେ ରହିଛୁ ଓ ମଣିଷ ହିସାବରେ ନିଜପ୍ରତି ଓ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଦାୟୀ ହୋଇ ରହିଛୁ । ତଥାପି ମୁଁ କହିବି ଯେ ଉପର ସ୍ତରରେ ରହିଥିବା ମଣିଷର ତଳ ସ୍ତରରେ ରହିଥିବା ଲୋକ ଅପେକ୍ଷା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଛି । ଛାତ୍ର ଅପେକ୍ଷା ଶିକ୍ଷକର ଅଧିକ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଛି, ଚାକର ଅପେକ୍ଷା ବାବୁର ଅଧିକ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଛି, ଦରିଦ୍ର ଅପେକ୍ଷା ଧନୀର ଅଧିକ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଛି, ନିରକ୍ଷର ଅପେକ୍ଷା ଶିକ୍ଷିତ ଓ ସାକ୍ଷରର ଅଧିକ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଛି ଓ ଅର୍ବାଚୀନ ତୁଳନାରେ ପ୍ରବୀଣର ଅଧିକ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଛି । ମୁଁ ଜାଣେ ଆମ ଦେଶରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଠିକ୍

ଓଲଟା ନ୍ୟାୟ ଚଳିଆଏ । ଅର୍ଥାତ୍, ତଥାକଥିତ ଉପରସ୍ତରରେ ରହିଥିବା ସମ୍ପନ୍ନତର ଓ ଅଧିକ କ୍ଷମତାଶାଳୀ ମଣିଷ ଖସିଯାଏ, ମାତ୍ର ତଳ ସ୍ତରର ମଣିଷ ଉପରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତୁଲାଇବାର ପାହାର ପଡ଼େ । ଆମ ଦେଶରେ ମାଷ୍ଟର ଅଲସୁଆ ହୁଅନ୍ତି, ପିଲାଏ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ପାଠ ଘୋଷନ୍ତି ଓ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଭଲ ପିଲାପରି ମଣ ହୁଅନ୍ତି । ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ମହାନ୍ ପ୍ରତିପତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନ ନେତାମାନେ ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି, ମାତ୍ର ଜନତାକୁ ଦେଶର ସକଳ ଦୁର୍ଗତିକୁ ପଥର ପରି ବୋହିବାକୁ ପଡ଼େ । ଉପରେ ଥିବା ବାବୁ ଭୋଗ କରନ୍ତି, ଭୋଗ କରିବାକୁ ହିଁ ସେମାନେ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୂପେ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି; ଅଣବାବୁମାନେ ସେବା ଖଟନ୍ତି । ସ୍ଥାନମାନଙ୍କୁ ବଦଳାଇବାକୁ କହୁଥିବା ବଡ଼ ମାଦଳ ହୋଇ ବସି ରହେ, କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବଦଳିବାର ଫିକର ବି କରେନାହିଁ; ତଥାପି ଏଦେଶର ethos ତାହାକୁ ଏକ ଲଜ୍ଜାକର ବ୍ୟାପାର ବୋଲି କେବେହେଲେ ବିଚାର କରି ପାରେନାହିଁ ।

୧୨ । ୧୦ । ୭୭

ଏହି ଦେଶରେ ସବୁପ୍ରକାର ସ୍ୱାଧୀନତା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମିଳୁଥାଉ, ସେଥିରେ ମୋ'ର କୌଣସି ଆପତ୍ତି କରିବାର ନାହିଁ । ଛାତ୍ରକୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ମିଳୁ; ଶିକ୍ଷକକୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ମିଳୁ । କହିବାର, ପ୍ରତିବାଦ କରିବାର ଓ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ଅବଶ୍ୟ ମିଳୁ । କିନ୍ତୁ ଆପଣା ଦେଶରେ ମଣିଷର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମୂହିକ ଜୀବନକୁ ସୁନ୍ଦର କରି ଗଢ଼ିବାଲାଗି ସ୍ୱାଧୀନତା ନାମରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରଟିକକ ମିଳିଛି, ସ୍ୱାଧୀନତାର ଉପଭୋଗ କରିବାର ନିଶାରେ ଆମେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ଉଜୁଡ଼ି ଯିବାକୁ ନଦେଉ । ଯେକୌଣସି ଦଳର ସ୍ୱାର୍ଥ ବା ଯେକୌଣସି ଆଦର୍ଶବାଦର ସ୍ୱାର୍ଥ ଅପେକ୍ଷା ଏହି କ୍ଷେତ୍ରଟିର ମହତ୍ତ୍ୱ ଅନେକ ବେଶୀ । ସେହି କ୍ଷେତ୍ରଟିକୁ ସର୍ବଜନସ୍ୱୀକୃତ କରି ରଖିବାକୁ ହିଁ ସ୍ୱାଧୀନତାର ସଂଗ୍ରାମ ଲଢ଼ା ଯାଇଥିଲା । କଂଗ୍ରେସ ବା ଅଣକଂଗ୍ରେସ ଆଉ କୌଣସି ଦଳକୁ ସିଂହାସନରେ ବସାଇବାକୁ ବା ଜନଭାଗ୍ୟକୁ ନେଇ ନ୍ୟାୟ କରିବାକୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲଢାଯାଇ ନଥିଲା । ପୃଥିବୀର ଅନେକ ଦେଶରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ନାମରେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରଟିକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବାର ପ୍ରମାଦ ହିଁ ଆବୋରି ରହିଛି । ସ୍ୱାଧୀନତା କହିଲେ କ୍ଷମତାର ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରକୁ ବୁଝାଉଛି, କେତେଟା ଲୋକ ବା କେତେଟା ଶ୍ରେଣୀର ସନ୍ତ୍ରରେ ରହିବାକୁ ବୁଝାଉଛି, ଲାଠି ଓ ବନ୍ଧୁକ ମାରି ମଣିଷକୁ ଦବାଇ ରଖିବାର ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ବୁଝାଉଛି, ପାଗଳଙ୍କ ପରି ସର୍ବବିଧ ଆଇନ୍‌କୁ ଆପଣା ହାତକୁ ନେଇଯିବାର ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ହିଁ ବୁଝାଉଛି । ଏହି ଦେଶ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର, ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି କ୍ଷେତ୍ର ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରର ଯୋଗ୍ୟ ହେବାକୁ ହେବ, ଏହି

କ୍ଷେତ୍ରକୁ ପ୍ରସାରିତ କରିବାକୁ ହେବ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମର୍ପଣ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ ହେବାକୁ ହେବ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଣିଷ ହେବାକୁ ହେବ ।

୧୩ । ୧୦ । ୭୭

ସ୍ୱାଧୀନତା, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାକୁ ଗଭୀରତର କରି ବୁଝିବାର ଓ ସୁନ୍ଦରତର କରି ଗଢ଼ିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା । ସମାଜର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମଣିଷଙ୍କୁ ଯେପରି ଏହିପରି ଏକ କ୍ଷେତ୍ର ମିଳି ପାରିବ, ସେଥିଲାଗି ଆପଣାକୁ ପ୍ରେରିତ କରି ରଖିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା । ଅର୍ଥାତ୍, ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଯଥାର୍ଥରୂପେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ବା ବଞ୍ଚିବାକୁ ହେଲେ ରାଜନୀତିର ପାରମ୍ପରିକ ଅଭିଧାଟିକୁ ଅଧିକ ବ୍ୟାପ୍ତ ଭାବରେ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ବା ରାଜନୀତି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟଏକ ସ୍ତରରେ ଉକ୍ତ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଅନୁଶୀଳନ କରିବାକୁ ହେବ । ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ସମସ୍ତେ କେଡ଼େ ବଡ଼ବଡ଼ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥାନ୍ତି, ଧର୍ମ, ଆଦର୍ଶ ଓ ଆଦୃତର କେତେ କ'ଣ ପୂରାଇ ସ୍ୱାଧୀନତାର କଳ୍ପନାକୁ ସେମାନେ କେତେ ଭାବୁକତାରେ ଭରି ଦେଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିବା ପରେ ସେମାନେ ଆପଣାର କରଣି ଗୁଡ଼ାକୁ ରାଜନୀତିର ଖୋଳ ଭିତରେ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଦିଅନ୍ତି କାହିଁକି ? ନିଜକୁ କଥାରେ ସତ୍ତ୍ୱର ସାହାଯ୍ୟ ନଅନ୍ତି କାହିଁକି ? ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଗାଦୀ ମାଡ଼ି ବସିବାର ଏକ ସାଧନରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି କାହିଁକି ? ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ନାନା ଅପଲାଳସା ଦ୍ୱାରା ଅସୁନ୍ଦର କରି ରଖିବାର ଓ ସମାଜର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନାନାପ୍ରକାରେ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିବାର ଏକ ତ୍ରାସଧର୍ମୀ ଓ ଦ୍ୱେଷାଗ୍ରସ୍ତ ପ୍ରୟାସକୁ ହିଁ ସେମାନେ ସ୍ୱାଧୀନତାର ପରିଭାଷା ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି କାହିଁକି ? ସେମାନଙ୍କୁ ଏହାର ଔଷଧ କିଏ ବତାଇ ପାରିବ ?

୮ । ୧୧ । ୭୭

ଚାଷୀକୁ ଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଶୁଖିଲା ଧାନଗଛ କାଟୁଥିବାର କରୁଣ ଦୃଶ୍ୟ ମୁଁ ଆଗରୁ କେବେହେଲେ ଦେଖିନଥିଲି । ସ୍ୱାଭାବିକ ରୀତିରେ ବଢ଼ିଥିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ଧାନକିଆରିରେ ଧାନକେଣ୍ଡା ଲହଡ଼ା ମାରୁଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଏହି ସମୟରେ ଚାଷୀ ଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୋରୁ ଚରାଇ ଦେବାକୁ ମନ ବଳାଇବ, ମୁଁ ଏକଥା ଆଗରୁ କେବେହେଲେ ଦେଖି ନଥିଲି । ଏଇଥର ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ନାନା ଜାଗାରେ ତାହା ଦେଖିଆସିଲି । ଏ ବର୍ଷ ଅନାବୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ଏବଂ ସେଇଥିଲାଗି ବର୍ତ୍ତମାନ ମରୁଡ଼ି ପଡ଼ିଛି ଓ ଫସଲ ବରବାଦ ହୋଇଯାଇଛି । ତଥାପି, ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ବିକାଶ ଯୋଜନାର କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ କେବଳ ପ୍ରାକୃତିକ କାରଣରୁ ଏହି ଦେଶରେ ଶସ୍ୟହାନି ଘଟୁଛି ଓ ଦରିଦ୍ର ଗ୍ରାମବାସୀକୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ କାମୁଡ଼ି ରହିବାକୁ ପଡୁଛି ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି କହି ପାରିବି ନାହିଁ । ଆମ୍ଭେ ଯଥେଷ୍ଟ ନିଷ୍ଠାର

ସହିତ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ ଆମ ଦେଶର କୃଷି ପ୍ରାକୃତିକ ଆକସ୍ମିକତା ଉପରେ ଅନେକ ଅଧିକାର ହାସଲ କରି ପାରିଥାନ୍ତା । ଆମେ କହିଲେ ଏଠି ମୁଁ ଅଣକୃଷି ଉପରି ବର୍ତ୍ତମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଉଛି । ଆମେ ହିଁ ଗତ କେତେ ବର୍ଷ ହେଲା ଦେଶକୁ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଇଆସିଛୁ । ଆମର ମସୁଧାରେ ଆମର ଅଫିସ୍ ଘରେ ଦେଶଲାଗି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଛି ଦେଶର କୃଷିକୁ ଅସହାୟ ବା ଆସ୍ଥାବାନ କରି ରଖିବାର, ଦେଶର ପିଲାଙ୍କୁ ଓ ଯୁବଶକ୍ତିକୁ ସଚେତ ବା ମୂର୍ଖ କରି ରଖିବାର ଫଇସଲାମାନ ଆମର ସଭାମାନଙ୍କରେ ନିଆଯାଇଛି । ଦେଶଟାକୁ ଆମେ ଆମର ଅନୁସରଣିଆ କରି ରଖିଛୁ ବଡ଼ ଚତୁର ଭାବରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ବିପ୍ଳବର କୀର୍ତ୍ତନ କରି ଆମେ ଆମ କ୍ଷମତା ଓ ଆମ ଉପଭୋଗର ଗେହ୍ଲା ଡିହଗୁଡ଼ିକୁ ଯେଉଁପରି ସେହିପରି ରଖିବାର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ହିଁ କରିଆସିଛୁ ।

୯ । ୧୧ । ୭୭

ପେଟର ଭୋକ ଯେ ମଣିଷର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ବା ସର୍ବାଧିକ ଭୋକ ନୁହେଁ, ଏହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିବାଲାଗି ମଧ୍ୟ ପେଟର ଭୋକ ଶାନ୍ତ ହେବା ଉଚିତ । ମଣିଷର ଶରୀରଟା ଯେ ମଣିଷ ଜୀବନର ସର୍ବସ୍ୱ ନୁହେଁ, ଏହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଜୀବନ-ସତ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବାଲାଗି ଶରୀରର ସର୍ବମୂଳ ଆବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକର ପରିପୂରଣ ହେବା ଉଚିତ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ଅନ୍ନମୟ ଜୀବନ ଓ ଧର୍ମମୟ ଜୀବନ ଭିତରେ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରଭେଦ ଦେଖି ପାରେନାହିଁ । ବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀକୁ ଅଧ୍ୟୟନର ଚରମ ଉପଲବ୍ଧି ସ୍ୱରୂପ ବେଦର ଆବରଣକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯିବାର ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯାଇଛି । ଅବିଦ୍ୟାର ମାର୍ଗ ଦେଇ ହିଁ ବିଦ୍ୟାରେ ଉପନୀତ ହେବାର ଉପଦେଶ ଦିଆଯାଇଛି । ବେଦର ଅଧ୍ୟୟନ ପରେ ବେଦର ସୀମା ଛାଡ଼ି ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ଆମେ ବେଦାଧ୍ୟୟନର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ କଦାପି ଅସ୍ୱୀକାର କରି ପାରିବାନାହିଁ ବା ବେଦ ବିଷୟରେ ଜଣେ ଅଜ୍ଞ ମଣିଷକୁ ବେଦବିତ୍ ବୋଲି କହି ପାରିବାନାହିଁ । ଧର୍ମଭାବ ବଢ଼ିବାକୁ ବିଦ୍ୟାର ବୃଦ୍ଧି ବୋଲି କୁହାଗଲେ ଜୀବନର ଅନ୍ନମୟ ସଂସ୍ଥାନକୁ ଆମେ ଅବିଦ୍ୟାର ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ତର ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କହି ପାରିବା । ତେଣୁ ଅନ୍ନକୁ ଛାଡ଼ି ଧର୍ମପଥ ଭଜିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ, ସଂସାର ଛାଡ଼ି ଦେବଯାନର ଆଶ୍ରା କରିବାର ପରାମର୍ଶ ଭିତରେ ଚତୁରତା ହୁଏତ ରହିଛି, ମାତ୍ର ସୁସ୍ଥତା ଆଦୌ ନାହିଁ । ଆମ ସଂସ୍କୃତିରେ ଅନ୍ନର ଅବହେଳା କରାଯାଇ ହୁଏତ ଧର୍ମର ଅବହେଳା ବି କରାଯାଇଛି । ମଣିଷ ଶରୀର ନିନ୍ଦା କରାଯାଇ ମଣିଷ ସମ୍ଭାବନା ବିଷୟରେ ଯଥୋଚିତ ଭାବରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ଓ ଅନୁପ୍ରେରିତ ହେବାଲାଗି ହୁଏତ ଆମକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଅବସର ମିଳିନାହିଁ । ଧର୍ମ ଅଟକି ଯାଇଛି, କାରଣ ମଣିଷ ମଧ୍ୟ ଅଟକି ଯାଇଛି ।

୧୦ । ୧୧ ୭୭

ଶୀତସକାଳ ମୋତେ ଠିକ୍ ଆପଣା ଜୀବନର ସକାଳ ପରି ମନେହୁଏ । ଏହି ଶାନ୍ତ ଶିଶିର ଚକଚକ ବେଳାଟିରେ ମୁଁ ଯେପରି ମୋ'ର ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀଟାକୁ ଆପଣାର ଘର ଭିତରେ ହିଁ ପାଏ, ଆପଣାର ହୃଦୟ ଭିତରେ ପାଏ । ସବୁ ପରି ମଣିଷ ଆପଣାର ମନେ ହୁଅନ୍ତି, ସବୁ ଦୂର ନିକଟତର ହୋଇଆସେ, ସବୁ ବିଚ୍ଛେଦ ଓ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ସ୍ତୂପୀକୃତ ହୋଇ ପୂର୍ବଦିଗରେ ପଡ଼ିଥିବା କେଉଁ ମୂଳଦୁଆ ଉପରେ ସତେଅବା ସିନ୍ଦୂରି ଫାଟିବାର ଉପକ୍ରମ ହେଉଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ମୋ'ର ହଜିଯିବା ଓ ହରାଇ ଆସିଥିବା ସକଳ ଅତୀତ ଯେପରି ବର୍ତ୍ତମାନର ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତବିନ୍ଦୁରେ ମୋ'ର ଆଖିଡୋଳା ଆଗରେ ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦେଖାଯାଏ । ଆପଣା ଭିତରେ ମୁଁ ଯେପରି ଆପଣାର ଲଗାମ ଫେରିପାଏ, ଆପଣା ଜୀବନର ଗହ୍ୱର ଭିତରେ ସତେଅବା କେଉଁ ଅଭିଳାଷୀର ଦିଗ୍‌ବଳୟକୁ ଧନ୍ୟ କରି ମନ୍ଦିରଚୂଡ଼ା ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହୋଇଉଠେ । ହଁ, ଶୀତଦିନରେ ଇଉରୋପରେ ପରିଚିତ ମୋ'ର ଦ୍ୱିତୀୟ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟ ମନେପଡ଼େ, ସେଠାରେ ବିତାଇ ଆସିଥିବା ମୋ'ର ଦ୍ୱିତୀୟ ଘରଟିର ସବୁ ଆତ୍ମୀୟ ଓ ସବୁ ଆତ୍ମୀୟତା ବି ମନେପଡ଼େ । ମୋ'ର ବିଶ୍ୱ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯାଏ, ନାନା ଶଙ୍କିତତା ଓ ସଙ୍କୋଚର କାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକ ହଠାତ୍ ଅପସରି ଯାଆନ୍ତି । ଏପରି କାହିଁକି ହୁଏ ମୁଁ ଜାଣେନାହିଁ, ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କରେ-ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଏପରି ହୁଏ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ଭିତରେ କେଉଁ ଅନ୍ତରତମ ଆଖି ଦୁଇଟି ଯେପରି ଏହି ଶାନ୍ତ ସକାଳଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷାମାଣ ହୋଇ ବସିଥାଏ । ବିରକ୍ତ ବା ବୀତରାଗ ହୋଇ ନୁହେ, ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ହିଁ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥାଏ ।

୧୧ । ୧୧ । ୭୭

କାଲି ମିସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମୋ' ଘର ଝରକା ଓ କବାଟରେ ରଙ୍ଗ ଦେଉ-ଥିଲେ । ସେଦିନ ସକାଳେ ମଧ୍ୟ ବଢେଇ କାମ କରିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଓଳି ମୋ'ର କୌଣସି ପଢିବା ବା ଲେଖିବା ହୋଇ ପାରିଲାନାହିଁ । ଗୋଳମାଳ ହେବାରୁ ପଢାଲେଖା କାମରେ ବ୍ୟାଘାତ ହେଲା ବୋଲି ନୁହେଁ, ମୋ'ର ମନ ଓ ଆଗ୍ରହ ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ସେହିମାନଙ୍କର କାମ ଦେଖିବାକୁ ଗୃହିଲା ବୋଲି । ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ବେଶ୍ ବହି ଧରି ବସିଥିଲି । ମାତ୍ର, ଯେଉଁଠି ଏତେଜଣ କାରିଗର କାମ କରୁଚନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ବଡ଼ ଅକାଳଗର ଆଗ୍ରହରେ ଆପଣାକୁ ବାନ୍ଧି ରଖି ପଢ଼ିବା ବା ଲେଖିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହେଲାନାହିଁ । ବହିପତ୍ର ରଖିଦେଇ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲି, ସେମାନଙ୍କ କାମରେ ସାହାଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କଲି ।

ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିବା କୌଣସି କବାଟ ମରାମତି ହୋଇଯିବା ପରେ ବା ମଇଳା ଝରକା ନୂଆ ରଙ୍ଗ ଲାଗି ଚକଚକ ଦିଶିବା ପରେ ମୋ'ର ଅନ୍ତରମନ ଯେପରି କେଉଁ ନୂତନ କୁଶଳତା ଓ ନୂତନ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କଲାପରି ପୁଲକରେ ପୂରି ଉଠୁଥିଲା । ପଢାଲେଖା କରିବାର ସୃଷ୍ଟିଶୀଳ ମନ ଓ କାଠ ଓ ରଙ୍ଗକାମ କରୁଥିବାର ସୃଷ୍ଟିଶୀଳ ମନ ଭିତରେ ପ୍ରକୃତରେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ବ୍ୟବଧାନ ରହିଛି କି ?

୧୫ । ୧୧ ୭୭

ଇଉରୋପୀୟ ବିଚାରର ଇତିହାସରେ ଯାହାକୁ ହ୍ୟୁମାନିଜିମ୍ ବୋଲି କହନ୍ତି, ତାହା ସହିତ ମୋ'ର କୌଣସି ବିବାଦ ନାହିଁ । ମଣିଷକୁ ମୂଳ କରି ଯେଉଁ ବିଚାରଦୃଷ୍ଟି ବା ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଜଗତକୁ କଳିବାର ବା ଗଢ଼ିବାର କଳ୍ପନା କରୁଥିବ, ତାହା ସହିତ ବିବାଦ କରିବାଲାଗି ଆଉ କୌଣସି କାରଣ ରହିବ ବା କାହିଁକି ? କିନ୍ତୁ ମଣିଷକୁ ମୂଳ କରି ମାନିବାକୁ ଯାଇ ମୋହରେ ପଡ଼ି ଯଦି ମଣିଷକୁ ଚରମ ସାଧ୍ୟ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ମାନିବାର ପ୍ରରୋଚନା ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ସେହିଠାରେ ହିଁ ମୁଁ ବିଚାର ଭିତରେ ପ୍ରମୋଦର ଆଶଙ୍କା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବି । ମଣିଷର ଜୀବନ କେବଳ ଏହି ଜୀବନର ପରିଧି ଭିତରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ମଣିଷକୁ ଆତ୍ୟନ୍ତିକ ବୋଲି ମାନିବସିଲେ ଆମେ ସେହିପରି ମୋହରେ ପଡ଼ିଯିବା, ଆମ ଜାତୀୟତାବାଦ ଆମକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଯେପରି ମୋହରେ ପକାଇ ଦେବାର ମୋହ କରିଥାଏ । ହ୍ୟୁମାନିଜମ୍ ସହିତ ମୋ'ର ଭଗବଦ୍‌ବିଶ୍ୱାସ ଦରକାର । ଭଗବଦ୍‌ବିଶ୍ୱାସ ଅର୍ଥାତ୍ ନବ ନବ ସମ୍ଭାବନା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ, ଆପଣାକୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱର ଏକ ଭାବାତ୍ମକ ସାଧ୍ୟ ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ କରିଦେଇ ଜୀବନକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତର ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିବାର ବିଶ୍ୱାସ, ଆପଣାକୁ ନବ ନବ ଜନ୍ମ ଦେବାର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ନ ଥିଲେ ଖାଲି ହ୍ୟୁମାନିଜମ୍ କାହିଁକି, କୌଣସି ଇଜ୍‌ମ୍‌ର ଦଉଡ଼ିରେ ମୁଁ ଆପଣା ଆଗ୍ରହ ଓ ବାସନାକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ମନ ବଳାଇବି ନାହିଁ । ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ମୋତେ ସାହସର ସହିତ ଯାବତୀୟ ଇଜମ୍ ସହିତ ପରିଚିତ କରାଇଛି, ଯାବତୀୟ ବିଚାରର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୋଇ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଉପକୃତ ହେବାର କଳା ଶିଖାଇଛି । ବିଶ୍ୱାସ ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଇଜ୍‌ମ୍‌ର ସନ୍ନିକଟ ହୋଇଛି, ମାତ୍ର ଇଜ୍‌ମ୍ ଦ୍ୱାରା ବିଶ୍ୱାସର ସନ୍ନିକଟ ହୋଇନାହିଁ । ମୋ' ପଥର ଗତି ମୋତେ କୌଣସି ଇଜ୍‌ମ୍ ପାଖରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ କରି ରଖିନାହିଁ ସତ, କୌଣସି ଇଜ୍‌ମ୍‌ର ଗ୍ରାସରେ ପଡ଼ିବାରୁ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଛି ।

୧୭ । ୧୧ । ୭୭

ଘୃଣା ଲାଗି ମୋ' ଭିତରେ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ଉତ୍ସାହ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ତଥାପି ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣେ ଯେ, ମୁଁ ଆଳସ୍ୟ ସହି ପାରେନାହିଁ, ଅନ୍ୟାୟ ସହି ପାରେନାହିଁ, ଅବହେଳା ସହି ପାରେନାହିଁ । ମଣିଷ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲଢ଼ି ତାକୁ ଗାଦିଚ୍ୟୁତ କରାଇବାରେ ମୁଁ ଏତେଟିକିଏ ଆନନ୍ଦ ପାଏନାହିଁ, କାରଣ ମୁଁ ନିଜେ କୌଣସି ଗାଦି ପାଇବାର ଲାଳସାରେ ଜୀବନ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଏନାହିଁ । ମୋ'ର ଆପଣା ଆସନ ମୋ'ର ଆପଣା ଭିତରେ, ସେଇଠି ସେହି ଆସନକୁ ଆପଣାର ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇ ପାରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ବାହାର ସ୍ୱୀକୃତି ବା ବାହ୍ୟ ଉତ୍ସ-ପ୍ରେରକ ଉପରେ ଅଯଥା ଭରସା କରି ରହିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ହିଁ ଅନୁଭବ କରି ପାରେନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଯେଉଁଠି ଜଣେ ମଣିଷ ବା ଅମଣିଷର ଆଳସ୍ୟ, ଅନ୍ୟାୟ ଅଥବା ଅବହେଳା ହେତୁ ଅନେକଙ୍କର ବିକାଶପଥ ବ୍ୟାହତ ହୋଇ ରହେ, ସେଠି ଅସହିଷ୍ଣୁ ଭାବରେ ତାହାର ପ୍ରତିବାଦ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ ଅନ୍ୟ ପନ୍ଥା ଦେଖି ପାରେନାହିଁ । ହୁଏତ ମୋ' ଭିତରେ ତଥାପି ଅଧିକ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ରହିଥିବା ଉଚିତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅଳସୁଆ, ଅନ୍ୟାୟୀ ଓ ଅବହେଳାଧର୍ମୀ ସତ୍ତ୍ୱାଧାରୀଙ୍କୁ ଅପ୍ରସନ୍ନ ନକରି-ବାକୁ ଯଦି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ତେବେ ମୁଁ କହିବି ଯେ, ମୋ'ର ସେହି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଆଦୌ ଦରକାର ନାହିଁ । ମୋ' ଭିତରେ ମଣିଷର ରକ୍ତମାଂସ ରହିଛି, ମଣିଷର ବାସନା ରହିଛି, ଜୀବନ ସତ୍ୟକୁ ହିଁ ମୁଁ ମଣିଷ ହିସାବରେ ପରମସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛି ଓ ତାହାକୁ ହିଁ ଧର୍ମସତ୍ୟ ହିସାବରେ ମାନିନେଇଛି । ମୁଁ ମଣିଷ, ମୋ'ର କାଷ୍ଠଧୈର୍ଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ାନାହିଁ, କାଷ୍ଠମୌନ ବି ଲୋଡ଼ାନାହିଁ ।

୨୨ । ୧୧. ୭୭

ଏବର୍ଷ ମୁଁ ନୂଆ କରି ବଗିଚାରେ **French Beans** ଲଗାଇଛି । ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା କରି କେବଳ କୋଡ଼ିଏଟି ମଞ୍ଜି ମିଳିଥିଲା । ତେଣୁ, ସେଇ କଅଁଳିଟି ପ୍ରତି ମୋ'ର ବିଶେଷ ଯତ୍ନ ଓ ଧ୍ୟାନ ରହିବା ବଡ଼ ସ୍ୱାଭାବିକ । ସାତଦିନ ତଳେ ମଞ୍ଜି ଲଗାଇଥିଲି । ଏହି କେତେଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସେଥିରୁ ପ୍ରାୟ ଦଶଟି ଥାନରେ ଗଜା ବାହାରି ସାରିଥିଲା । ଦୁଇଦିନ ତଳେ ଦୁଇଦିନ ଲାଗି ମୁଁ ଏଠାରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲି ଯାଇଥିଲି । ପଅରଦିନ ରାତିରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲି ଯେ ଚଢ଼େଇମାନେ ଏହି ଗଜା ଭିତରୁ କେତୋଟିକୁ ଥଣ୍ଟରେ ଖୁଣ୍ଟି ଭାଙ୍ଗି ପକାଇଛନ୍ତି । ଗଜାଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ହୀନପଦସ୍ଥ ହେଲା ପରି ପତ୍ରାଳି ଭିତରେ ପଡ଼ିଛି । କାଲି ସକାଳେ ଏଠାକୁ ଫେରି ମୁଁ ଠିକ୍ ସେଇଆ ଦେଖିଲି । ମନରେ ଅବଶ୍ୟ ଦୁଃଖ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ଏହି ସାମାନ୍ୟ କେତୋଟି ଗଜା ଯେ ମୋ'ର ଧ୍ୟାନଭଣ୍ଡାରରେ ଏତେବେଶୀ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି

ପାରିଚନ୍ତି, ମୋ' ହୃଦୟର ଏତେବେଶୀ ସ୍ଥାନ ଭରିଦେଇ ପାରିଚନ୍ତି, ସେଥିଲାଗି କାହା ପାଖରେ କୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ବସିବାକୁ ଯେପରି ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ପଣ୍ଡିତ-ମତରେ ସ୍ୱପ୍ନର ଏକାଧିକ ତତ୍ତ୍ୱ ରହିଚି । କେଉଁଟା ସତ ବା କେଉଁଟା ସତ ନୁହେଁ, ସେକଥା ମୁଁ ଉଖାରିବାକୁ ଯାଉନାହିଁ । କିନ୍ତୁ, ଆପଣା ହୃଦୟର ସାନ ବଡ଼ ଅଥଚ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସକଳ ଅନୁଭୂତିର ଇଙ୍ଗିତ ପାଇ ପାରିବାଲାଗି ଯେଉଁ ସ୍ୱପ୍ନ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଚି, ସେହି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାକୁ ମୁଁ ସବୁଦିନେ ଏକ ଶୁଭ ଅଭିଳାଷ ବୋଲି ହିଁ କହିବି । ପଢ଼ିଚି, ଅସଲ ନିଦ ଅର୍ଥାତ୍ ସୁଷୁପ୍ତିରେ କୁଆଡ଼େ ସ୍ୱପ୍ନର ବ୍ୟାଘାତ ସହିବାକୁ ହୁଏନାହିଁ । ହୁଏତ ସେକଥା ସତ ହୋଇପାରେ । ତଥାପି, ସ୍ୱପ୍ନ ଭିତର ଦେଇ ଆପଣା ଅନ୍ତର୍ବାସନା ଗୁଡ଼ିକର ପରିଚୟ କରିବାକୁ ମୁଁ ସବୁଦିନେ କାମ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଚି ।

୨୩ । ୧୧ । ୭୬

ସକାଳର ଏଇ ଏକୁଟିଆ ଘରଟି ସାରା ସଂସାରର ସଙ୍ଗନିର୍ଭରରେ ଏପରି ପୂରି ଉଠିଲାପରି ଲାଗେ କାହିଁକି ? ରାତିର ଅନ୍ଧାର ମୋତେ କେତେପ୍ରକାର ସନ୍ତାପ ଭିତରେ, କେତେ ଜର୍ଜରତାର ନିର୍ବାସନ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଏ । ହଠାତ୍ ମିଳାଇଯାଏ କାହିଁକି ? ବର୍ତ୍ତମାନ ମନେହେଉଚି, ଏହି ସଂସାରରେ ମୁଁ ସହିପାରିବି ଏବଂ ସଂସାରର ଶୁଭସଙ୍ଗ ଲାଭ କରିବାର ଅଧିକାରକୁ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଅର୍ଜନ କରି ପାରିବି । ଏହି ବିଶ୍ୱାସକୁ କେବଳ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି କହି ବିଶ୍ୱାସର ମହିମାକୁ ମୁଁ କଦାପି କ୍ଷୁନ୍ନ କରିବାକୁ ଯିବିନାହିଁ । ଏହାକୁ ମୁଁ ଜୀବନ ବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି କହିବି । ଧର୍ମ ଓ ଜୀବନକୁ ଯଦି ସମାନବ୍ୟାପକ ଶବ୍ଦଦୁଇଟି ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ, ତେବେ ମୁଁ ଏହାକୁ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି କହିବାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । ମୋ'ର ଧର୍ମ ଓ ମୋ'ର ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ଅନ୍ତର୍ଗତ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ ନାହିଁ, ଏହିପରି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସକାଳପହରି ଗୁଡ଼ିକରେ ହିଁ ମୁଁ ତାହା ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ମୋ'ର ଧର୍ମଭାବନା ଓ ଧର୍ମକାମନା ଭିତରୁ ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର କାତରତା ଦୂର ହୋଇଗଲା ପରି ଲାଗେ । ଅକାତର ଓ ଅପ୍ରମତ୍ତ ଭାବରେ ଆପଣାର ଜୀବନଘରଟିକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବସିଲେ ହିଁ ଏହି ଜୀବନରେ ଓ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ମୁଁ ଧର୍ମର ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ସଂଗ୍ରହ ଓ ସମର୍ପଣ ମଧ୍ୟରେ ସେତେବେଳେ ଆଉ କୌଣସି ଭେଦ ରହେନାହିଁ । ତେଣୁ ଏକୁଟିଆ ଲାଗିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ସେତେବେଳେ ଉଠେନାହିଁ ।

୨୪ । ୧୧ । ୭୬

ସେଦିନ ବିନୋବାଙ୍କ ରହଣିସ୍ଥାନରୁ ଆସିଲାବେଳେ ତାଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିବାକୁ ମନ କରୁଥିଲି । ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିବା ଅର୍ଥ ଓଲଗି ହୋଇ

ଆସିବା । କିନ୍ତୁ ମନକୁ ବୁଝାଇ କହିଲି, ବିଦାୟ ନେବା ବା ଓଲଗି ହୋଇ ଆସିବାର ବାହାନାରେ ତାଙ୍କର ଶାନ୍ତ ସୁବିଚରିତ ସମୟ ଉପରେ ଅକାରଣ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ଆଦୌ ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । ସନ୍ଥଙ୍କ ଠାରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ସଞ୍ଜୀବନ ଲାଗି ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ହୁଏନାହିଁ । ସନ୍ଥଙ୍କୁ ହୃଦୟ ଭିତରେ ବସାଇ ଅର୍ଥାତ୍ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ସଂସାର ଭିତରକୁ ବାହାରିବାକୁ ହୁଏ । ଔପଚାରିକ ଭାବରେ ସନ୍ଥଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ଓଲଗି ହେବାର ବି ପ୍ରୟୋଜନ ନଥାଏ । ଯିଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଙ୍କର ସନ୍ନିଧି ହୃଦୟ ଭିତରେ ଅନୁଭୂତ ହେଉଚି, ତାକୁ ଓଲଗି ହେବାରେ ମୁଁ ଆଉ ଅଧିକ କ'ଣ କରି ପାରିବି ? ସନ୍ଥମାନଙ୍କର ସାନ୍ନିଧରେ ଆସିଲେ ମୋ'ର ଭକ୍ତି ହୁଏ ସତ, ମାତ୍ର ତାହା ଆତୁର ଭାବରେ ଆବୋରି ଧରିବାର ବା ଲଦିହୋଇ ଯିବାର ଭକ୍ତି କଦାପି ନୁହେ । ସନ୍ଥ ମୋତେ ମୋ'ର ଆପଣା ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଶିଖାନ୍ତି । ମୋ'ର ଆପଣାର ପରିଚୟ ବିଷୟରେ ଜିଜ୍ଞାସା କରି ଶିଖାନ୍ତି । ଭିତରକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସାନ୍ନିଧର ଇଙ୍ଗିତ ପାଏ, ମନେହୁଏ, ମୋ'ର ସକଳ ସନ୍ଥଦର୍ଶନ-ଲାଳସା ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଯେପରି ମୁଁ ଆଜିଯାଏ ମଧ୍ୟ ଯେହି ମନ୍ଦିର ଓ ସେହି ସାନ୍ନିଧ୍ୟର ଅନ୍ୱେଷଣ ହିଁ କରୁଥିଲି । ତେଣୁ, ସନ୍ଥଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ସାଧାରଣତଃ ବଡ଼ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଚୁପ୍ ହୋଇଯାଏ । ଆପଣା ମନ୍ଦିରର ଦୁଆର ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି-ଗଲେ ପାଟି କରିବାରେ ଆଉ.କି ଦରକାର ?

୨୫ । ୧୧ । ୭୭

ସନ୍ଥଦର୍ଶନ ମୋତେ ଆତ୍ମଦର୍ଶନ ଲାଗି ପ୍ରବୃତ୍ତ କରାଏ, ଆତ୍ମ-ଅନୁସନ୍ଧାନ ସକାଶେ ପ୍ରେରଣା ଦିଏ । ବାଟୋଇ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ତାକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବାକୁ ମନ ବଳାଏ ନାହିଁ, ବାଟୋଇ ହୋଇ ବାହାରିବାକୁ ବଳ ପାଏ । ପିଲା ଦେଖିଲେ ମୁଁ ତା' ଉପରେ ମୋ'ର ବୟସ୍କତାର ପଥର ଲଦିଦେବାକୁ କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଏ ନାହିଁ, ପିଲାଟି ସହିତ ଯଥାସମ୍ଭବ ପିଲା ହୋଇ ଶିଖିବାର ଉତ୍ସାହ ମୁଁ ପାଇଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସନ୍ଥଙ୍କୁ ମୁଁ ମୂଳତଃ ବାଟୋଇ ବୋଲି ବୁଝିଥାଏ । ତାଙ୍କର ଭେକ, ଗାଦି ବା ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ବୁଝିବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରେନାହିଁ । ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗଢ଼ିବା ଅର୍ଥାତ୍ ସତ୍ୟର ଗୃହପାଖରେ ଆଳସ୍ୟକାରୀ ତତ୍ତ୍ୱର ପାଚେରି ଠିଆ କରିଦେବାରେ ଯେଉଁ ସନ୍ଥ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ କରେ, ମୁଁ ସ୍ୱଭାବତଃ ସେପରି ସନ୍ଥଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ତାକୁ ମୁଁ ଘୃଣା କରେନାହିଁ, ମାତ୍ର ମୋ'ର ଆପଣା ହିତଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ତା'ର ସଙ୍ଗକୁ ପ୍ରମାଦପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ମନେ କରିଥାଏ ।

ନିଜକୁ କର୍ମ, ଜ୍ଞାନ ଓ ଭକ୍ତିର ମାର୍ଗରେ ବାଟଣାଇ ହୋଇ ବାହାର କରିବା ଲାଗି ସନ୍ଥଦର୍ଶନ ଅବଶ୍ୟ ଦରକାର, ମାତ୍ର ତା'ବୋଲି ସନ୍ଥକୁ ସନ୍ନିକଟ କରି ରଖିବାର ଛଳନାରେ ଅଟକି ଯିବାର ଅଭିମାନ କରି ବସିଲେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ନିଜର ବାଟ ଚାଲିବା ତ ବ୍ୟାହତ ହୁଏ, ସନ୍ଥତାର ହାନି ମଧ୍ୟ ହୁଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଧର୍ମର ଶକ୍ତି ଊଣା ହୋଇଯାଏ, ନିଜ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତି ମନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ତେଣୁ, ସନ୍ଥ ମୋତେ ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥାଉ ।

୨୭ । ୧୧ । ୭୭

ବିନୋବା କହିଚନ୍ତି, ଧର୍ମ ଜୀବନର ଇତିହାସରେ ଅଧିକାଂଶତଃ ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ଭକ୍ତ ମଣିଷ ମୁଁ ଓ ତୁ'ର ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖିଆସିଚି । ଏଣିକି ବିଜ୍ଞାନ-ଯୁଗରେ ସେହି ସମ୍ବନ୍ଧ 'ମୁଁ ଓ ଆମେ'ର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯିବା ଉଚିତ । ତେବେଯାଇ ଏହି ଯୁଗରେ ମଣିଷ ଓ ତା' ସଂସାରର ରକ୍ଷା ହୋଇ ପାରିବ । ବିନୋବାଙ୍କର ଏହି ବିବୃତିଟିରେ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରମାଦ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ । କାରଣ, ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅର୍ଥ ଓ ଅନ୍ତର୍ଗତ ନିଷ୍ଠାଟିକୁ ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝି ପାରୁଚି । ମାତ୍ର, କେବଳ ସମ୍ବନ୍ଧର ରୂପଟାକୁ ବଦଳାଇ ଦେଲେ କ'ଣ ସଂସାରର ରକ୍ଷା ହୋଇଯିବ ? ମୁଁ ଓ ତୁ-ବାଚକ ଭଗବତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବଡ଼ ସ୍ୱାର୍ଥପରତା ଭରି ରହିଛି, ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆପଣାକୁ ଜଡ଼ାଇ ରଖିଥିବା ମଣିଷ ଅନେକ ସମୟରେ ସଂସାର ପ୍ରତି ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭୁଲି ଯାଇଚି । ସଂସାରର ଅନେକ ଦୁଃଖ ପ୍ରତି ସେ ଆଖି ବୁଜି ଦେଇଚି । ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆମର ଧର୍ମ ଆପଣାର ସାମାଜିକ ବିସ୍ତାର ଭୂମିକୁ ଭୁଲିଯାଇ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିଳାସ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ରହିଚି ଓ ଆହୁରି ଅଧୋଗତ ହୋଇ ନାନାପ୍ରକାର ଅସାମାଜିକତା, ନିର୍ଦ୍ଦୟତା ଓ ଉଦାସୀନତାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇଚି । କିନ୍ତୁ, ସମୂହ ଭିତରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଅନୁଭବ କଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଦ ରହିଚି । ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧଟିକୁ ବିକୃତ କରି ପକାଇବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଇତିହାସରେ ରହିଚି । ଜାତୀୟତା ଓ ଦେଶପ୍ରେମର ଯୁଗରେ ଅନ୍ଧ ହେବାର ବିନାଶ ମାର୍ଗରେ ଅନେକ ମଣିଷ ଜାତି ଓ ଦେଶ ସହିତ ଭଗବାନ-କଳ୍ପନାକୁ ଏକାକାର କରି ପକାଇଚନ୍ତି । ଫଳରେ ସମୂହ ମରିଚି, ମଣିଷର ଅବହେଳା ହୋଇଚି, ଅନ୍ଧତା ଓ ଦାସତାର ଜୟଜୟକାର ହୋଇଚି ।

୨୭ । ୧୧ । ୭୭

ତେଣୁ ମୁଁ ଓ ତୁ'ର ଭଗବତ୍-ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ନିୟମରକ୍ଷା କରିବା ପରି 'ମୁଁ ଓ ଆମେ'ର ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରିଦେଲେ କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ । 'ମୁଁ' କୁ 'ତୁ' ଭିତରେ ଓ ସେହି ହେତୁରୁ 'ଆମେ' ଭିତରେ ଲୀନ କରିଦେଇ ପାରିଲେ ହୁଏତ

ଆମେ ଆମ ଜୀବନକୁ ଅଧିକ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ଓ ତେଣୁ ଅଧିକ ଭଗବଦ୍-ଯୋଗ୍ୟ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟତା ଲାଭ କରି ପାରିବୁ । 'ମୁଁ' ଯଦି 'ତୁ' ଭିତରେ ଯୋଗ୍ୟ ଭାବରେ ଲୀନ ହୋଇ ପାରିବ, ତେବେ ସମସ୍ତ ଜଗତକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବନ ସମାଜକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଭଗବତ୍ ପ୍ରେରଣାର ଭୂମି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ତାକୁ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଅସଙ୍ଗତ ମନେ ହେବନାହିଁ । 'ତୁ'ର ଦର୍ଶନ ହୋଇପାରିଲେ 'ଆମେ'ର ଦର୍ଶନ ମଧ୍ୟ ସାଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ । 'ତୁ' ସହିତ ଏକାତ୍ମ ହୋଇ ପାରିଲେ 'ଆମେ' ସହିତ ଏକାତ୍ମ ହେବାର ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଡ଼ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଆସିବ । 'ତୁ' ଅର୍ଥାତ୍ ଭଗବାନଙ୍କୁ ନେଇ ଆପଣା ମୋହ ଭକ୍ତିର କୋଠରି ଭିତରେ ପଶିଯିବାକୁ ମୁଁ ଏକାତ୍ମତା ବୋଲି କହିବାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଦ ବୋଲି ମନେକରୁଚି । ଏକାତ୍ମତା ଆପଣାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ନିର୍ବାସିତ କରି ରଖିବାର ଅଭିପ୍ରାୟ ରଖେନାହିଁ, ଏହା ଆପଣାକୁ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ କରିଦେବାର ଅଭିଳାଷ ରଖିଥାଏ । ଭୂମା ଅର୍ଥାତ୍ ସମଗ୍ର ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ନପାରିଲେ ଏକାତ୍ମତାର ଅଭିଳାଷୀ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରି ପାରେନାହିଁ । ତେଣୁ, 'ତୁ' ଓ 'ଆମେ'କୁ ଭଗବାନ ଓ ଜଗତକୁ ମୁଁ ପରସ୍ପରର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ କରି ଦେଖିବି ନାହିଁ, ଗୋଟାକୁ ଛାଡ଼ିଲେ ଯାଇ ଅନ୍ୟଟିକୁ ଧରିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିବନାହିଁ ।

୨୮ । ୧୧ । ୭୭

ଯିଏ ମୋତେ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ବୋଲି କହେ, ସିଏ ସମ୍ଭବତଃ ମୋତେ ତାହାର ଆଦର୍ଶର ସ୍ତରକୁ ଓହ୍ଲାଇ ନେବାର ଅଭିପ୍ରାୟ ରଖିଥାଏ । ବୋଧହୁଏ ଅନ୍ୟକୁ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ବୋଲି କହିବାବେଳେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅଳ୍ପବହୁତେ ଏହିପରି ଏକ ଅଭିପ୍ରାୟ ହିଁ ରଖିଥାଉ । ବାସ୍ତବବାଦ କହିଲେ ସମ୍ଭବତଃ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆପଣା ଆଦର୍ଶ, ଆପଣାର ଅନୁରକ୍ତି ଓ ଆପଣା ଉଦ୍ୟମର ସ୍ତରକୁ ହିଁ ବୁଝିଥାଉ । ମୋ' କଳ୍ପନାର ବାସ୍ତବ ବାଦ ସହିତ ହୁଏତ ଯଥାର୍ଥ ବସ୍ତୁ ସ୍ଥିତିର ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ସମ୍ପର୍କ ହିଁ ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବବାଦ ନାମରେ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅପରକୁ ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା ଖୁଆଡ଼କୁ ଟାଣି ଆଣିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଉ କାହିଁକି ? ଆପଣା ଅନୁରକ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା ଆଦର୍ଶର ଭୂମି ଉପରେ ମୋ'ର ବାସ୍ତବ ଜୀବନର ଉଦ୍ୟମଗୁଡ଼ିକୁ ଗୁଳୁରଖିବା ଲାଗି ଯେପରି ମୋ'ର ଅଧିକାର ରହିଚି, ତେବେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅଧିକାର ନରହିବ କାହିଁକି ? ସଂସାରୀର ସଂସାରୀ ହେବାଲାଗି ଯଦି ଅଧିକାର ରହିଚି, ତେବେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେବାର ଅଧିକାରକୁ ସେ ସ୍ୱୀକାର କରିବନାହିଁ କାହିଁକି ? ବାସ୍ତବବାଦର ଆଦର୍ଶକୁ

ଗ୍ରହଣ କରି ପ୍ରତିଟି ପରିସ୍ଥିତିର ପ୍ରୟୋଜନ ଅନୁସାରେ ସଫଳତାର ସପକ୍ଷ ହୋଇ ରହିବାଲାଗି ତଥାକଥିତ ବାସ୍ତବବାଦୀ ବା ପ୍ରୟୋଜନବାଦୀର ଯଦି ଅଧିକାର ରହିଛି, ତେବେ ଆଦର୍ଶ ଅର୍ଥାତ୍ ଅପ୍ରାପ୍ତ ଏକ ଅଭିଳାଷକୁ ଧ୍ରୁବତାରା କରି ବାସ୍ତବକୁ ତାହାର ପ୍ରାପ୍ତି ଲାଗି ମୂଳଧନ କରି ଲଗାଇବା ଲାଗି ତଥାକଥିତ ଆଦର୍ଶ-ବାଦୀର ବି ଅଧିକାର ନରହିବ କାହିଁକି ? ଯେତେବେଳେ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଆଦର୍ଶ-ବାଦୀକୁ ଭୌତିକତାଗ୍ରସ୍ତ କହି ନିନ୍ଦା କରେ, ସେତେବେଳେ ଦୁହେଁଯାକ ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ପରି ମୋ'ର ମନେ ହୋଇଥାଏ ।

୨୯ । ୧୧ । ୭୭

ପ୍ରଚଳିତ ପୃଥିବୀର ଦାର୍ଶନିକୃଷ୍ଟିକୋଣ ଓ ଜୀବନୋପଭୋଗ—ପ୍ରଧାନ ପରମ୍ପରା ଅନୁସାରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାଧାରଣତଃ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥିବା ମଣିଷକୁ ମତାନ୍ଧ ବା **fanatic** ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ପୁଣି, ଅପର ପକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ, କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସ ନଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାସ୍ତବବାଦୀ ବା **realist** ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟର ବାସ୍ତବବାଦ ଭିତରେ ଆପେକ୍ଷିକ ନ୍ୟାୟରେ ବିଚାର କରିବାର ବି କୌଣସି ଗନ୍ଧ ନଥାଏ, ଜୀବନର ଚରମ ସୁଖ ଓ ସଂସାରବିପଣିରେ ନିଜଲାଗି ଚରମ ସମ୍ପନ୍ନତା ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ଏଠା ଏକମାତ୍ର କଥା ବୋଲି ମାନି ନେଇଥାଏ । ସୁଖ ଓ ଭଗବାନଙ୍କୁ ସମବାଚୀ କରି ଦିଆଯାଏ । ତେଣୁ ସାଂସାରିକ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଓ ସଫଳତାରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହେବାକୁ ହିଁ ସଂସାରରେ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ହୋଇ ରହିବାର ମାର୍ଗ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଏ । ମୋ'ର ବାସ୍ତବବାଦ ଏପରି ନୁହେଁ, ମୋ'ର ଆଦର୍ଶ-ବାଦ ବା ଜୀବନବିଶ୍ୱାସ ସହିତ ମଧ୍ୟ ମତାନ୍ଧତାର କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ । ମୁଁ ଅବସରବାଦୀ ହେବାକୁ ଏକ ଜୀବନକ୍ଷୟକାରୀ ଅଧର୍ମ ବୋଲି ମାନିଥାଏ । ଅବସର ଅନୁସାରେ ଆପଣାର ଲାଭ ଓ ପ୍ରୟୋଜନ ଅନୁସାରେ ହିଁ ଜୀବନର ବାଟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାଦ୍ୱାରା ଆଉ ଯାହାର କୌଣସି କ୍ଷତି ହେଉ ବା ନହେଉ, ମୋ' ଆପଣାର ପ୍ରଭୂତ କ୍ଷତି ହୁଏ, ଜୀବନର ଅସଲ ଅଭିଳାଷପଥରେ ଦକଳ ଗତି ବନ୍ଦ ହୋଇ ଗଲାପରି ମନେହୁଏ, ହୃଦୟ ଲାଜରା ହୋଇ ରହେ ଓ ଏକ ପ୍ରକାର ଧୃଷ୍ଟ ସିଆଣିଆ ପଣ ବ୍ୟତୀତ ଜୀବନରେ ଗୁଣ ବୋଲି କହିବାକୁ ଆଉ କିଛି ରହେନାହିଁ । ଏପରି ଏକ ଜୀବନର ଅଭିଧାନରୁ 'ଶ୍ରେୟ' ଶବ୍ଦଟି ନିର୍ବାସିତ ହୋଇ ରହେ । ପୁଣି, ଶ୍ରେୟର ଅବଲୋପ ଫଳରେ ପ୍ରେୟଜନିତ ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ଜୀବନର ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଯାଏ ।

୩୦ । ୧୧ ୭୭

ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଭଲ ପାଏ, ଆପଣାର ବହୁତର ସମ୍ଭାବନାକୁ ନେଇ ମୁ ସତତ ଭଙ୍ଗାଗଢ଼ା ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ସୁନ୍ଦରତମ ଉଦ୍ୟମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ । ତେଣୁ ମୋ'ର ଆଦର୍ଶକୁ ମୁଁ ମୋ' ଜୀବନର ଏକ ଭୂଷଣ ବା ଗୌରବ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ଏହି ଆଦର୍ଶ ବାହାରୁ ଆସି ନାକରେ ବା କାନରେ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧାଇ ଦିଆଗଲା ଭଳି ମୋ'. ଜୀବନ ଉପରେ ପିନ୍ଧାଇ ବା ଫୋଡ଼ାଇ ଦିଆ ଯାଇନାହିଁ । ଆପଣାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଓ ବହିର୍ଗତ ଜୀବନରେ ବାଟ ଚାଲିବା ଓ ଆଖି ଫିଟିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ମୋ' ଭିତରୁ ହିଁ ମୋ'ର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା, ଅଭିଳାଷ ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧରୁ ମୋ'ର ଆଦର୍ଶ ତିଆରି ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ହଁ, ମୁଁ ସଂସାରକୁ ମଧ୍ୟ ଭଲ ପାଏ, ସଂସାରର ମଣିଷ ମୋତେ ଭଲ ଲାଗନ୍ତି, ମଣିଷର ଆଖିକୁ ଓ ହୃଦୟକୁ ଏତେ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥିବା ପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟ କେଉଁ ଉପଲବ୍ଧି-ପଥରେ ମୋ'ର ଆପଣା ସାଥୀ ବୋଲି ମନେହୁଏ । ମୋ'ର ଆଦର୍ଶକୁ ନେଇ ମୁଁ ସଂସାରଠାରୁ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ ବା ମଣିଷ ଉପରେ ଗାଦୀ ଥାପି ମହନ୍ତ ହୋଇ ବସିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେନାହିଁ । ଆଦର୍ଶକୁ ନେଇ ମୁଁ କୌଣସି ମଣିଷ ଉପରେ ଜବରଦସ୍ତି ଲଦିଦେବାକୁ ବି ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଏନାହିଁ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୋତେ କେହି ଆଦର୍ଶବାଦୀ କହନ୍ତୁ ବା ବାସ୍ତବବାଦୀ କହନ୍ତୁ, ସେଥିରେ ମୋର କୌଣସି ଆପତ୍ତିନାହିଁ । ମୁଁ ଜାଣେ, ମୁଁ ଆଗ; ମୋ'ର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା ଆଗ, ମୋ'ର ସଖ୍ୟ ଆଗ, ମୋ'ର ଉଦ୍ୟମ ଆଗ । ମୋ'ର ମାର୍କାଟା ମୋ'ଠାରୁ ବଡ଼ ନୁହେଁ । ମୋ'ର ବାଦ ମୋ'ଠାରୁ ପ୍ରସୂତ, ମୋ'ର ଆଗ୍ରହ ଅନୁସାରେ ଏହାର ପ୍ରେରଣା ଓ ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ ଗୁଡ଼ାକ ନିତ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି ।

୧ । ୧୨ । ୭୭

ଦେଶର ଚାରିଆଡ଼େ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେପରି ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତା ଅର୍ଥାତ୍ ସାମୂହିକ ସୁନ୍ଦର ଜୀବନ ପ୍ରତି ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି, ରୁଷ୍ଟ ଅଭିଷ୍ଟହୀନ ଶିଶୁଟି ପରି ଆମେ ସମସ୍ତେ ଯେପରି ଟିକିକରେ ଖେଳନା ଭାଙ୍ଗିଦେବାର ଧମକ ଦେଖାଉଛୁ, ସେସବୁ ଦେଖି ବେଳେବେଳେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରତି ଭାରି ବୈରାଗ୍ୟ ଆସୁଛି । ଯଦି ରାଜନୀତି କରିବାକୁ ମୋ'ର ପ୍ରକୃତିରେ କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ମୁଁ ହୁଏତ ଏତେବଡ଼ ଗୋଟାଏ ଭାଷଣ ଦେଇ ଅଧ୍ୟାପନା ଛାଡ଼ି ରାଜନୀତି ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଯାଇଥାନ୍ତି । ଦେଶର ଏହି ଦଡ଼ସନ୍ଧି ସମୟରେ ମୋ'ର ବାଟ ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ'ର କାର୍ଯ୍ୟପନ୍ଥା ଦେଶକୁ ଏକମାତ୍ର ବାଟ ଦେଖାଇବ ବୋଲି ହୁଏତ ଘୋଷଣା କରି କହିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜାଣେ, ସେପରି ଏକ ଆଗ୍ରହ ମୋ' ଭିତରେ

ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦାନା ବାନ୍ଧିନାହିଁ, ମୋ'ର ବାଟ ବା କୌଣସି ଗୋଟାଏ ବାଟ ସବୁ ସଙ୍କଟରେ ବାଟ ଦେଖାଇବା ବୋଲି କହିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃସାହସ ହୋଇନାହିଁ । ସର୍ବୋପରି, ମୁଁ ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହିଚି, ସେହିଠାରେ ରହି ଓ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଏହି ସଙ୍କଟରୂପୀ ଆହ୍ୱାନର ଜବାବ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ବୋଲି ମୋ'ର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ରହିଚି । ମୋ'ର ସ୍ୱଧର୍ମ, ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ'ର ପ୍ରଧାନତମ ଆଗ୍ରହ ଅନୁଯାରେ ମୋ' ଧର୍ମର ପାଳନ କରିପାରିଲେ ମୁଁ ସଂସାରଧର୍ମର ଉଦୟରେ ଅବଶ୍ୟ ସହଯୋଗ କରିପାରିବ । ତେଣୁ କୋଳାହଳ ଦରକାର ନାହିଁ । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ଏ ଦେଶରେ ଅନେକ କୋଳାହଳ ହୋଇଚି, ଯେଉଁ କୋଳାହଳ ଭିତରେ ଅନେକ କୃପଣତା ଓ ଅନେକ ଜଡ଼ତାକୁ ଦବାଇ ଦିଆଯାଇଚି ।

୨ । ୧୨ । ୭୭

ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଆଉ ମଣିଷର ସହଯୋଗ । ଖାଲି ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଉପରେ ଭର ଦେଇ ବସିଗଲେ ସଂସାର ଆଗକୁ ଯିବନାହିଁ ବା ମୋ'ର ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ଆଗକୁ ଯିବନାହିଁ । ସଂସାରରେ ସମସ୍ତେ ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ବୋଲି କହି ପ୍ରେରଣା ପାଆନ୍ତି । କେହି ଅଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପ୍ରେରଣା ପାଏ, କେହି ନିଜର ଆଳସ୍ୟ ଲାଗି ଏକ ଦାର୍ଶନିକ ସୁରକ୍ଷାମଣ୍ଡଳ ଗଢ଼ି ଥୋଇଦେବାର ପ୍ରେରଣା ମଧ୍ୟ ପାଏ । ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ସମସ୍ତେ ସହଯୋଗ କରନ୍ତିନାହିଁ । କେହି କରନ୍ତି, କେହି କରନ୍ତିନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସେମାନେ ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଥାନ୍ତି । ସଂସାରରେ ଶୁଭ ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଶୁଭ ସହିତ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ହିଁ କରି ବାହାରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏହାକୁ ସ୍ୱାର୍ଥ ବୋଲି କହି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରିବାଲାଗି ପ୍ରେରଣା ପାଇଥାନ୍ତି । ଫଳରେ ଶୁଭ ଅଟକିଯାଏ, ସ୍ୱାର୍ଥ ବଢ଼ିବାର ବାହାନାରେ ଅନର୍ଥ ହିଁ ବଢେ । ଗୋଟାଏ ଶିବିରରେ ପ୍ରମତ୍ତତା ବଢ଼େ ତ ଆଉଗୋଟିଏ ଶିବିରରେ ଆଳସ୍ୟ ହିଁ ବଢ଼େ । ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ବା ପୂରଣ ହୋଇପାରିବ କିପରି ? ତେଣୁ, ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଯେତେ କଣ୍ଠାଳ କରି ଡାକିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଅସହଯୋଗର ପଥର ପାଖରେ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛାର ପ୍ରବାହ ଅଟକି ରହି ଯାଇଥାଏ । ଆମ ସଂସାରରୁ ଭଗବାନ ନିର୍ବାସିତ ହୋଇ ରହନ୍ତି, ସଂସାରରେ ଆମରି ଇଚ୍ଛା-ଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ଚାଲେ ।

୩ । ୧୨ । ୭୭

ମୁଁ କାହାସହିତ ସହଯୋଗ କରୁଚି ? ମୋ' ଜୀବନର ମଧ୍ୟଦେଇ କାହାର ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ ହୋଇ ଚାଲିଚି ? ମୋ'ର କାମନା, ବାସନା ଓ ଆକାଙ୍କ୍ଷା କାହାର

ନମିତ୍ତ ହେବାଲାଗି ଆପଣାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଛନ୍ତି ? ମୁଁ ଜାଣେ, ଏହି ବିଷୟରେ ଗର୍ବ କରି କିଛି ହେଲେ କହି ପାରିବିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋ' ଜୀବନର ଗଭୀରତମ ବାସନା ଓ ଗଭୀରତମ ଉଦ୍ୟମକୁ ମୁଁ ଯେତେଦୂର ବୁଝିଛି, ସେତିକରୁ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରି ଶିଖିଛି ଯେ, ଜୀବନରେ ସଫଳତା ପାଇବା ଲାଗି ମୁଁ ଆଦୌ ଚେଷ୍ଟା କରୁନାହିଁ, ଆପଣାକୁ ଆପଣାର ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବନର ନାନା ଅର୍ଥରେ ସମର୍ପିତ କରିଦେବା ଲାଗି ହିଁ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି । ମୋ'ର ନାନା ମୁହୂର୍ତ୍ତର ବିକ୍ଷେପକୁ ମୋ'ର ଇଚ୍ଛା ବୋଲି କହିଲେ ଆପଣା ପ୍ରତି ମୁଁ ବଡ ଅନ୍ୟାୟ କରିବି । ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଦେଇ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ସହଯୋଗ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ସଂସାରରେ ଶୁଭତମ ଇଚ୍ଛା-ଗୁଡ଼ିକର ପୂରଣ ଲାଗି ମୁଁ ନିମିତ୍ତ ଭାବେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହେଁ ଓ ଏହାକୁ ହିଁ ମୋ'ର ପରମ ଆନନ୍ଦ ଓ ପରମ ମୁକ୍ତି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ । ଆପଣା ଜୀବନର ଶୂନ୍ୟପାତ୍ର ଗୁଡ଼ାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାଲାଗି ମୁଁ ଆଉ ଅନ୍ୟ ବାଟ ଜାଣେନାହିଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ମୋ'ର ପରିବେଷ୍ଟନୀ ମୋତେ ନାନା ଜୁଗୁପ୍ସାର ଆକର୍ଷଣ ଦେଖାଇ ଅଟକାଇ ରଖେ, ପୁଣି ଆଉ କେତେବେଳେ ମୋ'ର ଶରୀରଟା ଯେପରି ମୋ'ର ସବୁ ଅନୁରକ୍ତିର ଭୋଗ ଖାଇବାଲାଗି ବଡ ଉଗ୍ର ହୋଇପଡ଼େ । ତଥାପି ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣାର ଶରୀରକୁ ଦୂଷା କରିନାହିଁ, ଆପଣା ପରିବେଷ୍ଟନୀକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଘୃଣା କରି ଶିଖିନାହିଁ । ଆପଣାକୁ ଘୃଣା କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ମୋ' ଲାଗି ଏହି ସଂସାର ବା ଏହି ଶରୀର କଦାପି ମାୟା ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହୋଇନାହିଁ । ଆପଣା ସମର୍ପଣ ମାର୍ଗରେ ଅଟକି ଯିବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଜୀବନର ଦାରୁଣତମ ମାୟା ବୋଲି ଭାବି ଶିଖିଛି ।

୪ । ୧୨ । ୭୬

ଆପଣାର କାମ ଆପଣାର ନିର୍ବାଚିତ ନହୋଇଥିଲେ ତାହା ସବୁବେଳେ ଆପଣାର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ବୋଝ ପରି ଲାଗିବ ହିଁ ଲାଗିବ । ଭଲ ପାଇ ଶିଖିଲେ ହିଁ ବୋଝ ହାଲୁକା ହୋଇଯାଏ । ମୁଁ ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଭଲ ପାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାଲାଗି ମୁଁ ସ୍ୱତଃ ଶ୍ରଦ୍ଧାପରବଶ ହୋଇ ଉଦ୍ୟତ ହୁଏ, ତାହା ମୋତେ ବୋଝ ପରି ଲାଗିବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ଆପଣାର କାମ ଆପଣା ଶୁଭତମ ବାସନାଗୁଡ଼ିକର ଅନୁକୂଳ ବା ଅନୁଯାୟୀ ନହେଲେ ସେଥିରେ ଆପଣାକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ମିଳିବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ । ଆପଣାର ଶୁଭତମ ବାସନା-ଗୁଡ଼ିକ ଜାଣି ସେହି ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ତାହାର ଅନୁକୂଳ କାମ କରିବାକୁ କେତେକ ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବା ବୋଲି କହିଥା'ନ୍ତି । ଏତଶ୍ଚ, ସେହି ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ସେମାନେ ସମ୍ଭବତଃ ଆପଣାର

କାମକୁ ଭଗବାନଙ୍କର କାମ ବୋଲି କହିଥା'ନ୍ତି । ତାହା ଭଗବାନରୂପୀ ଉପରସ୍ଥ କୌଣସି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶାସକର କାମ ହୋଇଥିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଅଧସ୍ତନ ଭୃତ୍ୟ ଲାଗି ଦୁଃସହ ବୋଝ ପରି ମନେ ହେଉଥାନ୍ତା । ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପ୍ରଭୁ ବୋଲି ମାନୁଥିବା ଆତୁର ମଣିଷ ଆପଣାର କାମକୁ କଦାପି ଭଗବାନଙ୍କର କାମ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ଉଲ୍ଲାସ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ଓ ତେଣୁ ସେ ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ଯଥାର୍ଥରେ କୌଣସି ସହଯୋଗ କରି ପାରିବନାହିଁ । ମୋ'ର ଖୁସୀ ଯେତେବେଳେ ମୋତେ ମୋ'ର କାମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରାଇବ, ଯେତେବେଳେ ଯାଇ ମୁଁ ମୋ'ର କାମକୁ ଭଗବାନଙ୍କର କାମରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବ । ପୁଣି, ମୋ'ର ଶୁଭତମ ବାସନାଗୁଡ଼ିକର ଅନୁଧାବନ କରିପାରିଲେ ହିଁ ମୁଁ ଯଥାର୍ଥ ଖୁସୀ ପାଇପାରିବ । ଏହି ବାସନାଗୁଡ଼ିକର ଆବିଷ୍କାର କରିବାଲାଗି ମୋତେ ସମର୍ଥ କରିବ କିଏ, ଏହି ଆବିଷ୍କାର ଲାଗି ମୋତେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କିଏ କରିବ ?

୫ । ୧୨ । ୭୭

ମୋ'ର ସଂସାର ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସଂସାର ଓ ମୋ'ର ସମାଜ,—ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ସେଇ ଗୋଟିଏ ଜୀବନର ଦୁଇପାଖ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ବେଳେବେଳେ ସମାଜ ଓ ସାମୂହିକ ଜୀବନର ଭିଡ଼ ଭିତରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ଆପଣାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ନୀଡ଼ ଏଇ ଘରକୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସେ ଓ ଶାନ୍ତ ଭାବରେ ଆପଣା ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ସେତେବେଳେ ଅତି ଆପଣାର କହିଲେ ମୁଁ ମୋ'ର ସମାଜ ଓ ସଙ୍ଗସମୂହକୁ ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ । ମୋ'ର ମାନଚିତ୍ର ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଦେଖିବାକୁ ପାଏନାହିଁ । ମାୟା କହିଲେ ମୁଁ ସେହିମାନଙ୍କର ବନ୍ଧନକୁ ହିଁ ବୁଝେ, ମମତା କହିଲେ ମୁଁ ସେହିମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବାକୁ ହିଁ ବୁଝିଥାଏ, ଆପଣା ଓ ସମୂହ ଭିତରେ ବୈରାଗ୍ୟପରବଶ ଭାବରେ ମୁଁ ସାମୟିକ ଯେଉଁ ବ୍ୟବଧାନମାନ ସୃଷ୍ଟି କରି ପକାଇଥାଏ, ଏକାନ୍ତରେ ବସି ଆପଣା ସହିତ କଥା କହି ବସିଲାବେଳେ ସେହି ବ୍ୟବଧାନ ଗୁଡ଼ାକ ମିଳାଇ ମିଳାଇ ଯାଉଥିଲା ପରି ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ସମୂହ ଓ ବାହାରର ସଂସାର ମୋତେ ପୁଣି ଟାଣେ । ଆପଣା ଭିତରର ନିବିଡ଼ ବ୍ୟାପ୍ତି ଭିତରେ ଯେପରି ମୁଁ ବାହାର ସଂସାରର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅତି ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ । ମୋ'ର ସୁଖ ଦୁଃଖ, ମୋ'ର ଗର୍ବ ଓ ଗୌରବ, ମୋ'ର ସକଳ ଅନୁଧାବନ, ଯେପରି ମୋ' ଘର ଭିତରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଣି ମିଳାଇ ଦେଇଯାଏ । ତେଣୁ, ଆପଣାକୁ ଦୁର୍ଗ କରି ରଖିବାର ଅବକାଶ ହିଁ ମିଳେନାହିଁ । ଆପଣାକୁ କେବଳ ଗଆଁଠାଇ ରଖିବାକୁ ପଡ଼େ ।

୭ । ୧୨ । ୭୭

ସାନ ଦେଶ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ୍, କିନ୍ତୁ ମୋ' ହୃଦୟ ଭିତ୍ତ ତା'ଲାଗି ସବୁବେଳେପରି କେତେ ଥାନ ମହନୀୟ ହୋଇ ରହିଛି । ଯେଉଁଠି ଆଜି ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିବସ ପାଳିତ ହେଉଥିବ । ଆଉ ଏଠି ମୁଁ ଯେପରି ଅନ୍ତର୍ଚକ୍ଷୁରେ ଗୃହଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କେବଳ ବରଫ, ଜଙ୍ଗଲ ଓ ଆକାଶ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଛି । କାନ ପାଖରେ ସେହି ଦେଶର ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିବାକୁ ପାଉଛି, ସେହି ଦେଶର ଭାଷା ବି ଶୁଣିବାକୁ ପାଉଛି । ସେହି ଦେଶର ସବୁ ମଣିଷ ଆଜି ମୋ'ର ଅତି ଚିହ୍ନା ବୋଲି ମନେ ହେଉଚନ୍ତି । ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି, ଜଣେ ମଣିଷ କେବଳ ତା'ର ଜନ୍ମଭୂମିକୁ ହିଁ ଯଥାର୍ଥରେ ଭଲ ପାଇପାରେ । ଅତିରଞ୍ଜିତ କରି ଜନ୍ମଭୂମିକୁ ସେମାନେ ମାତୃଭୂମି ବା ପିତୃଭୂମି ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସବୁଦେଶକୁ ଗାର ଟାଣିଦେଲା ପରି ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ଦେଶ ବା ବିଦେଶ ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । ମୋ'ର ହୃଦୟ ଏସବୁ ଯୁକ୍ତିକୁ ବୁଝିବାର ଚେଷ୍ଟା ବି କରେନାହିଁ, ତେଣୁ ସେଗୁଡ଼ାକୁ ମାନନେବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠେନାହିଁ । ଭଲ ପାଇବା ମଣିଷର ଜାତି ପଞ୍ଜୁରି ବସିଲେ ଭଲ ପାଇବାକୁ ବିଜ୍ଞମ୍ଭିତ କରି ରଖିବାପରି ମନେହୁଏ । ଏପରି ପଞ୍ଜୁରି ବସୁଥିବା ମଣିଷ ହୁଏତ କେବେହେଲେ କୌଣସି ଥାନରେ ଭଲ ପାଇ ଶିଖିନାହିଁ, ମନରେ ଏହିପରି ଏକ ସଂଶୟ ଜାତ ହୁଏ । ହୃଦୟ ଜାତି ବା ଦେଶ ପଞ୍ଜୁରି ବାନ୍ଧହୋଇ ଯାଏନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାକୁ ପ୍ରସାରିତ କରି ଦିଏନାହିଁ । ତାକୁ ଯେଉଁଠି ଭଲ ଲାଗେ, ଯେଉଁଠି ଆପଣାର ଘର ବୋଲି ଲାଗେ, ସେଇଠି ସିଏ ଅଟକିଯାଏ, ସିଏ ସେଇଠାକୁ ବଡ଼ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯାଏ । ଅଜାତିଆ ହୋଇଯିବାର କୌଣସି ଭୟ ନଥାଏ । ଜାତି ଯିବାର ବା ଦେଶ ହରାଇବାର ଭୟ ରହିଥିଲେ ହୃଦୟ ଦେବା ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ, ଆପଣାର ଦେଶ ଓ ଜାତି ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ଯଥାର୍ଥରେ ହୃଦୟ ଦେଇ ହୁଏନାହିଁ ।

୮ । ୧୨ । ୭୭

ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଦେଶ ଭାରତବର୍ଷରେ ମଣିଷ ସୁଖ ଓ ସମ୍ପନ୍ନତା କହିଲେ ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣାର ସୁଖ ଓ ସମ୍ପନ୍ନତାକୁ ହିଁ ବୁଝାଉଛି । ଯେଉଁ ଦିନଠାରୁ ଏହି ଦେଶରେ ବଡ଼ ମାଛମାନେ ସାନ ମାଛମାନଙ୍କୁ ଖାଇଯିବାକୁ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରୟୋଜନସିଦ୍ଧ ଦେଶାଚାର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଚନ୍ତି, ସେହି ଦିନଠାରୁ ଆମେ ଯେପରି ବାଟବଣା ହେବାରେ ଲାଗିଚୁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଆପଣାଠାରୁ କମ୍ ସମ୍ପନ୍ନ ସ୍ତରରେ ରହିଥିବା ମଣିଷର ଉପରେ ଲଦିହୋଇ ରହି-ବାକୁ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସମ୍ମାନସ୍ପଦ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଚି ଓ ପ୍ରୟୋଜନ ପଡ଼ିଲେ ତାକୁ ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ସଙ୍କୋଚ କରୁନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, ଦେଶବ୍ୟାପୀ

ଗୋଟାଏ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବିଡ଼ମ୍ବନାମୟ ମୃତ୍ୟୁତ୍ରାସ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗ୍ରାସ କରି ରହିଚି । ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ମିଶି କିଛି ସୁନ୍ଦର କରି ଗଢ଼ିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ବା କିପରି ? ସୁନ୍ଦର ହେବାର ଇଚ୍ଛା କହିଲେ ସବୁବେଳେ ଏକପ୍ରକାର ନିର୍ଭର ହେବାର ଇଚ୍ଛାକୁ ହିଁ ବୁଝାଇଥାଏ । ନିର୍ଭୟ ହେବାର ଜୀବନନୀତି ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ହେବାର ଅବସର ଦେବା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିଥାଏ । ଆମେ ଏଦେଶରେ ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିର୍ଭୟ ହେବାଲାଗି ନୁହେଁ, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅଳସୁଆ ହେବାଲାଗି ହିଁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇ ଚାଲିଚୁ । ସୁଖ କହିଲେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅଳସ ଭୋଗକୁ ହିଁ ବୁଝୁଁଚୁ । ଆଳସ୍ୟ ଓ ଅନ୍ଧ ଉପଭୋଗ-ଲାଳସା ବ୍ୟତୀତ ଆମେ ଜୀବନରେ ଆଉସବୁ ବିଭବ ଓ ବିଭୂତିକୁ କେବଳ ଅବାସ୍ତବ ବା ସୈଦ୍ଧାନ୍ତିକ ବୋଲି କହି ଫାର୍କି ଦେବାରେ ହିଁ ଲାଗିଚୁ । ଏଣେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ପଳାଇ ଯିବାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଚି, ଆପଣା ଆପଣାର ଭଲ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନକରୁ ଥିବାରୁ ମୂଳତଃ ଏକ ଅବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ଆମ ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ବନ୍ଧର ଏକମାତ୍ର ବୋଧଗମ୍ୟ ଭାଷା ହୋଇ ରହିଚି । ଅବିଶ୍ୱାସୀ ମଣିଷ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ଚତୁରତା ରହିଥାଏ, ତାହାହିଁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଭୂଷଣ ହୋଇ ରହିଚି ।

୮ । ୧୨ । ୭୭

କାଲି ରାତିରେ ଶୋଇବା ଆଗରୁ ମୋ'ର ପୁରୁଣା ଡାଏରୀଖାତା ଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଲେଇ ଦେଖୁଥିଲି । ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ତଳେ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ଥିଲାବେଳେ ଯାହାସବୁ ଲେଖିଥିଲି, ତାହାରି ଉପରେ ମୁଁ ଆଖି ବୁଲାଇ ନେଉଥିଲି । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଯେପରି ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ହିଁ ମୋ'ର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଜୀବନଧର୍ମ ବୋଲି ମାନି ନେଉଥିଲି, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ'ର ଜୀବନଧର୍ମ ପ୍ରଧାନତଃ ତାହାହିଁ ହୋଇ ରହିଚି । କେଉଁ ଅଭିଳଷିତ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପହଞ୍ଚି ଅଟକି ଯିବାକୁ ବା ଆପଣାଲାଗି ଝଣ୍ଡେ କୁଦ ମଡ଼ାଇ ନେବାର ଅଭିଳାଷ ମୋ'ର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ବାଟୋଇ ବୋଲି କହିବି । ମୋ'ର ଜ୍ଞାନ, ମୋ'ର ସ୍ନେହ-ମମତାର ବନ୍ଧନ, ମୋ'ର ଭଲ ପାଇବା, ମୋ'ର ସମାଜଦୃଷ୍ଟି,—ସବୁଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ବାଟ ବୋଲି ହିଁ ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ବେଳେ ବେଳେ କ୍ଳାନ୍ତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ମୁଁ ଅଟକିଯାଏ, ମୋ'ର ବାଟଟାକୁ ଗୋଟାଏ କୋରଡ଼ରେ ପରିଣତ କରିଦେବାର ଚକ୍ରାନ୍ତ ମଧ୍ୟ କରେ, ଅଶାନ୍ତ କଳହଧର୍ମୀ ଚଢ଼େଇ ପରି ତାହାରି ଭିତରେ କଟର କଟର ହେବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଜୀବନର ପରମ ବେଉସା ବୋଲି ମନେକରେ । ତଥାପି, ମୋ'ରି ଭିତରେ ରହି ମୋ'ର ସ୍ୱଧର୍ମକୁ ଚିହ୍ନିଥିବା କେଉଁ ଜୀବନବିଧାତା ମୋତେ ପୁଣି ବାଟ ଚାଲିବାର ଓ କୋରଡ଼ ଛାଡ଼ିବାର ଚେତନା ଆଣି ଦେଇଯାଏ । ଏହି

ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ମୁଁ କିଛି ପାଇନାହିଁ, କିଛି ଛାଡ଼ି ମଧ୍ୟ ଆସିନାହିଁ । ମୋ'ର ସକଳ ଅନୁରକ୍ତି ଓ ଅନୁରାଗକୁ ନେଇ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ବାଟ ଚାଲିଛି, ମଣିଷ-ବାଟୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୋ'ର ସାଥୀରୂପେ ପାଇଛି । ଗଡ଼ି ଜିତିନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ଜୀବନର ସ୍ୱାଦ ପାଇପାରିଛି ।

୯ । ୧୨ । ୭୭

ମୋ'ର ଜୀବନରେ ପୁରୁଣା ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ, ଏକାବେଳେକେ ନୂଆ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । ପୁରୁଣାକୁ ହିଁ ନୂଆ ଆଖିରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ନୂଆ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଓ ନୂଆ ସମ୍ଭାବନାର ମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ଦେଖିବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଜୀବନ-ବାଣିଜ୍ୟର ସର୍ବ-ପ୍ରଧାନ ରୀତି ବୋଲି ବୁଝିଥାଏ । ହିଁ, ମୋ'ର କ୍ଷେତ୍ର ନୂଆ ହୋଇପାରେ, ନାନାବିଧ ନୂଆ ଅଭିଜ୍ଞତାରେ ମୋ'ର ଜୀବନ ଭଣ୍ଡାର ଅଧିକ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇପାରେ; ମରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିଁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ର ନୂଆ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ, ମରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଭଣ୍ଡାର ମଧ୍ୟ ନୂତନତର ଭାବରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମ୍ପନ୍ନ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ । ତଥାପି ମୋତେ ପ୍ରଧାନତଃ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ'ର ଖୋଜିବାରେ ଓ ମୋ'ର ଅନୁଭବ କରିବାରେ ନୂତନ ପ୍ରେରଣା, ନୂତନ ମାପକ ଓ ନୂତନ ବ୍ୟାପ୍ତି ଦେଇ ଏହିସବୁ କ୍ଷେତ୍ର ଓ ଏହିସବୁ ଅଭିଜ୍ଞତା ଆପଣାକୁ ସଫଳ କରିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଥିବେ । ସେଦିନ ପିଲା ଥିଲି, ବର୍ତ୍ତମାନ ମଝିଡ଼ାଳରେ ବସି ବୁଢ଼ା ହେବାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଡ଼ାଳଟିକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇବାକୁ ମୁଁ ବାହାରିଲିଣି । ମାତ୍ର ମୋ' ପିଲାଦିନର ପିଲାଟିକୁ ମୁଁ ତଥାପି ପଛରେ ପକାଇ ଦେଇ ଆସିନାହିଁ । ସେ ମୋ'ର ସାଥୀ ସାଥୀ ରହିଛି, ଏ ଡ଼ାଳରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ଖୋଜିବା ଓ ଆପଣାର ବାସନାକୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେବାରେ ସେ ମୋତେ ସତତ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ତେଣୁ ପଛକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଆଗକୁ ଯିବାର ବିଡ଼ମ୍ବନା ମୋ' ଜୀବନରେ ମୋଟେ ଭୋଗିବାକୁ ପଡୁନାହିଁ ।

୧୦ । ୧୨ । ୭୭

ଆଜି ଦିନଟି ମାନବ-ଅଧିକାର ଲାଗି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ମାନବିକ ଅଧିକାର କହିଲେ ଏବେ ଏହି ସଂସାରର ସବୁ ମଣିଷଙ୍କର ଅଧିକାରକୁ ହିଁ ବୁଝା-ଉଛି । କେବଳ ସତ୍ତାଧାରୀର ଯେ ଅଧିକାର ରହିବ, କେବଳ ଯେ ଭାଗ୍ୟବାନର ହିଁ ଅଧିକାର ରହିଛି, ବଡ଼ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଆଗେ ଏହି ଭ୍ରମଟିକୁ ସତ୍ୟବୋଲି ମାନି ନିଆଯାଉଥିଲା । ସଂସାରର ମଣିଷକୁ ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ ଗଢ଼ିବାର କଳ୍ପନା କରି ଆମେ ଏବେ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କର ଅଧିକାର ବିଷୟରେ ଭାବି ଶିଖିଲୁଣି । ହିଁ,

କେବଳ ଭାବିବାର ସ୍ତରରେ ହିଁ ଏହି ନୂତନ ଆନ୍ଦୋଳନଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବାର, ଅର୍ଥାତ୍ ପୃଥିବୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଆପଣାର ଅଧିକାର ପାଇବାର ଦିନ ଆସିବାକୁ ଏବେ ଆହୁରି ଅନେକ ଦିନ ବାକି ଅଛି । ଏହାର ପଥରେ ନାନାବିଧ ରାଜନୀତିକ, ଅର୍ଥନୀତିକ ଓ ଧର୍ମଗୋଷ୍ଠୀଗତ ବାଧା ଠିଆ ହୋଇ ରହିଛି । ପାରମ୍ପରିକ ରୀତି ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଭୟଦୃଷ୍ଟି ରଖି ଆସିଛି, ଆମ ସଂସାରର ଅଧିକାଂଶ ରାଜନୀତି, ଅର୍ଥନୀତି ଓ ଧର୍ମନିର୍ଣ୍ଣୟ ସେହି ମୂଳଭୟର ତାବକରୂପେ ତିଆରି ହୋଇଛି । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମରେ ସବୁପ୍ରକାର ପତନ ଓ ଅଧୋଗତିର କାରଣ ସ୍ୱରୂପ ଏକ ମୂଳ-ପାପର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ଦିଆଯାଇଛି । ମନୁଷ୍ୟଜୀବନର ଅଧିକାଂଶ ବିକ୍ଷୋଭ ଓ ବିରୂପତା ଲାଗି ମୁଁ ସେହି ମୂଳଭୟକୁ ହିଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ଦେଖାଇବି । ଭୟଯୋଗୁଁ ମଣିଷର ଅଧିକାର କେବଳ ଆକ୍ରମଣ କରିବାଲାଗି ହିଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଓ ଜୀବନ ଗଢ଼ିବାର ଅଧିକାର,—ତାହା କେବଳ ନିର୍ଭୟ ମଣିଷ ସକାଶେ ।

୧୧ । ୧୨ । ୭୭

ମୋ' ଭିତରେ ସବୁ ବେମାରି ହେଉ ପଛକେ, ହୃଦୟର ବେମାରି କଦାପି ନହେଉ । ଆଜି ପାହାନ୍ତାରେ ମୋ'ର ଅଳସୁଆ ଓ ଶୀତକାତର ଶରୀରକୁ ବିଛଣା ଉପରେ ପକାଇରଖି ଭାବୁଥିଲି, ମୋ' ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ହୃଦୟର ବେମାରି ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି କି ? ଆଧୁନିକ ସମାଜରେ ଏବେ ହୃଦ୍‌ରୋଗ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଏବେ ହୃଦ୍‌ରୋଗରେ ଖାସ୍ ବିଶେଷ ତାଲିମ ପାଉଥିବା ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ମଧ୍ୟ ବାହାରିଲେଣି । ଯାହା ଦେହରେ ହୁଏତ କୌଣସି ରୋଗ ନାହିଁ, ଅନେକ ସମୟରେ ସେହିପରି ମଣିଷମାନେ ହୃଦ୍‌ରୋଗରେ ପୀଡ଼ିତ ହେଉଛନ୍ତି । ସଂସାର ପ୍ରତି ବିତୃଷ୍ଣ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କର ସୁସ୍ଥ ବଳିଷ୍ଠ ଶରୀର ତଥାପି ଯେପରି ସଂସାରରୁ ଛୁଟି ନେଇ ଚାଲିଯିବାର ବାହାନା ଖୋଜୁଛି ଓ ହୃଦୟକୁ ମଙ୍ଗାଇ ବଡ଼ ଅସତର୍କିତ ଭାବରେ ଜୀବନର ପିଣ୍ଡଟା ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଉଛି । ବିଶେଷଜ୍ଞ ଓ ବିଶେଷ ଡାକ୍ତର ଏହି ବାହାନାକୁ କେତେଦୂର ଭଲ କରିପାରିବେ, ସେକଥା ମୁଁ କହି ପାରିବି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମନ କହୁଛି, ହୃଦୟର ରୋଗ ପ୍ରଧାନତଃ ହୃଦୟ ଭିତରର ଆରୋଗ୍ୟ ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଭଲ ହୋଇ ପାରିବ । ହୃଦୟ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ହୃଦୟର ଆରୋଗ୍ୟବିଧାନ କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ । କାମନାକୁ ଜୟ କରିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରେମର ଆଶ୍ରୟ ନେବାକୁ ହୁଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅନାସକ୍ତ ଓ ତେଣୁ ବିନାଶ-ପରାକ୍ରାନ୍ତ ହୃଦୟର ରୋଗକୁ ଅସଲ ଅନୁରକ୍ତି ଓ ଅସଲ ଅନୁରାଗ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସୁସ୍ଥ

କରିଯାଇ ପାରିବ । ପୂର୍ବ ଦିଗକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଇଁ ଆସୁଥିବାର ଦେଖିପାରୁଛି । ସଂସାରଯାକ ଜୀବନର ହୃଦୟ ଭରି ନିତ ଯେଉଁଠି ଏପରି ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହେଉଛି, ସେଠି ହୃଦୟର ବୈରାଗ୍ୟ ଓ ଅନାସକ୍ତିରୋଗ ଲାଗି ଅବକାଶ ବା କାହିଁ ?

୧୨ । ୧୨ । ୬୬

ଆଇନ୍ ପାସ୍ କରି ଆମେ ଧର୍ମର ରକ୍ଷା କରିପାରିବା ନାହିଁ । ରାଜଛତ୍ରର ତଳେ ଧର୍ମଛତ୍ରର ବିଭବ ବଢିବା କଦାପି ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ଗୋମାତାକୁ ଯେଉଁମାନେ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ସାର ଅଙ୍ଗ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି, ଆଜି ସେମାନେ ସରକାରୀ ଆଇନ୍ ପାସ୍ କରାଇ ଗୋମାତାର ରକ୍ଷା କରିବେ ବୋଲି ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇଛନ୍ତି । ଆପଣାର ଜୀବନରକ୍ଷା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସଂସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ସେହିପରି ହଜାର ହଜାର ମଣିଷଙ୍କୁ ସେମାନେ ଗୋମାତାର ରକ୍ଷା ଲାଗି ଅନୁରକ୍ତ ହେବାରେ ଅନ୍ଧ ହେବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଉଛନ୍ତି । ଏହା ଫଳରେ ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱାର୍ଥର ରକ୍ଷା ହୁଏତ ହେବ, ମାତ୍ର ଧର୍ମର ହାନି ହିଁ ହେବ । ଗୋବଧ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲେ ଯେ ଭାରତବାସୀ ଗୋଜାତି ପ୍ରତି ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ଶିଖିବେ, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ସହଜରେ କହି ହେବନାହିଁ । ଦେଶରେ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ ଓ ଧର୍ମଭାବନା ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିଲେ ଆମେ କଦାପି ଆଇନ୍ ପାସ୍ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରାଜନୀତିର ଦାଣ୍ଡରେ ତଡ଼ାବାଡ଼ି ଧରି ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଧର୍ମପ୍ରାଣ ଓ ଗୋଭକ୍ତ ମଣିଷମାନେ ଗୋରୁର ଜୀବନରକ୍ଷା ଲାଗି ଆପଣା ଜୀବନକୁ ବିପନ୍ନ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ବାହାରି ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଭୋକୀ ମଣିଷର ଏହି ଦେଶରେ ଆଜିଯାଏ ଏପରି ଉଦାସ ହୋଇ ରହି ଆସିଥିଲେ କିପରି ? ମଣିଷର ରକ୍ଷା ଅପେକ୍ଷା ଗୋଜାତିର ରକ୍ଷା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ସେମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଜରୁରୀ ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି ବା କିପରି ?

୧୩ । ୧୨ । ୬୬

ଆଜି ମୋଟେ ମନ ଲାଗୁନାହିଁ । ଆପଣାର ଚାରିପାଖକୁ ଅନାଇଲି ବେଳକୁ କେହି ଯେପରି ଆଦୌ ଆପଣାର ବୋଲି ମନେ ହେଉନାହାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ମୁଁ ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆପଣାର କ୍ଷେତ୍ର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଛି, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋ'ର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସହିତ ରହିଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ମୁଁ ଶିକ୍ଷାନୁକୂଳ ସମ୍ବନ୍ଧ ବୋଲି କହିବି କି ନାହିଁ, ସେ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ଦେହ ହେଉଛି । ଏହି ଛାତ୍ରମାନେ ଏକ ଅନ୍ୟ ଆଗ୍ରହ ନେଇ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣା ଆସ୍ଥାନ ଗଢ଼ିଥିଲି ପରି ମନେ ହେଉଛି । ସେହି ଆଗ୍ରହକୁ ମୁଁ ମୋ' ଆଗ୍ରହଠାରୁ ଭିନ୍ନ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛି

ବୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ ଆପଣାର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ ମଧ୍ୟ କରିପାରୁ ନାହିଁ । ମୋ'ର ଆଶଙ୍କା ହେଉଛି ଯେ, ଯଦି ଏହିପରି ଆଗ୍ରହ ହିଁ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରର ପ୍ରଧାନ ଆଗ୍ରହ ହୁଏ, ତେବେ ତଦ୍ୱାରା ଦେଶର କଲ୍ୟାଣ ହେବନାହିଁ ବା ମଣିଷର ମଧ୍ୟ କଲ୍ୟାଣ ହେବନାହିଁ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଅନାଇ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଉଦ୍‌ବେଗଜନକ ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଛି । ଏହି ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ମୋ' ଭିତରର ପ୍ରେରଣାକୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ସମୟରେ ପଙ୍ଗୁ କରି ଦେଲପରି ମନେହେଉଛି । ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁପରି ଆଗ୍ରହର ବିଜୟ ଘୋଷଣା ହେବାକୁ ଯାଉଛି କେଜାଣି ? ମୋ'ର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ନେଇ ମୋ'ର ସ୍ୱପ୍ନ କ'ଣ ଏହିପରି ସ୍ୱପ୍ନ ହୋଇ ହିଁ ରହିଯିବ ?

୧୪ । ୧୬ । ୭୭

କ୍ଷମାଶୀଳ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ କ୍ଷମା ଭିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯିବା କେବଳି ମୋ'ର କୃତ୍ରିମ ବୁଦ୍ଧିର ହିଁ ବିସ୍ବାଦ ଗୁଡ଼ାକୁ ପଦାରେ ପକାଇଦେବ । ମୁଁ ଯେତେ ଯେଉଁଠି ଯେତେ ଦୂରରେ ପଡ଼ିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନଙ୍କର କ୍ଷମା ମୋ'ଠାରୁ କଦାପି ବାରିତ ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଭଗବାନଙ୍କର କ୍ଷମା ଏହି ଜଗତରେ ସତତ ଅକାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି ବୋଲି ଯଦି ମୁଁ ଆପଣା ଜୀବନ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରିବାରେ ଲାଗିଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ଉଦୟ ପଥରେ ଆପେ ବାଧା ହୋଇ ଠିଆ ହୁଏ, ତେବେ ତାଙ୍କ କ୍ଷମାର ଯୋଗ୍ୟ ମୁଁ କିପରି ହୋଇ ପାରିବି ? ମୋତେ ଦଣ୍ଡ ହେଲେ କେଉଁ ଭଗବାନର ଯଦି ଅରମାନ ମେଣ୍ଟି ଯାଉଥାନ୍ତା, ତେବେ, ହୁଏତ ସେ ଦଣ୍ଡଦାତା କ୍ରୂର କର୍ତ୍ତା ହିସାବରେ ମୋ' ଜୀବନର ସୀମା ଚାରିପାଖରେ ଘୁଷ୍ଟ ଧରି ପହରା ଦେଉଥା'ନ୍ତେ । ଭୟମିଶ୍ରିତ ଏହି ବିଶ୍ୱାସକୁ ଅବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି ଜାଣି କୋଉଦିନୁଁ ମୁଁ ଏହାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଆସିଛି । ସେହି ଅବିଶ୍ୱାସ ଭିତରକୁ ଫେରି ଯିବାଲାଗି ମୋ'ର କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ହିଁ ନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କୁ ପୋଲିସ୍ ବୋଲି ମାନୁଥିଲେ ମୁଁ ସଂସାରରେ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ପୋଲିସ୍‌ଗିରି କରିବାରେ ଭାରି ଉତ୍ସାହ ପ୍ରକାଶ କରୁଥା'ନ୍ତି । ହୃଦୟର ଦ୍ୱାରକୁ ମୁଁ ନାନାପ୍ରକାର ଉତ୍ପୀଡ଼କ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ବଡ଼ ଅଶୋଭନ କରି ରଖିଥା'ନ୍ତି । ସେ ବାଟ ମୋ'ର ନୁହେ । କିନ୍ତୁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ନେହଶୀଳ ଓ କ୍ଷମାଶୀଳ ସାଥୀରୂପେ ପାଇବି ବୋଲି ସେହି ସ୍ନେହ ଓ ସାଥିତ୍ୱକୁ ମୁଁ ଯେ ବାରବାର ଅସ୍ୱୀକାର କରିବି, ତାହା ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ବାଟ ହେବା ଆଦୌ ଉଚିତ ନୁହେ । ମୁଁ ସେହି ସ୍ନେହର ଯୋଗ୍ୟ ହେବି, ସେହି କ୍ଷମାର ମଧ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟ ହେବି । ସେହି ସ୍ନେହ ଓ ସେହି କ୍ଷମା ସହିତ ମୁଁ ସହଯୋଗ କରିବି । ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ଅନୁସାରେ ବାଟ ଚାଲିବାଲାଗି ମୁଁ ସେହି

ଅନ୍ତନିର୍ଭର ଆଡ଼କୁ ମୋ'ର ହାତ ବଢ଼ାଇ ରଖିଥିବ । ମୁଁ ଉଦୟର ଯୋଗ୍ୟ ହେବି, ଆଜିର ଏହି ସକାଳର ଯୋଗ୍ୟ ହେବି, ମୁଁ ସୂର୍ଯ୍ୟର ମଧ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟ ହେବି ।

୧୫ । ୧୨ । ୭୭

ଯେଉଁଦିନ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ସଂଗ୍ରାମ-ସମିତି ତରଫରୁ ଆଦେଶ ହୋଇଥିଲା ଯେ, ଶିକ୍ଷକମାନେ ବେତନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦାବୀ ସ୍ୱୀକୃତ ନହେବାର ପ୍ରତିବାଦ ସ୍ୱରୂପ ଦିନକ ପାଇଁ ଛୁଟି ଦରଖାସ୍ତ ଦେଇ ଘରେ ରହିବେ । ସେହି ଅଦେଶ ଅନୁସାରେ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶର ସହରମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଏହିପରି ଛୁଟି ନେଇ ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାଇଥିଲେ । ଛାତ୍ର-ଅନୁଷ୍ଠାନର ନେତା ବା କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ସଂଗ୍ରାମରେ ସହାନୁଭୂତି ଜଣାଇ ଖବରକାଗଜ ଜରିଆରେ ଛାତ୍ର-ମାନଙ୍କୁ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସହଯୋଗ କରିବାକୁ ନିବେଦନ କରିଥିଲେ । ଏବେ ଛାତ୍ର-ଧର୍ମଘଟ ଓ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ଭଙ୍ଗାପୋଡ଼ି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ପ୍ରାୟ ଦୁଇମାସ ସମୟ ଯାଇଛି । ସେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅବସରରେ ଦୁଇମାସ, ଛୁଟି ଭୋଗ କରିଛନ୍ତି । ଦୁଇମାସର ବେତନ ସେମାନେ ନ୍ୟାୟତଃ ଅବଶ୍ୟ ପାଇବେ । ଏତେଦିନ ପରେ ସେମାନେ ଦ୍ୱିଗୁଣ ଉତ୍ସାହରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇ-ବାରେ ମନ ଦେବା ଉଚିତ ଥିଲା । ଏହାହିଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଆଚରଣ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଯଦି ନିହାତି ଆପଣାର ସଂଗ୍ରାମ ଆରମ୍ଭ କରିବା ଉଚିତ ଥିଲା, ତେବେ ଗୋଟାଏ ଛୁଟି ବା ଗୋଟାଏ ପର୍ବରେ ଦୁଇ ଦିନଙ୍କର ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିଥିଲେ ସେଥିରେ ନିଶ୍ଚୟ କମ୍ ସମୟ ଯାଇଥାନ୍ତା । ମୁଁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ । ଶିକ୍ଷକତା କରିବାକୁ ମୁଁ ସ୍ୱଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଏହାରି ଜରିଆରେ ମୁଁ ନିଜର ସେବା କରୁଛି, ଦେଶ ଓ ସମାଜ ପ୍ରତି ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରୁଛି, ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ଜରିଆରେ ମୁଁ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ମଧ୍ୟ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଚାଲିଛି । ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ମୋ'ର ଅଧିକାର ବିଷୟରେ ମୁଁ ଯେ ଏକାବେଳେକେ ଅଜ୍ଞ, ସେକଥା କଦାପି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କେବଳ ସରକାର ପାଖରେ ନୁହେଁ, ଆପଣା ବିଦ୍ୟାସଂସ୍ଥାର ମଧ୍ୟ ମୁଁ ମୋ'ର ଅଧିକାର ଗୁଡ଼ିକୁ ଅଲବତ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିଛି । ଏବଂ, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୋ'ର ସକଳ ବିବେକ ମୋ'ର ସମାନଧର୍ମୀ ଏହି ଆଚରଣକୁ କେବଳ ଅପରାଧ ବୋଲି ହିଁ କହିବ । କେବଳ ଅନ୍ୟାୟ ବୋଲି କହିବ ।

୧୬ । ୧୨ । ୭୭

ଏ ଦେଶରେ ଶୋଷଣମୁକ୍ତି ଓ ଶାସନମୁକ୍ତି ଲାଗି ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲୁଥାନ୍ତା, ମଣିଷକୁ ଅଧିକ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ଜୀବନର ସୁଯୋଗ ଦେବାଲାଗି ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲୁଥାନ୍ତା ।

ମାତ୍ର, ଗତ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷର ନାନା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ହେତୁ ଆଜି ଅଧିକ ବେତନ ଲାଗି ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିଛି, ପ୍ରଦେଶ ଓ ସୁବା ଓ ଗୋଜାତିର ଜୀବନରକ୍ଷା ଲାଗି ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିଛି । ଶିକ୍ଷକମାନେ ବେତନ ଲାଗି ସଂଗ୍ରାମ କରୁଛନ୍ତି, ଛାତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ସଂଗ୍ରାମରେ ସହାନୁଭୂତି ଘୋଷଣା କରୁଛନ୍ତି । ଦେଶରେ ଯେଉଁ ବର୍ଗର ଆଗ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାର ଉଚିତ ଥିଲା, ଯାହାର ପେଟ ଓ ଯାହାର ଜୀବନ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଉପରସ୍ଥ ମହାମଣିଷ ମାନଙ୍କର ମରଜି ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରୁଛି, ସେମାନେ ଉଦାସୀନ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି, ଦେଶର ଉପର ସ୍ତରରେ ଚାଲି-ଥିବା ସଂଗ୍ରାମବଲାସମାନ ଦେଖି ଥକା ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି । କୋଡ଼ିଏ ବରଷ ତଳେ ଆମ ଦେଶର ଜନଭାଗ୍ୟକୁ ବଦଳାଇ ଦେବାର ଆଦର୍ଶବାଦୀ ନେତାମାନେ ଶିକ୍ଷା, ଅନ୍ନ ଓ ସମାଜ ନେଇ ଯେଉଁସବୁ ସ୍ୱପ୍ନମାନ ଦେଖୁଥିଲେ, ସେହିସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ ସେମାନେ ଆଜି ଭୁଲି ଗଲାପରି ମନେ ହେଉଛି । ସେହିମାନେ ହିଁ ଯେପରି ସକଳ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସର୍ବାଧିକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଏହି ଦେଶଲାଗି ବର୍ତ୍ତମାନ ବାଟ ବତାଇବ କିଏ ? ବର୍ତ୍ତମାନର ଉପଲବ୍ଧ ନେତୃତ୍ୱ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଥିତିରେ ଆମକୁ ବାଟ ବତାଇ ପାରିବନାହିଁ, ସେକଥା ସେହିମାନଙ୍କ ତରଫରୁ କ୍ରମେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇ ଯିବାପରି ଲାଗୁଛି । ତେଣୁ ଏଦେଶର ଭାଗ୍ୟରେ କ'ଣ ଜୁଲମ ଲେଖାହୋଇ ରହିଛି ? ଉପର କେତେଟା ବର୍ଗର ଅତିରିକ୍ତ ଅନ୍ନଲାଗି ହେଉଥିବା ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଓ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତାରେ କ'ଣ ଜାତୀୟ ଉଦ୍ୟମ ଓ ଜାତୀୟ ଆକାଂକ୍ଷା ସୀମିତ ହୋଇ ରହିବ, ମଣିଷର ଦୁଆର କଳାହୋଇ ରହିବ ।

୧୭ । ୬ । ୭୭

ସେଦିନର ନେତୃତ୍ୱ ଆଜି କୁଆଡ଼େ ଗଲା ? ସେଦିନର ସାହସ ଆଜି କୁଆଡ଼େ ଗଲା ? ସେକାଳର ତୁଳନାରେ ପରିସ୍ଥିତି ବଦଳି ଯାଇଛି, ସାଧନ ଓ ସାମଗ୍ରୀରେ ନାନା ସ୍ତରର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସି ଆମ ବାତାବରଣ ମଧ୍ୟ ବଦଳାଇ ଦେଇଛି ଏବଂ ସେଇଥିଲାଗି ସେକାଳର ନେତୃତ୍ୱ ବର୍ତ୍ତମାନର ଆହ୍ୱାନସଙ୍କୁଳ ଯୁଗରେ ନେତୃତ୍ୱ ଦେବାଲାଗି ଅସମର୍ଥ ଓ ଅସହାୟ ହୋଇପଡ଼ିବା ବଡ଼ ସ୍ୱାଭାବିକ, ଏକଥା ମୁଁ ମାନିନେବାକୁ ରାଜି ନୁହେଁ । ସେକାଳର ନେତା ଆଗରେ ମଧ୍ୟ କମ୍ ଆହ୍ୱାନ ନଥିଲା । ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଆଜି ଆମର ଜାତୀୟ ନେତୃତ୍ୱ ଆପେ ଅଳସୁଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବରଷ ଭିତରେ ଜାତି, ଦେଶ ଓ ଜାତୀୟତାର ଉତ୍ସାହ ପରିଧି ଭିତରେ ତାହା ଆପଣା ଲାଗି ଯେତିକି ଯଶ, ସମ୍ମାନ ଓ ସମ୍ପନ୍ନତା ହାସଲ କରିନେଇ ପାରିଛି, ଦେଶରେ ଆଉ କୌଣସି ଅସଲ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲେ ତା'ର ଠୁଳ କରିଥିବା ଏଗୁଡ଼ିକ ହୁଏତ ରହି ପାରିବନାହିଁ ବୋଲି ବୁଝିପାରି ଏହି ନେତୃତ୍ୱ

ଗୁଲକ ଉଦାରତା ଦେଖାଇ ସବୁ କଥା ଯେପରି ରହିଚ, ତାହାକୁ ଠିକ୍ ସେହିପରି ହିଁ ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚ । ଚତୁର ଅଥଚ ଅଯୋଗ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରି ସେ ପରିବର୍ତ୍ତନର ମନ୍ତ୍ର ପଢୁଚ ଓ ମଙ୍ଗଳାଚରଣ କରିବାରେ ଲାଗିଚ, ମାତ୍ର ଏଣେ ଆପଣାର ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ୱଟାକୁ ବଜାୟ ରଖିବାକୁ ହିଁ ଯେ ଆପଣା ନେତୃତ୍ୱ ଲାଗି ସର୍ବପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଚ । ସାହସ ହଜିଗଲେ ହିଁ ଆପଣାର ଆସ୍ଥାନଟିକୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରରେ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିବାକୁ ଲାଳସା ହୋଇପାରେ । ଭୀତ ମଣିଷକୁ କୌଣସି ପାପ ବର୍ଜନୀୟ ହୋଇ ରହେନାହିଁ ।

୧୮ । ୧୨ । ୬୭

ଧର୍ମାନ୍ଧତା ଅସହ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ରକ୍ଷଣଶୀଳତା ମଧ୍ୟ ଅସହ୍ୟ ହୋଇପାରେ, ଚତୁରତାକୁ ଅଧାର୍ମିକ ଧୂର୍ତ୍ତତାର ସ୍ତରକୁ ମଧ୍ୟ ଅବନତ କରାଇ ଅଣା ଯାଇପାରେ । ଆମ ଦେଶରେ ଧର୍ମ ନାମରେ ଅନେକ ରକ୍ଷଣଶୀଳତା ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଚତୁରତା ଦେଶର ଧର୍ମଜୀବନକୁ ବଡ଼ ଗତହୀନ କରି ରଖିଥିଲା, ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରର ଧର୍ମାଗ୍ରହକୁ ଏକ ତାମସିକ ଆଗ୍ରହରେ ପରିଣତ କରି ରଖିଥିଲା । ସେହି ଗତାନୁଗତିକତାରେ ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଆଲୋଡ଼ନ ଓ ଆନ୍ଦୋଳନ ହେବାକୁ ଯାଉଚ । ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଧର୍ମାଗ୍ରହର ପଥରତଳେ ଲୁଚିହୋଇ ବସିଥିଲେ, ଏବଂ ଆପଣା ଧର୍ମ ଜୀବନର ଉପଲବ୍ଧ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଗି ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସେହି ପଥରଟାର ମହିମା ସକାଶେ ପୂଜା ପାଇ ଆସୁଥିଲେ, ସେହିମାନେ ହିଁ ଯେପରି କ୍ରମେ ଆପଣା ଭିତରର ଶୂନ୍ୟତା ଓ ସାରହୀନତା ଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖାଇବାକୁ ବାହାରିଚନ୍ତି । ତା' ନହୋଇଥିଲେ ମଠର ମହନ୍ତ ଓ ଗୁରୁଦ୍ୱାରର ସନ୍ଥ ଗୋହତ୍ୟା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଲାଗି ଓ ପ୍ରାଦେଶିକ ଅଞ୍ଚଳର ଏକ ବିଶେଷ ବଣ୍ଟୁଆରା ଲାଗି ଅନଶନ କରି ମରିବାକୁ ବାହାରନ୍ତେ ବା କିପରି ? ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ଆପଣା ମଠ ଓ ସନ୍ଥତ୍ୱର ସୀମା ଭିତରେ ନୀରବରେ ରହୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ତଥାପି ଯେପରି ସେହି ଅଧାର୍ମିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ାକ ଯୁଗବିଧାତାଙ୍କ ଲାଗି ଅସହ୍ୟ ମନେହେଲା । ହୁଏତ ତାହାରି ଫଳରେ ସେମାନେ ଆପଣାର ସାରଶୂନ୍ୟତା ପ୍ରମାଣ କରିଦେବା ଲାଗି ହୁଙ୍କାର ଦେଇ ବାହାରିଲେଣି, ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତୀକ ପଛରେ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ରହି ଆସିଥିବା ଶୂନ୍ୟତା ଗୁଡ଼ାକ ସକଳ ଦେଶର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବ । ଦେଶର ଧର୍ମପିଣ୍ଡ ଦୋହଲିଯିବ । ଏଥିରୁ ଅନେକ ଅନାବଶ୍ୟକ ଅତିରିକ୍ତତା ଖସି ପଡ଼ିବ, ସୁନା ଓ ଭେଲକୁ ଅଲଗା କରି ଦେଖିବାର ଓ ପରଖିବାର ବେଳ ଆସି ପହଞ୍ଚିବ ।

୧୯ । ୧୨ । ୭୭

ଅସଲ ଧର୍ମ କହିଲେ ଯେ ଆମର ସାମାଜିକ ଜୀବନକୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ଧର୍ମୋଚିତ ଅର୍ଥାତ୍ ନ୍ୟାୟୋଚିତ ଓ ସୁନ୍ଦର କରି ଗଢିବାର ଉଦ୍ୟମକୁ ବୁଝାଏ, ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ-ପରମ୍ପରାରେ ଏହାକୁ ସାଧାରଣତଃ ଅତି ଗୌଣ କରି ରଖା ଯାଇଥିଲା । ଆମର ଧର୍ମ ସମାଜ ଦିଗରେ ବେଶୀ ମନ ହେଉନଥିଲା । ସମାଜକୁ ଆମର କୃତକର୍ମର ପରିଣତି ବୋଲି ମାନି ନେଉଥିଲା ଓ ସେଥିଲାଗି ମଣିଷର କଷ୍ଟଭୋଗ ଓ ତାହାକୁ ଲଦିଆଇ ରଖିଥିବା ମନୁଷ୍ୟକୃତ ଅନେକାନେକ ଅନ୍ୟାୟକୁ ମଧ୍ୟ ଏହା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ବୋଲି ମାନି ନେଉଥିଲା । ଧର୍ମଗତି କହିଲେ ଅଧିକାଂଶ ଲାଗି ଏହା ପାରଲୌକିକ ଗତିକୁ ହିଁ ବୁଝାଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନେ ସେହି ଉଦାସୀନତା ଚାଲିଗଲା ପରି ମନେ-ହେଉଛି । ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଗୁରୁମାନେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରର ସାଧୁ ଓ ମଠ ଭିତରର ମଠାଧୀଶ ବା ମହନ୍ତ ହଠାତ୍ ସମାଜ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଚନ୍ତି । ଧର୍ମକୁ ଅଧିକ ସମାଜମୁଖୀ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ନୂତନ ଯୁଗପ୍ରବୃତ୍ତି ଗୁଡ଼ିକର ଧକ୍କାରେ ଆପଣାର ସ୍ୱୀକୃତ ଆସନ ଓ ଆସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ଟଳି ଯିବାର ଆଶଙ୍କା କରି ଏମାନେ ସମାଜ ଭିତରେ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟସାଧନ କରି ସେହି ଆପଦକୁ ହଟାଇବାକୁ ଚାହୁଁଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଭୟଜନିତ କର୍ମାଭିଳାଷ ସେମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖି ପାରିବନାହିଁ, ମାତ୍ର, ଧର୍ମର ଯେ ସମାଜ ପ୍ରତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହିଚି, ଆମର ଏହି ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଯେ ଧର୍ମ ଲାଗି ଏକ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଚି, କର୍ମବାଦର ବୋଝରେ କର୍ମୋଦାସୀନ ହୋଇ ରହି ଆସିଥିବା ହିନ୍ଦୁ ପରମ୍ପରା ଏହି ନୂତନ ସତ୍ୟଟିକୁ କ୍ରମେ ଗ୍ରହଣ କରି ଶିଖିବ । ଧର୍ମ ନାମରେ ଅଧର୍ମର ପ୍ରତୀକ ଅନେକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଅବଶ୍ୟ ହଟିଯିବ ।

୨୦ । ୧୨ । ୭୭

ସଂସାର କହିଲେ ସାଧାରଣତଃ ଯାହା ବୁଝାଏ, ମୋ' ନିଜର ସେହି ସଂସାର ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, ମୋ' ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ନାହାନ୍ତି କି ପିଲା ନାହାନ୍ତି । ସେଇଥିଲାଗି ମୁଁ ଆଉ କାହାର ପିଲା ଦେଖିଲେ ଏପରି ଖୁସୀ ହୋଇଯାଏ । ସେ ପିଲା ଆଉ କାହାର ବୋଲି ଭାବିବାକୁ ହିଁ ଭୁଲିଯାଏ, ପିଲାଟିର ସନ୍ନିଧିକୁ ଆସି ହିଁ ମୁଁ ଖୁସୀ ହୋଇ-ଯାଏ । ସନ୍ତାନର ଅଭାବ ହିଁ ମୋତେ ସନ୍ତାନରୂପୀ ସମ୍ପଦର ମୂଲ୍ୟକୁ ଅଧିକ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଉପଲବ୍ଧି କରି ଶିଖାଇଚି । ମୁଁ ଜାଣେ, ମୋ'ର ନିଜର ଯଦି ପିଲା ଥାଆନ୍ତେ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋ'ର ସେହି ସ୍ନେହ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥାନ୍ତା, ମାତ୍ର ସେହି ପିଲାଏ ମୋ'ର ବୋଲି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଉଗ୍ରତା ବି ହୁଏତ ରହି ଯାଇଥାନ୍ତା । ସେହି ଉଗ୍ରତା ହୁଏତ ଅନେକ ସମୟରେ ସ୍ନେହର ଭାଗଟିକୁ ଗ୍ରାସ କରି

ପକାଉଥାନ୍ତି । ସନ୍ତାନକୁ ମୁଁ ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ହୁଏତ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରୁଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର ସଖା ବୋଲି ବା ସ୍ନେହାକାଙ୍କ୍ଷୀ ମଣିଷ ହିସାବରେ ହୁଏତ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରୁ-ନଥାନ୍ତି । ମୋ' ଭିତରର ବାପ ଓ ମୋ' ଭିତରର ମଣିଷ ହୁଏତ ଆପଣା ଭିତରେ ଲଢାଇ ଲଗାଇ ଦେଉଥାନ୍ତେ ଓ ସଂସାରର ସହଜ ରୀତିରେ ବାପ ହିଁ ଜିତୁଥାନ୍ତା, ମଣିଷ ହାରି ଯାଉଥାନ୍ତା । ପୁଣି, ଭିତରର ମଣିଷ ହାରିଗଲେ ଆଉ କାହାର ଜିତିବାର ବା କି ଅବକାଶ ରହିପାରିବ ? ଆପଣାର ସନ୍ତାନ ନଥିଲେ କୁଆଡେ ଅନେକ ମଣିଷ କ୍ରୂର ହୋଇପଡନ୍ତି , ପିଲାଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ସନ୍ତାନ ନଥିବା ଲୋକମାନେ ପିଲାଙ୍କୁ ଧରିଲେ ଅନେକ ମାଆ ତାହାକୁ ଅମଙ୍ଗଳ-ସୂଚକ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା କରନ୍ତି । ମୋ' ଜୀବନରେ ଠିକ୍ ଓଲଟା ହୋଇଛି । ନିଜର ସଂସାର ନଥାଇ ମୁଁ ସଂସାର ପାଖରେ ଅଧିକ ନମ୍ର ଓ ସହନଶୀଳ ହୋଇ ଶିଖିଛି, ପିଲା ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ନମ୍ର ହୋଇ ଶିଖିଛି ।

୨୧ । ୧୨ ୭୭

ଧର୍ମଜୀବନର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଆମକୁ କେଉଁଠି ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି ଯେ, ଏହି ସଂସାରରେ ଧର୍ମଭାବ ବଢ଼ିଲା ନାହିଁ ବୋଲି ଆମେ ଦୁଃଖିତ ହେବା ? ସାଧୁଜୀବନର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଆମକୁ କେଉଁଠି ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି ଯେ, ସାଧୁଭାବ ବଢ଼ିଲା ନାହିଁ ବୋଲି ଆମେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡିବା ? ଆମେ ସମସ୍ତେ ସତେଅବା ଏହିସବୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖିବାଲାଗି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଡେ ଚାହିଁ ରହିଛୁ । ଅନ୍ୟର ଜୀବନରେ ତ ଧର୍ମର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ନାହିଁ ବା ସାଧୁତାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ନାହିଁ, ତେଣୁ ମୁଁ ଏକା ଧର୍ମମୂଳ ସାଧୁଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଉଦ୍ୟମ କଲେ ସେଥିରୁ କି ଫଳ ହେବ ? —ଆମ ଭିତରୁ ଏହିପରି ଏକ ଯୁକ୍ତିର ଉଦୟ ହୋଇ ଆମକୁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ସକଳ ଦାୟିତ୍ୱରୁ ଯେପରି ବଡ ସହଜରେ ମୁକ୍ତ କରିଦେଇ ଯାଉଛି । ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଧର୍ମ ଓ ସାଧୁ ଜୀବନକୁ ଆଧାର କରି ନମାନିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ'ର ସେପରି କରିବାଟାକୁ ଆମ ବୁଦ୍ଧି— ଓ ସଫଳତାମୂଳ ସଂସାରରେ ମୁଁ ସତେଅବା ନିର୍ବୋଧତା ବୋଲି ହିଁ ମନେକରୁଛି । ହୁଏତ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏହିପରି ଭାବୁଛୁ । ପ୍ରେରଣା ପାଇବାଲାଗି ଆମେ ସମସ୍ତେ ଦୂରଆଡକୁ ଅନାଉଛୁ, ଆପଣା ଅପାରଗତା ଓ ଅଯୋଗ୍ୟତା ଗୁଡାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାର ଚତୁରତା ଅର୍ଜନ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ଦୂରଆଡକୁ ଅନାଉଛୁ । ଆପଣା ଭିତରକୁ ଅନାଇବାକୁ ବେଳ ପାଉନାହିଁ, ଆପଣା ଭିତରକୁ ଅନାଇବାକୁ ହୁଏତ ସାହାସ ମଧ୍ୟ ପାଉନାହିଁ ।

୨୨ । ୧୨ । ୭୭

ଖାଲି ବଡଦିନ ପର୍ବ କାହିଁକି, ଯେକୌଣସି ପର୍ବରେ ମଧ୍ୟ ଖାଲି ଭଗବାନ-ଙ୍କର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ମିଳେନାହିଁ, ମଣିଷର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ମିଳିଥାଏ । ଭଗବତ୍ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ

କରିଆରେ ମଣିଷର ସାନ୍ନିଧ ମିଳିଥାଏ । ପୁଣି, ଏହି ସାନ୍ନିଧ ମିଳୁଥିବା ବେଳେ ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ଓ ଆପଣାର ସଖ୍ୟ ଲଗି ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବା ମଣିଷ ସହିତ ମଧ ଭେଟ ହୋଇଯାଏ । ଭଗବାନଙ୍କ ମଧଦେଇ ମଣିଷ ପାଖକୁ ବାଟ ପଡ଼ିଚି, ସେକଥା ମୁଁ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ଆଦୌ କହି ପାରିବିନାହିଁ । ହୁଏତ ଦୁଇଟା-ଯାକ ହିଁ ଠିକ୍ । ମାତ୍ର, ଗୋଟିକୁ ଛାଡ଼ି, ଆଉ ଗୋଟିକର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଦୁଇଟାଯାକ ଅନୁମାନ କେବଳ ଭୁଲ ବୋଲି ମନେ ହୋଇଥାଏ । ମୁଁ ଏତିକି ଜାଣେ, ମଣିଷ ସହିତ ହୃଦୟର ଭେଟ ହେଲେ ତାହାକୁ ଛାଡ଼ି ଆଉ କୋଉଠି କେଉଁ ଭଗବାନ ରହିଚନ୍ତି ମୁଁ ପାସୋରି ପକାଏ । ଭଗବାନଙ୍କୁ ପାସୋରି ପକାଏ ନାହିଁ, ଭଗବାନଙ୍କର ଅନ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବା ଅବସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ମୋ'ର ସକଳ ଭେଦବୁଦ୍ଧିକୁ ପାସୋରି ପକାଏ । ଭଗବାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଆପଣା ହାତ-ପାଆନ୍ତାରେ ଅନୁଭବ କରେ । ମଣିଷର ରୂପରେ ନୁହେଁ ; ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ହୃଦୟର ଯେଉଁ ଭେଟ ହୁଏ, ତାହାର ଭିତରେ । ମଣିଷକୁ ଭେଟି ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭେଟିଆସିବା ପରି ଅନୁଭବ କରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା · ଭିତରର କେଉଁ ନିବିଡ଼ ମନ୍ଦିରରେ ବସିଥିବା ଓ ମୋ' ଲଗି ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ଯାବତୀୟ ଆକର୍ଷଣ ମେଲଇ ରଖିଥିବା କେଉଁ ପରମ ସଖାର ଭେଟ ପାଏ । ହୁଏତ ସେଇଥି ଲଗି ଭଗବତ୍-ମାର୍ଗରେ ମଣିଷର ସନ୍ନିଧି ମୋତେ ଆଦୌ ପିତା ଲଗେନାହିଁ, ଏହା ମୋତେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଖିନ୍ନ ବା ବିଚଳିତ କରି ଦିଏନାହିଁ । ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆଲୋକ ମୋ'ର ଏତେ ଆପଣାର ମନେହୁଏ ବୋଲି ସୂର୍ଯ୍ୟ ମଧ ଏଡ଼େ ଆପଣାର ମନେହୁଏ । ସବୁ ଆପଣାର ମନେହୁଏ ।

୨୩ । ୧୨ । ୭୭

ମଣିଷକୁ ମାପି ମଣିଷକୁ ମଣି କରିବାର ବିଦ୍ୟାକୁ ହିଁ ବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି ଦାବୀ କରୁଥିବା ମନୋରୁଚିକୁ ମୁଁ ବଡ଼ ଅବୈଜ୍ଞାନିକ ବୋଲି କହିବି । ମଣିଷକୁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଜାଣିବାଲଗି ହିଁ ତାକୁ ମାପିବାର ଚେଷ୍ଟା କରା ଯାଇଥିଲା । ସମାଜ-ବିଜ୍ଞାନ, ଅର୍ଥନୀତି-ବିଜ୍ଞାନ ଓ ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ମାପିବା ବିଷୟରେ ଯେତେ ପ୍ରକରଣ ରହିଥିଲା, ବା ଆଜି ମଧ ଅବଶ୍ୟ ରହିବା ଉଚିତ, ସେସବୁ ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ହେବା ଲଗି ହିଁ ସହାୟତା କରିବା କଥା । ମଣିଷକୁ ଅଧିକ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ମଣିଷ ପରି ବଞ୍ଚିବାରେ ସହାୟତା କରିବା ଲଗି ହିଁ ତାକୁ ଜାଣିବାର ଚେଷ୍ଟା କରା ଯାଇଥିଲା । ମଣିଷ ଭିତରେ ଏକ ଅମଣିଆ ଦିଗ ରହିଚି, ଯାହାର ବିକଶିତ ହେବା ଉପରେ ହିଁ ମଣିଷର ମଣିଷ ହେବା ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ନିର୍ଭର କରୁଚି । ମଣିଷକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ମଣିଷ ବୋଲି କହିବାଲଗି ଯେଉଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଭବମାନ ରହିଚି,

ଆଗେ ତାହାକୁ ମାପିଚୁପି ମଣ କରିବାର ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ଦେଖାଇଲେ ଆମେ ଆମ କରିବକାଠିର ମହିମା ବଢାଇବା ପିନା, ମାତ୍ର ତେଣେ ମଣିଷର ମଣିଷ ପଣିଆକୁ ହିଁ କଲ କରି ରଖିବା । ବୈଜ୍ଞାନିକ ମଧ୍ୟ ତାହାର ବିଜ୍ଞାନମୁଖ ଚକ୍ଷୁ ହରାଇ ବସିବ, ଯେ ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ତା'ର ମାପିବାର ଯନ୍ତ୍ରସାଧନ ପାଖରେ ଏକ ଅକିଞ୍ଚନ ନିମିତ୍ତ ପରି ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । କ୍ରମେ ମାପିବାର ପ୍ରଣାଳୀ ହିଁ ମଣିଷ ଉପରେ ଜୟଲାଭ କରିବ । ମଣିଷ ଲାଗି ଦିନେ ଯେଉଁସବୁ ସାଧନ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ ମଣିଷ ଉପରେ ହିଁ ବଳାତ୍କାର ଶାସନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବେ । ମଣିଷର ଜୀବନକୁ ଏହିପରି ଯନ୍ତ୍ରଗୃଙ୍ଖଳୀ ଦେଇ ବାନ୍ଧି ରଖିବାର ଫିସାଦ ଯେତିକି ପ୍ରବଳ ହେବ, ଆମ ପୃଥିବୀରେ ରାଜନୀତିକ ସତ୍ତା ସମେତ ସକଳ ପ୍ରକାର ସତ୍ତା ସେତିକି ଏକୀଭୂତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ଯନ୍ତ୍ରକୁ ମାନିନେବା ଅର୍ଥ ଏକୀଭୂତ ସତ୍ତାକୁ ମାନିନେବା ହିଁ ହେବ । ତା'ପରେ ବାହାରେ ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ଜୀବ ପରି ନାନା ସଜ୍ଜାରେ ସଜ୍ଜିତ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ଆପଣାକୁ ମାପିବା ବ୍ୟତୀତ ଆପଣାକୁ ଜାଣିବାଲାଗି ଆଉ କୌଣସି ସାଧନ ପାଇବନାହିଁ ।

୨୪ । ୧୨ । ୬୭

ଖବର କାଗଜରୁ ପଢିଲି ଯେ, ଭିଏଟ୍‌ନାମରେ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେବା ଦିନ-ଠାରୁ ସେହି ଦେଶରେ ପ୍ରାୟ ଅଢ଼େଇ ଲକ୍ଷ ପିଲା ମଲେଣି ଓ ଆହୁରି ସାଢେ ସାତ-ଲକ୍ଷ ପିଲା ଆହତ ହୋଇଚନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା ତଥାକଥିତ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ରର ଜିତ୍ ହୋଇ-ନାହିଁ ବା ତଥାକଥିତ କମ୍ୟୁନିଜ୍‌ମ୍‌ର ବି ଜିତ୍ ହୋଇନାହିଁ । ସବୁଠାରୁ ନିର୍ବୋଧତାର ବିଷୟ ହେଉଚି ଯେ, ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର କହ ବା କମ୍ୟୁନିଜ୍‌ମ୍ କହ କୌଣସି ପକ୍ଷ ପିଲାଙ୍କୁ ମାରିବାକୁ ଚାହିନଥିଲେ । ଭିଏଟ୍‌ନାମ୍‌ରେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷର ଜିତ୍ ବା ହାର ହେଉନାହିଁ । ସେଠି ଭୟର ଜିତାପଟ ହୋଇ ଚାଲିଚି ଓ ମଣିଷର ହିଁ ପରାଜୟ ଘଟିବାରେ ଲାଗିଚି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅତୀତ ଯୁଗରେ କ'ଣ କେଉଁଠି ହେଉ-ଥିଲା କେଜାଣି, ମାତ୍ର ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ବଡ଼ ବା ସାନ ଯେକୌଣସି ଯୁଦ୍ଧରେ ସମଗ୍ରତଃ ଭୟ ହିଁ ଜିତଚି ଓ ମଣିଷର ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ବାସନାଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ହାରିବାରେ ଲାଗିଚି । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ମଣିଷ ଆପଣାର ସଂସାରକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବ ବୋଲି କେତେ ନିଆଁ, ବାରୁଦ, ପଣା ଓ ଅସ୍ତ୍ରର ଯୋଗାଡ଼ କରି ରଖୁଚି, କେତେପ୍ରକାର ଉଗ୍ରତାକୁ ବାସ୍ତବ ରାଜନୀତି ବୋଲି କହି ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବାରେ ଲାଗିଚି । ମୁଁ ଭାବୁଚି, ଆପଣାର ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ପଣିଆକୁ ମଣିଷପଣିଆର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସମ୍ବଳ ବୋଲି ବରିଥିବାରୁ ହୁଏତ ସିଏ ଆପଣାର ଭୟ ବିଷୟରେ ହେଜ ପାରୁନାହିଁ । ତା'ର ଆଶୀର୍ବାଦ ନୁହେଁ, ତା'ର ଭୟ ଯେ ତାକୁ ଆଧୁନିକ ପ୍ରକାରେ ଏତେ ଉଗ୍ର କରିଦେଇ

ପାରବ, ସେକଥା ସେ ଅନୁଭବ କରୁନାହିଁ । ଯେଉଁ ଦେଶରେ ନଗ୍ନହ ପିଲା ମରବେ, ସେହ ଦେଶରେ ପୁଣି କ ଆଦର୍ଶର ପ୍ରତଷ୍ଠା ହୋଇ ପାରବ ।

୨୫ । ୧୨ । ୭୭

ବଡ଼ଦନ ପର୍ବକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଆପଣାର ହୃଦୟ ଭିତରେ ସମ୍ଭାଶ ଧରବ, ସକଳ ଧର୍ମନଷ୍ଠା ଓ ଧର୍ମଧାରଣାକୁ ମୁଁ ଆପଣାର ବିଶ୍ୱାସ ଭିତରେ ସାଇତ ଧରବ । ସାରା ପୃଥିବୀ ପରି ଆମ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଗୋଟାଏ ବେଳ ପହଞ୍ଚିଚ, ଯେତେବେଳେ କ ଧର୍ମ ଓ ଅଧର୍ମ ଭିତରେ ପରୀକ୍ଷା ହେବାକୁ ହିଁ ଯାଉଚ, ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କର ଭାଷାରେ ଖାଣ୍ଟି ସୁନା ଓ ନୀରସ ସୁନା ଭିତରେ ପରୀକ୍ଷା ହେବାକୁ ଯାଉଚ । କୌଣସି ରାଜଦରବାରରେ ଏହାର ପରୀକ୍ଷା ହେବନାହିଁ, ବହୁମତ ଦ୍ୱାରା ଏହ ପରୀକ୍ଷାର ଫଇସଲା କରା ଯିବନାହିଁ । ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନର ସକଳ ଅପ-ବ୍ୟବହାର ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଯିଏ ଧର୍ମସ୍ଥ ହେବାର ସାହସ ଦେଖାଇ ପାରବ, ଧର୍ମ-ଭେକର ମହାଡ଼ମ୍ବରରେ ଭ୍ରଷ୍ଟ ପଡ଼ୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଅଧର୍ମ ବୋଲି ହିଁ କହବ, ଆଗାମୀ ସମାଜରେ ତାହାର ଜରଆରେ ହିଁ ଧର୍ମ ସଂସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ରହବ । ବଜାରର ଗୃହଦା ବା କାଟତି ଅନୁସାରେ, ପ୍ରତ୍ୟୟପତ୍ର ବା ପ୍ରଶଂସାପତ୍ରର ଆଧିକ୍ୟ ଅନୁସାରେ ତା'ର ଧର୍ମ ଏପାଖରୁ ସେପାଖକୁ ହୁଡ଼ିଯିବା ଲାଗି କଦାପି ଟଳମଳ ହେବନାହିଁ । ଧର୍ମସଙ୍କଟ ସମୟରେ ଧର୍ମସ୍ଥ ମଣିଷ ବହୁମତର ଆଶ୍ରୟ ନର୍ଏନାହିଁ, ରହୁଥିବା ପନବର ଲାଞ୍ଜ ଧରିବାକୁ ମନ ବଳାଏନାହିଁ । ସେ ଧର୍ମର ଆଶ୍ରୟ ନଏ । ଆପଣା ଭିତରେ ହିଁ ସେ ଧର୍ମର ଆଶ୍ରୟ ନଏ ଓ ସକଳ ପ୍ରହସନକୁ ସେ ସେହିଠାରୁ ହିଁ ଆହ୍ୱାନ ଜଣାଏ ।

୨୭ । ୧୨ । ୭୭

ଯେଉଁମାନେ ଏ ଦେଶରେ କିଛି ହେଉନାହିଁ ବୋଲି କହୁଚନ୍ତି ଓ ଆଖି ଆଗରେ କେବଳ ଅନ୍ଧାର ହିଁ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି, ସେହିମାନେ ହିଁ ଦେଶରେ କିଛି କରୁନାହାନ୍ତି । ଉପରର ଏହି ବର୍ଗଟି ହାତରେ ସତ୍ତା ରହିଚ, ଏମାନଙ୍କ ପେଟରେ ଶିକ୍ଷା ରହିଚ । ମାତ୍ର ଧୂର୍ତ୍ତତାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ଧର୍ମ ବୋଲି ବାଛି ନେଇ-ଥିବାରୁ ଏମାନେ କୌଣସିଠାରେ ବି ଆପଣାର ଘର ବାନ୍ଧି ପାରନାହାନ୍ତି, କୌଣସି ଭୂମିରେ ବି ଆପଣାର ଚେର ମଡ଼ାଇ ପାରନାହାନ୍ତି । ଏହିମାନେ ହିଁ ଭୋଗ କରୁଚନ୍ତି, ସକଳ ପ୍ରକାର କର୍ମ ଓ ନିର୍ମାଣର କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଏହିମାନେ ହିଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଅଲଗା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଚନ୍ତି; ତଥାପି, କେଉଁଠି ଟିକିଏ ପ୍ରମାଦର ସୂଚନା ମିଳିଲେ ଏହିମାନେ ହିଁ ଆଗ ନିରାଶ ହୋଇ ପଡ଼ୁଚନ୍ତି, ଏ ଦେଶରେ କିଛି

ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ପାଞ୍ଚି କରୁଚନ୍ତି । ଏକଛତ୍ର ଶାସନ ବ୍ୟତୀତ ହୁଏତ ଆଉ କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ ବୋଲି ଏହିମାନେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଚନ୍ତି । ଏମାନେ ବା ଏମାନଙ୍କ ଘରେ ଆଉ କେହି ଉପାସ ରହୁନାହାନ୍ତି, ତଥାପି ଦେଶରେ ଆଉ କେଉଁଠି କିଏ ଉପାସରେ ମରୁଚି ବୋଲି ଶୁଣି ଏମାନଙ୍କ ମନରେ ପାପ ଛୁଉଁଚି । ଯିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଅଧ୍ୟବସାୟରେ କାମ କରୁଚି, ସିଏ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାହାସ ହରାଇନାହିଁ, ଆପଣା ପରାକ୍ରମ ଉପରୁ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇନାହିଁ, ବିଧାତା, ଐହିକ ଓ ପାରତ୍ରିକ ଉଭୟ ବିଧାତାର ଅବିଚାର ସତ୍ତ୍ୱେ ଯେ ତଥାପି ବଞ୍ଚି ରହିବ ବୋଲି କେତେ ପାଞ୍ଚି କରୁଚି, ମାତ୍ର ଏଣେ ଶିକ୍ଷା ଓ ସଭ୍ୟତାର ନାନା ଭୋଗସ୍ଥାନରେ ବସିଥିବା ମଣିଷମାନେ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯଥାର୍ଥରେ ସଂପୃକ୍ତ ହୋଇ ରହି ନଥିଲେ ହେଁ ଆଗରୁ ଅନ୍ଧାର ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଚନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଦଶା ଦେଖି ମୁଁ ବେଳେବେଳେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗେ, ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ଏମାନେ ଆଖି ବୁଜି ରହିଥିଲେ କିପରି ? ଆଖି ବୁଜି ଭୋଗ କରିବାର ଧର୍ମରେ ମାତିଥିଲେ କିପରି ?

୨୭ । ୧୨ । ୭୭

ଉପନିଷଦରେ କୁହାଯାଇଚି ଯେ, ବିଶ୍ୱ ବା ଭୂମା ସହିତ ବା ତାଙ୍କ ସହିତ ଖିଅ ଛିଡ଼ିଗଲେ ମଣିଷ ଭୟ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ମଣିଷ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ଛିଡ଼ିଗଲେ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ମଣିଷକୁ ଭୟ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ନିର୍ଭୟ ହେବାଲାଗି ସେ କେତେ ଯୁକ୍ତି, ନ୍ୟାୟ, ରାଗ ଓ ରୁଷାର ଆଶ୍ରୟ ନିଏ, ମାତ୍ର ତଥାପି ତା'ର ଭୟ ଯାଏନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ହେଲେ ମୋତେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ହିଁ ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ହେବ । ଅର୍ଥାତ୍, ମୋ'ର ଘରପାଖରେ ରହିଥିବା ମଣିଷକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ମୋ'ର ବିଚାର ଆଉ କେଉଁ ଭାବୁକତାମୟ ଅଭାବାତ୍ମକ କଳ୍ପନାଲୋକରେ ଉଡ଼ି ବୁଲିବନାହିଁ । ମଣିଷ-ସଂସାରରୁ ପଳାଇ ଯିବାର ଫିସାଦ ଦେଖାଇ ମୋର ଧର୍ମ ମୋତେ ଅନ୍ୟ କେଉଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟହୀନ ସ୍ୱର୍ଗର ମୋହରେ ପକାଇ ଦେବନାହିଁ । ମଣିଷର ଭୂଇଁ ଛାଡ଼ି ମୋ'ର ସାହିତ୍ୟ ଆଉ କୌଣସି ସଜ୍ଜିତ ଅଳକାପୁରୀରେ ବିଚରଣ ହୋଇ ବୁଲିବାର ଆଗ୍ରହ ରଖିବନାହିଁ । ମୋ' ଘରପାଖର ମଣିଷକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଚି ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ମଣିଷକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବା,—ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ବିକାଶଧର୍ମୀ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାଧର୍ମୀ ମଣିଷ ସହିତ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଉପୁଜିଲେ ହିଁ ହୁଏତ ମୁଁ ସଂସାରର ମଣିଷ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ତୁଟାଇ ଦେବାର ପେଖନା ଖୋଜିବୁଲେ ଓ ଉଗ୍ର ଓ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ରହିବାର କେତେ ଟେକ୍‌ନିକ୍ ଖୋଜିବୁଲେ । ମୋ'ର ବିଚାର, ମୋ'ର ସାହିତ୍ୟ, ମୋ'ର ଅସନ୍ତୋଷ,

ଏପରିକି ମୋ'ର କ୍ରୋଧଗୁଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଆପଣା ଭିତରେ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ସଂସାରରୁ ନିର୍ବାସିତ ହୋଇ ରହିବନାହିଁ । କାରଣ, ମୋ'ର ଗୃହପାଖରେ ଅଧିକ ଜୀବନ ଓ ଆତ୍ମୀୟତାଅନୁଭବ କରି ପାରିଲେ ହିଁ ମୁଁ ନିଜ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଅନୁଭବ କରି ପାରିବ ।

୨୮ । ୧୨ । ୭୭

ଯଦି ଅନ୍ୟାୟ ସହିତ ହିଁ ମୋ'ର ବିରୋଧ ଥାଏ ଏବଂ ଅନ୍ୟାୟକାରୀ ସହିତ କୌଣସି ବିରୋଧ ନଥାଏ, ତେବେ ମୁଁ ଶାନ୍ତ ଭାବରେ ମୋ'ର କହିବା କଥାଗୁଡ଼ାକୁ ନକହି ପାରିବ କାହିଁକି ? କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନରେ କୌଣସି ଆଘାତ ନଦେଇ ମୁଁ ଆବଶ୍ୟକ ମିଷ୍ଟ ଭାବରେ ମୋ'ର କଥା ନକହି ପାରିବ କାହିଁକି ? ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଁ ହୁଏତ କୌଣସି ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଅସୂୟାଭାବ ପୋଷଣ କରେ, ଯେକୌଣସି କାରଣରୁ ତାକୁ ମୁଁ ଜଣେ ଖରାପ ମଣିଷ ବା ଅନେକ ଭଲର ବିଘ୍ନ ହିସାବରେ ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଏହି ଫାନ୍ଦରେ ପଡ଼ିଗଲେ ସେହି ମଣିଷର ଯାବତୀୟ କଥାରୁ ମୁଁ ଛିଦ୍ର ବା ଖୁଣ ବାହାର କରିବାରେ ଲାଗିଯାଏ ଏବଂ ଅନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ କହୁଚି ବୋଲି ଏକ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି କରି ମୁଁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରହିଥିବା ମୋ'ର ସକଳ ରୋଷ ଓ ବିରକ୍ତିକୁ ଝାଡ଼ିଦେଇ ଆସେ । ଏହାଦ୍ୱାରା କାହାର କି ଉପକାର ହୁଏ କେଜାଣି, ଅନ୍ୟାୟ ବିଷୟରେ ମୋ'ଠାରୁ ଗାଳି ଶୁଣିବା ବ୍ୟକ୍ତି କେତେଦୂର ଅନ୍ୟାୟକୁ ଅନ୍ୟାୟ ବୋଲି ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ତାହାର ପ୍ରତିକାର କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ ହୁଏ କେଜାଣି, ଆପଣାର ମନ ଭିତରେ ମୁଁ ଦୁଃଖ ହିଁ ପାଏ । ଯେଉଁ କଥାଟି ପ୍ରତି ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲି, ହୁଏତ କେହିହେଲେ ସେହି କଥାର ଅର୍ଥ ହିଁ ବୁଝିଲେନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଆପଣାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆପଣା ଉପରେ ଆସି ବାଜିଲାପରି ମନେହୁଏ, ପରାଭବ ସ୍ୱୀକାର କରି ମୁଁ ପାଠ ଶିଖେ ।

୨୯ । ୧୨ । ୭୭

ଆମେରିକାର ନେତୃତ୍ୱ ଓ ଆମେରିକାର ଉତ୍ସାହରେ ଭିଏତ୍‌ନାମରେ ହେଉଥିବା ଯୁଦ୍ଧକୁ ସେଠାରେ ଥିବା ଆମେରିକା ସେନାପତି 'a most eminently Christian cause' ବୋଲି କହିଚନ୍ତି । କ୍ଷମତା ଓ ରାଜସତ୍ତା ହାତରେ ପଡ଼ି ଧର୍ମର ଦଶା ଯେ କ'ଣ ହେଲାଣି, ଏହା ତାହାର ଆଉଗୋଟିଏ ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ । ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚ୍ୟରେ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମର ନାମରେ ସେକାଳର ଶାହା ଓ ବାଦଶାହାମାନେ ଦେଶ ଉଦ୍ଧାର କରିବାର ଭେଳିକି ଲଗାଇ ଦେଇ ଗାଦୀରେ ବସିଚନ୍ତି ଓ

ସାଧାରଣ ମଣିଷର ଉଦୟର ପଥକୁ ବଣା କରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ତଥାକଥିତ ଧର୍ମଭୂମି ଓ ଧର୍ମବହୁଳ ଭୂମି ଭାରତବର୍ଷରେ ଧର୍ମର ହୃଦୟ ମଣିଷ ଦୁଃଖ ଓ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ ଯେତେ ଚଳୁନାହିଁ, ଗୋଜାତି ପ୍ରତି ସହୃଦୟତା ପ୍ରକାଶ କରି ତାହା-ଠାରୁ ଅଧିକ ସଚଳ ଓ ସକ୍ରିୟ ହେବାର ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଉଚି । ଧର୍ମର ନେତୃତ୍ୱ କହିଲେ ଏହି ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଭାରତରେ ମଠାଧୀଶ ଓ ଧର୍ମସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଗୁରୁ-ମାନଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱକୁ ହିଁ ବୁଝାଉଚି । ପୁଣି, ଡେଣେ ବୋମା, ବାରୁଦ ଓ ଅନ୍ଧ ବ୍ୟବସାୟବାଦକୁ ଆଦର୍ଶର ମହତ୍ତ୍ୱ ଲଗାଇ ଦେଇ ସୁଦୂର ଭିଏତ୍‌ନାମ୍‌ରେ ଦଶବର୍ଷ ହେଲା ଯାହା କରାଯାଉଚି, ତାହାକୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧ ବୋଲି କୁହାଯାଉଚି । ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାର ଶାସକମାନେ ଗୋଧି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମ ସକାଶେ ମଧ୍ୟ କେତେ ଦୁଃସାହସ ସହିତ କେତେ ବ୍ୟଭିଚାର ଲଗାଇଚନ୍ତି । ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବିବେକର ଯୁଗରେ ଆମର ଏହି ଧର୍ମରେ ଆଦୌ ଲୋଡ଼ାନାହିଁ । ଏସବୁ ସକ୍ରିୟଥିବା ଶଇତାନ ସଙ୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଆଦୌ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ ।

୩୦ । ୧୨ । ୬୭

ଆଗେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଅତି ପୂର୍ବ କାଳରେ ରାଜସତ୍ତା ଓ ସାମରିକ ସତ୍ତା ଧର୍ମର ଅନୁଗମନ କରୁଥିଲା । ରାଜାର ଦଣ୍ଡ ଓ ସମରର ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ସମସ୍ତେ, ଧର୍ମଗୁରୁ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଠିକ୍ ଓଲଟା ଭାବରେ ଏହିସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାରବାର ହେଉଚି । ରାଜସତ୍ତା ଓ ସମରସତ୍ତା ବିଷୟରେ ପାଟି ଫିଟାଇବା ଲାଗି ଧର୍ମଗୁରୁର ଜୁ' ନାହିଁ । ଯେଉଁଠି ହୁଏତ ସେ ପାଟି ଫିଟାଇବାର ସାହସ କରୁଚି, ସେଠି ତାହାର କଥା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବାଲାଗି କେହି ଉଚିତ ମନେ କରୁନାହାନ୍ତି । କାରଣ, ତା'ର କଥା ଓ ନିବେଦନ ଓ ଉପଦେଶ କେବଳ ଯେ କଥା, ନିବେଦନ ଓ ଉପଦେଶରେ ହିଁ ରହିଯିବ, ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ଏକଥା ସମସ୍ତେ ଜାଣି ସାରିଚନ୍ତି । କାରଣ ଧର୍ମଗୁରୁ ହାତରେ ରାଜସତ୍ତା ନାହିଁ ବା ସମରସତ୍ତା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ,—ଆପଣା ଉଗ୍ର ତୁଣୀର ରାଜନୀତି-ବାଣକୁ ମାରି ସାରା ପୃଥିବୀଟାକୁ ଧୂଆଁରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରିବାଲାଗି ତା' ପାଖରେ ପଇସା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଅଧିକାଂଶତଃ ଧର୍ମଗୁରୁ ଚୁପ୍ ରହିଯାଉଚି । ରାଜସତ୍ତା ଓ ସମରସତ୍ତା ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଅଧିକାର ପାଇଥିଲା ପରି ତାହାର ସ୍ଥାନ ପୂରଣ କରିବାକୁ ଆସୁଚନ୍ତି । ସେହିମାନେ ହିଁ ଧର୍ମର କଥା କହୁଚନ୍ତି । ସେହି ଯୋଗ୍ୟତା ସେମାନଙ୍କର ରହିଚି କି ନାହିଁ, ସେକଥା ବିଚାର କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । କାରଣ, ସଂସାରର ଭାଗ୍ୟକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ଓ କ୍ଷମତାକୁ ସେହିମାନେ ହିଁ ଅଧିକାର କରି ବସିଚନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇବା ସକାଶେ କେବଳ ଏତିକି ହିଁ ଦରକାର,—ଏକଥା

କେବଳ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କୁ ନୁହେଁ, ଜନସାଧାରଣ ମଧ୍ୟ 'ଧର୍ମେ' ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ଏମିତିରେ ତଥାକଥିତ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ତାନ୍ତ୍ରିକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ବାଣ୍ଟିଦେଇଛି ଗ୍ରାସ କରିଦେଉଛି । ତେଣୁ ଏବେ ଧର୍ମାର୍ଥୀ ଓ ଧର୍ମଗୁରୁମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ କଲେଣି । ଧର୍ମଶକ୍ତି ମରିଗଲାଣି ଓ ସମରଶକ୍ତି ହିଁ ଆଜି ସବୁଠାରୁ ସବଳ ଶକ୍ତି ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରି ସାରିଲାଣି । ମାତ୍ର ଏହାଦ୍ୱାରା ଜୀବନର କି ଗତି ହେଉଛି ?

୩୧ । ୧୨ । ୭୬

ବର୍ଷଟିର ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପହଞ୍ଚି ଚଳପଥର ଆଉ କେତେ ଉପରେ ଆଖିପାତି ପଥର ଅଟକିଲା କଲାବେଳେ ମନ ଭିତରର ସକଳ କାମନା ଏକାଠି ହୋଇ ପୋଖରି କହୁଅଛି, ହେ ଭଗବାନ, ଏ ଦେଶକୁ ତୁମେ ଉପଯୁକ୍ତ ନେତୃତ୍ୱ ଦିଅ । ବର୍ଷଟା ଭିତରେ ଯେତେ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଓ ଦୁଷ୍ଟତାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଛି, ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିସମ୍ପନ୍ନ ନେତୃତ୍ୱର ଅଭାବରୁ ହିଁ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ମୁଁ ନେତୃତ୍ୱ କହିଲାବେଳେ ଅବଶ୍ୟ କେବଳ ରାଜନୀତିକ ନେତୃତ୍ୱ କଥା କହୁନାହିଁ, ଜାତୀୟ ନେତୃତ୍ୱ କହିଲେ ବା ଗଣନେତୃତ୍ୱ କହିଲେ ସଂଗ୍ରହଣୀୟ ଯେତେସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେତେ ପ୍ରକାର ନେତୃତ୍ୱକୁ ବୁଝାଇଥାଏ, ମୁଁ ସେହି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବୁଝୁଛି । ଦରିଦ୍ର ଅନୁନ୍ନତ ଦେଶରେ ରାଜନୀତିକ ନେତୃତ୍ୱକୁ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଖିବା ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ । ତେଣୁ, ଅନେକ ସମୟରେ ସେହି ନେତୃତ୍ୱର ଅଯୋଗ୍ୟତା ହିଁ ଦେଶରେ ଉପୁଜିଥିବା ଆଉ ସବୁବିଧ କ୍ଷେତ୍ରର ଅଯୋଗ୍ୟତା ଲାଗି ମୂଳ ଉତ୍ପ୍ରେରକ ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି । କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ତଳେ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଏ ଦେଶରେ ହୁଏତ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପବିତ୍ର କ୍ଷେତ୍ର ବୋଲି ମନେ କରାଯାଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି କ୍ଷେତ୍ର ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ କଳୁଷିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଏବଂ ସେହି ଦରମାର୍ଥୀ ସର୍ବନିନ୍ଦିତ କଳୁଷକର୍ମରେ ଭାଗ ନେବାକୁ ଆଜି ଯେପରି ସମସ୍ତେ ତାହାରି ମୁହାଁ ହୋଇ ଧାଇଁବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଉପରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ରାଜନୀତିକ୍ଷେତ୍ରର ନିନ୍ଦା କରୁଛୁ, ଅଥଚ ଭିତରେ ଅତୃପ୍ତ ଶତ ମନରେ ଯେପରି ଆମେ ସମସ୍ତେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରର କୌଣସି ଆସ୍ଥାନରେ ଯାଇ ବସିଯିବାକୁ ଚାହୁଁଛୁ । ଏହି ଦୁର୍ଗନ୍ଧର ଅନ୍ତ ହେଉ ।

୯ । ୧ । ୬୭

ମୁଁ ଏବେ ସ୍ୱର୍ଗ ବୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । ଅର୍ଥାତ୍, ଏ ବରଷ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ମୋ'ର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଉପରେ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ କରିବି । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ଅନ୍ଧକାର ମୋ'ର ଆଲୋକ ଉପରେ ରହିଥିବା ବିଶ୍ୱାସକୁ କୌଣସିମତେ ଅପହରଣ କରି ନେଇନପାରିବ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ବାଦବିବାଦ ମଣିଷ ଉପରେ ରହିଥିବା ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସକୁ କୌଣସିମତେ ଛିନ୍ନ କରି ପକାଇବ ନାହିଁ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ଲାଞ୍ଛନା ଓ ବିଡ଼ମ୍ବନା ମୋ' ନିଜ ଉପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷର ଭିତରେ ରହିଥିବା ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସକୁ କୌଣସି-ମତେ ଅପହରଣ କରି ନେବନାହିଁ । ମୋ'ର ଗ୍ରହଣପାତ୍ରକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରଖି ହିଁ ମୁଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୋପାନଟି ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିବ, ମୋ'ର ଶ୍ରଦ୍ଧାଭଣ୍ଡାରଟିକୁ [illegible] ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିବ, ମୋ'ର ସକଳ [illegible] ହୋଇ ରହିବ । [illegible] ପଡ଼ୁଥିବ ଯାହା ଶତଶ୍ରୁତିର ଆଚ୍ଛାଦନ [illegible] ଏପରି କହିବାଦ୍ୱାରା ମୁଁ କୌଣସି [illegible] । ମାତ୍ର, [illegible] ଆପଣାର ଅନ୍ତରତମ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଓ [illegible] ଦୂର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ହିଁ ବୁଝାଏ, ସେହିବ [illegible] ଯୌଭାଗ୍ୟ ଲାଗି ଆକାଂକ୍ଷୀ ହୋଇ ମୁଁ ଏପରି କହୁଛି । ମୋ'ର ଘରପାଖରେ [illegible], ଅର୍ଥାତ୍, ମୋ' ଜୀବନ ସହିତ ମଣିଷ ସମୂହର ଜୀବନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, ସେହି ହୀନତା ଦୂର କରିବା ଲାଗି ହିଁ ମୁଁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବ, ପାଠ ପଢ଼ାଇବ, ଆହରଣ କରିବ, ଆପଣାର ସବୁ ଉଦ୍ୟମକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରଖିବ ।

୧୦ । ୬୭

ପଶ୍ଚିମରୁ ସାରା ମଣିଷର ମନ କାଣି ସଂସାରର ରାଜନୈତିକ ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ଜୀବନ କଥା ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଅନୁଭବ ଓ ବୈଦିକ ଯୋଗ ଜାଣିଥିବା ଜ୍ୟୋତିଷୀମାନେ କାଲିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ବର୍ଷଟି ନାନା ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ କରିଚନ୍ତି । କେହି ବିପକ୍ଷରେ କହିଚନ୍ତି, ପୁଣି ବିପକ୍ଷରେ କହିଚନ୍ତି । କେଉଁ ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ ଫଳିବ, କେଉଁଟି ମିଛ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେବ । ସେସବୁଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ ବା ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଲାଗି ମୁଁ ଭିତରୁ ବା ବାହାରୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଉତ୍ସାହ ପାଉନାହିଁ । ମୋ'ର ପଥ ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ମୋ'ର ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସକୁ ଆପଣା ହାତରୁ କଦାପି କୌଣସି ପ୍ରକାର ନଷ୍ଟପ୍ର-

ରକ୍ଷାକୁ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ତାହାରେ ମୋତେ ଯେଉଁ ରହିଥିବା ବସ୍ତୁସ୍ଥିତି ଆଡ଼େ ଅନାଇ ଦେଖିଲେ ମୋତେ ମୋ'ର ସବୁଠାରୁ ନିରାଶାଛନ୍ନ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦିଶିଯାଏ ଯେ, ମୁଁ ବା ଆମେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିପାରିବା; ଆମେ ଠିକ୍ ଯେମିତି ଚାହୁଁଛୁ; ଆମର ସ୍ଥିତିକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ମୋଡ଼ଭାଙ୍ଗ ଦେଇପାରିବା । ଚରମ ପରିଣତି କ'ଣ ହେବ, ସେକଥା ବିଷୟରେ ମୁଁ ଖଡ଼ି ପକାଇ କହି ନପାରିଲେ ମଧ୍ୟ, ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୋପାନରେ ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କ'ଣ ହେବ, ତାହା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ମୁଁ କୌଣସି ଶିଷ୍ଟ ବା ଦୁଷ୍ଟ ଗ୍ରହର ଅଭିଭାବକତ୍ୱକୁ ଅପେକ୍ଷା କରେନାହିଁ । ମୋ'ର ଭଗବଦ୍-ବିଶ୍ୱାସ ମୋତେ ଗ୍ରହ ଆଡ଼କୁ ନୁହେଁ; ନିଜ ଆଡ଼କୁ ହିଁ ବାଟ ଦେଖାଇଦିଏ ।

୩ । ୧ । ୭୭

ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଲି, ଆଗ୍ରାର ଏକ ବଡ଼ଲୋକୀ ହୋଟେଲରେ ନବ-ବର୍ଷର ସ୍ୱାଗତ କରିବାର ସୌଖ ଉତ୍ତେଜନା ଓ ତାହାନାରେ ଜଣେ ଜଣେ ମଣିଷ ଅଢ଼େଇ ଶହ ଟଙ୍କାର ହୁଇସ୍କି ପିଇଗଲେ । ବିଦେଶୀ ଟୁରିଷ୍ଟମାନେ ତ ପିଉଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଜାତୀୟ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବାର ମୋହରେ ପଡ଼ି ଭାରତୀୟ ମଧ୍ୟ ପିଇଗଲେ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପୁରୁଷ ଥିଲେ, ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ଶସ୍ତା ପଇସା ଯାହାକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇଦେବା ମାତ୍ରକେ ମିଳିଯାଉଛି, ଜୀବନ କହିଲେ ଯିଏ ପ୍ରଧାନତଃ ଦିନରେ କେତେ ଦଣ୍ଡ ବା ବରଷକରେ କେତେ ଦଣ୍ଡ ଖେଳା ହେବାକୁ ହିଁ ବୁଝୁଛି ଓ ତାହାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ **adventure** ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି, ସିଏ ନାରୀ ହୋଇପାରେ, ପୁରୁଷ ବି ହୋଇପାରେ, ଅଭାରତୀୟ ହୋଇପାରେ, ଭାରତୀୟ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ମଜା କରିବାର କୌଣସି ଲିଙ୍ଗ ନାହିଁ କୌଣସି ଦେଶ ନାହିଁ, କୌଣସି ଭୂମିରେ ଏହାର ଚେର ବି ଲାଗିନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଏମାନେ ସଂସାରର ଏକ ଦେଶରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଚନ୍ତି, ମାତ୍ର ଏମାନଙ୍କୁ ଆମ ଭାରତବର୍ଷର ବୋଲି କହିଲେ ଭାରତବର୍ଷର ହିଁ ଅପମାନ ହେବ । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଏହିମାନେ ହିଁ ସ୍ୱାଧୀନତାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଭୋଗ କରି ଆସିଚନ୍ତି ଓ ସେଥିଲାଗି କୋଟି କୋଟି ମଣିଷଙ୍କର ଜୀବନବାଦନାକୁ ଅବହେଳିତ କରି ରଖିବାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ-କାହାଣୀରେ ଏହିମାନେ ହିଁ ନାୟକର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଚନ୍ତି । ଏହି ସହରଠାରୁ ପାଞ୍ଚ ଛଅ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଯେ ଆହାର ବିନା ମଣିଷ ମରୁଚି, ଯତ୍ନ ବିନା ଶିଶୁ ମରୁଚି, ଆମୋଦର ପଙ୍କ ପିଇ ଫୁଲିକରି ବସିଥିବା ଏମାନଙ୍କୁ ସେକଥା କହିବା ମଧ୍ୟ ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । ମଣିଷ ହିଁ ମଣିଷର ଦୁଃଖ ବୁଝେ, ମଣିଷର ଆଖି ହିଁ ଆଉଜଣେ ମଣିଷକୁ ସତୀର୍ଥ ବୋଲି ଚିହ୍ନିପାରେ ।

ଏମାନେ କାହାକୁ ଚିହ୍ନିବେ ? ଆପଣାକୁ ଚିହ୍ନିବାର ଆହ୍ୱାନ ଏଡ଼ିବା ଲାଗି ତ ଏମାନେ ମଜାର ପଙ୍କଗାଡ଼ିଆରେ ଆସି ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।

୪ । ୧ । ୭୭

ସଂସାରରେ ମଣିଷ ମଜା ଚାହେଁ ନା ମଣିଷ ହେବାକୁ ଚାହେଁ ? ଆଁ କରି ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ଚାହେଁ ନା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆପଣାର ଜୀବନସମ୍ଭାବନା ଗୁଡ଼ିକର ଆବିଷ୍କାର ଓ ଉପଲବ୍ଧିଯାତ୍ରାରେ ସେ ନୂଆ ନୂଆ ସ୍ୱପ୍ନମାନ ଦେଖିବାକୁ ଚାହେଁ ? ଅର୍ଥାତ୍, ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ସବୁ ଡୋର ଛିଡ଼ାଇଦେଇ ଆପଣାର ଅହଂସୀମିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ାକୁ କାମୁଡ଼ି ବା ଗିଳିକରି ରହିବାକୁ ଚାହେଁ ନା ସକଳର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଭିତରେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଭିତରେ ଏକ ଶାଶ୍ୱତାର୍ଥ ଜୀବନାସ୍ୱାଦନ ଭରିଦେବାକୁ ଚାହେଁ ? ଭୋଟ ନେଇ ମୁଁ ଏହାର ମୀମାଂସା କରିବାକୁ ଯିବନାହିଁ । ପରିସଂଖ୍ୟାନର ପଦ୍ଧତି ଅନୁସାରେ ସଂଖ୍ୟାଧିକ ମତକୁ ମିଶାଇ ମୁଁ ତାହାକୁ ହିଁ ମଣିଷର ସ୍ୱାଭାବିକ ଅଭିଳାଷ ବୋଲି କହିଦେବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ଏପରି ପଦ୍ଧତି ଦ୍ୱାରା ସମାଜବିଜ୍ଞାନ ବନିପାରେ, ମାତ୍ର ମଣିଷଶାସ୍ତ୍ରର ଗଭୀର ସତ୍ୟ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ଗତ କେତେଶହ ବର୍ଷ ହେଲା, ବିଶେଷତଃ ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ଭାରତବର୍ଷର ସମ୍ପନ୍ନତର ଓ ତଥା-କଥିତ ଉଚ୍ଚତର ବର୍ଗ ଯେପରି ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ବଢ଼ି ଆସିଛି, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଉପଭୋଗ ଓ ଆତ୍ମସାତ୍‌ମୂଳକ ଉପଭୋଗକୁ ହିଁ ସେ ସଫଳ ଜୀବନଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାର କୁପ୍ରେରଣା ପାଇଆସିଛି; ଦରିଦ୍ର ଦେଶରେ ବାବୁ ହେବାର, ଉପବାସୀ ଅନ୍ନହୀନ ଦେଶରେ ମଦ୍ୟପାନ କରି ଆପଣାକୁ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ମନେ କରିବାର ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଉତ୍ସାହ ଭିତରେ ପଡ଼ିଯାଇଛି । ଏହି ମଣିଷର ମତଲବ ବା ମାତାଲପଣିଆରୁ ମୁଁ ସବୁ ମଣିଷର ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ତଉଲିବାକୁ ବା କଳି-ବାକୁ ଯିବନାହିଁ । ଆଜିକାଲି ମଣିଷ ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ କେବଳ ଏତିକି ଦିଶୁଛି ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି କହିବନାହିଁ । ଜୀବନର ଆଉ ଏକ ସଂଜ୍ଞା ମଧ୍ୟ ରହିଛି, ଏବଂ ସଂଜ୍ଞା ସଂସାରକୁ ଭୁଲିଯିବାରେ ନୁହେଁ, ସଂସାର ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାରେ ହିଁ ନିହିତ ରହିଛି ।

୫ । ୧ । ୭୭

ନବବର୍ଷର ପାଳନ କରିବାକୁ ଯଦି ନୂଆ ହେବାର ପ୍ରେରଣା ପାଇବା ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ତେବେ ନବବର୍ଷକୁ ସ୍ୱାଗତ କରିବା ନାମରେ ଦୁଇଦଣ୍ଡ ଲାଗି ଆପଣାର ଜୀବନାସ୍ଥାନର ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକୁ ଭୁଲି ଦଉଡ଼ି ପଳାଇବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି

କେଉଁଠି ? ଜୀବନକୁ ଅବଶ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ଗୋଟାଏ କଙ୍କାଳ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ଓ ତିରିଶ ମିନିଟିରେ ମିନିଟିରେ ଏହି କଙ୍କାଳର ଉତ୍ତରେ କିଛି ଖୋଜିଏ ମଜା କରିବାର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ଥାଆନ୍ତି, ଏଠାରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର କଥା ଆଦୌ କହୁନାହିଁ । ଆପଣାର ପରିବାର, ଆପଣାର ସମାଜ, ଦେଶ, କାଳ, ଓ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଆପଣାର ଦାୟିତ୍ୱ ଓ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ମୂଳତଃ ଜୀବନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ତେଣୁ, ଜୀବନରେ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବା କହିଲେ ମୁଁ ଏହି ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ଅଧିକ ସାର୍ଥକ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ହିଁ ବୁଝିଥାଏ । ଜୀବନର ଖୁସୀ କହିଲେ ଏହିସବୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଲାଗି ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବାର ଖୁସୀକୁ ହିଁ ବୁଝିଥାଏ । ଆନନ୍ଦ ଓ ଖୁସୀକୁ ମୁଁ ଏହିପରି ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଦେଇ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବାରୁ ହିଁ ମୋତେ ବରଷର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଦିନ ନୂଆପରି ଲାଗେ, ପ୍ରତ୍ୟେକଟି କ୍ଷେତ୍ର ନୂଆ ପରି ଲାଗେ, ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ପରିଚୟ ଆପଣାର ନବଜନ୍ମ ପରି ଲାଗେ । କିଛିଦିନ ପିଲାଉଥିଲେ କେବଳ ପଟ ପାଳିବା ସିନା ସାର ହେଉଥାଆନ୍ତା, ମାତ୍ର ଜୀବନରେ ପ୍ରଧାନତଃ ହନ୍ତସନ୍ତ ହେବା ହିଁ ସାର ହେଉଥାନ୍ତା । ଏହି ଦାୟିତ୍ୱମୟ ଓ ଆହ୍ୱାନମୟ ବୁଝିବାରେ ମୁଁ ହନ୍ତସନ୍ତ ହେବାର କୌଣସି ଅବସର ରହିଛି ବୋଲି କେବେ ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । ତେଣୁ ମୁଁ କିଛି ହରାଇନାହିଁ, କେବେହେଲେ ନିଃସ୍ୱ ହୋଇ ପଡ଼ିନାହିଁ, ମଜା ପାଇବାକୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ପରୁ ବାହାରି ଯାଇନାହିଁ ।

୨ । ୮ । ୬୭

ପୁରୁଣାକୁ ଯୋଗାଇ ରଖିବାକୁ ମୋ'ର ନୂଆ ସତ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଥାଏ ପୁରୁଣା ସତ୍ୟକୁ ତଥାପି ନିଜ ଜୀବନରେ ଅଭ୍ୟାସ କରି ପାରିବାକୁ ନୂଆ ଶକ୍ତି ବାର ଦରକାର ପଡ଼େ । ପୁରୁଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ଭ୍ରମ ଓ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭ୍ରମାଦ୍ଗୁଡ଼ିକ ଅବଶ୍ୟ ପଦାରେ ପଡ଼ିଯାଏ, ମାତ୍ର ତାହା ଫଳରେ ପୁରୁଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ ଅଧିକ ଆପଣାର ମନେହୁଏ । ଏଣୁ ଏଥିଲାଗି ନୂଆ ସହିତ ଚିହ୍ନା ହେବାର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଛି । ଅନେକ ସମୟରେ ପୁରୁଣା ଆହ୍ୱାନ ଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲାବେଳେ ଅସମର୍ଥ ହେଉଥିବା ମଣିଷ ଆପଣା ଅସମର୍ଥତା ଦ୍ୱାରା ଅବଶପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇପଡ଼ି କିଛି ନୂଆ ଲୋଡ଼ିବା ଆପଣାକୁ ତଥାକଥିତ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ବୋଲାଏ, ନୂଆ ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ନୂଆ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ାକ ତାକୁ ସେତେବେଳେ ବଡ଼ ଜକଜକ ଦେଖାଯାଏ । ନୂଆ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଆବୋରି ଆଣିବାର ଉତ୍ସାହରେ ସେ ପୁରୁଣା ଆହ୍ୱାନ ବିଷୟରେ ଆପଣାର ଅସମର୍ଥତାକୁ ଭୁଲିଯାଇ ପାରିବ ବୋଲି ଆଶା ବାନ୍ଧିଥାଏ । ମାତ୍ର ସିଏ ପୁରୁଣାରୁ ପଳାଇଯାଇ ପାରିବ ବୋଲି

ନ ଆ ଲାଗି ଲାଳସୀ ହୁଏ, ନୂଆ ସହିତ ତାହାର ଯଥାର୍ଥ ସଖ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆଉ ଦିନେ ତାକୁ ତଥାକଥିତ ନୂଆ ପାଖରୁ ମଧ୍ୟ ଦୂରେଇ ପଳାଇବାର ପରେ [illegible] ନୂଆ ବୋଲି କହି ସିନ୍ଦୁକ ଭିତରେ ବନ୍ଦ କରି ରଖିବାକୁ ପ୍ରାୟ ହୁଏ ।

୨୩ । ୯ । ୭୬

ଖୋସାମଦ ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସାମାଜିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଉପେକ୍ଷା [illegible] ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାର ଖୋସାମଦ ଶୁଣିବାକୁ ଆପଣାକୁ ବାଧ୍ୟ [illegible] ଏବଂ ସମୂହର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଖୋସାମଦ କରିବାକୁ ଆପଣାକୁ ବାଧ୍ୟ ରଖିଛି । ଆମ ଦେଶରେ ଆଜିକାଲି ଖୋସାମଦ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସବୁ କାମ ହୋଇଯାଉଛି ବୋଲି ସମସ୍ତେ କହୁଛନ୍ତି । ଏହାରି ଅର୍ଥ, ଆମ ଦେଶର ଉପରବାଲାମାନେ ଖୋସାମଦ ଶୁଣୁଛନ୍ତି ଓ ତଳବାଲାମାନେ ଖୋସାମଦ କରିବାକୁ [illegible] ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ଅପଳ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ [illegible] ହେବାକୁ ଲାଗିଛି । ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ସକଳ ନିୟମ ବନ୍ଧନ ଅବହେଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିରହୁଛି । ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ଶାସନ ହେଲେ ହେଁ ଅନ୍ତତଃ କେତେକ ମୌଳିକ ଆସ୍ଥା ଓ ଆଚରଣକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଏ, ଆମେ ସେକଥା ପ୍ରୟୋଗ ହେବାରେ ଲାଗିଛୁ । ତେଣୁ, ଉପରେ [illegible] ମଧୁରିଆ କଥା କହୁଥିଲେ ବା ଶୁଣୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ମଣିଷ ଭାବରେ ନ ଦେଖି ପ୍ରଧାନତଃ [illegible] ପଥର [illegible] ଦେଖୁଛୁ । ଭାରତବର୍ଷର ଦାସତ୍ୱଯୁଗ ମାନଙ୍କରେ ହୁଏତ ଏହି ଟେକନିକ ଭାରି ଚାଲୁଥିଲା, ଏହିପରି ଏକ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଜୀବନଧର୍ମକୁ କଳୁଷିତ କରି ରଖିଥିଲା । ସେହି ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରାଣ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫିଟିନାହିଁ । ତେଣୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହାହିଁ ଚାଲିଛି । ଆଗେ ମଣିଷ ଦେବତାଙ୍କୁ ତୋଷଣ କରୁଥିଲା ଓ ତାହାକୁ ହିଁ ବ୍ୟାବହାରିକ ଧର୍ମ ବୋଲି ମାନୁଥିଲା । ଏବେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆମ ଉପରେ ରହିଥିବା ଉପରବାଲାଙ୍କୁ ତୋଷଣ କରୁଛୁ ଓ ତାହାରି ଅନ୍ତରାଳରେ ଆପଣା କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ତୁଚ୍ଛ ମଣିବାର ଓ ଆପଣା ସଫଳତାକୁ ହିଁ ସକଳ କାମ୍ୟ ବୋଲି ମଣିବାର ପାଷଣ୍ଡତା ଭିତରେ ପଡ଼ି ରହିଛୁ । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷର [illegible] ତନ୍ତ୍ର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ତଥାପି ପୁରୁଣା ରୀତିଟିକୁ ଜାରି ରଖିବାର ଅପରାଧ ନେତାର ନା ତଥାକଥିତ ସାଧାରଣ ମଣିଷର ? ହୁଏତ ଦୁଇ ତରଫର । କାରଣ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଉପରବାଲାକୁ ଖୋସାମଦ କରିଛୁ ଓ ତଳବାଲା ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ଖୋସାମଦ ଶୁଣିବାଲାଗି ମଧ୍ୟ କାନ ଡେରି ରହିଛୁ, ଲାଳସୀ ହୋଇ ରହିଛୁ ।

୮ । ୧ । ୭୭

ସେଦିନ ଜଣେ ବନ୍ଧୁ କହୁଥିଲେ, ତେଣେ ବିହାରରେ ଅନାହାରରେ ମଣିଷ ମରୁଛନ୍ତି, ଅଥଚ ଆମେ ଏହି ଦେଶର ଅଧିବାସୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସେକଥା ଅନୁଭବ କରିପାରୁ ନାହୁଁ କାହିଁକି ? ଖାଲି ଗୋଟାଏ ଦେଶର ଭୌଗୋଳିକ ବା ଶାସନତାନ୍ତ୍ରିକ ପରିସର ଭିତରେ ରହିଲେ ଅପର ମଣିଷର ଦୁଃଖକୁ ଅନୁଭବ କରିବାର ଶକ୍ତି ଯେ ଆପଣାଛାଏଁ ଆସିଯିବ, ସେପରି ଭାବିବା ଲାଗି କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିପାରିଲେ ଏହି ଅନୁଭୂତି ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଆପଣା ଦେଶର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆପଣାର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ଦେଶ ବାହାରେ ମଣିଷ ଉପରେ ଲଦିହୋଇ ରହିଥିବା ଦୁଃଖ ଓ ଦୀନତା ବିଷୟରେ ମଣିଷ କଚିତ୍‌ହେଲେ ଅନୁଭବ କରି ପାରେନାହିଁ । ଆପଣା ପରିବାର, ଆପଣା କ୍ଷମତା ଓ ଆପଣାର ସମ୍ମାନବିସ୍ତାର ଲାଗି ଆପଣାର ସକଳ ହୃଦୟକୁ ସମର୍ପଣ କରି ଦେଇଥିବା ମଣିଷ ଦେଶର ଦୁଃଖ ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଶରେ ବାସ କରୁଥିବା ମଣିଷର କଷ୍ଟଭୋଗକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରେନାହିଁ । ଜଗତବ୍ୟାପୀ ଦୁଃଖ ଲାଗି ସେ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱ ଅନୁଭବ କରିପାରେ ନାହିଁ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ହୃଦୟହୀନତା ଖୁବ୍ ବଢ଼ିଛି, କାରଣ ଆମ ଦେଶର ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସମ୍ପନ୍ନତର ମଣିଷମାନେ ଆପଣାର ସଫଳତାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛନ୍ତି । ଏ ଦେଶରେ ମାଷ୍ଟର ସଫଳତା ଖୋଜୁଛି; ଜଣେ ମାଷ୍ଟର ହିସାବରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସମ୍ପନ୍ନ ଓ ଧନଶାଳୀ ଜଣେ ହିସାବରେ ସଫଳତା ଖୋଜୁଛି । ସବା ଶାଖ ଉପରେ ବସିଥିବା ରାଜନୀତିକ ନେତା ଜାତୀୟତା ନାମରେ ସଫଳତାକୁ ହିଁ ଡିଣ୍ଡିମ ବଜାଇ ମଣିଷଜୀବନର ସବାବଡ଼ ଆଦର୍ଶରୂପେ ଘୋଷଣା କରୁଛି ।

୯ । ୧ । ୭୭

ବେଳେବେଳେ ମନ ହୁଏ, ମୁଁ ବି ଧର୍ମଘଟ କରି ବସିବି । କିଛି ଲେଖିବି-ନାହିଁ, କିଛି ପଢ଼ିବିନାହିଁ, ଜୀବନକୁ କୌଣସି ଶୃଙ୍ଖଳା ଭିତରେ ରଖିବିନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଯାହା ଖିଆଲ ହେବ, ତାହାହିଁ କରିବି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ନିନ୍ଦା କରିବି, ଜଗତଯାକ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୋଷ ଖୁଣ୍ଟିବି, ଓ ତାହାକୁ ହିଁ କିଛି ନକରିବାର ଆଳ କରି ରଖିଥିବି । ତେବେ ହୁଏତ ମଝିରେ ମଝିରେ ଯେଉଁ ଅଶାନ୍ତି ଓ ଅସନ୍ତୋଷର ଦହନରେ ସନ୍ତପ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼ୁଛି, ତାହା ଆଉ ରହିବନାହିଁ । ନାନା ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ମାଗଣା ଗପି କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଓ ସରସ ଭାବରେ ମୋ'ର ସମୟ କଟି ଯାଉଥାନ୍ତା, ଏଠି ଏକୁଟିଆ ଘରେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଆପଣାର ସମ୍ମୁଖରେ ବସି ଆପଣା ଆହ୍ୱାନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାର ଅଡ଼ୁଆରୁ ହୁଏତ ରକ୍ଷା ମିଳି ଯାଉଥାନ୍ତା ।

ମନେମନେ ଏହିପରି ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଇଚ୍ଛା ପୋଷଣ କରିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣେ, ସେହି ରାସ୍ତାରେ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ରହି ପାରିନ୍ତି-ନାହିଁ । ମୋ'ର ତଥାକଥିତ ଶାନ୍ତି ପାଇ ପାରିନ୍ତିନାହିଁ । କାରଣ ସେହି ରାସ୍ତା ମୋ'ର ରାସ୍ତା ନୁହେଁ । ମୋ'ର ରାସ୍ତା ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଜୀବନ ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାର ରାସ୍ତା । ଏହି ସମ୍ମିଳିତ ହେବାର ପରମ ବିଶ୍ୱାସ ନେଇ ଆଶା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆଶା କରି ମଧ୍ୟ ବାହାରିବାର ରାସ୍ତା । ଏଥିରେ ବସିଯିବା ଲାଗି କୌଣସି ଅବସର ନାହିଁ, ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଅଟକି ଯିବାକୁ ସୁଖ ମଣିବା ଲାଗି କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ମୋତେ ଚାଲିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ସଂସାରର ଜୀବନଯାତ୍ରାରେ ମୁଁ ଯାହାକୁ ମାଲିକ ବୋଲି ମାନିନେଇଛି, ତା'ର ବିଧାନ ଭିତରେ ଧର୍ମଘଟ ଲାଗି କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ଲୁଚିବା ଲାଗି କୌଣସି ସମୟ ନାହିଁ । ତେଣୁ, ନିରାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଲାବେଳେ ତଥାପି ଆହୁରି ବିଶ୍ୱାସ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ହେବ । ଏକୁଟିଆ ଲାଗିଲେ ବା ଥକି ପଡ଼ିଲେ ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ଉଠୁଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟଠାରୁ ହିଁ ଶକ୍ତି ଆହରଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

୧୦ । ୯ । ୭୭

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଲାଗି ଧର୍ମଘଟ କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । କୌଣସି ଭଗବାନଙ୍କର ହୁକୁମ ମାନି ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଏହି ସଂସାରର ଓ ଜୀବନର ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବାକୁ ଆସୁଛି କି ନାହିଁ, ସେକଥା ମୁଁ କହି ପାରିବିନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଆପଣାର ପ୍ରକାଶଧର୍ମୀ ରୀତିଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ହିଁ ସେ ଦିନପରେ ଦିନ ଆପଣାକୁ ପ୍ରକାଶିତ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ଯେଉଁପରି ମୋ'ର ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମଘଟ କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । କାହାର ହୁକୁମ ମାନି ମୁଁ ମୋ'ର ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁନାହିଁ । କେଉଁ ମତବାଦର ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ମୁଁ ଏହି ଆତ୍ମୋଦ୍‌ଘାଟନର ବାଟରେ ବାଟୋଇ ହୋଇ ବାହାରିନାହିଁ । କେଉଁ ଶାସକ ବା ଦଣ୍ଡଦାତାର ଆତୁରି ଭୟରେ ମୁଁ ବଡ଼ି ସକାଳୁ ଆପଣା ଘରର ଝରକା ଖୋଲିଦେଇ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିନାହିଁ । ମୋ' ଭିତରର ଖୁସୀ ହିଁ ମୋତେ ଜୀବନଲାଗି ପ୍ରବୃତ୍ତ କରୁଛି । ମୋ' ଜୀବନର ବାଟକୁ କେଉଁ ଅନ୍ତର୍ମନ୍ଦିରର ବାଟ ବୋଲି ମୁଁ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିଛି ବୋଲି ଏହାଁ ଧୂଳିର ରାସ୍ତା ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଏଡ଼େ ପବିତ୍ର ମନେହେଉଛି । ହିଁ, ବେଳେବେଳେ ବିଶ୍ୱାସ ଟହଲି ଯାଉଛି, ବାଟବଣା ହୋଇଗଲା ପରି ଲାଗୁଛି, ନୀରସଭ୍ରମର କବଳରେ ପଡ଼ି ମୋ'ର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଖୁସୀଟିକୁ ମୁଁ ହୁଏତ ବେଳେବେଳେ ପାସୋରି ଯାଉଛି । ତଥାପି, ବଣା ହୋଇ ଯିବାପରି ଏହି ଫେରି ଆସିବାରେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତ ନାହିଁ, ଆପଣାକୁ ଫେରି ପାଇବାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଏଡ଼େବଡ଼ ଜଗତର ମଣିଷସଙ୍ଖ୍ୟାରେ ଆପଣାକୁ ଖୁସୀ ହୋଇ ସମର୍ପିତ କରିଦେବାର ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତ

ନାହିଁ । ମୋ'ର ସବୁ ଆୟୋଜନ ମୂଳତଃ ଏଇଥିଲାଗି, ଏହିପରି ଝରକା ଖୋଲି ବସିବାଲାଗି, ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଦେଖି ଆମୋଦଦୟର ଅନୁଭୂତ ଲାଭ କରିବାଲାଗି ।

୧୨ । ୧ । ୬୭

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲାଲ ବାହାଦୁର ଯିବାର ଠିକ୍ ବର୍ଷେ ପୂରିଗଲା । ବରଂଷେ ହେଲା ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଚି ଯେ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନର ପୂରଣ ହୋଇ ପାରିଲା-ନାହିଁ । କେତେବର୍ଷ ତଳେ ସମସ୍ତେ ଜବାହରଲାଲ ନେହରୁ ଚାଲିଗଲେ ଏହି ଦେଶର ଦଶା କ'ଣ ହେବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କିତ ପ୍ରଶ୍ନମାନ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ଜବାହରଲାଲଙ୍କ ପରେ ସେହି ସ୍ଥାନ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ରହିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ସମୟରେ ଜାତୀୟ ନେତୃତ୍ୱ ଯେଉଁ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଆଡ଼କୁ ଢଳିଯାଇ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ନୂଆ ନୂଆ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା, ତାଙ୍କ ଅନ୍ତେ ଆମେ କ୍ରମଶଃ ଏଗୁଡ଼ିକର ପରିଚୟ ପାଇଲୁ । ଶାସ୍ତ୍ରୀ କୌଣସି ନୂଆ ସମସ୍ୟାର ସୃଷ୍ଟି କରି ନଥିଲେ । ମାତ୍ର ଆପଣାର ନେତୃତ୍ୱ ବଳରେ ସେ ଦେଶ ଓ ଦେଶନିର୍ମାଣର ମୂଳ ଚେର ଆଡ଼କୁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନେଇ ଆସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ଦେଶନିର୍ମାଣ କହିଲେ ଯେ ଦରବାରୀ ଯୋଜନା ବା ଦରବାରୀ ବକ୍ତୃତାଡମ୍ବରକୁ ବୁଝାଏନାହିଁ, ଦେଶ କହିଲେ ଯେ ଅନାମଧେୟ କୋଟି କୋଟି ମଣିଷର ଆକାଂକ୍ଷା ଓ ଗୌରବକୁ ବୁଝାଏ, ଶାସ୍ତ୍ରୀ-ଅମଳରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏହାହିଁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲୁ । ଦେଶ ମଣିଷଙ୍କର ଜଣେ ଆପଣାର ମଣିଷ ଦିଲ୍ଲୀ ଶାସନର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପୀଢ଼ିରେ ଯାଇ ବସିଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା, ଦେଶ ନାମରେ ଅନ୍ତତଃ ରାଜସିକ ଆସ୍ଫାଳନ ଗୁଡ଼ାକ ଅନେକାଂଶରେ ଊଣା ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଲାଗୁଥିଲା । ମାତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ରୀ ଯେତେବେଳେ ଆପଣା ଦାୟିତ୍ୱର ବିପଣିଟିକୁ ଆପଣାର ମନୋମତ ସଜାଡ଼ି ଆଣି କାରବାରର ଖଟୁଲି ଉପରେ ବସିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ, ଠିକ୍ ସେତିକବେଳେ ସେ ଆମଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଗଲେ । ତାଙ୍କ ପରେ ଯେଉଁ ଯୋଗ୍ୟମାନେ ଆସିଲେ, ସେମାନେ ମହାସନ୍ତର୍ପଣରେ ଦେଶଟାକୁ ପୁଣି ନେହରୁ-ଅମଳର ବୃହଦାଡ଼ମ୍ବର-ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ଫେରାଇ ନେଇ ଯାଉଥିବା ପରି ହିଁ ମୋ'ର ମନେ ହେଉଚି ।

୧୬ । ୧ । ୬୭

ଅନ୍ୟାୟ ଦ୍ୱାରା ସଂସାର ଚଳୁନାହିଁ, ସଂସାର ଅଟକି ଯାଉଚି । ଆମ ସମାଜରେ ନାନାପ୍ରକାର ଦୁର୍ନୀତି ବା ଅମାନୁଷିକତା ପଶିଯାଇ ଥିବାର ଦେଖି ଯେଉଁମାନେ ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସମାଜ ଚାଲୁଚି ବୋଲି ଧରି ନେଉଚନ୍ତି, ସେମାନେ ବଡ଼ ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ି ଯାଇଚନ୍ତି । କାରଣ ଏହିଗୁଡ଼ାକ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସମାଜ ଅଟକି

ଯାଇଚି, ଜୀବନ ଅଟକି ଯାଇଚି, ମାନବୋଚିତ ଆମର ନାନା ବାସନା ଅଟକି ଯାଇଚି । କୋଡ଼ିଏ ବରଷ ହେଲା ଏହି ଦେଶରେ ଆମେ ନାନା ଭାବରେ ଅଟକି ଯାଇଚୁ ଏବଂ ସେଇଥିଲାଗି ଆମର ଜାତୀୟ ଜୀବନରେ ପ୍ରାଦୁର୍ଭୂତ ହୋଇଥିବା ଶୂନ୍ୟତାଗୁଡ଼ାକ କ୍ରମେ ବଡ଼ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଦେଖାଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶରେ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ କେବଳ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଗ୍ରହିତା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ କେବଳ ଅସହାୟତାଜନିତ ଏକପ୍ରକାର କ୍ରୋଧ ହିଁ ଅନୁଭୂତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ରାଜନୀତି, ସାହିତ୍ୟ ଓ ଧର୍ମଦ୍ୱାରା ଏକ ସମୃଦ୍ଧ ଭାବରେ ଆମର ଯେଉଁ କଲ୍ୟାଣ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା, ଆମେ ସେଥିରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଚୁ । ଅନ୍ୟାୟ ଦ୍ୱାରା ସମାଜ ଚାଲୁଚି ବୋଲି ଧରିନେଇ ଯେଉଁମାନେ ଆପେ ଅନ୍ୟାୟର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଚନ୍ତି, ମଣିଷ ହିସାବରେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହାଦ୍ୱାରା କ୍ଷତଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଚନ୍ତି, କାରଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ମଳ ବିବେକର ସହିତ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଅମଣିଷ ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି । ରାଜନୀତିକ କ୍ଷମତା ଦ୍ୱାରା ଅନେକ କିଛି ହାସଲ ହୋଇପାରିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ଯେଉଁମାନେ ଏହି କ୍ଷମତାକୁ ଆପଣାକୁ ଅଧିକ କ୍ଷମତାପନ୍ନ ଓ ସମ୍ପତ୍ତିବାନ୍ କରିବାରେ ହିଁ ଲଗାଇଚନ୍ତି, ସକଳ କ୍ଷମତାର ସୁଆଙ୍ଗ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେମାନେ ଆଜି ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖିରେ ବଡ଼ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଟକି ରହିଚନ୍ତି ।

୧୩ । ୧ । ୬୭

ଆଦର୍ଶ କହିଲେ ମୁଁ ସବୁପ୍ରକାର କାମ୍ୟ ଓ ଗ୍ରହଣୀୟକୁ ଜୀବନରୁ ବହିଷ୍କୃତ କରି ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବି ଓ ଏଣେ ବାସ୍ତବତା ସହିତ ଖାପ ରଖିବାରେ ସଫଳ ହେବାକୁ ହାତରୁ ଲଗାମ ଛାଡ଼ିଛାଡ଼ି ଯାଉଥିବି, ତେବେ ସମାଜରେ ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ମଣିଷର ରକ୍ଷା ହେବ କିପରି ? ବାହାରୁ କୌଣସି ଆଘାତ ଆସି ମୋତେ ଓ ମୋ'ର ସମାଜକୁ ଯେ ସାବାଡ଼ କରିବ, ଏହିପରି ଏକ ଶିକ୍ଷିତ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ବ୍ୟତୀତ ଅବଲମ୍ବନ କରି ରହିବାକୁ ମୋ' ଭିତରେ ହୁଏତ ଆଉ କିଛି ରହିବନାହିଁ । ଆଗେ ମଣିଷ ଭଗବାନବାଚୀ ଏହିପରି ଏକ ସର୍ବପରିବର୍ତ୍ତନକାରୀ ନିମିତ୍ତ ଉପରେ ହିଁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ରହୁଥିଲା । ଆପଣା ଶକ୍ତିର ଆଲୋଡ଼ନ ବା ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ସେ ସବୁଥିରେ ଭଗବାନ ଉପରେ ନେଇ ଆପଣା ଜୀବନକୁ ସମ୍ଭାଳିବାର ଓ ସମ୍ଭାଇବାର ସବୁ ବୋଝକୁ ନେଇ ଲଦି ଦେଉଥିଲେ । ଏଯୁଗରେ ଆମେ ହୁଏତ ପ୍ରଧାନତଃ ତାହାହିଁ କରିବାରେ ଲାଗିଚୁ । ଭଗବାନ କହିଲେ ଆଗେ ଯାହା ବୁଝାଉଥିଲା, ଏବେ ବାସ୍ତବିକତା କହିଲେ ହୁଏତ ଆମେ ମୁଖ୍ୟତଃ ତାହାହିଁ ବୁଝୁଚୁ । ଏବଂ, ବାସ୍ତବତା ଉପରେ ସବୁ ମୁକ୍ତିନିରୂପଣର ଦାୟିତ୍ୱ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆମେ

ଆପଣା ଜୀବନାଭିଳାଷ ଗୁଡ଼ାକୁ ବଡ଼ କୁଣ୍ଠିତ ଓ ବଡ଼ କୃପଣ କରି ରଖିଛୁ । ବାଟରେ ଚାଲିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ, ସୂର୍ଯ୍ୟମୁହାଁ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ କଣ-ପଦ ଭାବରେ ସଫଳତାର ସିନ୍ଦୂକରେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିବାକୁ ହିଁ ଆମେ ଜୀବନର ପରମ ପ୍ରୟାସ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛୁ । ଏହାକୁ ପ୍ରୟାସ ବୋଲି କହିବା ମଧ୍ୟ ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । ଏହା ହେଉଛି ଏକପ୍ରକାର ବୈରାଗ୍ୟ, ଆପଣାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ପଳାଇଲେ ଓ ତଥାକଥିତ ବାସ୍ତବ ପରିସ୍ଥିତି ହାତରେ ଆପଣାକୁ ଏକ ପରି-ତୃପ୍ତ କ୍ରୀଡ଼ନକ କରି ରଖିଲେ ଏହି ବୈରାଗ୍ୟର ଗ୍ରାସରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ ।

୧୪ । ୯ । ୭୭

ସଭାରେ ଆଦର ପାଇବା ଦରକାର ନାହିଁ, ମଣିଷ ସହିତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ହୋଇ ବସିବାର ଦରକାର ରହିଛି, ଆପଣା ପାଖରେ ଆଦର ପାଇବାର ଦରକାର ରହିଛି । କୌଣସି ପ୍ରକାର ମଣ୍ଡନ-ଦରବାରରେ ମୁଁ ଆଦର ନପାଏ ପଛକେ, ଆପଣା ପାଖରେ ଯେପରି ମୁଁ ଆପଣାକୁ କଦାପି ଘରଛଡ଼ା ବୋଲି ଅନୁଭବ ନକରେ । ଆପଣାର ସ୍ୱୀକୃତି ପାଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଆପଣା ଭିତରେ କେଉଁ ଦିଗ୍-ବଳୟର ସେପାଖରେ ମନ୍ଦିରଚୂଡ଼ା ଦିଶି ଯାଉଥିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣେ ଯେ, ସଂସାରରେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ବାଟଚଲା କେବେହେଲେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯିବନାହିଁ, ସଂସାରକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାର ମହାଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ମୋ'ର କେବେହେଲେ ହେବନାହିଁ । ଆପଣା ଭିତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟର ଅନୁଭବ ପାଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିତି ପୂର୍ବଦିଗରେ ଏହି ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଭଲ ଲାଗୁଥିବ । ମୁଁ ଯାହା କହିବି, ଯାହା ଲେଖିବି, ସେଥିରେ ଏହି ଭଲ ଲାଗିବାଟା ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରକଟିତ ହେଉ-ଥିବ, ଆହୁରି ଅଧିକ ଭଲ ଲାଗିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ଲାଗିବାର ଆକାଙ୍କ୍ଷା ହିଁ ପ୍ରକଟିତ ହେଉଥିବ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହେଉଥିବା ଏହି ଦିନଟି ଓ ଜୀବନମଧୁର ଏହି ପୃଥିବୀଟି ମଧ୍ୟ ଭଲ ଲାଗୁଥିବ । ପୁଣି, ଏହିପରି ଭଲ ଲାଗୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଢ଼ା ହୋଇଯିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ବା କାହିଁକି ଉଠିବ ? ବାହାରେ ବୁଢ଼ା ହେବାକୁ ହେଲେ ଆଗ ସଂସାର ଫିକାଟା ଲାଗିବା ଦରକାର, ଆପଣା ଭିତରେ ଜୀବନର ସଖ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଫିକାଟା ଲାଗିବା ଦରକାର ।

୧୫ । ୯ । ୭୭

ଜଣେ କଂଗ୍ରେସବାଲା ଓ ଜଣେ ଅପରାଧୀ ମଧ୍ୟରେ ତୁଳନାତ୍ମକ ଭେଦ ଦେଖାଇ ସମାବର୍ତ୍ତନ ଉତ୍ସବର ବକ୍ତା କାଲି କହିଲେ ଯେ, ଅପରାଧୀ ସାଧାରଣତଃ ଆଗ ଅପରାଧ କରେ ଓ ତା'ପରେ ଜେଲ ଯାଏ । ମାତ୍ର କଂଗ୍ରେସବାଲାମାନେ

ଆଗ ଜେଲ ଯାଇଚନ୍ତି ଓ ତା'ପରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲ ହୋଇସାରିବା ପରେ ଏବେ ଅପରାଧ କରିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଚନ୍ତି । କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ମାର୍କାନେଇ ଦେଶରେ ନାନାବିଧ ସତ୍ତ୍ୱର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ବସିଥିବା ଅନେକ ଅଯୋଗ୍ୟ ଅଥଚ ଚତୁର ମଣିଷ ଆଜି ଯେ ଅବଶ୍ୟ ଏପରି କରୁଚନ୍ତି, କେହି ସେକଥା ଅସ୍ୱୀକାର କରି ପାରିବନାହିଁ । ତଥାପି ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଜେଲ ଯାଇଥିବା ସମସ୍ତେ ଆଜି ଏପରି କଦାପି କରୁନାହାନ୍ତି ଓ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା-ସଂଗ୍ରାମରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥିବା ଅନେକ ଲୋକ ଆଜି କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ପଶି ନାନାବିଧ ଅପରାଧ କରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ଅପରାଧ କରିବାର ଲାଭଦାୟକ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ଯେ ଏବୁ କଂଗ୍ରେସବାଲା ସେତେବେଳେ ଜେଲ୍ ଯାଇଥିଲେ, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ମୁଁ ତ କହିବ, ବର୍ତ୍ତମାନ ନାନା ଅପରାଧରେ ଲିପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଅନେକ କଂଗ୍ରେସନେତା ଓ କଂଗ୍ରେସକର୍ମୀ ସେତେବେଳେ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱାଧୀନତା ସକାଶେ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥିବା ବେଳେ ଆପଣା ଦ୍ୱାରା ଏତେ ଏତେ ଅପରାଧ ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା ମଧ୍ୟ କରି ନଥିଲେ । ତରୁଣ କଅଁଳ ବୟସରେ ସେଦିନ ମୋ'ପରି କେତେ ଜେଲ୍ ଯାଇଥିଲେ, ସେତେବେଳର ପରାଧିନତାକୁ ଅସହ୍ୟ ମଣି ଏକ ନୂତନ ସମ୍ଭାବନାର ଆଗ୍ରହରେ ହିଁ କେତେକେତେ ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଜୀବନର ଗୁଳା ଗ୍ରୁଡ଼ି ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଥିଲେ । ସ୍ୱାଧୀନତାର ପ୍ରାପ୍ତି ପରେ ଏମାନେ ଆଜି ଦେଶର ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଚନ୍ତି । ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କ ମନ୍ଦରେ ସେଦିନ ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହେଉଥିବା ସ୍ୱପ୍ନ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଲିଭି ଯାଇନାହିଁ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ରାଜନୀତି ଭିତରେ ରହିବା ଆଦୌ ଆବଶ୍ୟକ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ପାଟି ଆଜି ଏପରି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା କାହିଁକି ? ସେମାନଙ୍କର ଅଭିଳାଷ ଓ ସ୍ୱପ୍ନକୁ ନେତୃତ୍ୱ ଦେବାଲାଗି କୌଣସି ଆଭିମୁଖ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନପାରିଲା କାହିଁକି ? ଆଜି କିଏ ଏହାର ଉତ୍ତର ଦେବ ?

୧୭ । ୧ । ୭୭

ଜୀବନ ଉପରେ ମୋ'ର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଚି । ସଂସାରର ଏହି ନାନାବିଧ ଜୀବନସମ୍ବନ୍ଧ ଉପରେ ମୋ'ର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଚି । ତୁମେ ସମସ୍ତେ ଯଦି ତାହାକୁ ହିଁ ମାୟା ବୋଲି କହି ବସିବ, ତେବେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ କହିବ ଯେ, ଏହି ମାୟା ଉପରେ ହିଁ ମୋ'ର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଚି । କାରଣ, ଏହିସବୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ଭିତରେ ମୁଁ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହି ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବା ତାତ୍କାଳିକ ସମ୍ବନ୍ଧର ଅତୀତ ଅଥଚ ସକଳ ପ୍ରକାର ସମ୍ବନ୍ଧର ମୂଳ ଏକ ଶାଶ୍ୱତ ଜୀବନର ଆସ୍ୱାଦ ପାଇଚି । ମୋ'ର ଘର, ମୋ'ର ଆତ୍ମୀୟ, ମୋ'ର ସମ୍ବନ୍ଧଜାଲ ଓ ମୋ'ର ସ୍ନେହ

ବେଷ୍ଟନୀମାନ ସବୁବେଳେ ମୋତେ ସେହି ଶାଶ୍ୱତ ଜୀବନ ସହିତ ପରିଚିତ ଓ-ସମ୍ମିଳିତ କରି ରଖିଛି । ସତ୍ୟର ସ୍ୱାଦ ଚାଖିବାଲାଗି ମୋତେ କଦାପି ଘର ଛାଡ଼ି ବାହାରକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ । ଧର୍ମକୁ ଚହ୍ନିବାଲାଗି ମୋତେ ଘରକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ । ମୁଁ ତ କହିବି ଯେ, ଘରର ସ୍ନେହ ହିଁ ମୋତେ ସକଳ ସଂସାର ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାକୁ ଉତ୍ସାହ ଦେଇଛି, ତଥାକଥିତ ତାତ୍କାଳିକ ଦୁଇଦିନର ମାୟାଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ମୋତେ ସକଳ ପ୍ରକାର ତାତ୍କାଳିକ ମୋହ ଓ ତାତ୍କାଳିକ ଉଗ୍ରତାରୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବାଲାଗି ବଳ ଦେଇଯାଇଛି । ତେଣୁ ସଂସାରକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ମୁଁ କେବେହେଲେ ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ, ମଣିଷକୁ ଛାଡ଼ି ସତ୍ୟ ବା ଚିରନ୍ତନ ଜୀବନର ଦର୍ଶନ ଜାଲରେ ପଡ଼ିବାର ଲୋଭ ମୋ'ର କେବେହେଲେ ହୋଇନାହିଁ । ମୁଁ ମୋ' ନିଜଭିତରେ ରହିଥିବା ମଣିଷଟାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଆଉ କେଉଁ ଭଗବାନ ଲାଗି ଯୋଗ୍ୟ ହେବାର ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ କରିନାହିଁ । ଏହି ବାଟରେ ଦୁଃଖ ରହିଛି କି ସୁଖ ରହିଛି, ସେକଥା ମାପି ଦେଖିବାର ବୁଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ମୋ'ର କେବେହେଲେ ହୋଇନାହିଁ, ଆଗ୍ରହ ବି ହୋଇନାହିଁ । କାରଣ, ମୁଁ ଏହାକୁ ହିଁ ମୋ'ର ସ୍ୱାଭାବିକ ବାଟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛି ।

୧୭ । ୧ । ୭୭

ଅଙ୍କ କଷି, ହିସାବ କିତାବ କରି ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବୋଲି ଜାଣିଯେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି, ତାହା ନୁହେଁ; ଲୋଡ଼ିଲା ମାତ୍ରକେ ମନ ସମେତ ହୃଦୟ ଯାଇ ସେଇଠାରେ ଲାଗିଯାଉଛି ବୋଲି ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି । ସହାୟ ଖୋଜି ହାତ ବଢ଼ାଇଦେଲା ବେଳକୁ ମୋ'ର ହାତ ସତେ ଅବା କୋଉ ଅତିଆପଣାର ନିର୍ଭରର ଚରଣରେ ଯାଇ ବାଜିଗଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ପ୍ରାର୍ଥନା କହିଲେ ଯେ ମୁଁ ସବୁ କାମ ଛାଡ଼ି ଦିନରେ ଏତେ ଥର ଏତେ ଦଣ୍ଡଯାଏ ଅମୁକ ଶ୍ଳୋକ ବା ଅମୁକ ତାରଣମନ୍ତ୍ରକୁ ଆବୃତ୍ତି କରି ବସୁଛି, ତାହା ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଦିନମାନର ସକଳ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରୁଛି, ନିତିଦିନର ସକଳ ଉଡ଼ା ଉଡୁଛି, ତଥାପି ବାରବାର ମନ ଯାଇ ସେହି ନିର୍ଭରଥାନକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ଆସୁଛି । ମନକୁ ମଣି କରି ନେବାଲାଗି କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଲଢ଼ାଇ ଦରକାର ହେଉନାହିଁ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଲଢ଼େଇର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଯାହାକୁ ସଂଯମ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ଏ ଜୀବନରେ ସେହି ସଂଯମର ଶିକ୍ଷା କରିବା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ଭବ ହେଲାନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଏହି ଅପାରଗତା ସକାଶେ ମୁଁ କେବେ-ହେଲେ ନିଜକୁ କୌଣସି ଭର୍ତ୍ସନା କରିନାହିଁ, ବହିରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଯମ ବା ନିୟମ ଅନୁସାରେ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଆପଣାକୁ ମଣି କରିବାକୁ ମନ ବଳାଇନାହିଁ ।

ଏହାଦ୍ୱାରା ମୁଁ କେତେଦୂର କ୍ଷତଗ୍ରସ୍ତ ବା ଲାଭବାନ୍ ହୋଇଛି, ସେକଥା ମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ ବିଚାର କରି ଦେଖିନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଲୋକ୍ଭଲା ମାନଙ୍କେ ଯେ ମୁଁ ଅସଲ ଥାନଟିଏ ପାଉଛି ଉପରେ ଯାଇ ବସିପାରିଛି, ନିଜର ସବୁ ଉଦ୍‌ବେଗ ଓ ଉତ୍ତେଜନାକୁ ଯେ ମୁଁ ସେଇଠି ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ଉଶ୍ୱାସ ହୋଇଯାଇ ପାରିଛି, ମୋ' ଜୀବନର ସକଲ ଝୁଣ୍ଟ ସତ୍ତ୍ୱେ ଯେ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଶିଖିଛି ଏବଂ ସେହି ବଳରେ ସକଳ ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ଯେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଶିଖିଛି, ତାହାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ମୋର ସୌଭାଗ୍ୟ ବୋଲି କହିବି, ଜୀବନର ଆଦ୍ୟମୂଳ ପାଖରେ ମୁଁ ସେଇଥି ସକାଶେ ସର୍ବଦା କୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିବି ।

୧୮ । ୧ । ୭୭

କୌଣସି ଏକ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଶ୍ରୀ ବିନୋବା କହିଚନ୍ତି ଯେ, ମନକୁ ନିର୍ମଳ ରଖିବା ଆବଶ୍ୟକ, ଏକାଗ୍ର ରଖିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଏକାଗ୍ର ରଖିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି, ମାତ୍ର ତୁଳାନାତ୍ମକ ଭାବରେ ଦେଖିଲେ ନିର୍ମଳ କରି ରଖିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଧିକ ରହିଛି । ମନକୁ ଏକାଗ୍ର କରି ରଖିବାରେ ଆପଣା ସହିତ ଯେ କେତେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ପଡ଼େ, ମୁଁ ସେକଥା ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଛି । କିନ୍ତୁ ମନକୁ ନିର୍ମଳ କରି ରଖିବା ଉପରେ ହୁଏତ ମୁଁ ଆଦୌ ସେତେବେଶୀ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇନାହିଁ । ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରରେ ମନକୁ ଏକାଗ୍ର କରି ରଖିବା ଉପରେ ଅଧିକତର ଜୋର ଦିଆଯାଇଛି ବୋଲି ମୋ'ର ଅନୁମାନ ହେଉଛି । ମାତ୍ର, କେବଳ ଏକାଗ୍ରତା ହାସଲ ହୋଇଗଲେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଜୀବନକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ମିଳେନାହିଁ । ଏକାଗ୍ର ମଣିଷ କ୍ରୂର ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ, ନିର୍ମମ ବି ହୋଇପାରେ । ହିଂସା, ଘୃଣା ଓ ଭୟରେ ହୁଏତ ଜଣକର ମନ ଏକାଗ୍ର ଭାବରେ ଜଡ଼ ହୋଇପାରେ । ତେଣୁ ମନକୁ ନିର୍ମଳ କରି ରଖିବା ଉଚିତ । ଆପଣାକୁ କୌଣସି ମହତ୍ତ୍ୱର କାର୍ଯ୍ୟରେ, ଯଥାର୍ଥରେ ଆନନ୍ଦ ଦେଉଥିବା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ତତ୍ପର ରଖିଲେ ଆପଣାର ମନକୁ ନିର୍ମଳ ରଖିବା ବଡ଼ ସହଜ ହୋଇଯାଏ, ଏଆଡ଼େ ସେଆଡ଼େ ନାନା ଗାଡ଼ିଆ ଭିତରେ ପଶି ଲଟରପଟର ହେବାଲାଗି ଆଉ କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ହୁଏନାହିଁ, ସେଥି-ଲାଗି ସମୟ ମଧ୍ୟ ମିଳେନାହିଁ । କେବଳ ଖୁସୀ ହୋଇ କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥିଚ୍ଛେଦନକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆପଣାକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଦେଇ ପାରିଲେ ହିଁ ହେଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ଏକାଗ୍ରତା ମଧ୍ୟ ଆପେ ଆପେ ଆସିଯାଏ, ଆପଣା ସହିତ ଆଉ ଲଢ଼ାଇ କରିବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ ।

୧୯ । ୧ । ୭୭

ଚୀନ୍‌ର ମଜବୁତ୍ ରାଜନୀତିକ ଆଦର୍ଶବାଦ ମୂଳଦୁଆ ପଡ଼ିବାର କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ନପୂରୁଣୁ ଟଳମଳ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ଯେଉଁ ନେତୃତ୍ୱକୁ ସାରା ପୃଥିବୀ

ମଜବୁତ ବୋଲି କହୁଥିଲି, ସେହି ନେତୃତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ଟଳମଳ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲଣି । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଭିତରେ ସେହି ଦେଶରେ ଆଉ ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ବଢ଼ିଆଉ ପଛକେ, ଲୋକଶକ୍ତି ଆଦୌ ବଢିନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ନେତୃତ୍ୱ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେଉଁ ପ୍ରତିରୋଧ ହେଉଚି, ତାହାକୁ ଆମେ ଲୋକଶକ୍ତିର ପ୍ରତିରୋଧ ବୋଲି ଆଦୌ କହି ପାରିବା ନାହିଁ । କାଲି ଯେଉଁମାନେ ଏକାଠି ମିଶି ଆଦର୍ଶବାଦ ନାମରେ ଏଡ଼େବଡ଼ ଏକ ମନୁଷ୍ୟ ସମୂହ ଉପରେ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ଓ ଏହି ଦୌରାତ୍ମ୍ୟକୁ ହିଁ କମୁନିଷ୍ଟବାଦ ବୋଲି କହି ପ୍ରେରଣା ପାଉଥିଲେ, ଆଜି କେବଳ ସେହିମାନେ ହିଁ ଦୁଇଭାଗ ହୋଇ ଯାଇଚନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷକୁ ବିଲୁପ୍ତ କରିଦେଇ ଅପର ପକ୍ଷ ଏକଗୃଟିଆ ଭାବରେ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ କରିବାକୁ ମନ କରୁଚି ଓ ଆପଣାର ପକ୍ଷାଗ୍ରହକୁ ହିଁ କମୁନିଷ୍ଟ ଆଗ୍ରହ ବୋଲି ପ୍ରତି-ଷ୍ଠିତ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଚି । କେତେବର୍ଷ ତଳେ ରୁଷିଆରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଏହିପରି ହୋଇଥିଲା । ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ସତ୍ତା ନାମରେ ସେଠି ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ କେତେଦିନ ଯାଏ ଜାସର ରାଜତ୍ୱ ଚାଲିଥିଲା । ଉକ୍ତ ସତ୍ତାଧୀଶ ମଣିଷକୁ ସାବାଡ଼ କରି ଗୋଟିଏ ଫର୍ମାରେ ତିଆରି କରିବାଲାଗି ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି, ରାଜନୀତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ବିଗୃରକୁ ଗ୍ରାଡ଼ି ବନ୍ଧୁକର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲା । ଆଜି ଚୀନ୍‌ର ପଣ୍ଡାମାନେ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧୁକ ସାହାଯ୍ୟରେ ଆପଣା ଘରକଳିର ମୀମାଂସା କରିବାକୁ ଯାଉଚନ୍ତି । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବରଷର ଦୁଃଶାସନକୁ ଦୁର୍ବଳ କରି ହିଁ ଏହି କଳିର ମୀମାଂସା ହେବ । ଦୁଇ ପକ୍ଷ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯିବେ, ବନ୍ଧୁକ ବି ହାରିଯିବ, ଲୋକଶକ୍ତିର ଉଦୟ ଲାଗି ସମ୍ଭାବନା ବଢ଼ିବ ।

୨୦ । ୧ । ୬୭

ମୋ' ଦେଶରେ ଚୀନ୍‌ଦେଶ ପରି କୌଣସି ମଜବୁତ ଓ କର୍କଶ ଅମାନୁଷିକ ଆଦର୍ଶବାଦର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶବାଦ ଆପଣାର ଫରମାସ ଅନୁସାରେ ମଣିଷକୁ ଜବରଦସ୍ତି ପିଟି ଗ୍ରାର୍ଚ୍ଚି ଗଢ଼ିବାର ଅସୁସ୍ଥ ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଇ-ଥାଏ, ଏ ଦେଶରେ ତାହାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ହଁ, ମଣିଷକୁ ସୌମ୍ୟ ସ୍ତରରୁ ସୌମ୍ୟତର ସ୍ତରକୁ ନେଇଯିବା ସକାଶେ ଏକ ଆଦର୍ଶ ଅବଶ୍ୟ ଦରକାର, ଯାହାକି ମଣିଷକୁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ କରାଇ ଏହି ଦେଶରେ ଏକ ଯୋଗ୍ୟତର ଓ ଅଧିକ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ସ୍ଥାପନା କରିବା ଲାଗି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆକାଙ୍‌କ୍ଷିତ ଓ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରାଇ ପାରୁଥିବ । ଏହି ଆଦର୍ଶକୁ ମୁଁ ଜାତୀୟତା ବୋଲି କଦାପି କହିବି ନାହିଁ । ଜାତୀୟତା ଭିତରେ ଅନ୍ଧ ହେବାର ଯେଉଁ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ପ୍ରରୋଚନାମାନ

ରହିଥାଏ, ତାହାହିଁ ପାଳକ ବାତାବରଣ ପାଇଲେ ମନୁଷ୍ୟସମୂହକୁ ଉଗ୍ର ଆଦର୍ଶ-ବାଦୀ ଏକ ପଶୁ ସମୂହରେ ପରିଣତ କରାଇଥାଏ । ସମର୍ପଣବୃତ୍ତିକୁ ମୁଁ ଆମ ଦେଶର ମଣିଷ ଆଗରେ ଆଦର୍ଶ କରି ରଖିବାକୁ ଚାହିଁବି । ଏ ଦେଶର ନାଗରିକ ସମୂହର କଲ୍ୟାଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆପଣାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ଭାବରେ ସମର୍ପଣ କରିବାର ଭାବନା ରଖିଥିବ, ଏ ଦେଶର ନେତୃତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ଏହି ବୃତ୍ତିରେ ଅଗ୍ରଣୀ ହୋଇ ରହିଥିବ । ସଂଗ୍ରହଶ୍ରଦ୍ଧା ଅପେକ୍ଷା ଏହି ସମର୍ପଣଶ୍ରଦ୍ଧାର ଅଧିକ କର୍ଷଣ ହୋଇପାରିଲେ କୌଣସି ଆଦର୍ଶ କଠୋର ନିର୍ମମ ଆଦର୍ଶବାଦରେ ପରିଣତ ହେବାଲାଗି ଆଉ ଅଧିକ ଭୟ ନଥିବ । ଓଡ଼ିଶାର ଗୋପବନ୍ଧୁ ଏହି ସମର୍ପଣ ଶ୍ରଦ୍ଧା ନେଇ ବାହାରିଥିଲେ, ଏହି ମାର୍ଗରେ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଇଥିଲେ ଓ ସମର୍ପଣ ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ହିଁ ଆଦର୍ଶ ବୋଲି ମାନୁଥିବା ଏକ ଜନସମୂହର ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାଜନ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ ।

୨୧ । ୧ । ୭୭

ଗୁରୁଜନସ୍ଥାନୀୟ ଜଣେ ବନ୍ଧୁ କାଲି କହିଲେ ଯେ, ଆପଣା ଦେଶରେ ଘଟୁଥିବା ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ଯେତିକି ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି, ସେ ସେତିକି ନିରାଶ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । କେବଳ ରାଜନୀତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବା କେବଳ ଏକ outsiderର ବହିର୍ବୃତ୍ତି ରଖି ସେ ଏକଥା କହିଥିଲେ ହୁଏତ ମୁଁ ତାହା ଉପରେ ଏତେବେଶୀ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇନଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହି ଦେଶ ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂପୃକ୍ତ ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ସେ ଏକଥା କହିଲେ । ସେ କହିଲେ ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ରାତିରେ ଶୋଇବାକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଆପଣାକୁ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରୁଛନ୍ତି : "ଆଜି ମୁଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶକ୍ତିରେ 'ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ପାରିଲି କି ? ମୋ' ଦ୍ୱାରା ଯେତିକି କାମ ଯେପରି ଭାବରେ ହୋଇ ପାରିବା କଥା, ସେହିପରି ଭାବରେ ସେତିକି କାମ ମୁଁ କରି ପାରିଲି କି ?" ଏବଂ ସବୁଦିନ ସେ 'ନାହିଁ' ଉତ୍ତର ହିଁ ପାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ସେ ବଡ଼ ନିରାଶ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଏଣେ ଭଲ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱାଭାବିକ ମନରେ ଅଧିକ କାମ କରିବାକୁ ବା ଅଧିକ କାମରେ ଲାଗି ପାରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ବୋଲି ସେ ଏପରି ନିରାଶ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଏହିପରି ଏକ ଅବସ୍ଥାକୁ ଚତୁର ଭାବରେ ମାନି ନେଉଥିଲେ ବା ସଫଳ ହେବାକୁ ହିଁ ଆପଣା ଜୀବନର ଇପ୍‌ସିତ ଶୁଭ ବୋଲି ବିଚାରୁଥିଲେ ଅବଶ୍ୟ ଏପରି ନିରାଶ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନଥିଲା । ଏପରି ମଣିଷ ଆମ ଦେଶରେ ଅନେକ ଅଛନ୍ତି । ସମାଜ ଓ ଦେଶବ୍ୟବସ୍ଥାର ଉପରିସ୍ତରରେ ହୁଏତ ଏହି ଚତୁର ଓ ଅସଂପୃକ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ହିଁ ବହୁମତ ରହିଛି । ସେମାନଙ୍କର ଭିତରେ କ'ଣ କିଛୁଥିବ କେଜାଣି, ବାହାରେ ସେମାନେ ବେଶ୍ ଖୁସୀ ଅଛନ୍ତି । କେତେ ଘର ଭାଙ୍ଗି ଆପଣା ଘରର ପାଚେରୀ

ବସାଇବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି, କେତେ ମଣିଷଙ୍କର ଅସମ୍ମାନ କରାଇ ଆପଣାର ତଥା-କଥିତ ସମ୍ମାନକୁ ଅଧିକ ଆଖିଦୃଶିଆ କରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚନ୍ତି ।

୨୨ । ୧ । ୭୭

ଚଞ୍ଚଳ ମନକୁ ଧରାଇ ରଖିପାରୁଚି କେତେବେଳେ ! ଯେତିକି ଯେତିକି ଧରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି, ତାହା ଯେପରି ସେତିକି ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ପଳାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚି । ମୁଁ ତାକୁ ଯେତିକି ବାଧ କରି ରଖିବାକୁ ଗୃହୁଚି, ସେ ସେତିକି ଅନଚ୍ଛୁକ ହୋଇ ରହୁଥିବା ପରି ଲାଗୁଚି । ମୋ'ର ବଡ଼ ସୌଭାଗ୍ୟ, ଏଥିରେ ମୁଁ ଆତୁର, ବ୍ୟାକୁଳ ବା ବାଧିତ ହୋଇ ପଡ଼ୁନାହିଁ । କାରଣ ଆପଣା ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୁଁ ଆଜିଯାଏ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିନାହିଁ । ଆପଣାକୁ ମଣି କରି ରଖିବା ହିଁ ଆପଣାର ସର୍ବପ୍ରଥମ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ନାନା ସ୍ଥାନରୁ ଓ ଆସ୍ଥାନରୁ ନାନା ଉପଦେଶ ଶୁଣି ଆସିଥିଲେ ହେଁ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣାର ମିତ୍ର ବୋଲି ହିଁ ଗ୍ରହଣ କରିଚି । ତେଣୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଭିତର ମନର ଖିଆଲ ଓ ଆଗ୍ରହକୁ ଜାଣି ଆପଣା ଲଗାମକୁ ଗ୍ଲୁଡ଼ିଦେବାରେ ମୁଁ କୌଣସି କୁଣ୍ଠା ବା ଉଦ୍‌ବେଗ ପ୍ରକାଶ କରିନାହିଁ । ମୁଁ ଖୁବ୍ ଭଲ କରି ଜାଣିଚି, ଯେଉଁ ମନ ବେଳେବେଳେ ଏଡ଼େ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ-ଉଠେ, ସେଇ ମନ ପୁଣି ବାହୁଡ଼ିଆସେ, ସକଳ ଜୀବନ ଓ ସକଳ ବିଶ୍ୱକୁ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟି ଡୋଳା ଭିତରେ ସମ୍ଭାରି ରଖି ସେ ଆପଣା ନୀଡ଼କୁ ବାହାରି ଆସେ । ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ସବୁ ଅନୁଧାବନର ସବୁ ଅଭିଳାଷ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଧନ୍ୟ ହୋଇ ଗଲାପରି ମନେ ହୁଏ । ମୋର ସୌଭାଗ୍ୟ ଯେ, ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଆପଣା ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବା ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାଏ । ଜୀବନର ଧୂଳିବାଲି ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ହିଁ ଧନ୍ୟ ହୋଇଯାଏ । ନଶ୍ୱର ଜୀବନର ନଶ୍ୱରତା ଶାଶ୍ୱତ ଅର୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନାରେ ସଫଳ ହୁଏ, ଜୀବନରୁ ଦୁଃଖର ନିରାକରଣ ହୁଏ ।

୨୩ । ୧ । ୭୭

୧୯୪୫ ମସିହାରେ ଜେଲ୍‌ରୁ ବାହାରିବା ପରେ ଯଦି ମୁଁ ପଢ଼ିବାକୁ ନଯାଇ ତଥାକଥିତ ରାଜନୀତିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହି ଯାଇଥାନ୍ତି, ତେବେ ଆଜି ମୁଁ କେଉଁ ଦଶାରେ ଥାଆନ୍ତି ? ମୁଁ ପଢ଼ିବାକୁ ନଯାଏ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ସକ୍ରିୟ ରାଜନୀତିକ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ବୋଲି ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ଏକାଧିକ ଶୁଭଚିନ୍ତକ ଆଶା କରି-ଥିଲେ ଏବଂ ମୋତେ ପଢ଼ିବାକୁ ଯିବାର ସଂକଳ୍ପରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇ ରଖିବାଲାଗି ମଧ୍ୟ କେତେଜଣ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ଭଲ ହେଲା, ମୁଁ ମୋ'ର ସ୍ୱଧର୍ମର ବୋଲ ମାନି ପଢ଼ିବାକୁ ବାହାରିଗଲି । କାରଣ, କେବଳ ଉତ୍ସାହ ଓ ଉତ୍ତେଜନାରେ ପଡ଼ି ମୋ' ସାଙ୍ଗରେ ଯେଉଁ କେତେଜଣ ସେଦିନ ରାଜନୀତିରେ ରହିଗଲେ, ଆଜି ପ୍ରାୟ

କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପରେ ମୁଁ ସେହିମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦେଖିବାକୁ ପାଉଚି । ଆପଣାର କ୍ଷେତ୍ର ବିଷୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଗଭୀର ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିବା ଆଗରୁ ହିଁ ସେମାନେ କ୍ଷେତ୍ର ଭିତରକୁ ଡ଼େଇଁ ପଡ଼ିଥିଲେ, ନିଜର ରୁଚି ଓ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝିବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ସେମାନେ ଗୋଟାଏ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆପଣାର କ୍ଷେତ୍ର ବୋଲି ମାନି ନେଇଥିଲେ, ମଣିଷ ହିସାବରେ ଧୃତି ଓ ସାହସର ସହିତ ଆପଣାକୁ ଚଳାଇ ପାରିବାର ଶକ୍ତି ଅର୍ଜନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ସ୍ତରରେ ନେତା ହେବାର ଭୂମିକାରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେମାନେ ବିଧାନସଭାରେ ବସିଲେ, ଅଧିବେଶନରେ ଯୋଗ ଦେଲେ, ଭାଷଣ ଦେଲେ ଓ ଭାଷଣ ଶୁଣିଲେ । ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ଯେପରି କ୍ଷେତ୍ରରୁ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଡ଼େଇଁବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି, ରାଜନୀତିକ୍ଷେତ୍ରର ଆହ୍ୱାନ ଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାରେ ସେମାନେ ଯେପରି ଅପାରଗତା ଦେଖାଉଚନ୍ତି, ସେଥିରୁ ମନେହେଉଚି, ସେମାନେ ଯେପରି ଏ ଯାଏଁ ମଧ୍ୟ ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ହିଁ ଖାପଛଡ଼ା ହୋଇ ରହି ଯାଇଚନ୍ତି । ଖେଳନା ପାଇ କୌଣସି ପିଲା ଆପଣା ମନର ମତଲବ ଭୁଲିଗଲା ପରି ଯେପରି ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ସ୍ୱଧର୍ମ ଓ ସ୍ୱକୀୟ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଭୁଲି ଯାଇଚନ୍ତି । ଦେଶ ଓ ସମାଜ ସକାଶେ କ'ଣ ଏମାନଙ୍କର କିଛିହେଲେ ଜବାବ ଦେବାକୁ ନାହିଁ ?

୨୪ । ୧ । ୭୭

ଆଗେ କଂଗ୍ରେସବାଲାଙ୍କ ବେକରେ ମାଳା ପଡୁଥିଲା, ଏବେ ସେହି କଂଗ୍ରେସବାଲାଙ୍କର ସଭାରେ ଲାଠି ଚାଲୁଚି, ଗୁଳି ଚାଲୁଚି; ସଭା ଶୁଣିବାକୁ ଯେତେ ମଣିଷ ଆସୁନାହାନ୍ତି, ପ୍ରତିବାଦ କରି ସଭା ଭାଙ୍ଗିବାର ଲୋକ ହିଁ ବେଶୀ ଆସୁଚନ୍ତି । ସଭାରେ ଭାଷଣ ଦେଇ ପାରିବାଲାଗି କଂଗ୍ରେସଦଳର ନେତାମାନଙ୍କୁ ପୋଲିସ୍ ଜଗୁଆଳ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ୁଚି । କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ତଳେ କଂଗ୍ରେସ ହାତକୁ ଯେଉଁ ଆହ୍ୱାନ ଆସିଥିଲା, ନାନା କାରଣରୁ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ସେହି ଆହ୍ୱାନର ଅଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିବାରୁ ହିଁ ଲୋକାନୁରକ୍ତିରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଚି । ଅନୁଷ୍ଠାନ ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନର ସଙ୍କେତ ହୋଇ ରହିଥିବା ପତାକା, ପୋଷାକ ଓ ସ୍ଲୋଗାନ୍ ଭିତରେ ଯେ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ସ୍ଥାୟୀମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ, ଅନୁଷ୍ଠାନର ନେତୃତ୍ୱ ଯେ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ କାଳର ଆଖିରେ ବଡ଼ ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରିପାରେ, ଭାରତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାହିଁ ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଚି । ଯିଏ କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ହିଁ ଧିକଳ ରାଜନୀତିକ ଆରାଧନା ଓ ଆକାଂକ୍ଷାର ପିତୁଳାରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିବ, ହୁଏତ ସେଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରି ହତାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିବ, ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ବାହୁନି ସେ ହୁଏତ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କେବଳ ଅଶୁଭ ହିଁ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିବ । ଆପଣାର

ଅପାରଗତା ହେତୁ କଂଗ୍ରେସ ସିନା ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଛି, କିନ୍ତୁ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଭାରତବର୍ଷର ସମ୍ମୁଖରେ ରହିଥିବା ଆହ୍ୱାନ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବ୍ୟାହତ ବା ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିନାହିଁ । ସେହି ଆହ୍ୱାନର ଜବାବ ଦେବାକୁ ଯିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପାରିବ, ସେଇ ଆଗାମୀ ରାଜନୀତିକ ଯୁଗର ମୂଳଦୁଆ ପକାଇ ପାରିବ । କେବଳ ତଥାକଥିତ ରାଜନୀତିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ, ଶିକ୍ଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ସମେତ ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ଆହ୍ୱାନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

୭ । ୬ । ୭୭

ଅନେକ ସମୟରେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁକ୍ତିର ସ୍ୱାଦ ମିଳିଥାଏ, ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ପାରିଲେ ଆପଣା ଜୀବନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରସାରର ଅନୁଭୂତି ମିଳିଥାଏ । ଗତ ପ୍ରାୟ ସାତବର୍ଷ ହେଲା ମୋ' ଜୀବନର ଯେଉଁ ପର୍ବଟିରେ ପର୍ଦ୍ଦା ପଡ଼ି ରହିଥିଲା, ସାତବର୍ଷ ତଳେ ସଂସାରସମ୍ପର୍କୀ ଜୀବନରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ସୋପାନଟିରୁ ମୋ'ର ଯାତ୍ରା ବନ୍ଦ କରି ରଖିଥିଲି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ସୋପାନରୁ ମୁଁ ପୁଣି ମୋ'ର ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଯାଉଛି । ସେହି ପର୍ବର ପୁନରାରମ୍ଭ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ଯେତିକି ଖୁସିରେ ମୁଁ ଜୀବନର ଅନ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମାନ ମାନିଆସିଛି, ଆଜି ସେତିକି ଖୁସିରେ ହିଁ ମୁଁ ଦ୍ୱିତୀୟ ବାର ସଂସାର କରିବାର ଆହ୍ୱାନଟିକୁ ମାନିନେବାକୁ ଯାଉଛି । କୌଣସି ଦିନ ମୁଁ ସଂସାରରୁ ପଳାଇ ଯିବାର କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ, ତଥାପି ଆପଣାର ସଂସାରଟାକୁ ସର୍ବତୋଭାବେ ଓ ସର୍ବଦାନିଷ୍ଠ ଭାବେ ରଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କୌଣସି ଦିନ ବୃହତ୍ତର ସଂସାର ବିଷୟରେ ଆଖି ବୁଜି ବସିବାକୁ ଆଦୌ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିନାହିଁ । ଆଗେ ମୁଁ ଯେପରି କହୁଥିଲି, ଆଜି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି କହୁଛି : ମୋ'ର ଆପଣା ସଂସାରର ଆଶା, ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଓ ଉଦ୍ୟମ ମୋ' ଚାରିପାଖରେ ଆତଯାତ ହେଉଥିବା ବୃହତ୍ତର ସଂସାରର ଆଶା, ଆକାଙ୍କ୍ଷା ତଥା ଉଦ୍ୟମର ପରିପୂରକ ହୋଇ ହିଁ ରହିବ । ସଂସାର କରିବା ଅର୍ଥ ଆପଣାର ମୋହରଚନାଜନିତ ବ୍ୟୂହ ଭିତରେ ଲୁଚି ରହିବାକୁ ବା ଶୋଇ ପଡ଼ିବାକୁ ବୁଝାଏ ନାହିଁ । ବୃହତ୍ତର ଜୀବନ ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବାଲାଗି ଆମର ପାରିବାରିକ ସଂସାର ଆମକୁ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ପ୍ରେରଣା ଦେବ, ଆଜି ଜୀବନର ଦେବତା ପାଖରେ ମୁଁ ଏତିକି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି । ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହର ଦ୍ୱାରୋଦ୍‌ଘାଟନ ଯେପରି ଜୀବନର ଅନ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଦ ରଖିବାର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ନକରୁ !

୮ । ୬ । ୭୭

ଆଉ ସାତଟା ଦିନ ଗଲେ ଭାରତରେ ଭୋଟ୍ ଆସିବ । ଯେଉଁମାନେ ଭୋଟ୍‌ବେଳ ଜାଣି ପାଞ୍ଚ ବରଷରେ ଥରେ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ହୋଇ ବସନ୍ତି, ନାନା

ଅସ୍ୱାଭାବିକ ବେଗରେ ଦେଶର ମଞ୍ଜଷ୍ଟାକୁ ଉଠାଇବାରେ ପକାଇବାରେ ଲାଗିଯାଆନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ହୁଏତ ବର୍ତ୍ତମାନର ସମସ୍ୟା ପୁଅ ବାହାଘର ପରି ଲାଗୁଚି; ମାତ୍ର ମୁଁ ଭାବୁଚି, ଯେପରି ଏହି ନିର୍ବାଚନ ଆମ ଦେଶର ଭାଗ୍ୟମୀମାଂସା କରିବାକୁ ହିଁ ଯାଉଚି । କୋଡିଏ ବରଷ ହେଲା ଦେଶବାସୀ ଯେଉଁ ନେତୃତ୍ୱକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଆସିଥିଲେ, ଏବେ ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟି ଯାଉଚି । ଏ ବାଟରେ ଗଲେ ଯେ ଏ ଦେଶରେ ମଣିଷର ଭାଗ୍ୟ ଗଢ଼ାହୋଇ ପାରିବନାହିଁ, ଠକାମି ଓ ସିଆଣିଆପଣ ବଢ଼ିବ ସିନା, ମାତ୍ର ଜାତୀୟ ସମୃଦ୍ଧି ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ, ସେକଥା ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମଣିଷ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ଏହା ଫଳରେ ସବୁରି ମନରେ ଏକ ଅସନ୍ତୋଷ ଦେଖା ଦେଇଚି । ଏହି ନିର୍ବାଚନ ଫଳରେ ଯେଉଁମାନେ ଗାଦୀ ପାଇବେ, ସେମାନେ ଦେଶବ୍ୟାପୀ ଏହି ଅସନ୍ତୋଷ ଓ ତାହା ପଛରେ ରହିଥିବା ନାନା ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା ପ୍ରତି କିପରି ଆଚରଣ ଦେଖାଇବେ ? ଏହାରି ଉପରେ ହିଁ ଏହି ଦେଶର ଭାଗ୍ୟ ନିର୍ଭର କରୁଚି । ଏହି ଦେଶରେ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଭାଗ୍ୟ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଭର କରୁଚି । ଏହି ଦେଶରେ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଭାଗ୍ୟ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଭର କରୁଚି । ପୁରୁଣା ନେତୃତ୍ୱ ଓ ପୁରୁଣା ଜାତୀୟତା ବର୍ତ୍ତମାନ ଆହ୍ୱାନର ଜବାବ କଦାପି ଦେଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏବଂ, ଜବାବ ଦେଇ ନପାରିଲେ, ଏହି ନେତୃତ୍ୱ ଓ ଜାତୀୟତାକୁ ହିଁ ବଳି ପଡ଼ିବାକୁ ହେବ ।

୯ । ୭ । ୬୭

ସେଦିନ କଟକ ପାଖ ଗୋଟିଏ ଗାଆଁରେ ନାଳ କୂଳକୁ ଝାଡ଼ା ଫେରି ଯାଇଥିଲି । ଯେତେବେଳକୁ ସକାଳର ଖରା ଚକଚକ ହୋଇ ପଡ଼ି ଆସୁଥାଏ । ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ଝାଡ଼ା ଫେରି ବସିବା ମାତ୍ରକେ ଦେଖିଲି, ଆଖପାଖରେ ଥିବା ଦୁଇତିନୋଟି ଗାଈ ମୋ'ଆଡ଼କୁ ଆସୁଚନ୍ତି । ସେମାନେ କ୍ରମେ ମୋ'ର ଅତି ପାଖକୁ ଆସିଗଲେ ଓ ମୋ'ର ମଳକୁ ଖାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲେ । ମଳଦ୍ୱାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା କୁକୁର ଯେପରି ଅନେକ ସମୟରେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ହରାଇ ପକାଇ ମଣିଷକୁ ନମାନି ମଳ ପାଖକୁ ମୁହଁ ଲଗାଇ ଆଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ଏହି ଗାଈ ତିନୋଟି ବେଳେବେଳେ ସେହିପରି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ହରାଇ ବସୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଗୋଟାଏ ଜାଗାରୁ ଉଠି ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ଗୁଞ୍ଜି, ମୁଁ ଆଉଗୋଟିଏ ଥାନରେ ଯାଇ ବସିଲି । ଗାଈ ତିନୋଟି ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ଅନୁସରଣ କଲେ ଓ ଆପଣାର ସେହି ଆଚରଣ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ସେଦିନ ବେଶ୍ କିଛିସମୟ ଯାଏ ମୁଁ ଏହିପରି ସ୍ଥାନରୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ହୋଇ ବୁଲୁଥିଲି ଓ ଗାଈଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ଅନୁସରଣ କରୁଥିଲେ । ପୁଣ୍ୟପୀଠରେ ଗୋବଧ

ବଗିଚାରେ ରୁମ୍ପି ବସିଥିବା ଶଙ୍କରାଗୃହୀଙ୍କର କଥାଟି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ମୁଁ ଭାବିଲି, ଆମ ଦେଶରେ ଯଦି ଗାଈମାନେ ପେଟପୂରା ଖାଇବାକୁ ପାଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସେମାନେ କ'ଣ ଗୁହ୍ୟବଣକୁ ଗୁହ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ଆସୁଥାନ୍ତେ ? ମନ ଖୁସିର କୌଣସି ଗାଈ କଦାପି ଗୁହ୍ୟ ଖାଇ ଆସିବନାହିଁ । ପେଟ ପୋଡ଼ିଗଲେ ମଣିଷ ଯଦି ଆଚାରଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇପାରୁଛି, ତେବେ ପଶୁ ମଧ୍ୟ ଆଚାରଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବାରେ ଅସ୍ୱାଭାବିକ୍ ଆଉ କ'ଣ ରହିଲା ? ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଧର୍ମର କେତେକ'ଣ କରିବାର ନାହିଁ ? ଆମର ସାମାଜିକ ଧର୍ମ ସେଥିଲାଗି କ'ଣ କରୁଛି ? ଆମର ଭକ୍ତି ତଥା ଆସକ୍ତିରେ ଦୃଷ୍ଟ ଓ ବଳିଷ୍ଠ ହୋଇ ବସିଥିବା ଧର୍ମଗୁରୁ ଓ ଧର୍ମମହନ୍ତମାନେ ବି ସେଥିଲାଗି କ'ଣ କରି ପାରୁଛନ୍ତି ?

୧୦ । ୨ ୭୭

ମୋ'ର ବଗିଚାର ମୋତେ ସ୍ୱର୍ଗ ନେବନାହିଁ । ଆମ ସଂସାରରେ ଏକ ସୁଯୋଜିତ ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହପ୍ରତାଡିତ ସ୍ୱର୍ଗ ଚଯାଇବା ଲାଗି ମୋ'ର ବଗିଚାର କେବେହେଲେ କୌଣସି ଭିନ୍ନ ସ୍ପୃହା ରଖିନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୋ'ର ବଗିଚାର ଏହି ସଂସାରରେ ମୋ'ର ଜୀବନକୁ ଅଧିକ ସାର୍ଥକତା ଦେବ, ସଂସାରରେ ମୋ'ର ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ମୋ'ର ମୁହୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଦେଇ ପାରିବ । ଅମୁକ ବଗିଚାଦ୍ୱାରା ଏତେଟା ବର୍ଷ ଭିତରେ ବା ପୃଥିବୀରେ ଏଇଟା ବା ସେଇଟା ହୋଇଯିବ, ମୋ'ର ଅନୁଚର ବା ଅନୁସାରୀ ହିସାବରେ ମୋ' ସହିତ ଏତେ ମଣିଷ ଗଡ଼ି ଜଡ଼ି ବାହାରିବେ, ଏପରି କୌଣସି ବଗିଚାସ୍ୱପ୍ନ ଅଭିଳାଷ ରଖି ମୁଁ ସଂସାରରେ ବାହାରିନାହିଁ । ମାତ୍ର ସବୁଠାରେ, ପ୍ରକୃତିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମଣିଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଠାରେ ମୁଁ ସବୁବେଳେ ଯେପରି କେଉଁ ଅର୍ଥ ଓ କେଉଁ ସାଖ୍ୟ ନିରୂପଣ କରି ବାହାରିଛି,—କେତେ ସମ୍ବନ୍ଧ ଯୋଡ଼ି ଦେଉଛି, କେତେ ବ୍ୟଞ୍ଜନାର ସମ୍ଭାରରେ ମୁଁ ଯେପରି ମୋ' ଘରପାଖରେ ସବୁକିଛି ସହିତ ଆପଣାକୁ ଯୋଡ଼ି ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ଏବଂ, ଏହି ପ୍ରୟାସ ହିଁ ମୋତେ ମୋ'ର ବଗିଚାର ଜୀବନରେ ନିତ୍ୟ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରି ରଖିଛି । କେତେ ଯୁଗର, କେତେ ଜନପଦ ଓ ଜନମାନସର ବଗିଚାକୁ ମୁଁ କେଉଁ ଧାରରେ ଜାଣିବାକୁ ଓ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି, କେଉଁ ଆତ୍ମୀୟର ଘରେ ବସି ସେତେବେଳେ ମୋତେ ଠିକ୍ ଭୋଜିଭାତ ଖାଉଥିବା ପରି ଲାଗିଛି । ସଂସାର ପର ବୋଲି ଲାଗିନାହିଁ, ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ପର ବୋଲି ଲାଗିନାହିଁ, ଜୀବନର କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତି ବା କୌଣସି ବେଷ୍ଟନରୁ ପଳାଇବା ଲାଗି କୌଣସି ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ମଧ୍ୟ ହୋଇନାହିଁ । ଜୀବନରେ ଲାଭକ୍ଷତି କହିଲେ ମୁଁ ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ ବୁଝି ଶିଖିଛି,—ଜୀବନରୁ ଧୃଷ୍ଟତା କମିଯାଇଛି, ସମର୍ପଣଶ୍ରଦ୍ଧା ବଢ଼ିଛି ।

୧୧ । ୨ । ୬୭

ଦରମା ବଢ଼ିଗଲେ ଯେ କାମ କରିବାର ଆଗ୍ରହ ଓ ଦକ୍ଷତା ବଢ଼ିଯିବ, ଏପରି କହିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଚି, ସ୍କୁଲ୍ ବା କଲେଜଘର ସକାଶେ ବଡ଼ ବଡ଼ କୋଠା ତୋଳା ହୋଇଦେଲେ ପାଠ ମଧ୍ୟ ଆପେ ଆପେ ବଢ଼ିଯିବ । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବରଷର ଆମର ସବୁ ଅଭିଜ୍ଞତା ଆମକୁ ନିଶ୍ଚୟ କହିଦେଇ ପାରିବା ଉଚିତ ଯେ, ଆମ ଦେଶରେ କୋଠା ଅନେକ ତୋଳା ହୋଇଚି, କିନ୍ତୁ ପାଠ ସେହି ଅନୁପାତରେ ଆଦୌ ବଢ଼ିନାହିଁ । କୋଠା ତୋଳିବାର ଆଗ୍ରହ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାର ଓ ପଢ଼ିବାର ଆଗ୍ରହକୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରି ପକାଇଥିବା ପରି ମନେହେଉଚି । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଦରମା ବଢ଼ାଇବାର ଅର୍ଥାତ୍ ଅଧିକ ଉପାର୍ଜନ କରିବାର ଆଗ୍ରହ ମଧ୍ୟ ଆପଣାଠାରୁ ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାର ଆଗ୍ରହକୁ ବଳି ପଡ଼ୁଚି । ଆପଣାର ପଞ୍ଚ ମନ ଓ ପଚିଶି ପ୍ରକୃତି ସହିତ ଯିଏ ବାବୁ ହେବାର ହିଁ ଅଭିପ୍ରାୟ ଦ୍ୱାରା ସଞ୍ଚାଳିତ ଓ ପରିଚାଳିତ ହେଉଚି, ସେହି ବାବୁର ଦରମା ବଢ଼ିଲେ ଦେଶରେ ବାବୁଗଣ ବଢ଼ିବା ହିଁ ସାର ହେବ । ପୁଣି, ମଣିଷ ହାତରେ ସାଧନ ଓ ସୁବିଧା ବଢ଼ିଲେ ଦେଶରେ ମଣିଷ ହେବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ହିଁ ବଢ଼ିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟ ମଣିଷଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ମିଶି ଆପଣାର ସାମୂହିକ ଭାଗ୍ୟକୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର କରି ଗଢ଼ିବାର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା ହିଁ ବଢ଼ିବ । ଦରମା ବଢ଼ିବାର ଜିଦ୍ କରିବାର ବାହାନାରେ ଆମ ଭିତରୁ ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାର ବୋଧଶକ୍ତି କ୍ରମେ କମି କମି ଯାଉନାହିଁ ତ ? ଉପରୁ ତଳଯାଏ ଆଜି ସମସ୍ତେ ଅଧିକ ଦାବି କରୁଚନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ସେଥିଲାଗି ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ୁଚନ୍ତି । ଏହା ଦେଶରେ ଅଧିକ ଜୀବନର ପରିଚୟ ଅବଶ୍ୟ ଦେଉଚି । କିନ୍ତୁ ଆପଣାଠାରୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦାବି କରିବାର ରୁଚି ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ନବଢ଼ିଲେ ଆମ ଜୀବନ ବଡ଼ ନିରର୍ଥକ ହୋଇ ପଡ଼ିବନାହିଁ ତ, ଆମେ ଅଯୋଗ୍ୟ ବାବୁ ହୋଇ ପଡ଼ିବାନାହିଁ ତ ?

୧୨ । ୨ । ୬୭

ବାହ୍ୟ ବାତାବରଣକୁ ବଦଳାଇବାରେ ପୃଥିବୀରେ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା ହେଉଚି, ଆମର attitudeକୁ ବଦଳାଇବାକୁ ଆଦୌ ସେତେ ଚେଷ୍ଟା ହେଉନାହିଁ । ଆମ ଦେଶରେ ହେଉନାହିଁ କି ଆମ ଦେଶ ବାହାରେ ଆଉ କୋଉଠି ମଧ୍ୟ ହେଉନାହିଁ । ମଣିଷର attitude ଯେ ବଦଳି ପାରିବ, ଏପରି ଏକ ବିଶ୍ୱାସ କ୍ରମେ ଊଣା ହୋଇ ଯାଉଥିବାରୁ ହୁଏତ ବାହାରର ବାତାବରଣ ଗୁଡ଼ାକୁ ବଦଳାଇ, ଝଲସାଇ ଓ ଜଳକାଇ ଦେଖାଇବାରେ ଆମେ ଏତେଦୂର ଉତ୍ସାହ ପ୍ରକାଶ କରୁଚୁ । ଆପଣା ଉପରୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ

ଆପଣାର ଭବିଷ୍ୟତର ସମ୍ଭାବ୍ୟତା ବିଷୟରେ ଆପଣାର ବିଶ୍ୱାସ ଊଣା ହୋଇ ଯାଉଥିବାରୁ ହୁଏତ ଆମେ ବାହାର ଗ୍ରହଗୁଡ଼ାକୁ ବଦଳାଇ ଦେବାଲାଗି ନସର-ପସର ହୋଇ ବାହାରିଛୁ । ବାହାରେ ସବୁ ବଦଳିଗଲେ ସବୁକଥା ବଦଳିଯିବ ବୋଲି ଏକ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ପ୍ରକୃତିଗତ ହୋଇଯିବା ପରି ଆମ ଭିତରେ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଛି, ଅଥଚ ଆପଣା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟି ଯାଉଥିବାର ଏକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାରୂପେ ତାହାର ବିଚାର କରାଯାଇ ପାରିବ କି ? ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ଆଣି ଦେବାଲାଗି କେଉଁଠି କି ଚେଷ୍ଟା ହେଉଛି ? ଆମର ଶିକ୍ଷା, ଆମର ଧର୍ମ ଓ ଆମର ଜିଜ୍ଞାସା ସେ ବିଷୟରେ କେତେଦୂର କ'ଣ କରୁଛି ? ଅଥଚ ଅସଲ ଦୁଆରଟିକୁ ପିଟାଇବାର ଦାୟିତ୍ୱଟିକୁ ଏଡ଼ାଇବା ଲାଗି ହିଁ ଆମେ ଅନ୍ୟ ଅନେକ ଦୁଆରରେ ଯାଇ ଧକ୍କା ଦେବାରେ ଲାଗିଛୁ । ମଣିଷ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ୁ, ତା'ର ପରିବର୍ତ୍ତନ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଉପରେ ହିଁ ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ୁ ।

୧୩ । ୨ । ୭୭

କାଲିର ପ୍ରଦର୍ଶନୀର ଅନେକ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ କଥା ବଡ଼ ଖାପଛଡ଼ା ମନେହେଲା । ଫୁଲ, ଫଳ, କୃଷି ଓ ଖାଦ୍ୟୋତ୍ପାଦନର ନାନା ପ୍ରଦର୍ଶନ ଭିତରେ ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଯୋଜନାର ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରଦର୍ଶନ ହେଉଥିବାର ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି । ଦଶବର୍ଷ ଭିତରେ ଭାରତବର୍ଷରେ ରାମ-ରାଜ୍ୟର ପୁନଃପ୍ରତିଷ୍ଠା ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ବହୁଚିତ୍ର—ଓ ବହୁସୂତ୍ରସମ୍ବଳିତ ଯୋଜନା କରାଇ ପ୍ରଦର୍ଶନୀରେ ତାହାର ପ୍ରଚାର କରାଯାଉଥିଲା । ଭାରତର ଇତିହାସରେ ହୁଏତ କେବେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ନାମରେ ଜଣେ ରାଜା ରାଜପଣ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ରାମରାଜ୍ୟ କହିଲେ ଆମେ ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶ ଗୋଷ୍ଠୀ ଜୀବନର ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ବୁଝି-ଥାଉ, ଭାରତବର୍ଷର କେଉଁ ଅତୀତ ଯୁଗରେ କେବେ ତାହାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଥିଲା କି ନାହିଁ, ସେକଥା ମୁଁ ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ଭାବରେ କହିପାରିବି ନାହିଁ । ରାମରାଜ୍ୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବା ଦରକାର, ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଆଦର୍ଶର ଜଳବାୟୁ ଭିତରେ ଆମ ସାଂସାରିକ ସମ୍ବନ୍ଧର ଜୀବନ ବିକଶିତ ହେବା ଦରକାର, ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ଏକଥା ସମସ୍ତେ ଅବଶ୍ୟ କହିବେ । ଉଲ୍ଲିଖିତ ପ୍ରଦର୍ଶନୀରେ ଭାରତୀୟ ଯୋଗ ଓ ପ୍ରତୀକ-ପରମ୍ପରାର ସାହାଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥିଲା, ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ସଂଶୟ ପ୍ରକାଶ କରିବାର କିଛି ନଥିଲା । ମାତ୍ର, ଦଶଟା ବର୍ଷରେ ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରାଚୀରପତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଯୋଜନାଟାଏ ଲୋକପ୍ରିୟ କରାଇ ଏହି ଦେଶରେ ବା ଆଉକୌଣସି ଦେଶରେ ରାମରାଜ୍ୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଯେ କରାଯାଇ ପାରିବ, ଭାରତର କୌଣସି ଯୋଗୀ ବା ପ୍ରତୀକବାଦୀ ହୁଏତ କେବେହେଲେ ଏପରି ଦୁଃସାହସିକ ଅଭିଳାଷ ଓ ଉତ୍ସାହ

ପୋଷଣ କରୁନଥାନ୍ତେ । ଧର୍ମର ସ୍ଥାପନା ଯୋଜନା ଦ୍ୱାରା ହୁଏନାହିଁ, ଧର୍ମର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଗି କୌଣସି ପ୍ରକାର କୋଲାହଲ କରିବାର ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ପୁରାତନ ଯୁଗସୁଲଭ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବାସନାକୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗସୁଲଭ ସହଜ ଓ ଶସ୍ତା ପ୍ରଚାର ଦ୍ୱାରା ସୁଲଭ କରି ଦେଖାଇବାର ରୀତି ମୋତେ କାହିଁକି ଆଦୌ ସୁସ୍ଥ ବୋଲି ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ବରଂ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ମନେହେଲା ।

୧୪ । ୨ । ୭୭

ମୋ'ର ନିଜ ମନଟା, ତଥାପି ତାକୁ କେତେ ଫୁସୁଲାଇବାକୁ ଓ କେତେ ପାକଲାଇବାକୁ ନପଡ଼େ । ବେଳେବେଳେ ଅମୁକଟା ବା ସମୁକଟା ଲେଖିବି ବୋଲି ଆଗରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ତାଗିଦା ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେତିକିବେଳେ ମନ ହଠାତ୍ ଚପଳ ହୋଇ ବୁଲିଲେ ମୁଁ ଭିତରେ ବଡ଼ ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇପଡ଼େ । ଜୋର୍ କରି, ଆଖି ଦେଖାଇ ବା ଧମକାଇ ଆପଣାକୁ ଆଣି ଧୀର କରି ବସାଇବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । କେବଳ ଲେଖିବା ସମ୍ପର୍କରେ ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନାନା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ଉପରେ ମୁଁ କୌଣସି ଜୋର୍ କରି ପାରେନାହିଁ । ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ କିଛି ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରିବାକୁ ହେଲେ ଆପଣା ସହିତ ସଖ୍ୟ ରହିଥିବା ଦରକାର, ସହଯୋଗ ରହିଥିବା ଦରକାର । ଆପଣା ସମାଜ ଭିତରେ ଆପଣାର ସୃଷ୍ଟିଶୀଳ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଭେଦାଇ କିଛି କରି ପାରିବାକୁ ହେଲେ ସେ ସମାଜ ସହିତ ସଖ୍ୟ ରହିଥିବା ଦରକାର । ତେଣୁ ଗରମ ହେଲେ ଚଳେନାହିଁ, ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଚଳେନାହିଁ, କେଉଁ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଜିତିବା ଲାଗି ତରତର ଓ ଚଞ୍ଚଳ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଚଳେନାହିଁ । ଆପଣା ସହିତ ମିତ ବସିବାକୁ ହୁଏ, ନିଜ ଭିତରର କଅଁଳା ବାଳୁଙ୍ଗାଟିକୁ ନାନାପ୍ରକାରେ ଆଉଁସି ଆଦର କରି ଆପଣା ପାଖରେ ଆଣି ଠିଆ କରାଇବାକୁ ହୁଏ । ଆପଣାକୁ ପ୍ରକାଶିତ କରିବାକୁ ହିଁ ଯଦି ସାହିତ୍ୟର ଅସଲ କଥା ବୋଲି ଧରାଯାଏ, ତେବେ ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପନ୍ଥା ଅଛି ବୋଲି ମୁଁ ଦେଖୁନାହିଁ । ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦେଖାଇବା ଅଲଗା କଥା, ଆପଣାର ପ୍ରଚଣ୍ଡତା ଦେଖାଇବା ମଧ୍ୟ ଅଲଗା କଥା, ପାଞ୍ଚପଦ ଲେଖି ପଚିଶି ଜଣଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଦ୍ୱେଷ ପ୍ରକାଶ କରିବା ମଧ୍ୟ ଅଲଗା କଥା । ଏହିପରି ଧନ୍ଦାରେ ମୁଁ ସୁରାଗ ପାଏନାହିଁ । ଏପରି କରିବାର ଫାନ୍ଦରେ କେବେ ପଡ଼ିଗଲେ ମୁଁ ନିଜ ଭିତରେ ଲାଜରା ହୋଇପଡ଼େ ।

୧୫ । ୨ । ୭୭

ସେଦିନ କଟକରେ ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ମୋତେ ପରାମର୍ଶ ଦେଇ କହିଲେ, ଆପଣ ଜନ୍ମଭୂମିଠାରୁ ଏତେ ଦୂରରେ କାହିଁକି ରହିଛନ୍ତି, ଏଠି କ'ଣ ଆପଣଙ୍କ

ଲାଗି କିଛି କରିବାର ନାହିଁ ? ଜନ୍ମଭୂମି ଓ ଏଠି କହିଲେ ସେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ବୁଝୁଥିଲେ । ମୁଁ ଭାବିଲି, ଜନ୍ମଭୂମି କହିଲେ ମୂଳତଃ ମୋର ଆପଣା ଗାଆଁକୁ ହିଁ ବୁଝାଇବ, ଯେଉଁ ଗାଆଁରେ ମୋ'ର ଜନ୍ମ ହୋଇଚି, ଯେଉଁଠି ମୋ' ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ବାର-ବର୍ଷ କଟିଚି, ଯାହାର ଶିକ୍ଷା ମୋତେ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀକୁ ଚିହ୍ନି ଶିଖାଇଚି । ତା'ପର ସ୍ତରର ଜନ୍ମଭୂମି ହେଉଚି ଭାରତବର୍ଷ, ଯାହାକୁ ମୁଁ ମୋ'ର ଦେଶ ବୋଲି କହି ଶିଖିଚି, ଯେଉଁ ଦେଶର ମଣିଷଜୀବନକୁ ସୁନ୍ଦର କରି ଗଢ଼ିବା ଲାଗି ମୁଁ ଏଯାଏ ଆପଣାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିଚି । ଓଡ଼ିଶା ହେଉଚି ଭାରତବର୍ଷର ଏକ ଅଙ୍ଗସ୍ୱରୂପ; ଓଡ଼ିଶା ଭାରତବର୍ଷରେ, ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶା ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ଘର, କାରଣ ଭାରତବର୍ଷ ମୋ'ର ଘର । ଏହି ଘର ସହିତ ମୋ'ର ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ଭାବଗତ ଚେରମାନ ଲାଗି ରହିଚି । ଏହି ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରେରଣାମାନ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ସାଂସ୍କୃତିକ ପରମ୍ପରାକୁ ମୋ'ଲାଗି ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଚି । ହଁ, ଓଡ଼ିଶାର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାରେ ସ୍ଥାନୀୟ ବିଶେଷତାମାନ ଅବଶ୍ୟ ରହିଚି, ତଥାପି ତା'ବୋଲି ଓଡ଼ିଶାର ସଂସ୍କୃତିକୁ ମୁଁ କଦାପି ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସଂସ୍କୃତି ବୋଲି କହିବାକୁ ଆଦୌ ଯିବିନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାରେ ରହିଥିଲେ ମୁଁ ଯେପରି ସାରା ଭାରତରେ ରହିଥିବାର ଅନୁଭୂତି ଲାଭ କରୁଥା'ନ୍ତି, ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଅଥଚ, ଭାରତବର୍ଷର ସାଂସ୍କୃତିକ ସୀମା ଭିତରେ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶା ଭିତରେ ରହିଚି ବୋଲି ନିଶ୍ଚୟ ଅନୁଭବ କରୁଥିବି । ଏଥିଲାଗି ସେଦିନ ସେହି ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲି : ଆଗ୍ରା ବି ତ ଆମ ଭାରତବର୍ଷରେ, ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାର ବାହାରେ ବା ଜନ୍ମଭୂମିର ବାହାରେ ରହିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ କୁଆଡ଼ୁ ଉଠୁଚି ?

୧୭ । ୨ । ୭୭

ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ମୋ'ର ଚେରଗୁଡ଼ାକ ମୋ'ର ଆପଣା ଗାଆଁରେ ରହିବା ଉଚିତ ଓ ମୋ'ର ଅଭିଳାଷର ଶାଖାପ୍ରଶାଖା ଗୁଡ଼ିକ ସକଳ ପୃଥିବୀ ଆଡ଼କୁ ବ୍ୟାପିକରି ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ମୋ'ର ଅନୁରକ୍ତିକୁ ଦାବୀ କରିବା ଲାଗି, ମଝିରେ ଏକାଧିକ ସ୍ତର ଯେ ରହିଚି, ସେକଥା ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣେ । ମୋ'ର ପ୍ରଦେଶ ରହିଚି, ମୋ'ର ଭାଷା ରହିଚି, ମୋ'ର ଦେଶ ଓ ମୋ'ର ଜାତି ମଧ୍ୟ ରହିଚି । ଏଗୁଡ଼ାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ମୋ'ର ଧର୍ମ ରହିଚି, ମୋତେ ଭଲ ଲାଗୁଥିବା ଆଦର୍ଶ ମଧ୍ୟ ରହିଚି । କିନ୍ତୁ ଏହିଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ମୋତେ କୌଣସି ଦିନ ମୋ' ଚେରରୁ କାଟି କରି ଅଲଗା କରି ନଦେଉ, ମୋ'ର ବିଶ୍ୱା-କାଙ୍କ୍ଷା ବା ଜୀବନାକାଙ୍କ୍ଷାର ଶାଖାପ୍ରଶାଖା ଗୁଡ଼ିକୁ କାଟି ପକାଇ ମୋ' ସହିତ ମୋ'ର ଅନୁରକ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ଥୁଣ୍ଟା କରି ନପକାଉ । ଯେତେ ସ୍ତରରେ ଆପଣାକୁ

ଯେତେ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଅନୁଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସମର୍ପଣ କରିବାକୁ ଗଲେ ମଧ୍ଯ ମୋ'ର ସର୍ବ-ପ୍ରଥମ ଅନୁରକ୍ତ ଯେପରି ମୋ' ଗାଆଁମାଟି ସହିତ ଲାଗିକରି ରହିଥାଉ ଏବଂ ମୋ'ର ପରମ ଅଭିଳାଷଗୁଡ଼ିକ ବିଶ୍ୱଜୀବନର ସଙ୍ଗ ଲାଭ କରିବାକୁ ହାତ ପତାଉ-ଥାଉ । ଜୀବନର ଏକ ମୂଳ ବା ଚେର ଅବଶ୍ୟ ରହିଚି, ମାତ୍ର ଏହାର ଯଥାର୍ଥତଃ କୌଣସି ଜାତି ବା ପ୍ରଦେଶ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଦେଶ ବା ସଂସ୍କୃତି ଅବଶ୍ୟ ରହିଚି, ମାତ୍ର ଦେଶ ବା ଜାତିଠାରୁ ବୃହତ୍ତର ଏକ ଜୀବନଯାତ୍ରା ନିମିତ୍ତ ଲାଗି ମୋତେ ଯୋଗ୍ୟ କରାଇବା ଲାଗି ହିଁ ମୋ' ଲାଗି ମୋ' ଦେଶ ଓ ଜାତିର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଚି । ପ୍ରଦେଶ ଓ ଜାତି ମୋତେ କଦାପି ଆପଣା ଭିତରେ ବାନ୍ଧି କରି ରଖି ପାରିବ ନାହିଁ ।

୧୭ । ୨ ୭୭

ଏଥର ହାବଡ଼ା ଷ୍ଟେଶନରେ ମୁଁ କଟକ ଗାଡ଼ୀ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବା ବେଳେ ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ସହିତ ବାଟରେ ପରିଚୟ ହେଲା ସିଏ ବଙ୍ଗଦେଶୀ, ଆପଣାର କୌଣସି କାମରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଯାଉଥିଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ଯ ତାଙ୍କର ଯିବା ଗାଡ଼ୀରେ ଯାଉଚି ବୋଲି ଶୁଣି ସେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେଲାପରି ଠିଆ ହୋଇ କହିଲେ, 'ତାହାହେଲେ ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ମୋ'ର ଜିନିଷଟିକ ରହିଲା, ମୁଁ ମୁହଁହାତ ଧୋଇ କ'ଣଗୁଡ଼ାଏ ଖାଇଦେଇ ଆସେ, ତା'ପରେ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଗାଡ଼ୀକୁ ଯିବା । ସେଦିନ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାକ ସକାଶେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଜିନିଷର ମାର୍ଫତରେ ରହିଥିଲି । ଗତ ଜୁଲାଇ ମାସରେ ଯେହିପରି ଆଉଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ମାର୍ଫତରେ ମୁଁ ବି ମୋ'ର ଜିନିଷ ଜିମା ରଖିଦେଇ ଯାଇଥିଲି । ପାଞ୍ଚମିନିଟ ଭିତରେ ଫେରି ଆସିବା ବେଳକୁ ଦେଖିଲି ଯେ, ସିଏ ମୋ'ର ଜିନିଷପତ୍ର ନେଇ ଛୁ' କରିଚନ୍ତି । ଆପଣାର ଅସାବଧାନତା ସକାଶେ ସେଦିନ ମୁଁ ନିଜ ଉପରେ ବେଶ୍ କ୍ଷୁନ୍ନ ଓ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି । ବନ୍ଧୁମାନେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶୁଣିବାଲୋକେ ମଧ୍ଯ ମୋ'ର ଏହି ସରଳ ବିଶ୍ୱାସକୁ ଆଦୌ ପସନ୍ଦ କରିନଥିଲେ । ଆଜିକାଲିକାର ସଂସାରରେ ବିଶେଷତଃ ଷ୍ଟେଶନ ଜାଗାରେ ଅପରିଚିତ ମଣିଷକୁ କଦାପି ଏତେଦୂର ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେ ବୋଲି ସେମାନେ ମୋତେ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । କ୍ଷତଗ୍ରସ୍ତ ମନରେ ମୁଁ ମଧ୍ଯ ସେମାନଙ୍କର ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ଆପଣା ମନଟାକୁ ଆକଟ କରି ଦେଇଥିଲି । କିନ୍ତୁ, ସଂସାରଟା ଯେ ତଥାପି ବିଶ୍ୱାସଦ୍ୱାରା ଚାଲିବା ଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରଶସ୍ତ ହୋଇ ରହିଚି, ଏଥର ମୋ' ଜିମାରେ ଜିନିଷ ଛାଡ଼ି ଯାଇଥିବା ଭଦ୍ରଲୋକ ଜଣଙ୍କ ମୋତେ ସେହି ବିଷୟରେ ଚେତାଇଦେଲେ । ସଂସାରରେ ବିଶ୍ୱାସ ଲାଗି ସ୍ଥାନ ରହିଚି, ଅବିଶ୍ୱାସ ଲାଗି ମଧ୍ଯ ସ୍ଥାନ ରହିଚି । କିଏ କେଉଁଟାକୁ ଅଧିକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଚି, ସେକଥା ହୁଏତ ତାହାର ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରୁଚି । କ୍ଷତି ଉଭୟେ ସହୁଚନ୍ତି, ଉପକାର ବା ଲାଭ ମଧ୍ଯ ଉଭୟେ ଖାଉଚନ୍ତି ।

୧୮ । ୨ । ୭୭

କାଲି ଦି'ପହରରେ ଭାବିଥିଲି, ଲେଖାଲେଖି ସରିଗଲେ ମୁଁ ଘଣ୍ଟାକ ସକାଶେ ବୁଲି ବାହାରିବି । ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ଏକୁଟିଆ ବୁଲି ଯାଇନାହିଁ, ଆଜି ଏକୁଟିଆ ଘଣ୍ଟାକଲାଗି କ୍ଷେତଆଡ଼େ ବୁଲିଆସିବି । ଯୋଜନା ଅନୁଯାୟୀ ବୁଲିଯିବାର ବେଳ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ହଠାତ୍ ବଗିଚା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ମନେହେଲା, ଯେପରି କେତେ ଜାଗାରେ ଘାସଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ ଜଙ୍ଗଲ କରି ରହିଛି । ଗତ ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ବଗିଚାରେ ମୋ'ର ହାତ ବାଜିନାହିଁ । ଫୁଲଗଛ ଗୁଡ଼ାକୁ ଏବେ କେତେଦିନ ହେଲା ଯେପରି ମୁଁ ଚିହ୍ନି ମଧ୍ୟ ପାରୁନାହିଁ । ବୁଲିଯିବା ସକାଶେ ଲୁଗାପିନ୍ଧି ବାହାରି ଥାଆନ୍ତି ସିନା, ମାତ୍ର କ'ଣ ଭାବି ଖୁରୁପି ଧରି ବଗିଚାକୁ ଗଲି । ପ୍ରଥମେ ଭାବିଥିଲି, ଦଶ ପନ୍ଦର ମିନିଟ ଘାସଗୁଡ଼ାକୁ ସଫା କରିଦେବି ଓ ତା'ପରେ ବୁଲି ବାହାରିବି । କିନ୍ତୁ ତାହା ଆଉ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ବଗିଚାରେ ହିଁ ଆଜିକାର ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳଟି ବିତିଗଲା । ଖରା ଚାଲିଯାଇ ଅନ୍ଧାର ହେଲା, ତଥାପି ବଗିଚାରୁ ମନ ଛାଡ଼ିଲାନାହିଁ । କେତେ ଜାଗାରେ ଘାସ ଓ ଅରମା ସଫା ହେଲା, କେତେ ଜାଗାରେ ମାଟି ସମାନ ହେଲା ଓ ପୁଣି କେତେ ଜାଗାରେ ମନ୍ଦା ଖୋଳାଗଲା । ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ କରି ବିଭିନ୍ନ କାମ ଏପରି ଭାବରେ ଆସି ବାଟ ଓଗାଳିଲା ଯେ, କେଉଁ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସରାଗର ଦୋଳି ମାନ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଘଣ୍ଟା କାଳ ବଗିଚାରେ ରହିଲି । ମାନସିକ ଶ୍ରମ ଓ ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମ ଭିତରେ ମୁଁ କେବେହେଲେ କୌଣସି ବାଛବିଚାର କରିନାହିଁ । କାରଣ, ସତକଥା ହେଉଛି ଯେ, ଧର୍ମ ଓ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ବିଚାର ବା ପୁସ୍ତକ ନେଇ ମୁଁ ଯେତିକି ଆନନ୍ଦ ପାଏ, ମୋ' ବଗିଚାରେ କାମ କରି ମଧ୍ୟ ସେତିକି ଆନନ୍ଦ ପାଏ । ଗୋଟିଏ ବଦଳରେ ଆରଟି ନୁହେଁ, ମୋ'ର ଦୁଇଟିଯାକ ଦରକାର । ଦୁଇଟିଯାକ ମୋତେ ଜୀବନର ସାନ୍ନିଧ୍ୟକୁ ନେଇଯାଏ । ଗୋଟିଏ ବ୍ୟତୀତ ଆରଟି ଉପବାସୀ ରହିଯାଏ ।

୧୯ । ୨ । ୭୭

ସ୍ତାବକ ଓ ସଭାସଦମାନଙ୍କର ଗହଣରେ ଯେତେବେଳେ ସମ୍ରାଟ ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ବାହାରିଥିଲେ, ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ସମ୍ରାଟ ପିନ୍ଧିଥିବା ଅଦ୍ଭୁତ ପୋଷାକର ତାରିଫ୍ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ରାସ୍ତାର ମୋଡ଼ରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଗୋଟାଏ ପିଲା ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ଲଙ୍ଗଳା ବୋଲି କହିଦେଲା । ତା'ପରେ ଯାଇ ସମ୍ରାଟଙ୍କର ବାସ୍ତବ ସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ହୋସ୍ ଆସିଲା ଓ ତା'ପରେ ସେ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଫେରିଲେ । ଆମ ଦେଶର ଉପର ସ୍ତରରେ ଆଜି ଚାଲିଥିବା

ସକଳ ଜାକଜମକ ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମକୁ କୋଉ ପିଲା କହିଦେବ ଯେ, ଆମେ ସମସ୍ତେ ଗୋଲାମ, ସ୍ୱାଧୀନତାର ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ବଡ଼େଇ କରି ବାହାରିଥିବା ଆମେ ସମସ୍ତେ ସାମୂହିକ ଜୀବନର ନାନା ମୋହଭାବନା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଭୃତ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛୁ । ବାହାରେ ଆମେ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଭାରି କୀର୍ତ୍ତନ କରୁଛୁ, ନେତା ହୋଇ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହେବାର ମିଠାକଥା ଶୁଣାଉଛୁ, ରାଜାହୋଇ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଉଛୁ, ମାଷ୍ଟର ହୋଇ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାଧୀନଚେତା ହେବାଲାଗି ବକ୍ତୃତା ଦେଉଛୁ, ବଡ଼ ହୋଇ ସାନମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନ ମଣିଷ ହେବାର ଉପଦେଶ ଦେଉଛୁ । ତଥାପି ନିଜ ଭିତରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ମୂଳତଃ ଗୋଲାମ ହୋଇ ପଡ଼ି-ରହିଛୁ । ପୁରାତନ ଅଭ୍ୟାସ, ପୁରାତନ ସଂସ୍କାର ଓ ପୁରାତନ ଭୟଗୁଡ଼ାକୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଆଜି ଭାରି ଭୟ ଲାଗୁଚି । ବଡ଼ କଥାଗୁଡ଼ାକୁ ଭଲି ଭଲି କରି ସଜାଇ କହିବା ବ୍ୟତୀତ ଯେପରି ଆମର ଆଉ କିଛି କରିବାର ବା କିଛି ହେବାର ମଧ୍ୟ କିଛୁ ନାହିଁ । ଆମେ ବଦଳି ଯିବାକୁ ଡରୁଛୁ, ନୂଆ ହେବାକୁ ଡରୁଛୁ ; ତେଣୁ ନୂଆର ସ୍ତୁତି ଗାଉ-ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଆମେ ଯେଉଁ ସ୍ତରରେ ଅଛୁ, ସେଠାରୁ ଆଗକୁ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପାହୁଣ୍ଡ ପକାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆଶଙ୍କିତ ହୋଇ ପଡୁଛୁ ।

୨୦ । ୨ । ୭୭

କାଲି କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଜଣେ ମୋ' ଆଗରେ କହୁଥିଲେ ଯେ, କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଇଚ୍ଛା କଲେ ଯେକୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହି ଚୋର କରିପାରିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ପଇସା ଖାଇପାରିବ ଓ ଅସାଧୁ ଉପାୟରେ ଆପଣାର ବେତନ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ କରିପାରିବ । ତେଣୁ, କେବଳ ଡାକ୍ତର ବା ଇଞ୍ଜିନିଅର୍‌ମାନେ ଯେ ପଇସା ଖାଇପାରିବେ ତାହା ନୁହେଁ, ଆମ ଦେଶରେ ମାଷ୍ଟର, ଓକିଲ, ରାଜନୀତିକ କର୍ମୀ ଓ ସମାଜସେବକ ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କଲେ ପଇସା ଖାଇପାରିବ ।' ଅର୍ଥାତ୍, ଯିଏ ଚୋର କରିବାକୁ ବସିବ, ସିଏ ଯେକୌଣସି ଜାଗାରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ଲାଗି ଅନୁକୂଳ କ୍ଷେତ୍ର ଯୋଗାଡ଼ କରିନେଇ ପାରିବେ । ଉତ୍ତର ଦେଇ ମୁଁ କହିଲି, କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, କୌଣସି ମଣିଷ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଯେକୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହି ସାଧୁ ଭାବରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରିପାରିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ପଇସା ଖାଇବାର ସକଳ ପ୍ରଲୋଭନକୁ ଏଡ଼ି ଆପଣାର ସାଧୁ ଉପାର୍ଜନରେ ହିଁ ଖୁସି ହୋଇ ରହିପାରିବ । ଇଚ୍ଛା କଲେ ଚୋର ହେବାର ସୁଯୋଗ ଯେପରି ଆମ ସଂସାରରେ ପ୍ରଶସ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି, ମଣିଷ ହେବାର ସୁଯୋଗ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ପ୍ରଶସ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି । ଦେଶଟାଯାକ ସାଧୁ ହେଲେ ଯେ ତା'ପରେ ଯାଇ ମୋ'ର ସାଧୁ ହେବାର ପାଳି ପଡ଼ିବ, ଏପରି ଭାବିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ଚୋର ଓ ପଇସାଖିଆ ସମାଜରେ ମୁଁ ଏକୁଟିଆ

ଆଗଂ ପଇସା ନଖାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରଦେଲେ ଯେ ଭଦ୍ଧ୍ୱାସ୍ଥି ମୋତେ କୌଣସି ଖାସ୍ ପ୍ରମାଦରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହେବ, ଏପର ଭୟ କରିବାର ବ କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ ।

୬୧ । ୬ । ୭୭

ମୋ' ଠାରୁ କଏ କେତେ କ'ଣ ଆଶା କର ବସିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ଆଶାକୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ପୂରଣ କର ପାରନାହିଁ । ଆମ ଦେଶରେ ଯାହାକୁ ବଡ଼ପ୍ରାଠର ନିଶ୍ଚିତ ସୂଚକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ, ସେହି ଡ଼ିଗ୍ରୀକୁ ମୁଁ ହାସଲ କର ପାରନାହିଁ । ଏପରକ, ସେଆଡ଼କୁ ମନ ବ ଦଲାଇଲି ନାହିଁ । ମୁଁ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଚାକର କରିବ ବୋଲି ଅନେକେ ଆଶା କର ବସିଥିଲେ, ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ହାକମ ବା ବାବୁ ହେବ ବୋଲି ଆଶା କର ବସିଥିଲେ । ମୋ'ର ଘରେ ଚପରାଶୀ କରାଣୀଙ୍କର ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ଲଗି ରହିଥାନ୍ତା, ପିଅନ ପିଆଦା ଆସୁଥାନ୍ତେ ଯାଉଥାନ୍ତେ, ଡ୍ରାଇଭର ଓ ମଟରର ଗହଣରେ ସଂସାର ବଜାରରେ କୋଳାହଳ ଲଗିଥାନ୍ତା, ସେମାନେ ହୁଏତ ସେକଥା ବ ଆଶା କରଥିଲେ, ମୁଁ ସେହିସବୁ ଆଶାର ପୂରଣ କର ପାରଲନାହିଁ । ମୁଁ ଗୁଡ଼ାଏ ପଇସା କମାଏ, ନିଜକୁ ଧନୀ କର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବ ଧନୀ ହେବାର ଅବକାଶ ଖଞ୍ଜିଦିଏ ବୋଲି ଅନେକେ ଆଶା କର ରହିଥିଲେ । ଆମ ଗାଆଁର ଓ ପାଖ ପ୍ରତି-ବେଶର ଲୋକେ ମୋ' ଉପରେ ଭରସା ରଖି ଆସୁଥାନ୍ତେ ଓ ମୁଁ ମୋ'ର ପ୍ରଭାବ ଓ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗ ନେଇ ସେମାନଙ୍କୁ କାମରେ ରଖି ଦେଉଥାନ୍ତି, କେତେକେ ଏକଥା ବ ଆଶା କରଥିଲେ । ମୋ' ଜୀବନରେ ସେକଥା ବ ହୋଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋ'ର ସଂସାର ବଢ଼ୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତରେ ମୋ'ର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରବାର ଭରତ ହୋଇଯାଉ, ମୋ'ର ସନ୍ତାନ ସଂସାରରେ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍, ଗୁଣବାନ୍ ଓ ପ୍ରତଭାଶାଳୀ ବୋଲି ନାଆଁ କରନ୍ତୁ, ରୂପରେ, ବଦ୍ୟାରେ ଓ କ୍ଷମତାରେ ସେମାନେ ଅସାଧାରଣ ବୋଲି ନାଆଁ ଅର୍ଜନ କରନ୍ତୁ, ମୋ' ବଷୟ ନେଇ ମୋ'ର ଅନେକ ଆପଣାର ଲୋକେ ଅନେକ ଆଶା କର ବସିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଆଶାକୁ ମୁଁ ଭାଙ୍ଗିଦେଇଚ । ତେବେ ମୁଁ ଜୀବନର ବଗତ କେଇଟା ବର୍ଷରେ କ'ଣ କରଚ, କାହାର ଆଶା ପୂରଣ କରଚ, ହେ ଭଗବାନ୍, ମୋ'ର ପକ୍ଷ ନେଇ ତୁମେ ହିଁ ଆଜି ତା'ର ଜବାବ ଦେବ ।

୨୨ । ୬ । ୭୭

କାରଗରକୁ ମୁଁ ଟଙ୍କାଏ ଜାଗାରେ ଦୁଇଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ରାଜି ଅଛ, କିନ୍ତୁ ମଝିରେ ରହି ଲାଭ ମାର ନେଉଥିବା ବେପାରୀକୁ ପଇସାଟାଏ ବ ଅନ୍ୟାୟରେ

ଦେବାକୁ ମୁଁ ଆଦୌ ରାଜି ନୁହେଁ । କାରଗରକୁ ତା'ର ପରିଶ୍ରମ ବିନିମୟରେ ତା'ର ପ୍ରାପ୍ୟ ଦେଲାବେଳେ ମୁଁ କାରିଗରର ହିଁ ସମ୍ମାନ କରିଥାଏ, ମଣିଷ ଭିତରେ ରହିଥିବା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିର କୌଶଳକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇଥାଏ । ମୋ' ଭିତରେ ବି ଗୋଟାଏ କାରିଗର ବଞ୍ଚି ରହିଛି, ଯିଏକି ଜୀବନ ଓ ଜଗତକୁ ପଇସାରେ ମୂଲ ନକରି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟସୃଷ୍ଟି କରିଆରେ କଳିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ରଖିଥାଏ, କାରିଗରି ଜିନିଷ କିଣିଲାବେଳେ ମୋ' ଭିତରର ସେହି କାରିଗର ହିଁ ଯେପରି କେଉଁ ଅପୂର୍ବ ସଖ୍ୟ ଲାଭ କରିଥାଏ, ଟଙ୍କା ପଇସାର ଜରିଆରେ ଯେଉଁ ସଖ୍ୟର ଦର କଷିହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମଝିରେ ରହି ବଜାରରେ ପଇସା ଉପରେ ବାଟ ଖୋଲୁଥିବା ବେପାରି ମୋ' ଭିତରେ କୌଣସି ସହାନୁଭୂତିର ଉଦ୍ରେକ କରି ପାରେନାହିଁ । ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଏହି ବେପାରିମାନଙ୍କର ଆମ ଯୁଗରେ ଓ ଆମ ସମାଜରେ ଯେତିକି ବଢ଼ତି ହୋଇଛି, କାରିଗର ହୁଏତ ସେତିକି କମ୍ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରିବାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଲାଭ କରିଛି । ଗୋଟାଏ ବିକୃତ ଅର୍ଥନୈତିକ ଭାବନାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆମେ ବି ନମେ କାରିଗର ତୁଳନାରେ ସଉଦା ବିକୁଥିବା ବଣିଆକୁ ହିଁ ଅଧିକ ସମ୍ମାନ ଓ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଛୁ । ବଡ଼ ନିର୍ଣ୍ଣିତ ଅଥଚ ଅସଚେତ ଭାବରେ ଆମେ ଏହାଦ୍ୱାରା ଅନେକ ସମୟରେ ଅମ ଭିତରର କାରିଗରକୁ ଅବହେଳା ଓ ଅବଜ୍ଞା କରିବାକୁ ଓ ପଇସା ଭିତରେ ମନ ଓ ଆଗ୍ରହକୁ ଅଠା ଲଗାଇ ରହିଥିବା ବେପାରିକୁ ହିଁ ଅଧିକ ପ୍ରଶସ୍ତି ଦେବାକୁ ଅରମ୍ଭ କରିଛୁ ।

୨୩ । ୨ । ୭୭

ନେତାଜୀ ସୁଭାଷଚନ୍ଦ୍ର ବୋଷ୍ ଦେଶଲାଗି ରକ୍ତ ଦେବାପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିବେଦନ କରୁଥିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଗି ଚରମ ତ୍ୟାଗର ଦାବୀ କରୁଥିଲେ । ଦେଶର ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲ ହୋଇଯିବା ପରେ ମୁଁ ଦେଶଲାଗି ରକ୍ତ ଦେବାଲାଗି ଆଦୌ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ମୋ'ର ଚରମତମ ତ୍ୟାଗବାସନାକୁ ମୁଁ ମଣିଷ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିବି । ମୋ' ଘରପାଖରେ ଯେଉଁ ମଣିଷସମାଜ ରହିଛି, ତାହାର ସହିତ ମୋ'ର ଘନିଷ୍ଠତମ ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି । ଏହି ମଣିଷମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ମୋ'ର ଦେଶବାସୀ । ପ୍ରଧାନତଃ ଏଇଥିଲାଗି ହିଁ ମୁଁ ଆପଣା ଦେଶକୁ ଭଲ ପାଇବି, ଆପଣା ଦେଶଲାଗି ମୋ'ର ସେବା ଓ ଜୀବନକୁ ଦେବାଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବି । ମାତ୍ର କୌଣସି ନେତାଜୀ ବା ନେତୃମଣ୍ଡିତ ଶାସନ ଆଜି ମୋତେ ଦେଶଲାଗି ରକ୍ତ ଦେବାକୁ ଦାବୀ କଲେ ମୁଁ ତାହା କରି ପାରିବନାହିଁ । କାରଣ କୌଣସି ଶାସନ ବା ସରକାରର କୌଣସି ମଣିଷଠାରୁ ଏତେବେଶୀ ଦାବୀ କରିବାର କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ । ମଣିଷ ପ୍ରତି

ମଣିଷର ଯେଉଁ ପ୍ରେମ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଚ, ପ୍ରଧାନତଃ ସେଇଥିଲାଗି ମଣିଷ ଚରମ ତ୍ୟାଗ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପାରିବ । କୌଣସି ରାଷ୍ଟ୍ର ତାହାକୁ ଏହି ତ୍ୟାଗ ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ବାଧ୍ୟ କରି ପାରିବନାହିଁ । ସେ ଆପଣାକୁ ନେଇ ଆପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବ, ଆପଣାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ସେ ଆପେ କରିବ । ସୁଭାଷଚନ୍ଦ୍ର, ସେତେବେଳେ ଅଗ୍ନିମୟୀ ଭାଷା ଓ ଅଗ୍ନିମୟ ଆବେଦନରେ ଯାହାସବୁ କହିଥିଲେ, ସେସବୁ ଆଜି ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଅନେକ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଚି । କିନ୍ତୁ, ଦେଶଲାଗି ସେ ଯାହାସବୁ କହି ଯାଇଚନ୍ତି, ତାକୁ ମୁଁ ଦେଶଲାଗି ନମାନି ମଣିଷ ଲାଗି ମାନବା ଲାଗି ଆପଣାକୁ ଯୋଗ୍ୟ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ ।

୨୪ । ୬ । ୭୭

ବୟସ ବଢିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ' ଶରୀର ଧାରୀ ପିଲାଟା କ୍ରମେ ବୁଢା ହୋଇ ଗଲୁଚି । ସେଥିଲାଗି ଶରୀରଗତ ମନଟା ବେଳେବେଳେ ବେଶ୍ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ପରି ମନେହେଉଚି । କିନ୍ତୁ ମୋ' ଭିତରର ପିଲାଟି ସେହିପରି ପିଲା ହୋଇ ରହିଚ । ତା'ର ବୁଢ଼ା ହେବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ନାହିଁ । ପିଲାର ଆଖି ଦେଇ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂସାରକୁ ଦେଖିବାର ସାହସ ଜାରି ରଖିଚି, ପିଲାର ହୃଦୟ ଦେଇ ସଂସାରକୁ ଜାଣିବାର ଓ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଲୋଭ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଯାଇନାହିଁ । ଭିତରେ ପ୍ରଧାନତଃ ସେହି ପିଲାମନଟାକୁ ଜୀଆଇ ରଖିଥିବାରୁ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂସାର ଛାଡ଼ି ବୈରାଗୀ ହୋଇ ବାହାରି ଯିବାର ପଥଭ୍ରଷ୍ଟତା କେବେହେଲେ ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । ସଂସାର ଭିତରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଅନେକେ ସଂସାର ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯିବାଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ବିରକ୍ତି-ଅନୁଭବ କରନ୍ତି, ସଂସାରକୁ ଜାଲ ବୋଲି କହନ୍ତି, ସଂସାରରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇଯିବାକୁ ଜୀବନରେ ଠକିଯିବା ବୋଲି କହନ୍ତି । ମାତ୍ର ମୁଁ ତଥାକଥିତ ସଂସାର ଭିତରୁ ବାହାରି ହିମାଳୟର ନିକାଞ୍ଚନରେ ବୁଲୁଥିବା ବେଳେ ମଧ୍ୟ ଏଇ ସଂସାରର ଜୀବନ ସହିତ ମୋ'ର ଖିଅଗୁଡ଼ାକୁ ଅଧିକ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ଜୀବନ ଭିତରେ ଅଧିକ ସଖ୍ୟ ଓ ଅଧିକ ଉଷ୍ମତା ଲାଗି ଲାଳସା ରଖିଥାଏ । ପ୍ରକୃତିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, ଏକାନ୍ତ ସମୟର ମନନ ମୋତେ ସଂସାର ଭିତରକୁ ହିଁ ଅଧିକ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଟାଣିଆଣେ । ଏସବୁକୁ ମୁଁ ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ସେଇ ପିଲାର କରାମତି ବୋଲି କହିବି । ତାହାରି ସକାଶେ ହିଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ମୋ'ର ଜୀବନକୁ ନିତ୍ୟ ଓ ଅନିତ୍ୟ ଦୁଇ ଅସଂଲଗ୍ନ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ, ମାୟାରୁ ପଳାଇ ଯିବାର ମାୟାରେ ପଡ଼ି ଗଲିନାହିଁ ।

୨୫ । ୬ ୭୭

କାଲି ନିଜାମ ମରିଗଲେ । ଅନେକ ଦିନ ଅସୁସ୍ଥ ରହିବା ପରେ ସେ ମଲେ । ଆଗରୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ତାଙ୍କର ରାଣୀ, ବେଗମ୍ ଓ ଧନସମ୍ପତ୍ତି କଥା ହିଁ ଶୁଣିଚି ।

ଭାରତବର୍ଷର ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ କେବଳ ଏତକ କଥା ହିଁ ଜାଣିଥିବେ । ଏହି ଧନସମ୍ପତ୍ତି ସକାଶେ ଭାରତ ବାହାରେ ପୃଥିବୀର କେତେକେତେ ମଣିଷ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ନାମ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିଲେ । ଗତ କେତେବର୍ଷ ହେଲା ତାଙ୍କର କ୍ଷମତା ନଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଭାରତର ଧନମାନ ଉପରେ ବିଚାର କଲେ ତାଙ୍କ ହାତରେ ଅତୁଳ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ରହିଥିଲା । ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁରେ, ଜଣେ ଜଣାଶୁଣା ମଣିଷର ମୃତ୍ୟୁରେ ହୃଦୟ ଯେତିକି ଅନୁଭବ କରିବା କଥା, ମୁଁ ସେତିକି ଅନୁଭବ କରିଥିଲି । ସରକାରୀ ସମ୍ମାନ ଦିଆଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଆଜି କବର ଦିଆଯିବ, ସରକାରୀ ପତାକାକୁ ଅଧା କରି ଉଡ଼ାଯିବ, ଏଗୁଡ଼ାକ ମୋତେ ଭଲ ଲାଗୁନଥିଲେ ହେଁ ମୁଁ ହୁଏତ ଏଥିରେ ତଥାପି କୌଣସି ଆପତ୍ତି କରିବନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କ୍ଷମତାର କେତୋଟି ଉଚ୍ଚତମ ଆସନରେ ବସିଥିବା ରାଷ୍ଟ୍ରପାଳକମାନେ କାଲି ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ମହାନ୍ ପୁରୁଷ ବୋଲି କହି ଶୋକ ପ୍ରକାଶ କଲେ, ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ମଣିଷ ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରି କହିଲେ,—ଏହା ମୋତେ ଅସୁନ୍ଦର ଅତିରଞ୍ଜନ ବୋଲି ହିଁ ମନେ-ହେଲା । ଏହି ଅତିରଞ୍ଜନ ଲାଗି କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । ମୁଁ ଜାଣେ, ଗତ କେତେବର୍ଷ ହେଲା ଆମର ରାଷ୍ଟ୍ରପାଳକ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରଶାସକମାନେ କଥାରେ ସାରା ସଂସାରଟାକୁ ବିଗଳିତ କରିଦେବାର ଉଦ୍ୟମ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଏହିପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅବସରରେ ସେମାନେ ନିଜେ ଅଯଥା ବିଗଳିତ ହୋଇ ପଡୁଚନ୍ତି ଓ ଆପେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ପକାଇଲେ ବୋଲି ବିଚାରୁଚନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଦେଶବାସୀ କ୍ରମେ ସେମାନଙ୍କ କଥାର ମୂଲ୍ୟହୀନତା ଓ ସେମାନଙ୍କ ଅପାତ୍ର ଶ୍ରଦ୍ଧାଗୁଡ଼ିକର ବିଷୟରେ ଅଧିକ ପରିଚୟ ପାଇ ଯାଉଚନ୍ତି ।

୨୭ । ୨ । ୬୭

In a nation, the people are the most important, the state is next and the ruler is the least important;—କେତେ ଶହ ବର୍ଷତଳେ ଚୀନର ଜଣେ ଦାର୍ଶନିକ ଏହିପରି ଏକ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରି ଯାଇଚନ୍ତି । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଧରି ଆମ ଦେଶର ରାଜନୀତିକ ଆସରରେ ଯେଉଁ ରୀତି ଚାଲି ଆସୁଥିଲା, ତାକୁ ଏହାର ଠିକ୍ ଓଲଟା ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଶାସକମାନେ ହିଁ ଆପଣାର ଭାଗ୍ୟକୁ ସାରା ଦେଶର ବା ଜାତିର ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ମାନୁଥିଲେ, ଆପଣାର ଭାଗ୍ୟନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ଓ ସେହି କାରଣରୁ ଦେଶର ଭାଗ୍ୟଧର ହୋଇ ବସିବାକୁ ସେମାନେ ରାଷ୍ଟ୍ର ବା ସରକାରର କଳଟାକୁ ଅନୁରୂପ ମୋଡ଼ି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ମତଲବଟି ସିଦ୍ଧ ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରାଷ୍ଟ୍ର ଯେପରି ଆଜ୍ଞାକାରୀ ହୋଇ ରହିପାରିବ, ସେଥିଲାଗି

ଦେଶର ଜନତାକୁ ମଧ୍ୟ ମଣି କରି ରଖା ଯାଇଥିଲା । ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିର୍ଭରଶୀଳ କରି ରଖିବା ଆମ ଶାସକମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟପ୍ରାୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ଦେଶର ଜନତା ସେହି ମତଲବ ବିରୁଦ୍ଧରେ ହିଁ ଆପଣାର ରାୟ ଦେଇଛି । ଏ ଦେଶରେ ଶାସକମାନଙ୍କ ଲାଗି ଶାସନ ଚାଲିବନାହିଁ, ଦେଶର ରାଜନୀତିକ ଆଧାରନୀତି ଅନୁଯାରେ ରାଜ୍ୟର ଶାସନ ଠିକ୍ କରିବାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଦାୟିତ୍ୱ ଯେ ଦେଶବାସୀଙ୍କର ରହିଛି, ଏବର୍ଷର ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ହୁଏତ ସେହି ସତର୍କବାଣୀ ଶୁଣାଇ ଦେଇଗଲା । ଏହା ପରେ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ନୂଆ ସରକାର-ମାନ ଗଢ଼ାହେବେ, ସେମାନେ ଏହି ସତର୍କବାଣୀକୁ ବୁଝିବା ଉଚିତ । ତା' ନହେଲେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ପଦାରେ ପଡ଼ିଯିବେ, 'ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଚଳି ପଡ଼ିବେ । ଏଣିକି ଏହି ଦେଶର ଶାସନ ପ୍ରଧାନତଃ ଦେଶର ମଣିଷମାନଙ୍କ ଲାଗି ଚାଲୁ । ରାଜନୀତି ମଣିଷ-ସମାଜକୁ ଗଢ଼ିବାର ହିଁ ରାଜନୀତି ହେଉ ।

୨୭ । ୨ ୭୭

ଆଜିକାଲି ଆମ ଦେଶର ଅତିଶିକ୍ଷିତ ଅନେକ ମଣିଷଙ୍କୁ ଆଦର୍ଶର ନାମ ଶୁଣିବାକୁ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ । କେହି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ଅର୍ଥାତ୍ ସମର୍ପଣ ବୃତ୍ତି ରଖି କାମ କରୁଛି ବୋଲି ଶୁଣିବାବେଳେ ଏହିପରି ଲୋକେ ହୁଏତ ପ୍ରଥମେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି ବା ବିଶ୍ୱାସ କରିବାଭଳି ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ ସେହି ମଣିଷ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର କରୁଣାଭାବ ଦେଖାଇବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଚନ୍ତି । ଆମେ ସିଆଣିଆ, ସେମାନେ ବୋକା,—ସେମାନେ ହୁଏତ ଏହିପରି ଏକ ଉକ୍ତିକୁ ବିଜ୍ଞୋକ୍ତି ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଚନ୍ତି । ଏହିପରି ଲୋକଙ୍କର ବୟସ ଯେତେବେଶୀ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ଯେତେବେଶୀ ବେତନ ପାଇ ଏମାନଙ୍କୁ ଯେତେ ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନରେ ଉଚ୍ଚଖୁଣ୍ଟାରେ ବାନ୍ଧିକରି ରଖା ଯାଇଥାଉ ପଛକେ, ମୁଁ ତଥାପି କହିବି, ଏମାନେ ଜୀବନରେ ଭଲ ମଣିଷ ହୁଏତ କମ୍ ଦେଖିଚନ୍ତି । ଆହୁରି ମାରାତ୍ମକ କଥା ହେଉଚି ଯେ, ଏମାନେ ହୁଏତ ନିଜ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଭଲ ବା କୌଣସି ବିପୁଳର ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ସମର୍ଥ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ଜଣେ ସମ୍ଭାବନାମୟ ମଣିଷର ପରିଚୟରେ ଏମାନେ ଆପଣାକୁ ଚିହ୍ନି ଶିଖିନାହାନ୍ତି, ତେଣୁ ଏମାନେ ଆପଣାକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ କରି ବା ଭଲପାଇ ଶିଖିନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ସମସ୍ୟାକୁ ମୁଁ ମୂଳତଃ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମସ୍ୟା ବୋଲି କହିବି । ଆପଣା ଭିତରେ ସେମାନେ ଯାହାକୁ ଘୃଣା କରୁଚନ୍ତି, ସେମାନେ ତାହାକୁ ହିଁ ଘୋଡ଼ାଇ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚନ୍ତି । ତେଣୁ ଅନ୍ୟକୁ ହସିବାରେ ହିଁ ସେମାନେ ଆପଣା ଲାଗି

ନିଗିପଦ ଅବଗୁଣ୍ଠନମାନ ଖୋଲି ବୁଲୁଚନ୍ତି । ମୁଁ ଭାବୁଚି, ଏମିତି ଗୋଟାଏ ସକାଳ ସମୟରେ ମୁହଁ ଉପରେ ସ୍ନେହଭରା ବନ୍ଧୁର ନିର୍ଭର ଦେଇ ଯାଉଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟର କିରଣ ଆସି ପଡ଼ୁଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ନିଜକୁ ଆଉ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ କାହିଁ ମନ କରିବି ?

୨୮ । ୨ । ୭୭

ଇଉରୋପରେ ଅପବାଦ ରହିଚି ଯେ, ଯେଉଁବେଳେ କାହାର କିଛି କହିବାର ନଥାଏ; ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ପାଗ ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି, ପାଣିପାଗ କଥା ପକାନ୍ତି । ଆମ ଦେଶରେ ଯେତେବେଳେ କୌଣସି କଥା କହିବାର ନଥାଏ, ବା ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଏକ ଯଥାର୍ଥ dialogue ସମ୍ଭବ ହେବା ବାଟରେ ନାନାପ୍ରକାର ମାନସିକ ଓ ଭାବଗତ ପ୍ରତିବନ୍ଧକମାନ ରହିଥାଏ, ସେତିକିବେଳେ ଆମେ ରାଜନୀତି ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥାଉ । ରାଜନୀତି ଅର୍ଥାତ୍ ଦଳଗତ ରାଜନୀତି, ସମ୍ବାଦପତ୍ରସର୍ବସ୍ୱ ରାଜନୀତି । ଏହା ଫଳରେ ଅନ୍ୟଥା କୁଣ୍ଠିତ ମଣିଷମାନେ ପୁଣି ଅତୀବ ଉତ୍ସାହରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ କରିଦିଅନ୍ତି । କେତେ ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା ଓ କେତେଲୋକଙ୍କର ନିନ୍ଦା କରିଆସନ୍ତି, କାହାର ଉନ୍ନତି ଓ ପୁଣି କାହାର ବିଲୋପ ମଧ୍ୟ ମନାସି ଆସନ୍ତି । ଆମେ ସମସ୍ତେ ରାଜନୀତିର ବାହାରେ, ତେଣୁ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରର ବଡ଼ସାନ ମଣିଷ ଓ ବଡ଼ସାନ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଉତ୍ସାହିତ ଚର୍ଚ୍ଚା ଆରମ୍ଭ କରିଦେବାରେ ଆମକୁ କୌଣସି ଦ୍ୱାର ଖୋଲିବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ, କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଖରେ exposed ହେବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ । ମାତ୍ର ଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେତେବେଳେ ଆପଣାର ସକଳ ଭିତରଗତ ସଞ୍ଚୟ ଓ ସନ୍ତୁଳନ ସହିତ ଆପଣାକୁ ବାହାରକୁ ଆଣିବା ଓ ଏକ dialogue ସମ୍ଭବ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଥାଏ, ସେତେ-ବେଳେ କୁଣ୍ଠିତ ଆମେ ସମସ୍ତେ ବଡ଼ ସିଆଣିଆ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁ ବଡ଼ ସିଆଣିଆପାଗଲ ହୋଇ ରାଜନୀତିର ଚର୍ଚ୍ଚା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଉ ।

୧ । ୪ । ୭୭

ମୋ' ପଢ଼ିବା ଘରର କାନ୍ଥ ଉପରେ ପାଖପାଖ ହୋଇ Martin Buber, Albert Schweitzer, Janus Korczak ଓ Erasmusଙ୍କର ଫଟୋ ଟଙ୍ଗା ହୋଇ ରହିଚି । ଏହି ସ୍ମରଣୀୟ ମଣିଷମାନଙ୍କର ଜୀବନକାହାଣୀ ଏକାଠି ଗୁନ୍ଥାଇ ରଖିବାକୁ ଯେଉଁ ଖିଅଟି ଦରକାର ହୁଏ, ଆପଣାର ଜୀବନରେ ମୁଁ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ଖିଅର ସନ୍ଧାନ କରି ବୁଲୁଚି । ଏମାନେ

ସମସ୍ତେ ବିଦେଶୀ, ସମସ୍ତେ ଅଭାରତୀୟ; ତଥାପି ଏହିମାନଙ୍କୁ ଯେପରି ମୁଁ ଆପଣା ଦେଶ ଓ ଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାର୍ଥକଭାବେ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ମୋ'ର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରେରଣା-ସୂତ୍ର ରୂପେ ପାଇଛି । ପୃଥିବୀର ଇତିହାସରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଶୁଭତମ ଜୀବନବାସନାର ଇତିହାସରେ ଏହିମାନଙ୍କର ଜୀବନସୂତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ମୋ'ର ପ୍ରାଣକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିଛି । ଆପଣା ବାଟ ବା ଆପଣା ଧର୍ମକୁ ପାଇଥିଲା ପରି ମୁଁ ଏହିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଆପଣାର କରି ଗ୍ରହଣ କରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ହୃଦୟ ଭିତରେ ମୁଁ ଏହିମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ଆଣିଛି । ମୁଁ ଅତି ଆଗ୍ରହ ସହକାରେ ଏହିମାନଙ୍କର ଲେଖା ପଢ଼ିଛି ଓ ଆପଣା ଜୀବନର ଘରଟିକୁ ସଜାଇବାରେ ସେଇଥିରୁ ଅନେକ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଲାଭ କରିଛି । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବାର ଇଚ୍ଛା, ଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଉଦ୍ୟତ କରି ରଖିବାର ଇଚ୍ଛା ଓ ଜୀବନକୁ ଅଧିକ ଭଲ ପାଇବାର ଇଚ୍ଛା,—ତିନୋଟିଯାକକୁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଏକ ବ୍ୟାବ-ହାରିକ ସୂତ୍ରରେ ପରିଣତ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରି ମୁଁ ଏହି ଚାରିଜଣ ଆଦର୍ଶ ମଣିଷଙ୍କର ଜୀବନତୀର୍ଥରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଛି । ଏହିମାନଙ୍କୁ ଆପଣା ଲାଗି ମୁଁ **representative men** ହିସାବରେ ଧରିନେଇଛି । ଏମାନଙ୍କୁ ନେଇ ପନ୍ଥା ଗଢ଼ିବାରେ ବା ପ୍ରଚାର କରିବାରେ ମୋ'ର ଏତେଟିକିଏ ମନ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ବାସନାର ଭୂମି ଉପରେ ମୁଁ ଏହିମାନଙ୍କୁ ମୋ'ର ପରମ ସଖାରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ଏହିମାନଙ୍କର ହାତ ଧରି ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ମନ କରିଛି ।

୨ । ୪ । ୭୭

ଜୀବନରେ ହାରିବା ଜିତିବାକୁ ମୋ'ର ଯେତେ ଭୟ ନାହିଁ, ବୋକା ବନିବାକୁ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଭୟ ରହିଛି । ଅନ୍ୟ କେହି ମୋତେ ବୋକା ବନାଇଲେ ମୁଁ ବୋକା ବନେନାହିଁ, ଆପଣାର ବୋକାମିରୁ ହିଁ ବୋକା ବନେ । ତେଣୁ, ସଂସାରରେ ବୋକା ହୋଇଯିବାର ଖେଦ ସକାଶେ ଆମେ ଯେତେ ପ୍ରବୀଣ ଭାବରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେଇ ବାହାରୁଥିଲେ ହେଁ, ମୂଳତଃ ଆମେ ଆପଣା ବୋକାମିରୁ ହିଁ ବୋକା ବନିଥାଉ । ଆପଣାର ଧର୍ମକୁ ନଚିହ୍ନିଲେ ମଣିଷ ଧର୍ମ-ଚାରଣାର ଜୀବନଦାଣ୍ଡରେ ବାରବାର ବୋକା ବନେ । ଆପଣା ଭିତରୁ ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସଟିକୁ ନଚିହ୍ନି ସଂସାରର ହାଉଆ ଅନୁସାରେ ଆପଣାକୁ ଖାପ ଖୁଆଇ ନେବାକୁ ସର୍ବମୂଳ ଜୀବନପ୍ରେରଣା ବୋଲି ମାନିଲେ ବି ଆପଣାକୁ ବୋକା ବନିବାକୁ ପଡ଼େ । ମଣିଷଠାରୁ ଆଦର୍ଶ ଓ ଆଦର୍ଶବାଦକୁ ଅଧିକ ପବିତ୍ର କରି ଦେଖିବାର ବିନାଶବୁଦ୍ଧିରେ ପଡ଼ିଗଲେ ସଂସାରରେ ସବୁ ଆଗ ମଧ୍ୟ ବୋକା ବନିବାକୁ ହୁଏ । ଜୀବନଦେବତା ପାଖରେ ହିଁ ନଭରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନାନା **Adjustment** ଅର୍ଥାତ୍ ପଳାୟନପଥର

ଆଗ୍ରହସ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରି ନଗ୍ନପଦ ହେବାକୁ ସଫଳ ଜୀବନସଂସ୍କାର ବୋଲି ମଣୁଥିଲେ କି ବୋକା ବନିବାକୁ ପଡ଼େ । ଏହିପରି ହେବାକୁ ଯେଉଁମାନେ ଚତୁର ହେବା ବୋଲି ରହନ୍ତି, ସଂସାରରେ ସେହି ଚତୁର ଲୋକମାନେ ହିଁ ବୋକା ବନନ୍ତି । ସେମାନେ ଆପଣା ପାଖରେ ବଢ଼ିମ୍ବିତ ହୋଇ ରହିଯାଆନ୍ତି, ମଣିଷ ପାଖରେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାତ ହୋଇ ରହନ୍ତି, ସଂସାର ଭିତରେ ସେମାନେ ଆପଣାର ପୂର୍ଣତ୍ୱକୁ ଅନୁଭବ ହିଁ କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ଶରୀ ଦୁର୍ଗ ଭିତରେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବାରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ବେଳ କଟେ । ଜୀବନ ନାମରେ ଜୀବନକଷଣ ଭୋଗିବା ହିଁ ସାର ହୁଏ । ପୋଷାକୀ ଜୀବନଟା ଆଠପହରିଆ ଜୀବନକୁ ଗ୍ରାସ କରି ରହେ ।

୩ । ୪ । ୭୭

ସମସ୍ତେ କହିବେ, ଏଥର ମୋ'ର ସଂସାର କରିବା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ମୁଁ କହିବି, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ସଂସାର ଚାଲୁଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ 'ସଂସାର ଚାଲିବ । ସଂସାର ପାଖରେ ଧରା ଦେବା ବା ସଂସାର ପାଖରୁ ଛାଡ଼ି ପଳାଇବା ବଡ଼ କଥା ନୁହେଁ । ଆପଣାର ଜୀବନଦେବତା ପାଖରେ ଧରାଦେବା ହିଁ ବଡ଼ କଥା । ମୁଁ ଆପଣା ଜୀବନଦେବତା ପାଖରେ ହିଁ ଧରା ଦେଇଛି । ତାହାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ କେତେ ଥାନରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ଯାଇଛି, ପୁଣି ଆଉ କେତେଠାରୁ ଖିଅ ଛଡ଼ାଇ ନେଇଛି । ତାହାର ଆସକ୍ତି ଲାଗି କେତେ ଆସକ୍ତିର ମୋହକୁ ତୁଟାଇବାକୁ ପଡ଼ିଛି, ପୁଣି ଆଉ କେତେପ୍ରକାର ଆସକ୍ତିର ଅନୁଶୀଳନ କରିଛି । ଜୀବନଦେବତାର ବୋଲି ଶୁଣି ନପାରିବାର ମତଲବରେ ଅନେକ ତଥାକଥିତ ସଂସାରରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହନ୍ତି । ସେମାନେ ଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ରହନ୍ତି । ସେମାନେ ଜୀବନର ଯଥାର୍ଥ ଉପଭୋଗ କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଦୁଆର ବନ୍ଦ ହିଁ ରହିଥାଏ । ସମସ୍ତଙ୍କର ମେଳରେ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଏକାକୀ ରହିଥାନ୍ତି । ପୁଣି ସଂସାରଠାରୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଅନେକ ସଂସାର ଛାଡ଼ନ୍ତି ଓ ଏହାକୁ ହିଁ ବୈରାଗ୍ୟ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏମାନେ ଘର-ଛଡ଼ା ହୋଇ ରହନ୍ତି । ଆପଣା ଭିତରେ ଆପଣା ଘରର କବାଟ ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କ ଲାଗି ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଜୀବନଦେବତାକୁ ଏଠି ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବାର ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧିର ଫାନ୍ଦରେ ପଡ଼ିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ସେଠି ବା ଜୀବନଦେବତାର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଓ ସଖ୍ୟ ମିଳାନ୍ତି କୁଆଡୁ ? ମୁଁ ଏହି ଦୁଇଟି ମାର୍ଗ ଭିତରୁ କୌଣସିଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରେନାହିଁ । କୌଣସି ରୀତିଟିକୁ ଆଦର ନେଇ ପାରେନାହିଁ ।

୪ । ୪ । ୭୭

ଗତ ନିର୍ବାଚନ ଠାରୁ ଆମ ଦେଶରେ ରାଜନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହାସବୁ ଘଟୁଛି, ସେଥିରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଭାରି ଖୁସି ହେଲାପରି ମନେହେଉଛି । ଏପରି

ଖୁସୀ ହେବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । ଗତ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷର Status Quoକୁ ଘୁଞ୍ଚାଇ ପାରିବାରେ ଯେଉଁ ଆଶ୍ୱସ୍ତି ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅନୁଭବ କରୁଛୁ,, ଆମ ଖୁସୀ ପଛରେ ସେହି ଆଶ୍ୱସ୍ତି ହିଁ ରହିଛି । ମାତ୍ର ଏହି ଖୁସୀରେ ହିଁ କ'ଣ ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ ? ଏକ ଅଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ଦଳକୁ ଶାସନଗାଦୀରୁ ବାହାର କରିଦେଲେ ହିଁ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ସ୍ଥାପନା ହୋଇ ଯିବନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷ ହିସାବରେ ପ୍ରତେକ ମଣିଷର ଭାଗ୍ୟ ଫେରି ଆସିବନାହିଁ । ପୁରୁଣାକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ନୂଆ ଆପେ-ଆପେ ଗଢିହୋଇ ଯିବନାହିଁ । ଏହି ସତର୍କବାଣୀ ହେଉଛି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଆହ୍ୱାନ ସ୍ୱରୂପ । କେବଳ ବିରୋଧଦ୍ୱାରା ହିଁ ସୁନ୍ଦର ସମାଜ ବା ସୁନ୍ଦର ଜୀବନର ଗଠନ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ । ଆମେ ଗତ ପ୍ରାୟ ପଚିଶବର୍ଷ ହେଲା ପ୍ରଧାନତଃ ବିରୋଧ କରି ଆସିଛୁ । ବିଦେଶୀ ସରକାରର ବିରୋଧ କରିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଆସିଥିବାରୁ ଆପଣା ଦେଶକୁ ସୁନ୍ଦର କରି ଗଢିବାର ଦାୟିତ୍ୱଟି ତୁଲାଇବାରେ ଆମେ ଅନେକ ସମୟରେ ଯଥାର୍ଥ ଓ ଯଥେଷ୍ଟ ଯୋଗ୍ୟତାର ପରିଚୟ ଦେଇ ପାରିନାହୁଁ । ବର୍ତ୍ତିମାନ ବି ସେହି ବିରୋଧ ଆମର ବ୍ୟାଧି ହୋଇ ରହି-ନାହିଁ କି ?

୫ । ୪ । ୭୭

ସଂସାରରେ ଅନ୍ୟାୟକୁ ଅନ୍ୟାୟ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ, ଏହା ଆବଶ୍ୟକ । ମାତ୍ର ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଛି ଯେ, ଆପଣାର ଜୀବନ-ରୀତିକୁ ନ୍ୟାୟାନୁକୂଳ କରି ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସଂସାରରେ ରହିଥିବା ଯାବତୀୟ ଘୃଣା ଓ ଅବଜ୍ଞାକୁ ଘୃଣା ଓ ଅବଜ୍ଞା ବୋଲି କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଏହା ଆବଶ୍ୟକ । ମାତ୍ର ଆପଣାର ଜୀବନରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଅନୁଶୀଳନ କରିବା ଓ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାଭଳି ସ୍ଥାନ ଆପଣା ଭିତରେ ରଖିବା ହେଉଛି ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଆବଶ୍ୟକ । ସଂସାରରେ ରହିଥିବା ଅସୁନ୍ଦରତା ଗୁଡ଼ାକୁ ଅସୁନ୍ଦରତା ବୋଲି କହିବା ନିଶ୍ଚୟ ଆବଶ୍ୟକ, ମାତ୍ର ଆପଣାର ଜୀବନରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବା, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା ରୁଚି, ଆପଣା ବିଗ୍ରହ ଓ ଆପଣା ବାସନାଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର କରିବା ଓ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଭୂମି ଉପରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଆକାଙ୍କ୍ଷା ରଖିବା ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଉପାସନା କରିବା ହେଉଛି ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଆବଶ୍ୟକ । ମୁଁ ଦୁଷ୍ଟକୁ ଦୁଷ୍ଟ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କହିବି, ଅଳସୁଆକୁ ଅବଶ୍ୟ ଅଳସୁଆ ବୋଲି କହିବ, ନିଶା ଖାଇଥିବା ମଣିଷକୁ ଅବଶ୍ୟ ନିଶାଖୋର ବୋଲି କହିବ । ଏଥିଲାଗି ମୋ' ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ସାହସ ରହିଥିବା ଅବଶ୍ୟ ଲୋଡ଼ା । କିନ୍ତୁ, ଆପଣା ଜୀବନରେ ଦୁଷ୍ଟତା ଲାଗି, ଜୁଗୁପ୍ସା ଓ ଆଳସ୍ୟ ଲାଗି ଏବଂ ନିଶା ନଖାଇବା ଲାଗି ଯଥାସମ୍ଭବ

କମ୍ କ୍ଷେତ୍ର ରଖିବା ସକାଶେ ତା'ଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ ସାହସ ଦରକାର । କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନର ଏକାନ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ, ସମାଜକ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଏହିପରି ହେବା ଉଚିତ । ଶତ୍ରୁ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆମର ସବୁ କ୍ରୋଧକୁ ହୁଗୁଳା କରିଦେବାର ଆଗ୍ରହ ଅପେକ୍ଷା ସମାଜରେ ମିତ୍ର ଖୋଜି ବାହାରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନା କରିବା ସକାଶେ ଅଧିକ ସାହସ, ଅଧିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଅଧିକ ବିଚାର ମଧ୍ୟ ଏକାନ୍ତ ଦରକାର ।

୬ । ୪ ୬୭

ସେଦିନ କିଏ କିଏ କହି ପକାଇଲେ ଯେ, ଜୀବନକୁ ସଫଳ କରିବା ଲାଗି, ଅର୍ଥାତ୍ ଖୁସୀ ହୋଇ ଆପଣାର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା ଲାଗି ମୋ'ର ତିନୋଟି କଥା ଲୋଡ଼ା ; ମୋ'ର ଶରୀର ସୁସ୍ଥ ରହିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ' ଦେହରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଆଳସ୍ୟ ବା କାର୍ପଣ୍ୟ ରହିବନାହିଁ, ଇଙ୍ଗିତ ଦେଲା ମାତ୍ରକେ ମନ ଜାଣିପାରିବା ବନ୍ଧୁ ପରି ମୋ'ର ଶରୀର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତିଆରି ହୋଇ ଯାଉଥିବ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ, ମୁଁ ଆପଣାର ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ସବୁବେଳେ ବ୍ୟାପୃତ ରହିଥିବ । ଆପଣାର ତଥାକଥିତ ସ୍ୱାର୍ଥଗୁଡ଼ାକୁ ଅଧିକ ବଳାଳ କରି ଆପଣାକୁ ଆବଦ୍ଧ ଓ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ରଖିବାର କାମ ନୁହେ, ମାତ୍ର ସଂସାର ସହିତ ଓ ଜୀବନ ସହିତ ସତତ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ରହିବା-ଲାଗି ନିଜ ଜୀବନରେ ଯେଉଁ କର୍ମର ପ୍ରବାହ ରହିଥିବା ଉଚିତ, ସେହି ପ୍ରବାହରେ ରହିଥିବା ବେଳେ ହିଁ ଆପଣାର ନିଜ ଘରେ ରହିଥିବା ଭଳି ଅନୁଭବ କରୁଥିବ । ତୃତୀୟତଃ, ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ, ଅର୍ଥାତ୍, ଭଲ ଉପରେ ମୋ'ର ଏକ ଆଧାରଭୂତ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥିବ ଅର୍ଥାତ୍, ସଂସାରରେ ମୁଣ୍ଡସୁମାରି କରି ମୁଁ ଉଚିତ ଅନୁଚିତ ବା ଗୁଣ ଅବଗୁଣର ବିଚାର କରିବି ନାହିଁ । ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ଆଜି ଅମୁକ କାମ କରୁଚନ୍ତି ବା ଅମୁକ କଥା କହୁଚନ୍ତି, ତେଣୁ ମୋ'ର ମଧ୍ୟ ସେହି କାମ କରି-ବାକୁ ହେବ ବା ସେହି କଥା କହିବାକୁ ହେବ, ଏପରି ଏକ ବ୍ୟାଧିତ ଯୁକ୍ତିକୁ ମୁଁ ନିଜ ଜୀବନର raison d'etre କରିବାର ନିର୍ବୋଧ ଚତୁରତା କଦାପି ଦେଖାଇବି ନାହିଁ । ମୋ'ର ଏହି ତିନୋଟି କଥା ଲୋଡ଼ା, ତେବେ ମୁଁ ସକଳ ପ୍ରକାର ପଳାୟନରୁ ରକ୍ଷା ପାଇପାରିବି । ସକଳ ପ୍ରକାର ଅଧିକାର ଲାଭ କରିବାର ପୂର୍ଣ୍ଣତ୍ୱ ମୋ'ର ସମ୍ପଦ ହୋଇ ରହିବ ।

୭ । ୪ । ୬୭

ମୁଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଇ ସଂସାରୀ ହେବି, ପୁଣି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଇ ବୈରାଗୀ ହେବି । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଇ ଘରୁଆ ହେବି, ପୁଣି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଇ ଜୀବନର ମୁକ୍ତ ଦ୍ୱାରରେ ବାଟୋଇ ହୋଇ ବାହାରିଯିବି । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଇ ଏ ସଂସାରର ମଣିଷକୁ

ଭଲ ପାଇବ, ପୁଣି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଇ ହିମାଳୟକୁ ଭଲ ପାଇବ । ବୈରାଗୀ ବା ସଂସାରୀ ହେବା ମଣିଷ ଭିତରେ ରହିବା ବା ହିମାଳୟକୁ ଯିବାର ମାନଦଣ୍ଡ ଦେଇ ମୋ' ଜୀବନର କଳ୍ପନା ହେବନାହିଁ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଇ ହିଁ ଏହାର କଳ୍ପନା ହେବ । ହିମାଳୟକୁ ଅସଲ କରି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହେଲେ ପାଖରେ ଆତଯାତ ହେଉଥିବା ମଣିଷର ସଂସାରକୁ ମଧ୍ୟ ଅସଲ କରି ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ସଂସାରକୁ ଆପଣାର କରିପାରିଲେ ଯାଇ ବୈରାଗ୍ୟକୁ ଯଥାର୍ଥରୂପେ ଆପଣାର କରିହେବ । ଗୋଟାକୁ ଛାଡ଼ି ଆଉଗୋଟାଏ ଧରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟାକ ସହିତ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ପଡ଼ିବାଲାଗି ଆଉଗୋଟାକ ସହିତ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଖିଅ ଛିଡ଼ାଇଦେବା,—ମୋ' ଜୀବନରେ ମୁଁ ଏସବୁଥିରୁ କୌଣସି ସ୍ୱାଦ ପାଏ ନାହିଁ । ମୁଁ ସବୁଟିକୁ ନେଇ ମୋ'ର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହେଁ । ଏଥିଲାଗି ଏଇଟା ବା ସେଇଟା ଦରକାର ନାହିଁ । ଏଥିଲାଗି ପ୍ରଧାନତଃ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦରକାର । ଏଇଟାକୁ ବା ସେଇଟାକୁ ଆଣି ଆପଣା ଜୀବନର ଆଗ୍ରହାୟତନ ଭିତରେ ପୂରାଇବା ଅପେକ୍ଷା ମୁଁ ନିଜେ ସବୁଟି ଭିତରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାଏ । ଏହାହିଁ ହେଉଚି ମୋ'ର ରୀତି । ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିଲେ ଏକାବେଳେକେ ସଂସାର ଓ ହିମାଳୟକୁ ଆପଣାର କରି ହୁଏ । ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଥିଲେ ଏକାବେଳେକେ ଘରୁଆ ହୋଇ ହୁଏ, ପୁଣି ବୈରାଗୀ ହୋଇ ବି ହୁଏ । ଏହି ରୀତିଟି ପଛରେ ଠିକ୍ ଭୁଲ୍ କ'ଣ କେତେଦୂର ରହିଚି, ସେକଥା ମୁଁ ବିଚାର କରି ପାରେନାହିଁ । ଜୀବନରେ ହିସାବ ଖାତା ରଖିବା ଆଗରୁ ମୁଁ ଜୀବନକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିବାକୁ ଧାଏଁ ।

୮ । ୪ । ୭୭

ମୋ'ର ବଗିଚା ଆଉ ମୋ'ର ଜୀବନ । ମୋ'ର ବଗିଚାକୁ ମୁଁ ଭଲପାଏ, ତେଣୁ ସବୁଦିନେ ସମୟ କରି ମୁଁ ଅତି ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବଗିଚାରୁ ଘାସ ବାଛିବାକୁ ଯାଏ, ଫୁଲଗଛର ଫୁଲ ଫୁଟାଇବାର ପର୍ବରେ ମୁଁ ସହଯୋଗ କରେ, ଖାଲ ଢିପ ଆବଡ଼ା ଖାବଡ଼ା ଭୂଇଁ ମାଟିକୁ ସମତୁଲ କରି ରଖେ, ଢେଲା ମାଟିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଗୁଣ୍ଡ କରିଦିଏ, ନରମ ଓ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣଶୀଳ କରିଦିଏ । ମୋ'ର ଜୀବନକୁ ମୁଁ ଭଲ ପାଏ । ତେଣୁ ମୋ' ବଗିଚାକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କଲାପରି ମୁଁ ବଡ଼ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ଆତ୍ମନିରୀକ୍ଷଣ କରିଥାଏ । ଏହି ଆତ୍ମନିରୀକ୍ଷଣ ଭିତରେ ନିଜକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଓ ନିୟମବଶ କରି ରଖିବାର ଯେତେ ଆଗ୍ରହ ନଥାଏ, ଆତ୍ମରତି ତା'ଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ ରହିଥାଏ । ମୋ'ର ଆତ୍ମନିରୀକ୍ଷଣ ହେଉଛି ଏହି ଆତ୍ମରତିର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଆପଣା ଉପରେ ପ୍ରଧାନତଃ ପୋଲିସ୍ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଅବାଟଗୁଡ଼ାକୁ ଏଡ଼ି ଆପଣା ଜୀବନର ଦୁଷ୍ଟ ବଳଦଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ବାଟକୁ ଅଡ଼ାଇ ଆଣିବାକୁ ହିଁ ଜୀବନଚାରଣାର ଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ହୁଏତ ମୁଁ ଜୀବନରେ ନିବୃତ୍ତିମାର୍ଗଟାକୁ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ମାର୍ଗ

ବୋଲି ମାନୁଥାନ୍ତି । ଆପଣାକୁ ଭଲ ପାଉଥିବା ରୁ ମୋ' ଜୀବନରେ ପ୍ରବୃତ୍ତିମାର୍ଗରେ ହିଁ ଅଧିକ ସ୍ଥାନ ରହିଥାଏ । କେତେଟା ନିଷେଧ ଭିତରେ ଜୀବନକୁ ବନ୍ଦୀ ନରଖି ମୁଁ ବିବିଧ ଭାବାତ୍ମକ ଉତ୍ସାହକୁ ହିଁ ମୁଁ ମୋ' ଜୀବନପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ ବୋଲି ମାନିଥାଏ, ଏହି ଉତ୍ସାହର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଉପରେ ଜୋର୍ ଦେଇଥାଏ ।

୯ । ୪ । ୭୭

ଯେଉଁମାନେ କ୍ଷମତା ବା ପଇସାର ଅଫିମ ଖାଇ ରହିଥାନ୍ତି, ସେଇମାନେ ହିଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମର ଅଫିମ୍ ଦିଆଇ ରଖିବାକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସଚେତ ଦେଖାଇଥାନ୍ତି । ଧର୍ମିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି ଧର୍ମକୁ ଆଉଜଣଙ୍କ ଲାଗି ଅଫିମ ପରି ବ୍ୟବହାର କରିବାରେ କୌଣସି ସଚେତ ଦେଖାଏନାହିଁ । ଜୀବନ ସହିତ ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମ ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ମଣିଷ ନିଜଲାଗି ବା ଅନ୍ୟ ଆଉକାହାରି ଲାଗି କୌଣସି ଅଫିମର ପ୍ରବଞ୍ଚନା ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ କୌଣସି ସଚେତ ଦେଖାଏନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ଦେଶରେ ଯେଉଁ କେତେଜଣ ତଥାକଥିତ ଉପରସ୍ତରରେ ରହିଚନ୍ତି, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ହାତରେ ପଇସା ରହିଚି, କ୍ଷମତା ରହିଚି, ଅନେକ ସମୟରେ ସେଇମାନେ ହିଁ ଏ ଦେଶରେ ଧର୍ମର କଥା କହୁଚନ୍ତି, ଧର୍ମ ନାମରେ ଗୋଷ୍ଠୀ ଗଢୁଚନ୍ତି, ଜୀବନକୁ ଓ ମଣିଷକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି ନପାରି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଆଧାରଗତ ଅସନ୍ତୋଷ ଲୁଚିହୋଇ ରହିଚି, ଧର୍ମସଭାରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାର ଆଡ଼ମ୍ବର ଦେଖାଇ ସେମାନେ ତାହାର କ୍ଷତିପୂରଣ କରିବାକୁ ଚାହିଁଚନ୍ତି । ଧର୍ମାଧୀଶ ମଠମହନ୍ତମାନେ ଏହା କରୁଚନ୍ତି, କ୍ଷମତାଧୀଶ ରାଜନୈତିକ ନେତାମାନେ ଏହା କରୁଚନ୍ତି, ବିଦ୍ୟାଧୀଶ ପଣ୍ଡିତମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହା କରୁଚନ୍ତି, ଧାର୍ମିକତାର ଅଖୁପ୍ରଚାରମାନ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଚି, ମଣିଷର ଉଦୟପଥ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଚି, ଅନ୍ୟାୟକୁ ଅନ୍ୟାୟ ବୋଲି କହିବାର ଓ ପ୍ରହସନକୁ ପ୍ରହସନ ବୋଲି କହିବାର ସାହସରୁ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଚି । ଧର୍ମଗୁରୁ ମାନଙ୍କର ଫଟୋ ଓ ପାଦୁକ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘରର ଠାଣାରେ ପୂଜା ପାଉଚି, ମାତ୍ର ଧର୍ମପଥ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ସକାଶେ ବାରିତ ହୋଇ ରହିଚି । ଏ ଦେଶରେ କ୍ଷମତା ଓ ପଇସାକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଅଫିମ ପରି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଚି, ହୁଏତ ସେଇଥିଲାଗି ଧର୍ମ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଧାନତଃ ଅଫିମ ପରି ହିଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଚି । ଆମ ସମାଜର ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉପଲବ୍ଧ ପଇସା ଓ କ୍ଷମତାକୁ ଆମେ ମଣିଷର କଲ୍ୟାଣରେ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରୁନାହୁଁ । ତେଣୁ ଏସବୁଦ୍ୱାରା, କ୍ଷମତା ଓ ପଇସା ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଧର୍ମହୀନ ଭାବରେ ରହିବା ହିଁ ସାର ହେଉଚି ।

୧୦ । ୪ । ୭୭

ମୋ'ର ଧର୍ମ ଦରକାର, କ୍ଷମତା ଦରକାର ନାହିଁ । କାରଣ, ସଂସାରରେ ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ ହେଉ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରେ, ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛାଠାରୁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ମୋ'ର କୌଣସି ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ ହେଉ ବୋଲି ମୁଁ ଚାହେଁନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା କହିଲେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ସପ୍ତମାରୂଢ଼ ଖାପଣ ସମ୍ରାଟର ଇଚ୍ଛା ବୋଲି ବୁଝେନାହିଁ । ସବୁ ମଣିଷ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଶୁଭବାସନା ଗୁଡ଼ିକ ଅବଶ୍ୟ ରହିଚି, ସେହି ବାସନାଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରେରଣା ଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଭଗବତ୍ପ୍ରେରଣା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ତେଣୁ, ଭଗବାନ୍ କହିଲେ ମୁଁ ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଅନାଏନାହିଁ, ମୋ' ପୃଥିବୀ ଓ ଜୀବନର ବାହାରେ ରହିଥିବା କୌଣସି ବୃହତ୍ତ୍ରଶକ୍ତିକୁ ଅନାଏ ନାହିଁ; ମୂଳତଃ ମୁଁ ଆପଣା ଭିତରକୁ ଅନାଇଥାଏ । ଆପଣା ଭିତରର ସକଳ କ୍ଷୁଦ୍ରତା ସତ୍ତ୍ଵେ ହିଁ ମୁଁ ଆପଣା ଭିତରକୁ ଅନାଇଥାଏ । ଆପଣା ଭିତରେ ଅନୁଭୂତ ଏହି ଭଗବାନର ଇଚ୍ଛାରେ ହିଁ ମୁଁ ବଳୀୟାନ୍ ହୋଇଥାଏ । ତାହାର ଇଚ୍ଛାରେ ଆପଣା ମୁହୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଓ ଜୀବନଚାରଣାକୁ ଜୁଆଇ ପାରି ମୁଁ ଜୀବନରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସାର୍ଥକତା ପାଏ । ସେହି ଇଚ୍ଛାଠାରୁ ଆପଣାର ଇଚ୍ଛାକୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ପକାଇଲେ ମୁଁ ଆପଣା ଭିତରେ ଦ୍ଵିଖଣ୍ଡିତ ହୋଇପଡ଼େ, ଆପଣା ଓ ଆପଣାର ପୃଥିବୀ ଭିତରେ କୌଣସି ସେତୁ ପକାଇ ପାରେନାହିଁ, ଆପଣା ଦୃଷ୍ଟି ଭିତରର ପୃଥିବୀଟାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବଡ଼ ଅସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଦ୍ଵିଖଣ୍ଡିତ କରିପକାଏ । ସେପରି ଦୈନ୍ୟଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ବେଳେ କେହି ମୋ'ର ଆପଣାର ପରି ମନେ ହୁଅନ୍ତିନାହିଁ, ସକାଳର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାର ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତରେ ମୋ'ର ପ୍ରକୃତିରେ କୌଣସି ଭାଗ ରହିଥିବା ପରି ଆଉ ମନେ ହୁଏନାହିଁ । ମୋତେ ଏକାଠି କରି ରଖିଥିବା ସବୁ ଡୋର ଛିଡ଼ିଯାଏ, ଆପଣା ଭିତରେ ହିଁ ଡୋର ଛିଡ଼ିଯାଏ, ଆପଣା ହାତରୁ ମଧ୍ୟ ଡୋରଟା ଖସିଯାଇ ଗଲାପରି ମନେହୁଏ ।

୧୧ । ୪ । ୭୭

ମୋ' ସଂସାରରେ ଆଳସ୍ୟ ଆଦୌ ଶୋଭା ପାଏନାହିଁ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆଳସ୍ୟର କୁପ୍ରରୋଚନାରେ ପଡ଼ି ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସଂସାର ସହିତ ଆପଣାର ଖିଅକୁ କାଟିଦେଇ ଆସେ, ସେତେବେଳେ ସଂସାର ନୁହେଁ, ମୁଁ ନିଜେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାତ ହୋଇ ପଡ଼ିରହେ । ସେତେବେଳେ ସଂସାର ଅସୁନ୍ଦର ହୋଇ ପଡ଼େନାହିଁ, ମୁଁ ନିଜେ ହିଁ ବଡ଼ ଅସୁନ୍ଦର ହୋଇପଡ଼େ ଓ ଏହି ଅସୁନ୍ଦର ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିବା—ଲାଗି ସମର୍ଥକ ଏକ ଦର୍ଶନର କୌଣସି ଅଭାବ ହୁଏନାହିଁ । ମୁଁ ଜାଣେ, ଭିତରେ ମୋ'ର ଶୁଭବାସନା ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତୀକ ଓ ପ୍ରେରକ ହୋଇ ରହିଥିବା

ଭଗବାନଙ୍କ ଭିତରେ ଆଳସ୍ୟର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ସେଠି କେବଳ ସମର୍ପଣ କରିଦେବାର, କେବଳ ନାନାଭାବେ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାର ଆବେଦନ ରହିଛି । ତେଣୁ, ମୁଁ ତଥାପି ଯେତେବେଳେ ଆଳସ୍ୟ ଭିତରେ ଗୁଡ଼ାଇ ତୁଡ଼ାଇ ହୋଇଯାଉଛି, ସଂସାର ଭିତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ସାହରେ ଜୀବନ ନବଞ୍ଚି ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ସଂସାର ଦ୍ୱାରା ଛନ୍ଦି ହୋଇ ପଡ଼ିଯାଉଛି, ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ଭଗବାନ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ'ର ଶୁଭତମ ବାସନାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ମୋ'ର ଖିଅ ଛିଣ୍ଡିଯିବା ହିଁ ସାର ହେଉଛି । ହେ ପିତା, ମୋତେ ତୁମେ କାହିଁକି ବର୍ଜନ କରି ଚାଲିଗଲ,—ସେତିକିବେଳେ ଏହାହିଁ ମୋ'ର ପ୍ରାର୍ଥନା ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା ହିଁ ମୋ ଆଳସ୍ୟବେଳର ନିବିଡ଼ତମ ପ୍ରାର୍ଥନା ହୋଇ ରହୁ । କାରଣ, ସଂସାରରେ ମୋ'ର କୌଣସି ବିଫଳତା ଓ ବିଷାଦକୁ ଏତେବେଶୀ ଭୟ ନାହିଁ । ଆଳସ୍ୟକୁ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଭୟ ରହିଛି । ସଂସାରଟା ମୋ'ର ଉପଭୋଗର ଘରନୁହେଁ, ଏହା କର୍ମ କରିଯିବାର ଘର, ପ୍ରେମଭକ୍ତି-ଜନିତ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇ ଯିବାର ଘର, ଖୁସୀ ହୋଇ ବିରାଟ ଜୀବନର ଉତ୍ସବ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାର ଘର, ଆପଣା ଚାରିପାଖରେ ରହିଥିବା ଅନ୍ୟ ମଣିଷଙ୍କ ସହିତ ସଖ୍ୟ ସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିବାର ଘର । ଏ ସବୁରୁ ମନ ଛିଡ଼ିଯିବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଦୁର୍ଗତତମ ଆଳସ୍ୟ ବୋଲି ଭାବିଥାଏ ।

୧୬ । ୪ । ୬୭

ସବୁଥିକୁ ସମସ୍ତ ମିଳିବ । ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଭଲ ପାଇବାକୁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଆଧାରଶିଳା କରି ରଖିଥିଲେ ସବୁଥିକୁ ନିଶ୍ଚୟ ସମସ୍ତ ମିଳିବ । ମଣିଷ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରଖିଥିଲେ ମଣିଷ ଲାଗି ସମସ୍ତ ମିଳିବ, ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରଖିଥିଲେ ଭଗବାନଙ୍କ ଲାଗି ବି ସମସ୍ତ ମିଳିବ । ମୂଳତଃ ଆପଣା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରଖିଥିଲେ ସବୁଥିଲାଗି ସମସ୍ତ ମିଳିବ, କାରଣ ଆପଣା ଭିତରେ ହିଁ ସବୁଟିର ସମନ୍ୱୟ ହେବ, ସବୁ ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ସବୁ ସଖ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧ ଗୋଟିଏ ଜୀବନର ଜରିଆରେ ଏକକ ରୂପେ ଫୁଟି ଉଠିବ । ଏହି ଏକକଟିର ଅନୁଭୂତି ଲାଗି ମୁଁ ନାନା ବାଟ ଓ ନାନା ମୋଡ଼ ଦେଇ ଏଯାଏ ଆସିଲିଣି । ଛାଡ଼ି ଆସିବାର ବିରକ୍ତି ଏହି ଏକକର ଅନୁଭୂତି ଦେଇ ପାରିବନାହିଁ । କେଉଁଠି କେଉଁ ମୋହପଙ୍କ ଭିତରେ ଲାଖି ରହିବାର ତଥାକଥିତ ଆସକ୍ତି ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଏହା ଦେଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏଥିଲାଗି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦରକାର, ବିଶ୍ୱାସ ଦରକାର । ତେଣୁ ଆପଣାର ଘର ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ଜାକି ରଖିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ବା ଘର ଛାଡ଼ି ଆଉ କୌଣସି ଏକାନ୍ତକୁ ପଳାଇ ଯିବାର ବି କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ମୁଁ ଯେଉଁଠାରେ ଥାଏ ପଛକେ, ଗୋଟାଏ ଥାନର ଆକର୍ଷଣ ମୋତେ ଯେପରି ଆଉ କୌଣସି ଥାନ ବିଷୟରେ

ବିରକ୍ତ କରି ନପକାଉ, ଏହାହିଁ ମୋ'ର ପ୍ରାର୍ଥନା । ମୋ'ର ଏଇଟା ଲୋଡ଼ା, ପୁଣି ସେଇଟା ବି ଲୋଡ଼ା । ଇହଲୋକ ଛାଡ଼ି ମୋ'ର ପରଲୋକରେ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ଏପରି କୌଣସି ବିବାଦରେ ଆଦୌ ଲୋଡ଼ାନାହିଁ ।

୧୩ । ୪ । ୭୭

ଶିକ୍ଷକ ଆପଣାର ଭୁଲକୁ ଦେଖି ଶିଖିବ । ଶିକ୍ଷକ ଆପଣାର ଭୁଲ ସ୍ୱୀକାର କରି ଶିଖିବ । ଶିକ୍ଷାର ଅନ୍ୟ ନାମ ହେଉଛି ବିନମ୍ର । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବିନମ୍ର ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଯଦି ଶିକ୍ଷାର କାମ୍ୟ ହୁଏ, ତେବେ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଶିକ୍ଷକଠାରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ ହେବା ଉଚିତ । ବିନମ୍ର ଯଦି ଶିକ୍ଷକାଗ୍ରରର ଭୂଷଣ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ତେବେ ତାହାକୁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଲାଗି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କରି ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ, ତାହା ଆପଣାଛୁଏଁ ସଂକ୍ରାମକ ହୋଇ ପାରିବ । ବିନମ୍ର କହିଲେ ମୁଁ ଏଠି ଲୋକଦେଖାଣିଆ ଭାବରେ ନୁଆଁଣିଆ ହେବାକୁ ବୁଝାଉନାହିଁ । ବା, ଭଦ୍ରତା ଦେଖାଇବାର ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହରେ କୃତ୍ରିମ ଭାବରେ ଲେସଡ଼ି ପଡ଼ିବାକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଉନାହିଁ । ବିନମ୍ର ହେଉଛି ଆପଣାର ଅଭାବ ତ୍ରୁଟି ସେଗୁଡ଼ିକ ପୂରଣ କରିନେବା ଲାଗି ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଇଚ୍ଛୁକତା । ବିନମ୍ର ହେଉଛି ଅଧିକ ଶିଖିବାର ଇଚ୍ଛା, ଅଧିକ ହେବାର ଇଚ୍ଛା, ଜୀବନର ସତ୍ତାରେ ଅଧିକ ଗଭୀରକୁ ଯିବାର ଇଚ୍ଛା । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାର ଇଚ୍ଛା । ଛାତ୍ର ଭିତରେ ରହିଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀକୁ ହିଁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ପାରିବାର ଇଚ୍ଛା ଓ ତାହାକୁ ଆଗକୁ ଯିବାଲାଗି ଯଥାସମ୍ଭବ ସହଯୋଗ କରିବାର ଇଚ୍ଛା । କିନ୍ତୁ, ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ମୋ'ର କୌଣସି ଅଭାବ ବା ଭୁଲକୁ କେହି ଦର୍ଶାଇଦେଲେ ମୁଁ ଯଦି କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇପଡ଼େ, ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଟେକି ଯୁଦ୍ଧ ସଂସାରଟାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରି ବାହାରେ, ଆପଣାକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ନିଖୁଣ ଓ ବର୍ତ୍ତିହୀନ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ନାନାପ୍ରକାର ଯୁକ୍ତି ନେଇ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବାକୁ ବାହାରେ, ତେବେ ମୋ' ଭିତରେ କେବଳ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ନୁହେଁ, ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି କେଉଁଠି ଏକ ବଡ଼ କ୍ଷତ ରହିଯାଇଛି ବୋଲି ଧରିନେବାକୁ ହେବ । ଏହି କ୍ଷତ ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ଚାରିଟା ଡିଗ୍ରୀ ପାଇଲେ ଭଲ ହୁଏନାହିଁ, ଇଂରାଜୀରେ ଠୋ' ଠା' କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲେ ଭଲ ହୁଏନାହିଁ । ମଣିଷ ହେବାଲାଗି ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇପାରିଲେ ଯାଇ ଏହା ଭଲ ହୁଏ ।

୧୪ । ୪ । ୭୭

କାମଠାରୁ ମୋକ୍ଷ ବଡ଼ ନା ମୋକ୍ଷଠାରୁ କାମ ବଡ଼ ? ମୋକ୍ଷ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ଭିତରେ ଏକ ଅନ୍ଧ କାମନା ପରି ବଢ଼ିବାକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଇପାରେ ଓ କାମ ପରି

ମଣିଷକୁ ଅନ୍ଧ କରି ଦେଇପାରେ । କାମ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଣୟବାସନା ମଧ୍ୟ ମଣିଷକୁ ମୋକ୍ଷ ଆଡ଼େ ମୁହାଁଇ ନେଇପାରେ । ଜଣେ ମଣିଷକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଭଲ ପାଇଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜର ଜୀବନ ଭିତରେ ତା' ଲାଗି ପ୍ରଶସ୍ତ ସ୍ଥାନ କରିଦେଇ ପାରିଲେ ତାହା ମଣିଷର ଶୁଭତମ ଆକାଂକ୍ଷା ଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିବାରେ ନିଶ୍ଚୟ ଅନେକ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ଓ ତାହା ଫଳରେ ମଣିଷ ମୋକ୍ଷ ବା ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ ଜୀବନ-ସ୍ଥିତି ଲାଗି ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଉଜ୍ଜୀବିତ ହୋଇପାରିବ । ସଂସାର ଭିତରେ ମୁଁ ତଥା-କଥିତ ମୋକ୍ଷକାମୀ ଏକାଧିକ ଅମଣିଷଙ୍କୁ ଦେଖିଛି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ମୋକ୍ଷବାସନା ଭିତରେ ପଳାୟନବୃତ୍ତିଟା ହିଁ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ବୃତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେମାନେ ଏଠୁ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ତେଣୁ ମୋକ୍ଷ ଚାହାନ୍ତି । ଏହିପରି ମୋକ୍ଷାତୁର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କୌଣସି କାମାତୁର ବ୍ୟକ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ଉଚ୍ଚତର ସ୍ତରର ବୋଲି କଦାପି କହିବିନାହିଁ । କାମାତୁରତା ଦ୍ୱାରା କାମାତୁର ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ତଦ୍ୱାରା ସନ୍ତପ୍ତ ସଂସାର ଉଭୟଙ୍କର ଅନିଷ୍ଟ ହୁଏ, ସେକଥା ଠିକ୍ । ସେହିପରି ମୋକ୍ଷାତୁରତା ଦ୍ୱାରା ମୋକ୍ଷାତୁର ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ତଦ୍ୱାରା ସନ୍ତପ୍ତ ସଂସାର ଉଭୟଙ୍କର ଅନିଷ୍ଟ ହୁଏ । ତେଣୁ, ଏକ ପଳାୟନପନ୍ଥା ହିସାବରେ ମୋ'ର ମୋକ୍ଷରେ ଲୋଡ଼ାନାହିଁ । ଏବଂ, କୌଣସି ଜଳାଶୟ ଭିତରେ ପଚି ସଢ଼ି ଯିବାକୁ ବା କୌଣସି କୋଠରି ସନ୍ଧିରେ ଲାଖି ରହିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର କାମରେ ଲୋଡ଼ାନାହିଁ । ମୋ'ର ମୋକ୍ଷବାସନା ମୋ'ର ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ଅଧିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରୁ । ମୋ'ର ସୁଖବାସନା ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ସମର୍ପଣ ବୃତ୍ତିକୁ ଅଧିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ଅଧିକ ନିର୍ମଳ କରି ରଖୁ ।

୧୫ । ୪ । ୬୭

ପଥିକକୁ ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ହେବ, ତେବେଯାଇ ତାକୁ ଭଗବାନ ମିଳିବେ । ବାଟ ଚାଲିବାର ଅଭିଜ୍ଞତା ଭିତରେ ହିଁ ତାକୁ ଭଗବତ୍ ପ୍ରସାଦ ଲାଭ କରିବାର ଅନୁଭୂତି ମିଳିବ । ଭଗବାନ୍ ବାଟର ଶେଷରେ କେଉଁଠି ବସି ମୋପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିନାହାନ୍ତି । ମୋ' ବାଟ ଚାଲିବାରେ ସିଏ ମୋ'ର ସଖା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଢ଼ିଲେ ବାଟ ଚାଲିବାର ଶ୍ରଦ୍ଧା ମଧ୍ୟ ବଢ଼େ, ପୁଣି ବାଟ ଚାଲିବାଲାଗି ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଢ଼ିଲେ ମନ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି ଶିଖେ । ଗୋଟାଏ ଆୟତନ ଭିତରେ ଅଟକି ରହିଥିବା ମଣିଷ ଆପଣା ଧୃଷ୍ଟତାରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅଟକାଇ ରଖିବାର ଫିସାଦ କରେ । ଅଟକି ଯାଇଥିବା ମଣିଷ ଭଗବାନଙ୍କୁ ସଖାରୂପେ କଦାପି ପାଇ ପାରେନାହିଁ । ସେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପୋଲିସ୍ ବୋଲି ଦେଖେ, ବା ଆପଣାର ଏକ possession ପରି ଦେଖେ । ସଂସାରର ସବୁ ଧର୍ମ ଭିତରେ ଅଧିଗମି ଯେପରି ମୁଁ ମୂଳତଃ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରେ । ସବୁ ବାଟ

ମୋତେ ଯେପରି ଗ୍ରୁଲିବାର ପ୍ରେରଣା ଦେଉ, ବାହ୍ୟଶେଷର ମନ୍ଦିର ଭିତରେ କାହାର ଖଟୁଲି ପାଖରେ ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିବାର ପ୍ରଲୋଭନ ନଦେଖାଉ । ମନ୍ଦିରକୁ ମୋ'ର କୌଣସି ଡ଼ରନାହିଁ । ମାତ୍ର ମନ୍ଦିର ମୋ' ଜୀବନରେ କେବଳ ଏକ passage ପରି କାମ କରୁ । ମନ୍ଦିର ପ୍ରତି ମୋ'ର ଶ୍ରଦ୍ଧା ମୋତେ ମନ୍ଦିରକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବାର ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥାଉ । ପିତୁଳାକୁ ମୋ'ର ଭୟ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେତିକି ଭକ୍ତିରେ ପିତୁଳାର କାଯ୍ୟପ୍ରବେଶ କରିପାରୁଛି, ଠିକ୍ ସେତିକି ଭକ୍ତିରେ ଯେପରି ମୁଁ ପିତୁଳାର ପରିବେଢ଼ା ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଯାଇପାରେ । ତେବେଯାଇ ଭଗବାନ୍ ମିଳିପାରିବେ ।

୧୬ । ୪ । ୭୭

ମୁଁ ସଂସାରକୁ ବଦଳାଇ ପାରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମୋ' ନିଜକୁ ବଦଳାଇ ପାରିବି । ମୋ' ଜୀବନକୁ ମୁଁ ବଦଳାଇ ପାରିବି, ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ'ର ସ୍ୱଭାବ, ସଂସ୍କାର ଓ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ବଦଳାଇ ପାରିବି । ଆପଣାକୁ ବଦଳାଇବାର ନିତ୍ୟଚେଷ୍ଟା ମୋ' ଭିତରେ ଗ୍ରୁଲିଥିଲେ ହୁଏତ ତାହା ଅନେକ ସମୟରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ ବଦଳାଇବାରେ ଅଧିକ ଯତ୍ନବାନ୍ ହେବାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରେରଣା ଦେବ ଏବଂ ତାହାଦ୍ୱାରା ହିଁ ସଂସାର ବା ସମାଜ ବଦଳିବାର ଦ୍ୱିତୀୟ ସୋପାନ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ଯେକୌଣସି ନୀତିଗତ ଦୃଷ୍ଟି ପଛରେ ଏହି ବସ୍ତୁଟି ଆଧାର ହୋଇ ରହିଥିବା ଉଚିତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାରର ethical theory ପଛରେ ଏତିକି ମୂଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ଉଚିତ । ସଂସାର ବଦଳାଇବାର ଚକ୍ରାନ୍ତ ଭିତରେ ପଡ଼ି ଯେଉଁମାନେ ସଂସାର ଉପରେ କେବଳ ଗଦାପ୍ରହାର କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ଅଥଚ ଏଣେ ଆପଣାର ଜୀବନଭୂମିକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ବୁଝିବାକୁ ବି ମନ କରନ୍ତିନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କର ନୀତିକୁ ହୁଏତ ସବୁବେଳେ ଏକ ଉତ୍ତମ ନୀତି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ପୁଣି ଏହି ସକାଶେ ଅଶେଷ ଦୁର୍ନୀତିକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଆଯିବାର ଆଶଙ୍କା ମଧ୍ୟ ରହିଥିବ । ଆପଣାକୁ ବଦଳାଇବାର ଚେଷ୍ଟା ପଛରେ ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥାଏ, ତାହାକୁ ମୁଁ ଆପଣାର ବିକାଶ ଓ ନିଜସମ୍ଭାବନା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି କହିବି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାରର ନୀତିଗତ ଜୀବନକଳ୍ପନା ପଛରେ ଏହି ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ଆଧାରଶିଳା ହୋଇ ରହିଥିବା ଉଚିତ ।

୧୭ । ୪ । ୭୭

ଆପଣାକୁ ବଦଳାଇବାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏଡ଼ି ସମାଜକୁ ଆଗ ବଦଳାଇବାକୁ ହେବ ବୋଲି ମୁଁ ଯଦି ଏକ ଦାର୍ଶନିକ ଦୁଆ ଦେବାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାନ୍ତି, ତେବେ

ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ତଳେ ମୁଁ ଆମ ଦେଶର ଦଳଗତ ରାଜନୀତିରେ ଯୋଗ ଦେଇ-ଥା'ନ୍ତି । ଆପଣା ଦଳର ଜିତାପଟ ହେଲେ ଖୁସି ହେଉଥା'ନ୍ତି, ଏହାକୁ ହିଁ ଆପଣାର ଜିତାପଟ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ଜିତାପଟ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସଂସାର ବଦଳିଗଲା ବୋଲି କହି ପାଟି କରୁଥାନ୍ତି । ହଁ, ଅଧିକ ସଂସାରର ଅଧିକ ବଦଳିବା ଲାଗି ମୋ' ଦଳର ଆହୁରି ଅଧିକ ଜିତାପଟ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଦାବୀ କରି ବୁଲୁଥାନ୍ତି । ମୋ'ର ଦଳ ହାରିଗଲେ ମୁଁ ଦୁଃଖୀ ହେଉଥାନ୍ତି, ତାହାକୁ ମୁଁ ମୋ' ନିଜର ହାରିଯିବା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି, ଏହି ହାରିଯିବା ଦ୍ୱାରା ସଂସାରର ବଦଳିବା ବ୍ୟାହତ ହୋଇ ରହିଲା ବୋଲି ପାଟି କରୁଥାନ୍ତି ଓ ଏହି ବ୍ୟାହତ ହେବାର ପ୍ରମାଦକୁ ଘୁଞ୍ଚାଇବା ଲାଗି ମୋ' ଦଳ ଭିତରେ ସମସ୍ତେ ଆସି ପଶନ୍ତୁ ବୋଲି ଦାବୀ କରି ବୁଲୁଥାନ୍ତି । ସେହି ବାଟରେ ଯାଇଥିଲେ ମୋ'ର ବା ମୋ' ସମାଜର କେତେଦୂର ଭଲ ବା ମନ୍ଦ ହୋଇଥାନ୍ତା ବା ନହୋଇଥାନ୍ତା, ଏଠି ସେକଥା ଓଜନ କରି ଦେଖିବା ଲାଗି କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ, କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏତିକିମାତ୍ର କହିବି ଯେ, କୋଡ଼ିଏବର୍ଷ ତଳେ ମୁଁ ମୋ'ର ସ୍ୱକୀୟ ବାଟ ବାଛି ନେଇଛି । ଆପେ ବଦଳିବା ଆପଣାର ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସକୁ ମୁଁ ସ୍ୱଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ଆସିଛି । ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଯେପରି ବଦଳୁଛି, ସେହିପରି ସମାଜ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ବଦଳି ପାରିବ ବୋଲି ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି । ଭଲ ପାଇବାର ନେତ୍ର ଦେଇ ସଂସାରକୁ ଦେଖି ଶିଖିବାଦ୍ୱାରା ଓ ଆପଣାକୁ ଭଲ ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟତର ପାତ୍ରରୂପେ ତିଆରି କରିବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ବଦଳାଇ ପାରୁଛି । ସେହିପରି, ଅନ୍ୟକୁ ମୁଁ ଭଲ ପାଇ ପାରିଲେ ଓ ମୋ' ପରିବେଶ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟତର ପାତ୍ର ହେବାରେ ଉତ୍ସାହିତ କରିପାରିଲେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ବଦଳିବାରେ ବି ସହଯୋଗ କରି ପାରିବି ।

୧୮ । ୪ । ୭୭

ଜୀବନଟା ମାତ୍ର କେତେଦିନ ପାଇଁ, ତେଣୁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏଠି ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଭୋଗ କରିବାକୁ ହେବନାହିଁ, ଯଥାସମ୍ଭବ ପ୍ରେମ କରିଯିବାକୁ ହେବ । ଅର୍ଥାତ୍, ଆପଣାର ସୁଖବୃଦ୍ଧି ଲାଗି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ କାମରେ ଲଗାଇବାକୁ ହେବ-ନାହିଁ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ଅଧିକ କଲ୍ୟାଣ ଓ ଅଧିକ ମଙ୍ଗଳ ଆଣି ପାରିବା ଲାଗି ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଯିବାକୁ ହେବ । ଏହାହିଁ ଧର୍ମ । ଭୋଗର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଆମେ କଦାପି ଧର୍ମସ୍ଥାନକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ପାରିବାନାହିଁ । ଆତ୍ମନିବେଦନକୁ ହିଁ ଧର୍ମ ବୋଲି ମାନିବା । ତେବେଯାଇ ପ୍ରକୃତିରେ ଯେତେ ଅନିତ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ

ଏହି ସଂସାର ଅମୃତର ସ୍ୱାଦ ଦେଇ ଯାଉଥିବ । ସଂସାର ଭିତରର ସଖ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧମାନ ଆମକୁ ଅମର କରୁଥିବ, ଆମର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତକୁ ତାହାର ଆଶୀର୍ବାଦ ଦ୍ୱାରା ଅନନ୍ତ କରଦେଇ ଯାଉଥିବ । ମୋ'ର ହାତ, ମୋ'ର ଗୋଡ଼, ମୋ'ର ବୃଦ୍ଧ୍ୟା-ଶକ୍ତି, ମୋ'ର ଭଲପାଇବାର ଶକ୍ତି, ମିତ୍ରତା କରିବାଲାଗି ମୋ'ର ଇଚ୍ଛା,—ଏସବୁ ମୋ'ର ଭୋଗ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବନାହିଁ, ଏସବୁ ମୋତେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କର୍ମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରୁଥିବ, ଏବଂ ଏହିସବୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଜରିଆରେ ସଂସାରକୁ ମୁଁ ପ୍ରେମ କରିବାର ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରୁଥିବ । ସେଇଥିପାଇଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ଯାଉଥିବା ବେଳେ ଆଦୌ କ୍ଳାନ୍ତ ଲାଗେନାହିଁ, ବସିଥିବା ବେଳେ କ୍ଳାନ୍ତ ଲାଗେ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ଯାଉଥିଲା ବେଳେ ସଂସାରରୁ ମନ ଛାଡ଼ି ଯାଏନାହିଁ, ଭୋଗ କରିବାର ଜ୍ୱାଳାରେ ଦଗ୍ଧ ହେଉଥିଲା ବେଳେ ହିଁ ଯେଉଁ ନାଆଁରେ ସଂସାରଟାକୁ ଜାଳିପୋଡ଼ି ଦେବାକୁ ମନ ହୁଏ । ଭୋଗର ଲାଳସା ସଂସାର ସହିତ ଖିଅ ଛିଡ଼ାଇଦିଏ, ଆପଣାର ଶୁଭବାସନା ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଖିଅ ଛିଡ଼ାଇଦିଏ ।

୧୯ । ୪ । ୬୬

ରାଜନୀତିକୁ ମୋ'ର କୌଣସି ଭୟ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିଲେ ରାଜନୀତିକୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିନାହିଁ । କାରଣ, ମୋ'ର ବୈରାଗ୍ୟ ଆପଣା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭୂମିର ଆହ୍ୱାନ ସମ୍ମୁଖରୁ ପଳାଇ ଆସିବାର ବୈରାଗ୍ୟ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେଉଁ ରାଜନୀତିରେ ଭାଗ ନେବି, ତାହା ମନୁଷ୍ୟଜୀବନକୁ ଗଢିବାର ନୀତିର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । ଦଳଗତ ରାଜନୀତି ଭିତରେ ଅନେକ ସମୟରେ ମଣିଷ ଗଢିବାର ଇଚ୍ଛା ରହିଥିବାର ମୁଁ ଅନୁଭବ ହିଁ କରି ପାରେନାହିଁ । ଦଳଗତ ରାଜନୀତି ଦଳର ପ୍ରସାର ଲୋଡ଼େ ଓ ତେଣୁ ଦଳର ପ୍ରଶସ୍ତି ଗାଏ । ଦଳର ପ୍ରଚାର କରିବାର ମହାନ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ସର୍ବଗ୍ରାସୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ତାହା ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ମାଟିଗୋଡ଼ି ପରି କାମରେ ଲଗାଇବାର ଅପସାହସ ଦେଖାଇଥାଏ । ମଣିଷକୁ ବଳି ଦେଇ ଏହା ଅନେକ ସମୟରେ ଦଳଗତ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ହିଁ ଦଣ୍ଡ ଯୋଡ଼ାଇ ରଖେ । ଏହି ରାଜନୀତି ଭିତରେ ପଶିଲେ ହୁଏତ ମୋତେ ମୋ' ଜୀବନର ନାନା ଆଧାର-ଶିଳାରୁ ଖସି ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ମୋ' ଜୀବନଦୃଷ୍ଟିରୁ ନାନା ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଖିଅକୁ ଛିଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଦଳଗତ ରାଜନୀତିର ନିଶା ଭିତରେ ପଡ଼ିଯାଇ ହୁଏତ ମୁଁ ସେଦିନ practical ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରୟୋଜନବାଦୀ ବହୁରୂପୀ ହେବାକୁ ହିଁ ମୋ' ସଫଳତମ ଧର୍ମମାର୍ଗ ବୋଲି କହିବି, ଆଦର୍ଶକୁ ଅଳୀକ ବୋଲି ଉଡ଼ାଇଦେବି, ପରିସ୍ଥିତି ଅନୁସାରେ ଆପଣାକୁ ଗୋଟାଏ adjusting ମେସିନ୍ ପରି ତିଆରି କରି ବସିବି । ପରାଜୟକୁ ସେଦିନ ପରାଜୟ ବୋଲି କହିବାକୁ ଲାଜ ମାଡ଼ିବ ।

ତେଣୁ ଜୀବନରେ ଅସଲ ବଳସ୍ପୃର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା ମୋ'ଠାରୁ ବାରିତ ହୋଇ ରହିବ, ଜୀବନ ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାର ଅନେକ ଆଶା ମୁଁ ହରାଇ ବସିବ ।

୨୦ । ୪ । ୭୭

ଜଣେ ଶୁଭାକାଙ୍‌କ୍ଷୀ ଗୁରୁଜନ ଲେଖିଛନ୍ତି ଯେ, ଏଥର ମୋ'ର ଓଡ଼ିଶାକୁ ଯାଇ ରାଜନୀତି କରିବା ଅଧିକ ଉଚିତ ହେବ । ମୋ'ର ସ୍ତ୍ରୀ ରୋଜଗାର କରିବ ଓ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ରାଜନୀତି କରିବ । ସେ ଧରି ନେଇଚନ୍ତି ଯେ ଏଠାରେ କେବଳ ରୋଜଗାର କରିବାଲାଗି ମୁଁ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିଲି । ସେ ବନ୍ଧୁ ଜଣକ ନିଜେ ଗତ କେତେବର୍ଷ ହେଲା ଓଡ଼ିଶାରେ ରାଜନୀତି କରୁଚନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ଯାଇ ସିଏ କୌଣସି ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିଲେ ଆପଣାର ଜୀବିକାକୁ ସେ କିପରି ଦୃଷ୍ଟିରେ ଯେ ଦେଖୁଥାନ୍ତେ, ମୁଁ ସେକଥା କହି ପାରୁନାହିଁ । ହୁଏତ କେବଳ ରୋଜଗାର କରିବାର ଏକ ଫନ୍ଦା ହିସାବରେ ଦେଖୁଥାନ୍ତେ । ହୁଏତ ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ପଇସା କମାଇବାର ଗୋଟାଏ ମେସିନ୍ ପରି ଦେଖୁଥାନ୍ତେ । ଭାଗ୍ୟ କହ ବା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ କହ, ମୁଁ ଜୀବନରେ ଏଯାଏ ସେପରି ଏକ ଦୃଷ୍ଟି ନେଇ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକତା କରି ମୁଁ ପଇସା ରୋଜଗାର କରୁଚି ସତ, ମାତ୍ର ପଇସା ରୋଜଗାର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ବେଉସା ଭିତରେ ପଶିନାହିଁ । ଶିକ୍ଷା ଦେବାର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ମୁଁ ସ୍ୱଧର୍ମ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ପ୍ରସ୍ଫୁଟନ, ପ୍ରସାରଣ ଓ ଆନନ୍ଦଲାଭର ବାଟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଚି ବୋଲି ମୁଁ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇଚି । ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ମୁଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପୂରଣ କରିଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ' ଆପଣା ଜୀବନପାଞ୍ଜିଟିକୁ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ତ୍ତି କରିବାରେ ଲାଗିଚି । ରାଜନୀତିର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କଦାପି ରୋଜଗାର କରିବାକୁ ଯିବନାହିଁ । ଆପଣାର ସ୍ୱଧର୍ମ ଭାବରେ ମୁଁ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯିବି, ସେଠାରେ ମୋ' କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ମୁଁ ଆପଣା ଜୀବନର ଶୁଭତମ ବାସନାଗୁଡ଼ିକର ପୂରଣ ମଧ୍ୟ କରିବ ।

୨୧ । ୪ । ୭୭

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପାନ୍ନାଲାଲ ଘୋଷ ବଇଁଶୀ ବଜାଉଥିଲେ । କାଲି ତାଙ୍କର ଶ୍ରାଦ୍ଧ-ଦିବସରେ ରେଡ଼ିଓରୁ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାଏ କାଳ ମୁଁ ତାଙ୍କର ବଂଶୀବାଦନ ଶୁଣିଲି । ସଙ୍ଗୀତର କୌଶଳଗତ ଜ୍ଞାନ ମୋ'ର ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ମୁଁ ନିଜେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବଜାଇ ପାରେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି କାଲି ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରୀ ପାନ୍ନାଲାଲ ଘୋଷଙ୍କର ବଂଶୀ ମୋତେ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ରଖିଥିଲା । ମୁଁ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ହୃଦୟ ଦେଇ ସେହି ବଂଶୀବାଦନ ଶୁଣୁଥିଲି । ପାଖରେ ବସିଥିବା ଜଣେ

ବନ୍ଧୁ ପାନ୍ନାଲାଲ ଘୋଷ ବଙ୍ଗଳାର ଲୋକ ଥିଲେ କି ବୋଲି ମୋତେ ପଚାରିଲେ । ବଂଶୀ ଶୁଣିଲାବେଳେ ମୁଁ ହୁଏତ ସେକଥା ଭୁଲି ହିଁ ଯାଇଥିଲି । ଦେଶ କାଳ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ରହିଥିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏତ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସୃଜନସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ଭାଗ ନେଇ ହୁଏନାହିଁ । ଦେଶକାଳର ଚେତନ ବାଡ଼ ଭିତରେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଥିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନେକ ସମୟରେ ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ସୃଜନଶକ୍ତିର ବି ଅସଲ ପରିଚୟ ମିଳେନାହିଁ । ଦେଶକାଳର ମୋହବାଡ଼ ଭିତରେ ରହି ପ୍ରକୃତିର ଅନେକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ପଶିବାକୁ ହୁଏତ ପ୍ରବେଶାଧିକାର ହିଁ ମିଳେନାହିଁ । ମୋ'ର ଦେଶ ଦରକାର, ମୋ'ର କାଳ ଦରକାର, ମୋ'ର ଜ୍ଞାନ ଦରକାର, ମୋ'ର ବିଜ୍ଞାନ ଦରକାର; ମାତ୍ର ତଥାପି ଜୀବନରେ ସମସ୍ତ ଜାଣି, ସାନ୍ନିଧ ଜାଣି, ଏସବୁର ବାଡ଼ ଆପେ ଆପେ ଖସି ଯାଉଥିବା ମଧ୍ୟ ଦରକାର । ମୁଁ ସମୀକ୍ଷାମୂଳକ ଦୃଷ୍ଟି ସହିତ ସମର୍ପଣମୂଳକ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଜୀବନରେ ସମାନ ପ୍ରିୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ବୁଢ଼ା ହେବାର ଅନେକ ପ୍ରମାଦରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଯାଏ । ବେରସିକ ହେବାର ବିଡ଼ମ୍ବନାରୁ ବର୍ତ୍ତିଯାଏ, ଜାଲରେ ପଡ଼ିଯିବାର ଅନେକ ବିପତ୍ତି ଓ ବିନଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ରକ୍ଷା ପାଇଯାଏ । ସମର୍ପଣମୂଳକ ଦୃଷ୍ଟି ମୋତେ ସଂସାରରେ ନିର୍ଭୟ ହେବାକୁ ଅନେକ ସାହାଯ୍ୟ କରେ, ମୋ'ର ଶୁଭବାସନା ଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ଅପ୍ରମତ୍ତ ଭାବରେ ଚଳିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।

୨୬ । ୪ । ୭୭

ନାହଂ ବିଭେମି । ଭଗବାନଙ୍କର ନୃସିଂହ ଅବତାରକୁ ଅବଲୋକନ କରି ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ଭୟରେ କମ୍ପିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ସେତେବେଳେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ପ୍ରହ୍ଲାଦ "ମୁଁ ଡ଼ରୁନାହିଁ" ବୋଲି କହିଥିଲା । ଖାଲି ଡ଼ରିବାର ଗୋଟାଏ ନୂତନ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଯଦି ମୁଁ ଜୀବନରେ ଭଗବାନଙ୍କର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୋଇଥା'ନ୍ତି, ତେବେ ହୁଏତ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡ଼ରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଥିଲା । ସଂସାରକୁ ଭଲ ପାଇ ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇ ଶିଖିଛି, ପୁଣି ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇ ମୁଁ ସଂସାରକୁ ଭଲ ପାଇ ଶିଖିଛି । ପ୍ରବୃତ୍ତିମାର୍ଗ ଦ୍ୱାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ମୁଁ ନିବୃତ୍ତିମାର୍ଗ ଆଡ଼େ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଛି, ପୁଣି ନିବୃତ୍ତିମାର୍ଗ ଦ୍ୱାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ମୁଁ ପ୍ରବୃତ୍ତିମାର୍ଗର ଗଭୀରତର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇପାରିଛି । ଦୁଃଖ ମୋତେ ସୁଖର ସ୍ୱାଦ ଦେଇଛି, ପୁଣି ସୁଖ ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖର ଅଭିଜ୍ଞତା ଗୁଡ଼ାକୁ ଆପଣାର କରିବାକୁ ଶିଖା-ଇଛି । ତେଣୁ ଭୟ କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ଖିଅ ଛିଡ଼ିଗଲେ ଭୟ କରି-ବାର ଅବକାଶ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ଆଉ କେଉଁଠୁ ଖିଅ ଛିଡ଼ାଇ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖକୁ ନିଉଡ଼ି ପଳାଇବାର ଅବକାଶ ରହିଥିଲେ ହୁଏତ ଭୟର ମଧ୍ୟ ଅବକାଶ

ରହିଥା'ନ୍ତି । ଜୀବନରେ ମୋତେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏପରି ଗନ୍ଧ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ । ମୋ'ର ଭଲ ପାଇବା ମୋତେ ସଂସାର ପାଖରେ ତଥା ଆପଣା ପାଖରେ ଅଧିକ ନିର୍ଭୟ ହେବାକୁ ଶିଖାଇଛି । ଆପଣା ପାଖରେ ତଥା ସଂସାର ପାଖରେ ନିର୍ଭର ହେବାର ଜୀବନକଳାକୁ ଅନୁଶୀଳନ କରି ମୁଁ କ୍ରମେ ଭଲ ପାଇବାର ମର୍ମପ୍ରବେଶ କରିଛି, ଆପଣାକୁ ଦେଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ଶିଖିଛି ।

୨୫ । ୪ । ୭୭

ମୁଁ ଏ ଶରୀରକୁ ଭଲ ପାଏ । ଆତ୍ମାକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି କହିବା ନିମନ୍ତେ ଶରୀରକୁ ମିଥ୍ୟା ବା ମାୟା ବୋଲି କହିବାକୁ ମୁଁ କଦାପି ବାଧ୍ୟ ହୁଏନାହିଁ । ଶରୀରକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଚିହ୍ନୁନଥିଲେ ମୁଁ ଯେ ହୁଏତ ଆତ୍ମାକୁ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଚିହ୍ନି ପାରୁନଥା'ନ୍ତି, ଅନେକ ସମୟରେ ମୋ'ର ଏପରି ଆଶଙ୍କା ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ଶରୀରକୁ ଆଖି ବୁଜିଦେଇ ଆତ୍ମାର ସନ୍ଧାନ କରି ବୁଲୁଥିବା ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ମାୟାର ଗନ୍ଧ ବେଶ୍ ବାରିନିଏ । ସେହି ମାୟାକୁ ଶରୀର ଭିତରେ ସତ୍ୟର ସନ୍ଧାନ କରି ପାରିବାଲାଗି ଆତ୍ମାକୁ ଆଖି ବୁଜି ଦେଇଥିବା ମଣିଷଙ୍କର ମୋହ ଅପେକ୍ଷା କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚସ୍ତରର ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ, ହଁ ସେଇଥି ସକାଶେ ହିଁ ମଣିଷର ଶରୀରକଷ୍ଟକୁ ମୁଁ ଆପଣା ଶରୀରର କଷ୍ଟ ପରି ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ସୁଦୂର ବାହାରରେ ମଣିଷ ଭୋକରେ ମଲେ ମୁଁ ଆପଣାର ଶରୀରରେ ମଧ୍ୟ ମରଣାନ୍ତକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରେ । ମୋ'ର ଘରପାଖରେ ଚତୁର ମନର ଅବିବେକିତା ହେତୁ କେତେ ମଣିଷଙ୍କର ଶରୀର କେତେପ୍ରକାର ଦୁଃଖ ପାଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ । ପେଟ ପୂରେନାହିଁ, ଦେହ ଲୁଚେନାହିଁ, ରୋଗ ମାଡ଼ିବସେ ଓ ରକ୍ତମାଂସଗତ ଜୀବନର ଚିନ୍ତା ମଣିଷର ଜୀବନରୁ ଯାବତୀୟ ମଣିଷ ପଣିଆ କାଢି ନେଇଯାଏ । ମୁଁ ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ମହତ୍ତ୍ୱ ବିନଷ୍ଟି ବୋଲି କହିଥାଏ । ଆତ୍ମାକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନି ଶରୀରର କଷ୍ଟକୁ ଅନୁଭବ ନକରି ପାରିବାର ପାଶବିକ ବୈରାଗ୍ୟ ମୁଁ ଦେଖାଇ ପାରେନାହିଁ । ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣେ ଯେ, ମୋ'ର ଧର୍ମ ହେଉଛି ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଧର୍ମ । ଆତ୍ମାର ଶ୍ରଦ୍ଧା ପରି ଏଥିରେ ଶରୀରର ଶ୍ରଦ୍ଧା ବି ଭରପୂର ରହିଛି ।

୨୭ । ୪ । ୭୭

ମୁଁ ଯାହା ଖୋଜୁଛି, ତାହା ନପାଇଲେ ଏ ମନ ଆହୁରି ଝୁରି ମରିବ । ମୁଁ ଯାହା ଖୋଜୁଛି, ତାହା ପାଇଲେ ଏ ମନ ଆହୁରି କ'ଣ ଖୋଜିବାକୁ ଧାଇଁବ । ତେଣୁ, ଖୋଜିବାର ଅନ୍ତ ହେବନାହିଁ କି ଏ ଅସନ୍ତୋଷର ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତ ହେବନାହିଁ,

ଯଦି ମୁଁ ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ ହୋଇଥା'ନ୍ତି, ତେବେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପାଇଲେ ଅବା ଏ ମନ ବୁଝି-ଯାଆନ୍ତା । ଯଦି ମୁଁ ଶିବଭକ୍ତ ହୋଇଥା'ନ୍ତି, ଶିବମନ୍ଦିର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ହୁଏତ ମୋ'ର ସବୁ ଗୃହିଦା ଓ ସବୁ ଖୋଜିବା ଅଣ୍ଟା ହୋଇଯାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ, ଜୀବନର ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିବା ମଣିଷର ସନ୍ତୋଷ କାହିଁ ? ଜୀବନ ହେଉଚି ଅନନ୍ତ, ଭଲ ପାଇବାର ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ମଧ୍ୟ ଅନନ୍ତ । ତେଣୁ କେଉଁଠି ଯେ ମୋ'ର ଏହି ମନଟା ବୁଝିବନାହିଁ ବା ଅଣ୍ଟା ହୋଇ ଯିବନାହିଁ, ଆପଣା ବିଷୟରେ ମୋତେ ଏହି ସତ୍ୟଟି ସ୍ୱୀକାର କରିନେବାକୁ ହେବ । ଏହି ସତ୍ୟର ଆଧାର ଉପରେ ହିଁ ଆପଣାର ଅସନ୍ତୋଷ ଗୁଡ଼ିକର କଳନା କରିବାକୁ ହେବ । ଏହି ଅସନ୍ତୋଷ ମଧ୍ୟରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପରି ହୋଇ ରହିଥିବା ଆକାଙ୍‌କ୍ଷାକୁ ହିଁ ମୋତେ ଚିହ୍ନି ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତାହା ନହୋଇ ପାରିଲେ ଆପଣାର ଆଖି ଆଗରେ ଆପଣାର ଜୀବନ ବିନ୍ଦୁଟି ବଡ଼ ଚହଲି ଚହଲି ଯାଉଥିବ, ମୋତେ କାତର କରି ପକାଉଥିବ । ମୋ'ର ଖିଅଗୁଡ଼ାକୁ ଛିଡ଼ାଇ ପକାଉଥିବ । ମୋତେ କନ୍ଦାଇ ମାରୁଥିବ, ମୋତେ ନଗ୍ନଣ କରି ଦେଉଥିବ ।

୨୭ । ୪ । ୭୭

କେଉଁଠି ଯେତେ କାମ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଠି କୌଣସି କାମ ହେଉଚି ବୋଲି ଲାଗେନାହିଁ, ପୁଣି ଆଉ କେଉଁଠି ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସିକରି ମଧ୍ୟ କେତେ କାମ ହୋଇଯାଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଇଞ୍ଜିନ୍ ପାଖରେ ବସି ତା'ର ଗର୍ଭ ଭରାଇବା ପାଇଁ ନିଜକୁ ଦିନଯାକ କୋଇଲା ବାଛୁଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ଇଞ୍ଜିନ୍ କେମିତି ଚାଲିବ, କେଉଁ ବାଟରେ ଚାଲିବ ଓ କେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଧ୍ୟେୟ ରଖି ଚାଲିବ, ସେ ବିଷୟରେ କିଛି ଭାବିବାକୁ ନିଜର କୌଣସି ଅଧିକାର ଥିବାପରି ମନେ ହୁଏନାହିଁ । ମଜୁରି ପାଉଥିବା ମନ କେବଳ ମଜଦୁର୍ ପରି କାମ କରିଯାଏ । ମୋ'ର ଏହି କାମଦ୍ୱାରା ମୁଁ କେଉଁଠି କେତେଦୂର ମଣିଷର ସନ୍ନିକଟ ହେଉଚି କି ନାହିଁ, ଏହାଦ୍ୱାରା ମୋ'ଭିତରେ ରହିଥିବା ମଣିଷଟିର ଦ୍ୱାର ଖୋଲିବା ଲାଗି ବା ଡ଼ୋର ବନ୍ଧାହେବା ଲାଗି କିଛି ହେଉଚି କି ନାହିଁ, ସେକଥା ବିଚାରିକରିବାକୁ ବି ବେଳ ନ ଥାଏ । ତେଣୁ ବାହାରେ ବେଶ୍ ଧାଆଁ ଧପଡ଼ ଚାଲିଥାଏ, ବେଶ୍ ବୋଲି ମାନିବା ହେଉଥାଏ, ରୁଟିନ୍‌ଟା ଅନୁସାରେ ବେଶ୍ ଗାଡ଼ୀ ଚାଲିଥାଏ, ବରଷ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ, ପୁଣି ବରଷ ସରେ; ମାତ୍ର କେଉଁଠି କିଛି ପ୍ରକୃତରେ ଚାଲିଥିବା ପରି ଲାଗେନାହିଁ । ଆପଣାର ଶ୍ରମ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦ୍ୱାରା ସଂସାରରେ କୋଉଠି କିଛି ଚାଲୁଥିଲା ପରି ମନେ ହୁଏନାହିଁ । ଆପଣା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ କୋଉଠି କିଛିର ବିକାଶ ହେଉଥିଲା ପରି ଲାଗେନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକର ମନ ଭିତରେ ଯଦି ଏହିପରି ଏକ ଭାବନା ଆସି ପଶିବାକୁ

ଆରମ୍ଭ କରେ, ତେବେ ତା'ଠାରୁ ବଳି ଆଉ ବଡ଼ ପ୍ରମାଦ ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ କହିବି । ଶିକ୍ଷକର କାମ ହେଉଛି ଆପଣା ଭିତରର ମଣିଷଟାକୁ ନେଇ ଅପେକ୍ଷମାଣ ଆଉ କେତେଜଣ ମଣିଷଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପାରିବା । **Education is man in the service of man;**—ତେଣୁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମେସିନ୍ ହେବା ବା ମେସିନ୍ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଆଦୌ ପୋଷାଏନାହିଁ । ଏଠି ଖାଲି ଗତାନୁଗତିକ ରୁଟିନ୍ ଅନୁସାରେ ସବୁ କାମ ହେଲେ କାମ ଚଳେନାହିଁ; ଏଠି ଦୁଆର ଖୋଲିବାକୁ ହୁଏ, ମଣିଷ ପରି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହୁଏ ।

୨୮ । ୪ । ୭୭

କାଲି ଯେଉଁଠି ଜୋତା ମରାମତି କରିଥିଲି, ସେଠି ଦୋକାନୀ ମୋ'ର **Knapsack**କୁ ଦେଖି ଆଗ୍ରହରେ ଗୁଡ଼ିଏ କଥା ପକାଇ ବସିଲା । କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ତାକୁ ମୁଁ କହିଲି ଯେ, ଅନେକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶରେ କୁଲି ନାହାନ୍ତି, ଓ ସେଥିଲାଗି ସାଧାରଣତଃ ଆପଣାର ଜିନିଷସବୁ ଆପଣାକୁ ହିଁ ବୋହିକରି ଯିବାକୁ ହୁଏ । ଦୋକାନୀଭାଇ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲାପରି ଦୁଇ ଆଖି ଟେକି ମୋ' ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲା । ମୁଁ କହିଲି, ଯୋଉ ଦେଶରେ ଦଳେ ବାବୁ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି, ସେହି ଦେଶରେ ଆଉଦଳେ କୁଲି ହେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି । ବାବୁମାନେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଲାଜରେ ଗଢ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ସେଥିଲାଗି କୁଲିମାନେ ଗଡ଼କଡ଼ା ଗହେ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି । ତେଣୁ, ଯେଉଁ ଦେଶରେ ସମସ୍ତେ ଖୁସୀ ହୋଇ କୁଲି ହୋଇ ପାରୁଛନ୍ତି, ସେଦେଶରେ ସମସ୍ତେ ବାବୁ ବି ହୋଇ ପାରୁଛନ୍ତି । ଦୋକାନୀ ନିଜେ ମୋଚି. ଆଉ ଦୁଇ ବା ତିନିଜଣ ସାଥୀ କାରିଗରଙ୍କୁ ନେଇ ଅଧବଖରାଏ ଏକ ନୁଆଁଣିଆ ଘର ଭିତରେ ବସି ଜୋତା ମରାମତି କରେ । ଆପଣାର ମେହନତ ବଳରେ ସେ ଆପଣାର କର୍ମଗତ ଜୀବନରେ ରାସ୍ତାକଡ଼ରୁ ଘର ଭିତରକୁ ଉଠିପାରିଛି ସତ, ମାତ୍ର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ବାବୁ ହୋଇନାହିଁ । ହୁଏତ ଦିନକୁ ବାରଘଣ୍ଟା ସିଏ ବି ଖଟୁଛି । ମୋ' କଥା ଶୁଣି ତା' ଭିତରର କାରିଗର ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଆଖିରେ ମୋ' ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲା । ଯୋଉ ଦେଶରେ କୁଲି ହେବାଲାଗି ମଣିଷକୁ ଲାଜ ମାଡ଼ୁନାହିଁ, ସେଦେଶରେ କାରିଗରକୁ ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ ତା'ର ସମ୍ମାନ ମିଳୁଥିବ । ଆମ ଦେଶରେ ତାହା ହୋଇନାହିଁ । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଆମେ ସେଦିଗରେ ହୁଏତ ହାତେ ବି ଆଗେଇ ପାରିନାହୁଁ । ସେଥିଲାଗି ଆମ ଦେଶର କାରିଗର ଆପଣାକୁ ଗଧ ବୋଲି ମନେକରୁଛି, ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କାମ କରୁଛି ଓ ବାବୁମାନଙ୍କୁ ଈର୍ଷା କରୁଛି ।

୨୯ । ୪ । ୭୭

ପଶ୍ଚିମ ସଭ୍ୟତାର ଆଧୁନିକତମ ଚକଚକ ବିଷୟରେ ଆମେ ଏ ଦେଶରେ କେତେ ଖବର ବା ନେଉଛୁ । ସେଠି କେଉଁ ଦିନ କେଉଁ ଫେଶନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ବା ମଉଳିଗଲା, ସିଧା ନ ପାହୁଣୁ ନାନା ମାଧ୍ୟମରେ ତାହା ଆସି ଆମ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଉଛି । ତାହାର ଅନୁକରଣ କରି ଆମେ ସଭ୍ୟତା ସହିତ ତାଳ ମିଳାଇ ଚାଲିଛୁ ବୋଲି ବେଶ୍ ଅନୁଭବ କରୁଛୁ । ଆମ ନିଜ ଘରର ଆବଶ୍ୟକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ସବୁର କୌଣସି ମହତ୍ତ୍ୱ ଅଛି କି ନାହିଁ, ସେକଥା ବିଚାର କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆମର ତର ସହୁନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଯେଉଁସବୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାକୁ ପାହାଚରୁ ପାହାଚ କରି ତିଆରି କରିଆସିଛି, ସେସବୁ ଆଡକୁ ଆମର ଆଖି ଯାଉନାହିଁ କିପରି ? ପଶ୍ଚିମ ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ ମାଲମାଲ କୁଲି ଦେଖିବାକୁ ମିଳନ୍ତିନାହିଁ, ଆପଣାର ଜୀବିକା ସକାଶେ ସେଠି ପ୍ରଧାନତଃ ନିଜର ଶ୍ରମ ଓ ଯୋଗ୍ୟତା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ପଡ଼େ ଓ ଆପଣା ମେହନତରେ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ କରୁଥିବା ମଣିଷକୁ ସମସ୍ତେ ସମ୍ମାନ ଦିଅନ୍ତି । ଏହିସବୁ ଗୁଣ ଆମ ଦେଶର ନୂଆ କଳେବର ଲାଗି ଆଜି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ, ତଥାପି ଆମେ ଏସବୁକୁ ଶିଖିବାରେ ମନ ବଳାଉନାହୁଁ କିପରି ? ଏହିସବୁ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଆମ ଦେଶର ଜନସାଧାରଣ ଅନବଗତ ରହିଚନ୍ତି କିପରି ? ପ୍ରଧାନତଃ ବାବୁମାନଙ୍କର ଜରିଆରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ଏଦେଶକୁ ଆସୁଛି ବୋଲି ଏପରି ହେଉଛି କି ? ବାବୁମାନେ ବାବୁଗିରି ଶିଖି ଆସୁଛନ୍ତି, ସାର ପଦାର୍ଥକୁ ସେଇଠି ଛାଡି ଆସୁଛନ୍ତି ।

୩୦ । ୪ । ୭୭

ପଶ୍ଚିମ ସଭ୍ୟତାକୁ ଯେ ଆମେ ପ୍ରଧାନତଃ ଆଳସ୍ୟ ବୋଲି ବା ବାବୁଗିରି ବୋଲି ଦେଖି ଆସୁଁଛୁ, ସେଥିଲାଗି ପଶ୍ଚିମ ସଭ୍ୟତାକୁ କଦାପି ଦାୟୀ କରାଯିବ ନାହିଁ । ଆମମାନଙ୍କୁ, ବିଶେଷତଃ ଆମ ଆଧୁନିକ ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ସର୍ବକ୍ଷେତ୍ରୀୟ ନେତୃତ୍ୱକୁ ହିଁ ଦାୟୀ କରାଯିବ । ପଶ୍ଚିମ ସଭ୍ୟତାର ସ୍ପର୍ଶ ଲାଗିବା ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ଆମର ସମାଜରେ ଏହି ବାବୁବର୍ଗ ରହିଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ କି ବାବୁ ହୋଇ ରହିବାକୁ ହିଁ ଆପଣାର ଈଶ୍ୱରଦତ୍ତ ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ଧରି ନେଉଥିଲେ, ଭୋଗ କରିବାକୁ ହିଁ ଆପଣାର ପୂର୍ବ କର୍ମଜନିତ ସୁପରିଣାମ ବୋଲି ମାନି ନେଉ-ଥିଲେ । ସେହିମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଶାସ୍ତ୍ର ଥିଲା, ଧନ ଥିଲା ଓ କ୍ଷମତା ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଆଳସ୍ୟ ଓ ବାବୁଗିରିକୁ ଭଗବଦ୍‌ବିଧାନର ଏକ ଅନୁସିଦ୍ଧାନ୍ତ ରୂପେ ମାନି ନେଉଥିଲେ । ସେହି ବାବୁମାନେ ହିଁ ପ୍ରଥମେ ଇଉରୋପ

ଗଲେ, ଏହି ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ସେହିମାନେ ପ୍ରଥମେ ପଶ୍ଚିମ ସଂସ୍କୃତି ଓ ଶାସନର ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଲେ । ସେମାନଙ୍କର World-Image (ମେଦିନୀଧାରଣା) ଯେଉଁ ସ୍ତରର ଥିଲା, ସେମାନେ ଏହି ସଂସ୍ପର୍ଶର ବଜାରରୁ ଠିକ୍ ସେହି ପ୍ରକାରର ସଉଦା ହିଁ କଲେ । ଏ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷା କେଉଁଦିନ ସାର୍ବଜନୀନ ହେଲା ଯେ, ଏହି ବ୍ୟାଧିତ ବିକାଶ ପ୍ରବାହରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟି ଥାଆନ୍ତା ?

୧ । ୫ । ୬୭

ଏ ପାଖରେ ଗାନ୍ଧୀ-ଶତବାର୍ଷିକୀ ସକାଶେ ସଜବାଜ ଲାଗିଛି, ତେଣେ ସମାନ ଗମ୍ଭୀର ଓ ନିଷ୍ଠାପର ମନରେ ଏ ଦେଶରେ ପରମାଣୁ ବୋମା ତିଆରି କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସ୍ତୁତିମାନ ଚାଲିଛି । ଭାରତ ସରକାର ଏକଥା କରୁଚନ୍ତି, ଶିକ୍ଷିତ ଅଥଚ ସଙ୍କୁଚିତ ହୃଦୟ ମଣିଷମାନେ ମଧ୍ୟ ଏପରି କରୁଚନ୍ତି । ମୁଁ ଭାବୁଚି, ଏପରି ଲୋକଙ୍କ ସକାଶେ ବା ଏପରି ଏକ ସରକାର ସକାଶେ ବୋମା ତିଆରି କରିବାରେ ଟଙ୍କା ଉଡ଼ାଇବା ଯେତିକି ଅବି-ବେକତାର କଥା ହେବ, ଗାନ୍ଧୀ ଶତବାର୍ଷିକୀରେ ଟଙ୍କା ଉଡ଼ାଇବା ମଧ୍ୟ ସେତିକି ଅବିବେକତାର କଥା ହେବ । କାରଣ, ମୂଳତଃ ଆମେ ବୋମା ତିଆରି କରିବାର ଭୟାବହ implications ବୁଝୁନାହୁଁ ବା ଏଣେ ଗାନ୍ଧୀମାର୍ଗ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଖାଇବାର ଭୟାବହ ଦାୟିତ୍ୱଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝିନାହୁଁ । ସଂସାରରେ ଆଧୁନିକ ଓ ବାସ୍ତବବାଦୀ ରାଜନୀତି ନାମରେ ନାନା ଦେଶରେ ଆଜି ଯେଉଁ ହାଉଆ ବହୁଚି, ସେହି ହାଉଆରେ ପଡ଼ି ଆମେ ଯେମିତି ବୋମା ତିଆରି କରିବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ବିଚାରୁଚୁ, ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ପୂଜାନୁଷ୍ଠାନ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ହୁଏତ ସେହିପରି ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ବିଚାରୁଚୁ । ପୂଜାର ଯୋଗ୍ୟ ଯେ ହେବାକୁ ହୁଏ, ଅଯୋଗ୍ୟ ପୂଜାକୁ ଯେ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ନିର୍ବୋଧତା ବା କପଟତା ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ, ଏକଥା ଆମେ ବୁଝି ବି ପାରୁନାହୁଁ । ଗାନ୍ଧୀର ଶତବାର୍ଷିକୀ ଲାଗି ସଜ ହେବାଦ୍ୱାରା ଆମେ ଆମର ଅସଲ ଇଚ୍ଛା ଶାନ୍ତିଲାଗି ରହିଚି ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଉଚୁ ଓ ବାସ୍ତବ ପରିସ୍ଥିତି ଦ୍ୱାରା ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ବୋମାବାଟରେ ଯିବାର ଭୟାବହତା ବୁଝୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ବାଧ୍ୟହୋଇ ବୋମା ତିଆରି କରିବାକୁ ବିଚାରୁଚୁ, ଆମ ଭିତରୁ ଏପରି ଯିଏ ଯୁକ୍ତି କରୁଚି, ସେ କେବଳ ନିଜଠାରୁ ନିଜକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି, କାଳର ବିବେକଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଦଉଡ଼ି ପଳାଇବା ସକାଶେ ହିଁ ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହେଉଚି ।

୨ । ୫ । ୬୭

ଅଗାଧୁଆ ଏହି ଖାତା ପାଖରେ ବସି ଲେଖିବାକୁ ଆସିଲାବେଳେ ସତେ ଯେପରି କେଉଁଠି କ'ଣ ଛାଡ଼ି ଆସିଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ଆଜି ଦିନର ତୀର୍ଥଟିକୁ

ମୁଁ ଯେପରି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଆସିନାହିଁ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ମନେହୁଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ନାନ କରି ଆପଣାର ପ୍ରାତ୍ୟହିକ ଜୀବନପଥରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବାର ଆଗ୍ରହଟି ମୁଁ ଅନେକଦିନ ହେଲା ମାନି ଆସିଛି । ସକାଳେ ସ୍ନାନ କରିବା ଦ୍ୱାରା କୋଉ ପୁଣ୍ୟର ଲାଭ ମିଳିବ ବୋଲି ନୁହେଁ, ବଡ଼ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ମୁଁ ଏହି ଆଗ୍ରହଟି ମାନିଆସିଛି । ଏହାଦ୍ୱାରା କେଉଁ ଦେବତାର ଚିତ୍ତ କେତେଦୂର ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଛି ବା ନହୋଇଛି, ସେକଥା ମୁଁ ଜାଣେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନର ଅଳି ଓ ଅଭିଳାଷମୟ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋ'ର ଆପଣା ଚିତ୍ତ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଛି । ପୁଣି, ଆପଣା ଚିତ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲେ ସଂସାରଟା ମଧ୍ୟ ପ୍ରସନ୍ନ ଲାଗିବା ଅଧିକତର ସହଜ ହୋଇଯାଏ । ମଣିଷ ପ୍ରସନ୍ନ ଲାଗେ, ଆପଣା ପାଖରେ ଆପଣାକୁ ବନ୍ଧୁଟି ପରି ମନେହୁଏ, ଦୃଷ୍ଟିର ଭାଗବତ ତରାଜୁରେ ମୁଁ ପାପ ଅପେକ୍ଷା ପୁଣ୍ୟକୁ, ସଂଶୟ ଅପେକ୍ଷା ବିଶ୍ୱାସକୁ, ଅବିଶ୍ୱାସ ଅପେକ୍ଷା ବିଶ୍ୱାସକୁ ଓ ଆତ୍ମଯାତ୍ରା କରିବା ଅପେକ୍ଷା ସମର୍ପଣ କରିବାକୁ ହିଁ ଅଧିକ ଭାରି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ପୁଣି, ଆଖି ଏହିପରି ଦେଖୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଆକାଶ, ଏହି ଆଲୁଅ, ଏହି ପବନ ଓ ଏହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମୟୀ ପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟ ଭଲ ନଲାଗିବା ଲାଗି ଆଉ କୌଣସି କାରଣ ରହେନାହିଁ । ଏହି ସବୁଗୁଡ଼ିକ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ମିଶାଇ ମୋ'ର ସକାଳଟି ବଡ଼ ମଧୁର ହୋଇଉଠେ । ଜୀବନ ଓ ଜଗତ ଭାରି ଭଲ ଲାଗନ୍ତି ।

୩ । ୫ ୭୭

ଆପଣାର ସଂସ୍କୃତି ଭିତରକୁ ଦୀକ୍ଷିତ କରାଇ ଆଣିବା ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟ, ଆପଣା ସଂସ୍କୃତିର ସୀମାଯୁକ୍ତ ବୃତ୍ତ ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ଯାଇ ପାରିବାଲାଗି ବୃହତ୍ତର ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଓ ବୃହତ୍ତର ଅନୁରକ୍ତିମାନ ଦେଇପାରିବା ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । **To initiate into culture and to initiate out of culture;**—ଆମ ଆପଣା ସଂସ୍କୃତି ଭିତରେ ଆମର ଚେର ରହିଥିବା ଅବଶ୍ୟ ଦରକାର । ଯେକୌଣସି ସୁସ୍ଥ ଓ ଜୀବନଦାୟୀ ଶିକ୍ଷା ଲାଗି ଏହା ହେଉଛି ସର୍ବପ୍ରଥମ କାର୍ଯ୍ୟ । ମାତ୍ର, କେବଳ ଆପଣା ସଂସ୍କୃତିର ସୀମାଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ମୋହିବନ୍ଦି ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଲେ ବି ଆମର ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବନାହିଁ, ତେଣୁ ସୁସ୍ଥ ହେବନାହିଁ । ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ଭିତରେ ମହାନ୍ ସମ୍ଭାବନାମାନ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଯେକୌଣସି ଆରାଧକକୁ ସାଧାରଣତଃ ମୂର୍ତ୍ତିର ଆରାଧନାରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ମାତ୍ର ମୂର୍ତ୍ତି ଭିତରେ ଲାଖି ରହିଲେ ଜୀବନର ଆରାଧନାଭାଗ କମିଯାଏ, ପୌତ୍ତଳିକତାର ଭାଗ ବଢ଼ିଯାଏ । କେବଳ 'ନିଜର ସାଂସ୍କୃତିକ pattern ଭିତରେ

ପଡ଼ିରହିଲେ ମଣିଷ ତୁଚ୍ଛା ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ାକର ସ୍ତରରେ ଲାଗି ରହେ । ଏହି ସଂସ୍କାରର ସ୍ତରରୁ ସଂସ୍କୃତିର ସ୍ତରକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରିନେବା ହେଉଛି ଶିକ୍ଷାର ଅସଲ ଦାୟିତ୍ୱ । ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାର ଦୁହାଇ ଦେଇ ଗରମ ବକ୍ତୃତାମାନ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ବେଳେ ଆମକୁ ଏ ବିଷୟରେ ଅବଶ୍ୟ ସତର୍କ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କେବଳ ଆମ ଜାତୀୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ-ଗୁଡ଼ିକର ପୂର୍ତ୍ତି ଲାଗି ଶିକ୍ଷାକୁ ମଣ କରି ରଖିଲେ ଅଶିକ୍ଷା ହିଁ ଆମର ମୁଣ୍ଡ ଖାଇ ବସିବ, ଆମକୁ ବଣା କରିଦେବ ।

୪ । ୫ । ୭୭

ଆମେ ଶିକ୍ଷା ଜରିଆରେ ଯଦି ଆମ ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ାକୁ ବି ଠିକ୍ ଭାବରେ ଦେଇ ପାରୁଥା'ନ୍ତୁ, ତେବେ ତାହାର ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ମନରେ ସଂସ୍କୃତି ଲାଗି ମଧ୍ୟ ବାଟ ଫିଟାଇ ପାରୁଥାନ୍ତୁ, ସଂସ୍କୃତିର ବାସନା ଉଦ୍ରେକ କରି ପାରୁଥା'ନ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ ସଂସ୍କାର କହିଲେ ଅନେକ ସମୟରେ ଆମେ କେତେଟା ଅନନୁଭୂତ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଆଳସ୍ୟସୂତ୍ରକୁ ହିଁ ବୁଝିଥାଉ । ଅନୁଭୂତ ହୋଇନଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ବିଶ୍ୱାସକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି ହିଁ କହିବା । ଆମ ଭିତରେ ଏଇଟା ପ୍ରାୟ ଅଫିମ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ ଓ ଆମ ଭିତରେ ସଂସ୍କୃତିର ବାସନାକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିବାର ସମ୍ଭାବନାକୁ ମଧ୍ୟ ଏହା ଅବରୁଦ୍ଧ କରି ରଖିଥାଏ । ଆମ ନିଜ ସଂସ୍କାରକୁ ସଂସ୍କୃତି-ଅନ୍ୱେଷଣର ସାଧନରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ, ଆମେ ସେଗୁଡ଼ାକୁ ଗୋଟାଏ ଜଳାଶୟରୂପେ ପରିଣତ କରିଦେଉ ଓ ସେହି ଜଳାଶୟର ପଙ୍କ ଭିତରେ ପଡ଼ି ରହିବାକୁ ହିଁ ଶିକ୍ଷା ପାଉ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତେଜନା ବଢ଼େ, ଉଗ୍ରତା ବଢ଼େ; ମାତ୍ର ସଂସ୍କୃତିର କାଣିଚାଏ ହିଁ ବଢ଼େନାହିଁ, ଆମ ଭିତରର ମଣିଷ ବାରିତ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ଏବଂ, ଏପରି ହେଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର ଶିକ୍ଷିତ ହୋଇ ପାରିବା ମଧ୍ୟ ବାରିତ ହୋଇରହେ, ଆମର ଦ୍ୱାର ଖୋଲିବା ମଧ୍ୟ ଅଟକି ରହେ । ହଁ, ଜ୍ୱର ବଢ଼େ, ଦ୍ୱେଷଶକ୍ତି ବଢ଼େ, ହିଂସ୍ରତା ମଧ୍ୟ ବଢ଼େ । ମାତ୍ର ଜୀବନ ସହିତ ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ମିଳନସୂତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଛିଡ଼ିଛିଡ଼ି ଯାଏ ।

୧ । ୮ । ୭୭

ସଂସାରରେ ଆମେ ଏତେ କୋଳାହଳର କାରଣ କାହିଁକି ହେବା, ସଂସାରରେ ଆମେ ଏପରି କୋଳାହଳ ବା କାହିଁକି କରିବା ? ପିଲାକୁ ଭୋକ କଲେ ପିଲା ଖାଇବାକୁ ମାଗେ, ମାତ୍ର କ୍ଷୁଧା ମେଣ୍ଟିବା ବିଷୟରେ ଅନ୍ୟ-ମାନଙ୍କ ଉପରେ ତା'ର ବିଶ୍ୱାସ ନରହିଲେ ସେ ରଡ଼ି ଛାଡ଼େ । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର କ୍ଷୁଧା ଅଛି, କ୍ଷୁଧା ରହିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ କେଉଁ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇ ବସିଥିବାରୁ

ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏପରି ରଡ଼ି ଛାଡ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଉଛୁ ? ହୁଏତ କୁହାଯିବ ଯେ, ଆମେ ପରସ୍ପର ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇ ବସିଛୁ । ମୁଁ କହିବି, ଆମେ ଆପଣା ଉପରେ ହିଁ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇ ବସିଛୁ । ସେଇଥିଲାଗି ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅବିଶ୍ୱାସଭାଜନ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାର ଉତ୍ତେଜନାରେ ଆମେ କୋଲାହଳ ଉପରେ ହିଁ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛୁ । ମାତ୍ର ଏଥିରେ କାହାର ପେଟ ପୂରୁଛି ? କୋଲାହଳଟା ହିଁ ସାର ହେଉଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶଟା ସାରା ଆମେ ସମସ୍ତେ କୋଲାହଳ ଉପରେ ହିଁ କ୍ରମେ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଶିଖିଛୁ । ମଣିଷଦ୍ୱାରା ଯେ କିଛି ହେବ, ମଣିଷ ଭିତରର ମଣିଷପଣିଆକୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ଯେ ଆମେ ଆମର ସମ୍ବନ୍ଧଗତ ନାନା ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣି ପାରିବା, ଏହି ବିଶ୍ୱାସ କ୍ରମେ ପୁରୁଣା ହୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି । ଏହିପରି ଏକ ବିଶ୍ୱାସ ସହିତ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ବାହାରୁ ଓ ଭିତରୁ ଯେତିକି ନିର୍ଭର ପାଇବା ଉଚିତ, ହୁଏତ ଆମେ ସେତିକି ନିର୍ଭର ମଧ୍ୟ ହରାଇ ବସିଥିବାର ଅନୁଭବ କଲୁଣି, ଏହି ନିର୍ଭରକୁ ଆମେ କିପରି ଫେରି ପାଇବା ? କୌଣସି ଦାର୍ଶନିକ ବାଦର ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ ଏହା ହେବନାହିଁ, କୌଣସି ରାଜନୀତିକ ଖୁଆଡ଼ରେ ଭର୍ତ୍ତି ହେଲେ ହୁଏତ ସାନ୍ତ୍ୱନା ମିଳିବ, ଉତ୍ତେଜନା ମିଳିବ, ମାତ୍ର ନିର୍ଭର ମିଳିବନାହିଁ । କୌଣସି ଧର୍ମର ଡାଳରେ ବାଦୁଡ଼ି ପରି ଲାଖି ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଭାବ କଦାପି ଯିବନାହିଁ ।

୨ । ୮ । ୭୭

ଆପଣାର ଘରଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ ମନ ଖୁସୀ ହେବାର ତ ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ମାତ୍ର ତଥାପି ମୁଁ ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଯାଉଛି, ତଥାପି ମୁଁ ମଣିଷପରି ବଞ୍ଚିଛି ଓ ମଣିଷ ପରି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି, ଏତିକିରେ ହିଁ ମୋ'ର ଖୁସୀ । ମୃତ୍ୟୁର ନିୟମ ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଉଥିବା ଏହି ସଂସାରରେ ଅମରତ୍ୱର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାକୁ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଦ୍ରଷ୍ଟାମାନେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ । ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ହିଁ ମୁଁ ମରଣଶୀଳ ସଂସାର୍‌ରେ ଅମରତ୍ୱ ଅନୁଭବ କରି ପାରିବି । ହୁଏତ ଏହାହିଁ ଏକମାତ୍ର ବାଟ ନୁହେଁ । ଆମେ ଯେଉଁ ବାଟରେ ଯିବା, ରାଜନୀତି ତ ଠିକ୍ ସେହି ଅନୁସାରେ ହିଁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେବ । ରାଜନୀତି ଯେ ବାଟ ନୁହେଁ, ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବରଷର ଜାତୀୟ ନେତୃତ୍ୱ ଅନ୍ତତଃ ସେତିକି ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଇଛି । ରାଜନୀତିକୁ ସକଳ ସିଦ୍ଧିର ଧର୍ମ ବୋଲି ଧରିନେଇ ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ସମସ୍ତେ ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଜନୀତିକୁ ଆଣି ହିଁ ପୂରାଇଚନ୍ତି । ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ମଣିଷର ଉଦୟ ତ ଅବରୁଦ୍ଧ ରହିଯାଇଛି, ଏଣେ ରାଜନୀତି ମଧ୍ୟ ଦୂଷିତ ଓ କଳୁଷିତ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ଘରପାଖକୁ ଅନାଇଲେ ଅନେକ ସମୟରେ ନିରାଶ ହେବା ଛଡ଼ା ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବାଟ ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଆପଣାର କାମଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଭୟରେ କରିଯିବା

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ସବୁ ନିରାଶା ଭିତରେ ତଥାପି ହୃଦୟ ଭିତରେ ଯେପରି କେଉଁ ଆଶାବାଦୀ ଶିଶୁଟିଏ ହୋଇ ଜନ୍ମଲାଭ କରୁଚି, ଆଗକୁ ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେଉଚି ।

୩ । ୮ । ୭୭

କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଯାହା କରୁଥିଲେ, ଏ ଅଣକଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ତ ପ୍ରାୟ ତାହାହିଁ କରୁଚନ୍ତି । ଗତ କେତେବର୍ଷ ହେଲା ଯେଉଁ ସଂସ୍କାରହୀନ ଓ ଦାୟିତ୍ୱ-ଶୂନ୍ୟ ପରମ୍ପରା ଆମ ଦେଶର ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଆଚରଣରେ ରହି ଆସିଥିଲା, ଏବେ ଅଣକଂଗ୍ରେସ ଅମଳରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ସେହି ପରମ୍ପରାଟି ହିଁ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ରହିଚି । ତେବେ ବଦଳିଲା କିଏ, ବଦଳାଇଲା ବା କିଏ ? କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀଏ ଖୁବ୍ ବେଶୀ କଥା କହୁଥିଲେ, ଏ ଅଣକଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ କମ୍ କଥା କହୁଚନ୍ତି ବୋଲି କିଏ କହିପାରିବ ? କଂଗ୍ରେସୀ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଗସ୍ତ କରିବା ନାମରେ ପ୍ରଦେଶଟା ସାରା ଘେରି ବୁଲୁଥିଲେ । ଅଣକଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ବି ଏଥିରେ ଆପଣାକୁ କମ୍ ଧୁରନ୍ଧର ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରୁନାହାନ୍ତି । କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଯେତେ ପ୍ରକାରର ବା ଯେତେ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ହେଉ ପଛକେ, ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ସଭାରେ ଅତିଥି ହୋଇ ଫୁଲମାଳ ପିନ୍ଧିବାରେ ଭାରି ସରାଗ ମଣୁଥିଲେ ଓ ତାହାକୁ ହିଁ ସ୍ୱୀକୃତିର ଦଣ୍ଡରେ ଆପଣାଲାଗି ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପ୍ରମୋଶନ୍ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିଲେ । ଏ ଅଣକଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ବି ସେମିତି ସଭାକୁ ସଭା ଦଉଡ଼ୁଚନ୍ତି, ମାଳ ଉପରେ ମାଳ ପିନ୍ଧୁଚନ୍ତି । ସାମ୍ୟବାଦର କଥା କଂଗ୍ରେସବାଲା କହୁଥିଲେ, ଅଣକଂଗ୍ରେସବାଲା ବି କହୁଚନ୍ତି । ତେବେ ଫରକ କେଉଁଠି କ'ଣ ହେଲା ? ଦଳ ଲାଗି ଫରକ ହେଲା; ଦଳେ ଗଲେ, ଦଳେ ଆସିଲେ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରଜାଲାଗି ବା ଏ ଦେଶଲାଗି କେଉଁଠି ଫରକ ହେଲା ?

୪ । ୮ । ୭୭

ଦେଶଟାଯାକ ଆଜି ରାଜନୀତିର ଖେଳ ଚାଲିଚି । ଏହାକୁ ରାଜନୀତିର ଖେଳ ନକହି ଖଳନୀତିର ଖେଳ ବୋଲି ବି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏହି ଖଳନୀତି ହିଁ ସଫଳତା ଲାଗି ସର୍ବପ୍ରଧାନ ସାଧନରୂପେ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ ସାରିଲାଣି । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଯେପରି ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ଖଳ ପ୍ରବୃତ୍ତିଟା ଉପରେ ହିଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଶିଖିଲେଣି । ତେଣୁ ସାରା ସଂସାରଟା ଯେ ପ୍ରଧାନତଃ ଖଳପ୍ରବୃତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଚାଲିଚି, ଏପରି ଏକ ମାରାତ୍ମକ ବିଶ୍ୱାସକୁ ଜାଗତିକ ଜୀବନର ଧର୍ମ ବୋଲି ମାନିବା ଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି କଷ୍ଟ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁନାହିଁ, ବିବେକର କୌଣସି ଦଂଶନ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁନାହିଁ । ଏପରି ଯାଇ ଯାଇ ଆମେ କେଉଁଠାଏ ଯିବୁ ? ଯେ କୌଣସି କାରଣରୁ ହେଉ ପଛକେ, ମୁଁ କୌଣସି ସର୍ବନାଶ ବା ଖଣ୍ଡପ୍ରଳୟ

ଉପରେ ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ, ମୁଁ ଆଶଙ୍କିତ ହୋଇ କେବଳ ଏତିକି ପଚାରୁଚି : ଏ ନିଦ କେବେ ଭାଙ୍ଗିବ ? କେବେ ଏ ଦେଶରେ ନୂତନ ବିଶ୍ୱାସ, ନୂତନ ନେତୃତ୍ୱ ଓ ଜୀବନଧର୍ମର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ ପାରିବ ?

୫ । ୮ । ୭୭

କୋଡ଼ିଏ ବରଷ ତଳର ଡାଏରିବହିକୁ ବସି ଉତାରିଲା ବେଳେ ମୁଁ ସତେ-ଅବା ଆପଣାର ଅନ୍ତରଙ୍ଗତମ ସଖାକୁ ହିଁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାରେ ଲାଗିଚି । ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲେ କୁଆଡ଼େ ପିଲାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗେନାହିଁ, ବଡ଼ ହୋଇଗଲେ କୁଆଡ଼େ ସାନମାନଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗେନାହିଁ । ମାଷ୍ଟର ହୋଇଗଲେ କୁଆଡ଼େ ଅଳ୍ପବୁଦ୍ଧି ଓ ନିର୍ବୋଧ ହୃଦୟ ଗୁରୁମାନଙ୍କୁ ବି ଭଲ ଲାଗେନାହିଁ । ଅଭିଜ୍ଞତା ଅନେକ ହୋଇଗଲେ କୁଆଡ଼େ ଜୀବନର ମହାପ୍ରାନ୍ତରରେ ନୂଆ ହୋଇ ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରୁଥିବା ଅର୍ବାଚୀନମାନଙ୍କୁ ଠିକ୍ ନୂଆ ଡାହାଣୀ ପରି ଲାଗେ । କିନ୍ତୁ ଆପଣା ପାଖରେ ଆପଣାକୁ ମୋତେ ପରମସଖା ପରି ଲାଗୁଚି । ନିର୍ବୋଧତା ସେତେବେଳେ ଥିଲା, ନିର୍ବୋଧତା ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ଅଛି । ସେତେବେଳେ ବି ଏଇ ମନ, ଏହି ହୃଦୟ ଓ ତା'ର ବାସନାଗୁଡ଼ାକ କେତେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଓ ଅସମ୍ଭାବ୍ୟର ଜନନୀ ହେବାଲାଗି କେଡ଼େ ଆକୁଳ ଉତ୍ସାହରେ ଧାଉଁଥିଲା । ଆଜି ସେହି ଧାଇଁବା କୌଣସି ଗୁଣରେ କମି ଯାଇନାହିଁ ବା ଜନନୀ ହେବାର ବାସନା ଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଦବି ଯାଇନାହିଁ । ଆପଣା ପଥରେ ଯିବାଲାଗି ମୋତେ ସେତେବେଳେ ଲାଜ ଲାଗୁନଥିଲା, ଏବେ ମଧ୍ୟ ଲାଜ ଲାଗୁନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଯେମିତି ଏହି ଦୁଇ ଆଖିର ଭିତରେ ଛପି ରହିଥିବା ପରମ ଶିଶୁଟାକୁ ହିଁ ଜୀବନ-ଅନ୍ୱେଷଣର ଉତ୍ସବରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଭାଗଟା ମିଳୁଥିଲା, ଆଜି ବି ସେହିପରି ମିଳୁଚି । କୌଣସି ପ୍ରବୀଣ ତା'ର ସେହି ଭାଗକୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବା ଲାଗି କୌଣସି ଚତୁର ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ । ଅର୍ବାଚୀନକୁ ବହିଷ୍କୃତ କରିଦେଇ ପ୍ରବୀଣକୁ ଆସନରେ ନେଇ ବସାଇବା,—ଏଇଟା ମୋ' ଜୀବନରେ କଦାପି ଏକ ସଂସ୍କାର ହୋଇ ରହିନଥିଲା, ଆଜି ବି ନାହିଁ । ବରଂ ମୋ' ଭିତରର ସବୁ ତଥାକଥିତ ପ୍ରବୀଣକୁ ମୁଁ ଆପଣା ଭିତରର ଅର୍ବାଚୀନ ଜିଜ୍ଞାସୁର ଆଖିରେ ହିଁ ଜୀବନକୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ସର୍ବଦା ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସିଚି ।

୭ । ୮ । ୭୭

ମୋ'ର ଯୁକ୍ତି ଦରକାର ନାହିଁ । ମୋ'ର ଆଦର୍ଶବାଦ ଦରକାର ନାହିଁ, ମୋ'ର ଦେଶ ଦରକାର ନାହିଁ । ମୁଁ ଚାହେଁ, ସବୁ ମଣିଷର ପେଟ ପୂରୁ, ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା

ସବୁ ମଣିଷର ଆଖି ଫିଟୁ, ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ମୋ'ର ଯେତିକି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ଅଧିକାର ରହିଛି, ଅନ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ମଧ୍ୟ ସେତିକି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ଅଧିକାର ରହୁ । ଅର୍ଥାତ୍, ଜାତି, ଦେଶ ଓ ଆଦର୍ଶବାଦ ନାମରେ ଜଣେ ମଣିଷ ଆଉ ଜଣେ ମଣିଷକୁ ଖାଇଯିବାର ଅମାନୁଷିକତା ନ ଦେଖାଉ । ଆଗ ଏସବୁ ହେଉ, ତା'ପରେ ଜାତି ଗଢ଼ାହେଉ, ଦେଶ ଗଢ଼ାହେଉ; ମୁଁ ତ କହିବି, ଏହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦିଆଯାଇ ହିଁ ଜାତି ଓ ଦେଶ ଗଢ଼ାଯାଉ । ଏହାକୁ ହିଁ ମୁଁ ମୋ'ର ଜୀବନର ବାସ୍ତବ ଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବି । କେବଳ ଆପଣାର ପ୍ରୟୋଜନ ଅନୁସାରେ କାମ କରିବାକୁ ଓ ସେଥିଲାଗି ଆପଣାର ସକଳ ଅପକର୍ମକୁ ମାର୍ଜନା କରିଦେବାକୁ ଯିଏ ବାସ୍ତବବାଦ ବୋଲି କହୁଛି ଓ ସେହିପରି ବାସ୍ତବବାଦୀ ହେବାରେ ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଉଛି, ତା'ର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଠାରୁ ମୋ'ର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଏକାବେଳକେ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିବ । ପୁଣି, ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ମଣିଷକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ଆପଣାର ଆଦର୍ଶବାଦୀ କାମନାଗୁଡ଼ାକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିବ ବୋଲି ମଦ ପିଇ ବାହାରିଛି, ତା'ର ଆଖିରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କଦାପି ଜଗତ ଓ ଜୀବନକୁ ଦେଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବିନାହିଁ । ଆପଣାକୁ ଯଦି ମୁଁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଜଣେ ମଣିଷ ବୋଲି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖିବାକୁ ଚାହୁଥାଏ, ତେବେ ଆଗ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେହି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦେବା ହିଁ ମୋ'ର ସର୍ବପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେବ ।

୭ । ୮ । ୭୭

ଆମେ ହୁଏତ ମରିଯିବା, ଏମାନେ ମରିବେ ନାହିଁ । ଆମେ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବା, ଏମାନେ ଲୁପ୍ତ ହେବେନାହିଁ । ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ପରିସ୍ଥିତି ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଚାଲିଛୁ, ଜୀବନ କହିଲେ ପରିସ୍ଥିତିର ପୁତ୍ତଳି ହେବାକୁ ହିଁ ବୁଝାଉଛୁ, ଆମର ବିବେକ, ବିଚାର ଓ ଜୀବନନୀତି କେବଳ ପରିସ୍ଥିତିର ଅନୁକୂଳତା ଓ ପ୍ରତିକୂଳତା ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଚାଲିଛି, ଆମେ ନିଶ୍ଚୟ ମରିଯିବା । ମାତ୍ର ଯେଉଁମାନେ ଆପଣା ଜୀବନର ଏକାନ୍ତ ପଥରେ ବଡ଼ ସ୍ୱକୀୟ ଭାବରେ ଯାଇଛନ୍ତି, ପରିସ୍ଥିତିର ପ୍ରତିକୂଳତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଯେଉଁମାନେ ତଥାପି ଆପଣା ବିବେକ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ବାଟ ଚାଲିଛନ୍ତି, ସେଇମାନେ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ବଦଳାଇଛନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ବଞ୍ଚିରହିବେ । ସେମାନେ ସଂସାରକୁ ଭଲ ପାଇଛନ୍ତି, ତେଣୁ ସଂସାର ଭିତରୁ ଭୀତ ଭାବରେ ପଳାଇ ଯାଇନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ଜୀବନକୁ ଭଲ ପାଇଛନ୍ତି, ତେଣୁ ଜୀବନ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ଶିଖିଛନ୍ତି, ତେଣୁ ଜୀବନରେ ସେମାନେ ନୂତନ ଓ ସ୍ୱକୀୟ ପଥ ପାଇଛନ୍ତି । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନୂତନ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇଛନ୍ତି, ନୂତନ ଆଖି ଦେଇଛନ୍ତି । ସେମାନେ କଦାପି ମରିବେନାହିଁ । ଏହି ପୁରୁଣା ପୃଥିବୀ ଯିବ,

ନୂଆ ପୃଥିବୀ ଆସିବ । ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ପୁରୁଣା ପୃଥିବୀକୁ ଏକମାତ୍ର ଘର ବୋଲି ମାନି ଏହାରି ଭିତରେ ହିଁ ଲୁଚି ରହିଥିଲୁ, ଆମେ ବି ଯିବୁ । କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ବଞ୍ଚି ରହିବେ । ଏମାନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁଦିନ ନାହିଁ, କେବଳ ଜନ୍ମଦିନ ଅଛି । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁଦିବସ୍ ନାହିଁ, କେବଳ ଜନ୍ମଦିବସ ହିଁ ରହିଚି । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁଦିବସରେ ମୁଁ ଆଜି କେବଳ ଜନ୍ମଦିନର ପ୍ରେରଣା ପାଉଚି, କେବଳ ଜନ୍ମ ହେବାର ଅର୍ଥାତ୍ ନୂତନ ହେବାର ପ୍ରେରଣା ପାଉଚି । ନୂଆ ଆଖି ପାଇଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଚି ।

୮ । ୮ । ୭୭

କାଲି ଦିନରୁ ଠିକ୍ କରି ରଖିଥିଲି ଯେ, ରାତିରେ ରେଡ଼ିଓରୁ ଖୁବ୍ ରବୀନ୍ଦ୍ର-ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିବି । ରାତି ନହେଉଣୁ ଭୟଙ୍କର ବର୍ଷା ହେଲା ଓ ବିଜୁଳିଆଲୁଅ ବି ଆସିଲାନାହିଁ । ତେଣୁ ରେଡ଼ିଓ ବାଜିବାର ଆଉ ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ନଥିଲା । ତଥାପି ମୁଁ ନିଜପାଖରୁ ହିଁ ରବୀନ୍ଦ୍ରସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିଲି । ଅନ୍ଧାର ଘରଭିତରେ ଏକୁଟିଆ ବସି ଅନ୍ଧାରରେ କଳା ହୋଇ ରହିଥିବା ବାଡ଼ି ଓ ଆକାଶକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କରି ରବୀନ୍ଦ୍ରସଙ୍ଗୀତ ଗାଇ ଚାଲିଥାଏ । ମୁହିଁ ଗାଉଥାଏ, ପୁଣି ମୁହିଁ ଶୁଣୁଥାଏ । ପୁଣି, କେଉଁ ଅମର ମନୀଷୀର ସିଂହାସନ ବାଛି ଦେଇ ମୋ'ର ଗାଇବା ଓ ଶୁଣିବା ଭିତରେ ଝିଅ ଲାଗି ରହିଥାଏ । ଗାଇସାରିଲାପରେ ମନେହେଲା, ମୁଁ ଆଉ ବୁଢ଼ା ହେଲି କୋଉଠି ? ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ତଳେ ଏହି ସଙ୍ଗୀତ ମୋତେ ଯେପରି ନିମଗ୍ନ ଓ ତଲ୍ଲୀନ କରି ରଖିଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଠିକ ସେହିପରି ହୋଇ ପାରୁଚି । ସଂସାରର ନାନା ଜଟିଳତା ଭିତରେ ଗଣ୍ଠିଲି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଉପର-ମନଟାର ତଳେ ତଥାପି ମୋ' ଭିତରେ କେଉଁ ଶାଶ୍ୱତ ଭକ୍ତ ମନ ଏବେମଧ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଚି । ସଂସାରର ଜଟିଳତା ତା'ର ପ୍ରସ୍ତୁତକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାଙ୍ଗି ପାରିନାହିଁ । ମୋ'ର ସ୍ୱଧର୍ମ, ତାହା ମୋ' ଭିତରେ; ବାହାର ଜଗତର ଅନୁକୂଳତା-ବା ପ୍ରତିକୂଳତା ଅନୁସାରେ ଏହାର ଗତିରେଖା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୁଏନାହିଁ । ଏହି ଅନୁଭୂତିଟି ମୋ'ର ରବୀନ୍ଦ୍ରଦିବସକୁ ସାର୍ଥକ କରିଦେଲା ।

୯ । ୮ । ୭୭

ଦୀର୍ଘ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପରେ ଆଜି ଯାଇ କଂଗ୍ରେସର ଅଗଷ୍ଟ ନଅତାରିଖ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଏବର୍ଷ କଂଗ୍ରେସ ତରଫରୁ ମଧ୍ୟ ଔପଚାରିକ ଭାବରେ 'ଭାରତ ଛାଡ଼' ବିପ୍ଳବର ବାର୍ଷିକୋତ୍ସବ ପାଳିତ ହେବାର ଖବର ହୋଇଛି । ଏବର୍ଷ ନିର୍ବାଚନରେ ବଡ଼ ଶୋଚନୀୟ ଭାବେ ହାରିଥିବାରୁ ହୁଏତ ଦୁଃଖୀ କଂଗ୍ରେସ ପୁଣି ଥରେ ଅଗଷ୍ଟ ନଅ ତାରିଖକୁ ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଚି । କିନ୍ତୁ ଅଗଷ୍ଟ ନଅକୁ ଲୋଡ଼ିବାକୁ

ହେଲେ ସେଥିଲାଗି ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଧ୍ୟ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ୧୯୪୨ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ନଅ ତାରିଖରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଉପରେ ଦେଖିବାକୁ ଇଂରେଜ ଶାସନକୁ ଭାରତ ଛାଡ଼ିବାଲାଗି ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଥିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ଏହା ପଛରେ ଆହୁରି ଅନେକ ରଚନାତ୍ମକ ସ୍ୱପ୍ନ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଇଂରେଜ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଯିବାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭାରତକୁ ଯେ ସବୁ ମିଳିଗଲା, ଏଣିକି ପରେ ଯେତିକି ରହିଲା, ତାହାକୁ ହିଁ ବଂଶାନୁକ୍ରମିକ ଭାବରେ ଯେ କେବଳ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଏହିପରି ଭାବ କଂଗ୍ରେସ ବଡ଼ ଭୁଲ କରିଛି ଓ ସେଥିଲାଗି ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ତା'ହାତରୁ କ୍ରମେ ଲଗାମ ଖସିଯିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଛି । ଖାଲି ଇଂରେଜ ଗଲେ ଭାରତଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ କଦାପି ସରି ଯାଇନାହିଁ । ଶୋଷଣ-ଆଧାରିତ ଶାସନର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିବା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେବାଲାଗି ଆଜି ମଧ୍ୟ ଭାରତଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ଜାରି ରହିବା ଉଚିତ । ଗତ ପଚିଶ ବର୍ଷ ହେଲା ଏହା ଅଳ୍ପବହୁତେ ଅବଶ୍ୟ ଜାରି ରହିଛି । ମାତ୍ର ତାହାଦ୍ୱାରା ଆମେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହାସଲ କରି ପାରିନାହୁଁ, କାରଣ, ଗୋଟାଏ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବାଲାଗି ଯେଉଁ ନେତୃତ୍ୱ ଓ ଯେଉଁ ସଂଗଠନ ଦରକାର, ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ମନରେ ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥିବା ଦରକାର, ହୁଏତ ଆଜି ସେହିସବୁର ଅଭାବ ରହିଛି । ଆଜି ଏସବୁ ଅଭାବର ପୂରଣ କିଏ କରି ପାରିବ ?

୧୦ । ୮ । ୬୭

ସଂସାରରେ ମୋତେ କେହି ନଲୋଡ଼ିଲେ ପଛକେ, ମୁଁ ସବୁବେଳେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଲୋଡ଼ୁଥିବି । ଅବଶ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂସାରରେ ଆପଣାକୁ ଅଲୋଡ଼ା ଅନୁଭବ କରିବାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ମୋ'ର କେବେହେଲେ ହୋଇନାହିଁ । ତଥାପି ମୁଁ ସଂସାରରେ ମୋ'ର ଜୀବନକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଗୋଟାଏ contract ହିସାବରେ କେବେହେଲେ ଭାବିନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, ସଂସାରଠାରୁ ପାଇବା ସହିତ ସଂସାରକୁ ଦେବାର ଏକ ବ୍ୟବସାୟଗତ ସମ୍ପର୍କ ମୁଁ କଦାପି ଯୋଡ଼ିଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ । ସଂସାରରୁ ମୁଁ ଯେତିକି ପାଇବି, ସଂସାରକୁ ମୁଁ ସେତିକି ଦେବି; ବେଶୀ ପାଇଲେ ବେଶୀ ଦେବି, କମ୍ ପାଇଲେ କମ୍ ଦେବି,—ଜୀବନର ସମର୍ପଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ଆଦୌ କେବେହେଲେ ଏପରି ବିଚାରିନାହିଁ । କାରଣ, ଦେବାଟାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ଏକ ପ୍ରଧାନତର ପ୍ରୟୋଜନ ବୋଲି ମୁଁ ସବୁବେଳେ ଅନୁଭବ କରି ଆସିଛି । ଅମୁକ ମୋତେ ନପଚାରିଲା ବୋଲି ମୁଁ ତାକୁ ବି ପଚାରିବି ନାହିଁ, ଅମୁକ ମୋତେ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଇଲା ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଇବି ନାହିଁ, କେବେହେଲେ ଏପରି ଏକ ବାଣିଜ୍ୟବାଦ ମୋତେ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ପାରିନାହିଁ । ଆମର ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଯଦି ସମସ୍ତେ ବଣିଆବୃତ୍ତି ଧରିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଆମର ଜୀବନ ଯେ କିପରି ଦୁର୍ବହ ହୋଇ

ପଡ଼ିଥାନ୍ତା, ମୁଁ ତାହା କଳ୍ପନା ବି କରି ପାରୁନାହିଁ । ଦୁନିଆଁଟା ସ୍ୱାର୍ଥପର ବୋଲି କହିଦେଇ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ନିଜର ଅଣ୍ଟିକୁ ଅନେଇ ଦେଉଛି, ସେତେବେଳେ ଏହି କଥାଟିର ଭ୍ରମ ବୁଝି ପାରୁଛି । ଦୁନିଆଁଟା ସ୍ୱାର୍ଥପର ହୋଇଥିଲେ ମୋ'ର ଅଣ୍ଟି ଏପରି ଭରିକରି ରହିଥାନ୍ତା କିପରି ? ମୋ'ର ନାନା ନିଅଣ୍ଟ ସତ୍ତ୍ୱେ ହୃଦୟ ଏପରି ପୂରି ଉଠୁଥାନ୍ତା କିପରି ?

୧୧ । ୮ । ୭୭

ଭାରତରେ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ରର ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଯେତେ ଆଲୋଚନା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ, ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ରର ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ହିଁ ଆଲୋଚନା କରିବାର ତା'ଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ମୁଁ ତ କହିବି ଯେ, ଆମ ଦେଶର ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ରର ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଷୟରେ ହିଁ ଆଲୋଚନା କରିବାର ଏକମାତ୍ର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନରୁ ପଳାଇବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କଲେ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ହୁଏତ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ଦେଖିବାର ଲୋଭ ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଲାଗି ସାହସ ନପାଇଲେ ହୁଏତ ଆପଣାର ସବୁ ସାହସକୁ ଏକାଠି କରି ଭବିଷ୍ୟତ ଲାଗି ତିଆରି ରହିବାକୁ ହିଁ ମନ ହୁଏ । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ଆମ ହାତରେ ଯେଉଁ ବର୍ତ୍ତମାନଟିର ଦାୟିତ୍ୱ ରହି ଆସିଥିଲା, ଆମେ ସେହି ଦାୟିତ୍ୱଟିକୁ ବହନ କରିବାରେ ଅତି ଶୋଚନୀୟ ଭାବେ ବିଫଳ ହୋଇଛୁ । ତେଣୁ ଯିଏ ଏ ଦେଶ ବିଷୟରେ ସତକୁ ସତ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରୁଛି, ସିଏ ଏହାର ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଷୟରେ ହିଁ ଚିନ୍ତା କରୁ, ସେ ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନର ହିଁ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉ । ତାହାକୁ ମୁଁ ଦେଶଲାଗି ଉପଯୁକ୍ତ ନେତୃତ୍ୱ ବୋଲି କହିବି । ଆମ ହାତକୁ କ୍ଷମତା ଆସିବ, ଆମେ ସେହି କ୍ଷମତାକୁ ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର ନକରି ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣାର ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧି ଲାଗି ବ୍ୟବହାର କରିବା, ଏଣେ ମୋ' ଗୋଡ଼ ଟଳମଳ ହେଲା ବେଳକୁ ବା ବର୍ତ୍ତମାନର ଗତି ଅନିଶ୍ଚିତ ଦେଖାଗଲା ବେଳକୁ ମୁଁ ବସି ଏ ଦେଶର ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା ବା ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବି,—ଏସବୁରେ ମନବୋଧ ହେବ କେମିତି, ଦେଶର କଷଣ ବା ଯିବ କେମିତି ?

୧୨ । ୮ । ୭୭

ଅଗଷ୍ଟ ନଅ ତାରିଖର କ'ଣ କେବଳ ଏକ ଜାତୀୟବାଦୀ ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଛି ? ଯେଉଁମାନେ ଲୁଚ୍ଛା ଜାତୀୟତାବାଦକୁ ହିଁ ଗଣଜୀବନରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନଥିନ୍ତି, ଅଗଷ୍ଟ ନଅକୁ ସେମାନେ ଏବର୍ଷ ହୁଏତ କେବଳ ଏକ ଜାତୀୟବାଦୀ ପର୍ବ-ରୂପେ ପାଳନ କରିଥିବେ । କଂଗ୍ରେସକୁ ଏକ ତଥାକଥିତ ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ରୂପେ

ପୁନର୍ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେମାନେ ଏବର୍ଷ ଏହି ପର୍ବ ପାଳନକୁ ହୁଏତ ଏକ ଟେକ୍‌ନିକ୍ ହିସାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିଥିବେ । କିନ୍ତୁ ଆଗଷ୍ଟ ନଅ ତାରିଖ ଭିତରେ ଏକ ବିପ୍ଳବର ସନ୍ଦେଶ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି । 'ଭାରତ ଛାଡ଼' ଆନ୍ଦୋଳନ ଏହି ବିପ୍ଳବର ପ୍ରଥମ ସୋପାନମାତ୍ର ଥିଲା । କାରଣ ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲ କରିବାକୁ ଏହି ବିପ୍ଳବ ପ୍ରଥମ ଓ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକତା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲା । ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିଲା । ଦେଶ ଦୁଇଭାଗ ହେଲା ପଛକେ, ତଥାପି ଆପଣାର ଦେଶକୁ ମନୋମତ କରି ତିଆରି କରିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ଅବଶ୍ୟ ଆସିଲା । ଏହାପରେ ଆର୍ଥିକ, ସାମାଜିକ ଓ ଶିକ୍ଷାଗତ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ଲାଗି ଏକ ସୁନ୍ଦର ଜୀବନ ଗଢ଼ିବାର ଅବସର ଅବଶ୍ୟ ଦେବାର ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ନାନା କାରଣରୁ ତାହା ପଛେଇ ଯାଇଛି, ଅନେକ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ଭ୍ରମ ଓ ଚକ୍ରାନ୍ତ ହେତୁ ହୁଏତ ତାହା ଅବହେଳିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଅଗଷ୍ଟ ନଅକୁ ପୁଣିଥରେ ପାଳନ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଏହିସବୁ ବିପ୍ଳବ ଲାଗି ଆପଣାର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବାଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା । ଏ ଦେଶରେ ଜାତୀୟତାବାଦକୁ ନୁହେଁ, ମଣିଷକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରାଇବା ଲାଗି ପକ୍ଷ ଗ୍ରହଣ କରିବା ।

୧୩ । ୮ । ୭୭

ଚାକର ବିଦେଶରେ ଅଛନ୍ତି, ଆମ ଦେଶରେ ବି ଅଛନ୍ତି । ତଥାପି ଦୁଇଟି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ଫରକ ରହିଛି । ଆପେ କାମ କରିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଯେତେବେଳେ କାମ ବହୁଳ ହୋଇ ରହେ, ବିଦେଶରେ ସେତିକିବେଳେ ଚାକର ରଖିବାର ବିଚାର କରାଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍, ସେଠି ଚାକର ରହିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଉଭୟେ କାମ କରନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍, ସେସବୁ ଦେଶରେ ଚାକର ଘରେ ସହଯୋଗୀ ବା ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ହିସାବରେ ରହେ ମାତ୍ର ଆମ ଦେଶରେ ରୀତି ଟିକିଏ ଅଲଗା ରକମର । ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ବସି ରହିବାକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଏଠି ଚାକର ରଖିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ିଥାଏ । ଚାକର ସବୁ କାମ କରିବ, କାରଣ ଅନେକ କାମ କରିବା ସ୍ୱାମୀ-ସ୍ତ୍ରୀ ଅଥବା ବାବୁଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏକ ଲଜ୍ଜାକର ବ୍ୟାପାର ହେବ । ଆମେ ବସିଥିବା, ଖୁସିଗପ କରୁଥିବା, ଶୀତସକାଳେ ଖରା ପଡ଼ିବାଯାଏ ସୁରକ୍ଷିତ ଓ ସୁସେବିତ ଜୀବନର ଉଷୁମ ଚାଖୁଥିବା, ତେଣେ ଚାକର ଆମଲାଗି ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେବ । ଆମର ଲୁଗା ସଫା କରିଦେବ, ଆମର ଜୋତା ସଫା କରିଦେବ,ଆମପାଇଁ ଚାହା ଆଣିଦେବ । ଆମ ନିଜ ଦେହର ଅଳଙ୍କାର ପରି ଆମ ଚାକର ମଧ୍ୟ ଆମର ପାରିବାରିକ ଦେହର ସମ୍ମାନ ବା ଶୋଭା

ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ରହିଥିବ । ଗୃକର, ଅର୍ଥାତ୍ ଅମଠାରୁ ତଳେ ରହିଥିବା ଜଣେ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ମଣିଷ, ଯିଏ ଆପଣାର ପୂର୍ବଜନ୍ମକୃତ କର୍ମକଷଣ ଭୋଗ କଲାପରି ଆମର ସେବା ଖଟୁଥିବ । ଗୃକରର ବୟସ ନାହିଁ, ନାରୀତ୍ୱ ବା ପୁରୁଷତ୍ୱ କିଛି ନାହିଁ, ତା'ର ଫୁରସତ ନାହିଁ । କାରଣ ସେ ଆମର ଫରମାସ ଅନୁସାରେ କାମ କରିବ । ଆମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମୟ ବସିରହିବା, ତେଣୁ ସେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମୟ କାମ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବ, ଆମ ଆରାମକୁ ଚିରାୟୁ କରି ରଖିବ ।

୧୪ । ୮ । ୭୭

ଅଭିଭୂତ ନହେଲେ କବିତା ଲେଖି ହୁଏନାହିଁ । ମୁଁ ତ କହିବି, ଅଭିଭୂତ ନହେଲେ ସାହିତ୍ୟ ବି ଲେଖି ହୁଏନାହିଁ । କାରଣ, ଆପଣା ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ଯିବାକୁ ହେଲେ ଅଭିଭୂତ ହେବାକୁ ହୁଏ ଓ ଆପଣାର ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ଯାଇ ନପାରିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ । ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଆପଣାକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଆପଣା ଭିତରେ ପଡ଼ିଥାଏ, ସଂସାରର ସମ୍ବନ୍ଧବଜାରରେ ନିକୃଷ୍ଟ ବ୍ୟବସାୟୀ ପରି ଲାଭକ୍ଷତିର ହିସାବ କରୁଥାଏ, ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ ବା ହୋଇପାରିବି କିପରି ? ସତର୍କ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରେମ କରି ହୁଏନାହିଁ, ଏବଂ ଏକ ପ୍ରେମମୂଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଜୀବନକୁ ଦେଖି ନପାରିଲେ ସୃଷ୍ଟି ବି କରି ହୁଏନାହିଁ । ତେଣୁ, ଯେଉଁମାନେ ଗୋଟାଏ ବିଶେଷ ଷ୍ଟାଇଲ୍‌କୁ ଆୟତ୍ତ କରନେଲେ ସାହିତ୍ୟସୃଷ୍ଟି କରିପାରନ୍ତି ବୋଲି ଦାବୀ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନେକ ସମୟରେ ମୋ'ର ଈର୍ଷା ହିଁ ହୋଇଥାଏ । କାରଣ ସେମାନେ ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଆବଶ୍ୟକତାରୁ ହିଁ ରକ୍ଷା ପାଇଯାଆନ୍ତି । ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ମଣିଷ ସାହିତ୍ୟସୃଷ୍ଟି କରି ପାରେନାହିଁ, ସେକଥା ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣିଚି । କିନ୍ତୁ ଖାଲି ବୁଦ୍ଧିଆ ହୋଇଗଲେ ବି ସମସ୍ତେ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆପଣାର ସକଳ ବୁଦ୍ଧିକୁ ନେଇ ଅଭିଭୂତ ହେବାକୁ ପଡ଼େ । ତେବେଯାଇ ବୁଦ୍ଧିଟା ମଧ୍ୟ କାମରେ ଲାଗି ପାରିବାର ଅବସର ଆମକୁ ମିଳିଥାଏ । ଖାଲି ସାହିତ୍ୟରେ କାହିଁକି, ମୋ'ର ଅନୁମାନ, ତଥାକଥିତ ବିଜ୍ଞାନରେ ମଧ୍ୟ ନୂତନ କିଛି ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହେଲେ ମଣିଷକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଅଭିଭୂତ ହେବାକୁ ପଡ଼େ, ପ୍ରଧାନତଃ ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତ ହେବାକୁ ପଡ଼େ ।

୧୫ । ୮ । ୭୭

ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବା ଆଜିକୁ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପୂରିଗଲା । ତଥାପି ଆଜିକୁ କୋଡ଼ିଏବର୍ଷ ତଳେ ଦେଶ ଓ ଦେଶାତ୍ମକତାକୁ ନେଇ ମୁଁ ଯେଉଁ ସ୍ୱପ୍ନସବୁ ଦେଖିଥିଲି,

ସେଗୁଡ଼ାକରୁ ଅଧିକାଂଶ ସେହି ସ୍ୱପ୍ନରେ ହିଁ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ରହିଗଲା ପରି ମନେ-ହେଉଚି । ସେହି ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ାକ ବାସ୍ତବରେ ପରିଣତ ହେବ ବୋଲି କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ତଳର ସେହି ପୁଲକିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତିରେ ମୋତେ ଯେତେଦୂର ନିର୍ଭର ମିଳୁଥିଲା, ଆଜି ସେତେ ନିର୍ଭର ମଧ୍ୟ ମିଳୁନାହିଁ । ଯା' ଭିତରେ ମୁଁ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯାଇଚି, ଏହାକୁ ମୁଁ କଦାପି ତାହାର ଏକ କାରଣ ବୋଲି କହିବିନାହିଁ । କାରଣ, ମୋ'ଠାରୁ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ସାନ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ବି ଆମେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତରେ ଏପରି ଅପଶିକ୍ଷାମାନ ଦେଇଚୁ ଯେ, ସେମାନେ ଦେଶକୁ ନେଇ କିଛି ଗଢିବା ବିଷୟରେ ମୋ' ଭଳି ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଆହୁରି କମ୍ ଉତ୍ସାହ ଅନୁଭବ କରୁଚନ୍ତି । ଏପରି କାହିଁକି ହେଲା ? କେଉଁଠି କି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲେ ଏହି ଦଶାରେ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ପାରିବ ? ଆଜି ପତାକାବନ୍ଦନ ବେଳେ ପତାକାକୁ ଚାହିଁ ମୁଁ ମନେମନେ ଏଇଆ ପଚାରୁଥିଲି । କୌଣସି କପଟୀ ଅଭିଜ୍ଞଠାରୁ ମୁଁ ଏହାର ଉତ୍ତର ଚାହୁଁନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୋ'ଠାରୁ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ସାନ ଯୁବକ ମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଖୋଜି ବାହାର କରିବାକୁ ନିବେଦନ କରୁଚି । ମୋ'ର ମନେ ହେଉଚି, ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ସେଇମାନଙ୍କର ଦଳରେ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଚି । ସେଇମାନଙ୍କ ଉପରେ ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ରହିଚି, କାରଣ ମୋ'ର ଆପଣା ଉପରେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଚି । ଖେଳନାଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେବାଲାଗି ଏଦେଶରେ ମୋ'ର କଦାପି ଜନ୍ମ ହୋଇନାହିଁ ।

୧୬ । ୮ । ୭୭

ଯିଏ ଦରିଦ୍ର, ସେ କେବଳ ଭାଗ୍ୟକୁ ନିନ୍ଦି ବସିରହିଲେ କାମ ଚଳିବନାହିଁ । ସେପରି ହେଲେ ତା'ର ଭାଗ୍ୟ ବଦଳିବ ନାହିଁ କି ଯୁଗର ଭାଗ୍ୟବି ବଦଳିବ ନାହିଁ । ତାକୁ ସମସ୍ତ ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ପିଇବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଠିକ୍ ଯେମିତି ନୀଳକଣ୍ଠ ବିଷପାନ କରି-ଥିଲେ । ତେବେଯାଇ ସଂସାର ଲାଗି ଅମୃତ ଉପୁଜିବ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ଏବେ ଆମେ ଅପରର ଭାଗ୍ୟ ଲାଗି ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆପେ ଅମୃତଭାଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ାକୁ ଉଠାଇ ପଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ଭାରି ତତ୍ପର ହୋଇ ରହିଚୁ । ତେଣୁ ଆମ ସଂସାରରୁ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଘୁଞ୍ଚିବାର ସମ୍ଭାବନା କ୍ରମେ ଆହୁରି ପଛକୁ ଯିବାରେ ଲାଗିଚି । ନା, — ଏ ଯୁଗର ଯୁବକ ତା'ର ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ଡ଼ରିବନାହିଁ । ତାକୁ ସେ ମଣିଷ ପ୍ରତି ମଣିଷକୃତ ଏକ ଅପମାନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବ । ଆପଣାର ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ପିଇ ସେ ସମାଜ ଲାଗି ଓ ସଂସାର ଲାଗି ଅମୃତଲାଭ ସମ୍ଭବ କରିବାକୁ ପଣ କରି ବାହାରିବ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ଡ଼ରି ତେଣେ ଅମୃତକୁ ଲୁଟିନେବାକୁ ଆସିଥିବା ସ୍ୱାର୍ଥୀ ଆତତାୟୀଙ୍କ ଦଳ ଭିତରେ ଯାଇ

ପଶିଲେ ଆଦୌ କାମ ଚଳିବନାହିଁ । ଯୁଗର ଯୁବକ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଯାଇ ଏହି ଯୁଗର ନାନା ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ହଜମ ହୋଇ ପାରିବ, ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ଲାଗି ଅମୃତଲାଭ ସମ୍ଭବ ହେବ । କାରଣ, ଯୁବକ ଯଦି ଆପଣାର ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ଡ଼ରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସହଜଭାବେ ସବୁ ଉପଭୋଗକୁ ମାଡ଼ି ବସିବାକୁ ବାହାରିବ, ତେବେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ହଜମ କରିବାଲାଗି ଆମେ ଆଉ କାହାଉପରେ ଭରସା ରଖି ପାରିବା ? ଭଗବାନ୍ ଯୁବକ ଭିତରେ ସେହି ବଳ ଦିଅନ୍ତୁ, ଯେପରି ଯୁବକ ମଧ୍ୟ ତା'ର ଯୁଗଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ବଳର ସମ୍ଭବ କରି ପାରୁ ।

୧୭ । ୮ । ୭୭

ମୋ'ର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉଚିତ ବାଟରେ ଆଣିବା ମୋ'ର କାମ ନୁହେଁ । ମୁଁ ନିଜେ ଯେଉଁ ବାଟକୁ ଉଚିତ ବାଟ ବୋଲି ମନେକରୁଚି, ନିଜେ ସେହି ବାଟରେ ଯିବା ହିଁ ହେଉଚି ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ମୁଁ ମିଶନାରି ନୁହେଁ, ମୁଁ ହେଉଚି, ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ । ମିଶନାରି ସାଧାରଣତଃ ଆପଣାର ବାଟକୁ ହିଁ ସାରା ସଂସାରଟାକୁ ଟାଣିବାକୁ ବାହାରିଥାଏ । ସାରା ସଂସାର ତାହାର ବାଟକୁ ଆସିଲେ ଯାଇ ସଂସାରର ମୁକ୍ତି ସମ୍ଭବ ବୋଲି ସେ ଭାରି ଦୃଢ଼ ଓ ନିଷ୍ଠାପର ଭାବରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ଓ ସେଇ ବିଶ୍ୱାସଦ୍ୱାରା ହିଁ ଉଦ୍ବୁଦ୍ଧ ହେଲାପରି ସେ ଆପଣାର କର୍ମପଥକୁ ଅତି ସହଜରେ ଠିକ୍ କରି ନେଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷକର କାର୍ଯ୍ୟ ମିଶନାରିର କାର୍ଯ୍ୟଠାରୁ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକୃତିର । ମୁଁ ମଣିଷକୁ ମୋ'ର ବାଟକୁ ଟାଣି ଆଣିବାଲାଗି ସଂସାରରେ ବାହାରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ମଣିଷର ସହଯୋଗୀ ହେବି । ଅର୍ଥାତ୍, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷକୁ ତା'ର ଆପଣା ବାଟରେ ଯିବାଲାଗି ସହଯୋଗ କରିବି । ମୋ'ର ଛାତ୍ରମାନେ ମୋ' ଠାରୁ ବୟସରେ ଅନେକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ତଥାପି ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଆପଣା ବାଟରେ ହିଁ ଚାଲିବାକୁ ଦେବି । ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ମୁଁ ସହଯୋଗୀ ହୋଇ ରହିଥିବି । ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣା ଅଭିଜ୍ଞତା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଆପଣା ଜୀବନରେ ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଆହରଣ କରିବାଲାଗି ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବି । ଆପଣାର ଆଦର୍ଶବାଦରୂପକ ଆଁ' ବାହାର କରି' ଉତ୍ସାହରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗିଳି ପକାଇବା ବଡ଼ ସହଜ, ମାତ୍ର ଯଥାସମ୍ଭବ ସମସ୍ତଙ୍କର ବାଟରେ ସହଯୋଗୀ ହେବା ଆଦୌ ସେତେ ସହଜ ନୁହେଁ । ଆପଣାର ବାଟରେ ଚାଲିବାର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଯେତିକି ବଢ଼ିବ, କେବଳ ସେତିକି ପରିମାଣରେ ହିଁ ମୁଁ ଅନ୍ୟର ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ପାରିବି । ଆପଣା ଉପରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଯେତିକି ବଢ଼ିବ, କେବଳ ସେତିକି ପରିମାଣରେ ହିଁ ମୁଁ ଅନ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିପାରିବି । ଏହି ବିଷମ ବାଟ ହେଉଚି ଶିକ୍ଷକର ।

୧୮ । ୮ । ୭୭

ଗତ ଗୁରି ପାଞ୍ଚଦିନ ହେଲା ଏଠାରେ ଝିରିବରଷା ଲଗାଇଛି । ଏଣେ ସାଧାରଣତଃ ଝିରିବରଷା ହୁଏନାହିଁ । ଅନ୍ତତଃ, ମୁଁ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେତେ ବରଷ ହେଲା ରହିଲଣି, ଏପରି ବରଷା କୋଉ ବର୍ଷ ଦେଖିନଥିଲି । ଦିନେ କେତେ ଘଣ୍ଟା ସକାଶେ ବର୍ଷା ହେଲା, ତା'ପରେ ଦିନେ ଗ୍ଡ଼ିଗଲା, ଏଠାରେ ଏଇ ହେଉଛି ବରଷାର ରୀତି । କିନ୍ତୁ ଏବର୍ଷ ଏହି ଗୁରି ପାଞ୍ଚଦିନ ହେଲା ପ୍ରାୟ ଅନବରତ ଝିରି ଲଗାଇଛି । ଏଠାରେ ଏଇଟା ହେଉଛି ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ । ଗତ କେତେଦିନ ମତେ ଠିକ୍ ଆମ ଗାଆଁ ପରି ଲାଗୁଛି ବା ଠିକ୍ ଓଡ଼ିଶା ପରି ଲାଗୁଛି । ପିଲାଦିନରୁ ଏହି ପାଗ ସହିତ ମୋ'ର ଅନ୍ତର-ପରିଚୟ ରହିଛି । ତେଣୁ ଏହି ପାଗଟା ମୋତେ ଏଡ଼େ ଭଲ ଲାଗୁଛି । ମନଟା ଯେପରି ଆପଣାର ଅତି ପରିଚିତ ଘରେ ଦେହରେ କାନି ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇ ବସିଛି । ସୋର ନାହିଁ, ଶବ୍ଦ ନାହିଁ, କେବଳ ଘଡ଼ିଏ ଘଡ଼ିଏ ଚୁପ୍ ହୋଇ ଅଞ୍ଜନ ବୋଳା ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ଗୁହିଁ ରହୁଛି, ତା' ମୁହଁରୁ ଜଣାଯାଉଛି, ଯେପରି ସେ ଆପଣାର ଅନ୍ତର ଭିତରକୁ ଗୁହିଁ ରହିଛି । ବାରିପଟୁ ଗୁଳ ଉପରୁ ବରଷାପାଣି କଣାରୁ ପଥର ଉପରେ ପଡ଼ୁଥିବାର ଶବ୍ଦଟା ବେଶ୍ ବାରିହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶର ଏହି ଅଧାମରୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏପରି ଅନୁଭୂତି ମିଳିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ଏଠାରେ ଅନ୍ୟ ବାଟଦେଇ ପ୍ରକୃତି ସହିତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ହୁଏ, ଅନ୍ୟଭାବରେ ଅଭିଭୂତ ହେବାକୁ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ପିଲାଦିନରୁ ଶିଖିଥିବା ରୀତିଟା ମୋ'ର ସବୁଠାରୁ ଆପଣାର ମନେହୁଏ । ପିଲାଦିନରୁ ଦେଖି ଆସିଥିବା ପ୍ରକୃତିର ଏହି ଅନବରତ ବର୍ଷଣର ରୂପଟି ସବୁଠୁଁ ସୁନ୍ଦର ଲାଗେ ।

୧୯ । ୮ । ୭୭

ଅନେକ ଦିନ ତଳେ ମୁଁ ଯମୁନାନଈ କୂଳର ଶ୍ମଶାନକୁ ଯାଇଥିଲି । ତାହା ଆଜିକୁ ସାତବର୍ଷରୁ ବେଶୀ ଦିନ ହୋଇଗଲାଣି । କାଲି ପୁଣି ସେଠାକୁ ଯିବାର ଯୋଗ ପଡ଼ିଲା । କାଲି ଜଳୁଥିବା ଚିତାକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ସେଠାରେ ସାତବର୍ଷ ତଳେ ଜଳାଇ ଆସିଥିବା ଚିତାଟିର କଥା ସ୍ମରଣ କରୁଥିଲି । ସେଦିନ ମୋ'ର ସଂସାର ଯେପରି ସେହି ଚିତା ପାଖରେ ଆସି ଅଟକି ଯାଇଥିଲା । ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି, ଏ ଅରଣ୍ୟରେ ମୋ'ଲାଗି ଆଗକୁ ଆଉ କୌଣସି ବାଟ ହିଁ ନାହିଁ । ସେଦିନ ମତେ ସମସ୍ତେ ହୁଏତ ଏହିପରି ବିପନ୍ନ ଏକ ହତଭାଗା ବୋଲି ଭାବି ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଇଥିଲେ ଓ ମୋ' ସହିତ ଶ୍ମଶାନଘାଟକୁ ଯାଇଥିଲେ । ତଥାପି, ସଂସାରରେ ମୋ'ର ଯେପରି କେହି

ନାହିଁ, ମୁଁ ସେଦିନ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ମଣିଷର ସଙ୍ଗ ହିଁ ରହି ବସିଲେ ମଣିଷକୁ ଠିକ୍ ଏହିପରି ବାଧେ । ମଣିଷ ମରିଗଲେ ହୁଏତ ଏତେଦୂର ବାଧେନାହିଁ । ସଂସାରରେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଏତେ ମଣିଷ ମରୁଚନ୍ତି, ଏହି ଅଭିଜ୍ଞତାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ମଣିଷ ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁଜନିତ ଦୁଃଖ ଭୁଲିଯାଏ । ମାତ୍ର, ଆଉଜଣେ ଆପଣାର ମଣିଷ ଯେତେବେଳେ ଆପଣା ମନର କୌଣସି ଅପସନ୍ଧିର କବଳରେ ପଡ଼ି ଏପାଖର ଜୀବନ ସହିତ ଲାଗିଥିବା ତା'ର ଦଉଡ଼ିଟିକୁ ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ କାଟିଦେଇ ଚାଲିଯାଏ, ସେତେବେଳେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ମୂଳ ସାର୍ଥକତା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସଂଶୟୀ ହେବାକୁ ହୁଏ । ଜୀବନ କହିଲେ ଯେଉଁସବୁ ଡୋରକୁ ବୁଝାଏ, ସେହିସବୁ ଡୋର ଉପରେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ଦେହ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଏବଂ, ଏହିପରି ସନ୍ଦେହର ବଶୀଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ମଣିଷ ଆପଣା ଗୋଡ଼ ତଳର ଭୂଇଁଟିକୁ ବି ହରାଇ ବସିଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରେ,—ଯାତବର୍ଷ ତଳେ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ଅନୁଭବ କରିଥିଲି ।

୨୦ । ୮ । ୭୭

ଆଜି ଅନେକ କାମ, ତଥାପି ଯେପରି ମନ ବସିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ମନର ଏହି ବୈରାଗ୍ୟ ହେଉଚି ମୋ' ଜୀବନର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ସମସ୍ୟା । ସଂସାରଟା ଖରାପ ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ତଥାପି ଯେତେ ଅସହାୟ ଲାଗେନାହିଁ, ଆପଣା ମନର ଏହି ବିତୃଷ୍ଣା ଆଗରେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ପରାଜୟ ହିଁ ସ୍ୱୀକାର କରିଥାଏ । ସଂସାରଟା ହିଁ ଯେତେବେଳେ ଭଲ ଲାଗେନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ପ୍ରାଣ ଖୋଲି ସଂସାର ଭିତରେ ବଞ୍ଚିବା କିପରି ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ, ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ସଂସାର ସହିତ ଦେବା ଓ ପାଇବାର ସୂତ୍ର ଯୋଡ଼ିବା ବା କିପରି ସମ୍ଭବ ହେବ ? ଯେତେବେଳେ ଆପଣା ଭିତରର ସାଥୀ ଜୀବନବିଷାଦରେ ବୁଡ଼ି ବସୁଚି, ସେତେବେଳେ ସଂସାରର କୋଉ ହାଟରେ ମୁଁ ସାଥୀ କିଣି ବାହାରିବି, ସଂସାରର କୋଉ ଦୁଆରରେ ମୁଁ ଆଘାତ କରିବାକୁ ସାହାସ କରିବି ? ଏହି ଡୋର ଛିଡ଼ି-ଯିବାର ବୈରାଗ୍ୟଟା ଯେପରି ସବୁ ବିନାଶର ମୂଳ କାରଣ ; ସବୁ ଦହିହେବାର ମୂଳ କାରଣ, ସବୁ ଭଙ୍ଗାରୁଜାର ବି ମୂଳ କାରଣ । ଏ ସଂସାର ସହିତ ଡୋର ଲାଗିଥିବା ବେଳେ ସବୁ ଭଲ ଲାଗେ, ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗୋଟିଏ କାଳା-ତୀତ ଜୀବନୋତ୍ସାହରେ ଏକାଠି ବଡ଼ ସହଜ ଭାବରେ ଗୁନ୍ଥି ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ମନେହୁଏ,—ମନ ଆପେ ଆପେ ସ୍ଥିର ହେଇଯାଏ, ଆପେ ଆପେ ଯାଇ ରସମୟ ବିଧାତାର ଚରଣ ପାଖରେ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ବସିଯାଏ । ତେବେ ଏହି ଡୋର ଛିଡ଼େ କାହିଁକି, ଏ କବାଟ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ କାହିଁକି ?

୨୧ । ୮ । ୭୭

ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ବଗିଚାରେ କାମ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇନଥିଲି । ଗତ ପନ୍ଦରଦିନ ହେବ ପ୍ରାୟ ସବୁଦିନେ ଠିକ୍ ସଞ୍ଜବେଳକୁ ବର୍ଷା ହେଉଥିଲା । ତେଣୁ ବଗିଚାଟା ସବୁବେଳେ କାଦୁଅ ସଡ଼ସଡ଼ ହୋଇ ରହିଥିଲା । କାଲି ସକାଳୁ ବେଶ୍ ଖରାପାଗ କରିଥିଲା, ସଞ୍ଜବେଳକୁ ମାଟି ଟିକିଏ ବାଜି ଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ ଅନେକ ଦିନ ପରେ କାଲି ବେଶ୍ ଘଣ୍ଟାଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଗିଚାରେ କାମ କରିପାରିଲି । ଏବର୍ଷ ମୋ'ର ବଗିଚାକୁ ବଗିଚା ବୋଲି ନକହି ଜଙ୍ଗଲ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଘର ଭିତରୁ ଅନାଇଲା ବେଳକୁ ସାରା ବଗିଚାଟା ଗୋଟାଏ ଘାସଜଙ୍ଗଲ ପରି ଦେଖା-ଯାଉଚି । କାରଣ, ଛୁଟିରୁ ଆସିବାପରେ ମୁଁ ଖୁବ୍ କମ୍ ଦିନ ବଗିଚାରେ କାମ କରି ପାରିଚି । ଛୁଟିର ଦୁଇମାସ କାଳ ବଗିଚାରେ ହାତ ବାଜିନଥିଲା, ସେତେବେଳେ ସୁଯୋଗ ପାଇ ଯେଉଁସବୁ ଘାସ ମାଡ଼ି ରହିଥିଲା, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ସେଗୁଡ଼ାକ ସେମିତି ରହିଚି । କାଲି କାମ କଲାବେଳେ ଭାବୁଥିଲି, ବଗିଚାଟା ଅସନା ହୋଇ ପଡ଼ିଚି ବୋଲି କ'ଣ ମୋ'ର ମନଟା ଗତ କେତେଦିନ ହେଲା ଏପରି ଅସ୍ଥିର ଓ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ରହିଚି କି ? କାଲି ଘଣ୍ଟାଏ କାମ କରିବା ପରେ ଦେହଟା କେଡ଼େ ହାଲୁକା ଲାଗିଲା, ମନଟା ବି କେତେ ହାଲୁକା ଲାଗିଲା । ମନେ ହେଲା, ଗତ କେତେଦିନ ଧରି ମୋ'ର ଏହି ମନଟା ଯେପରି କେତେ କେତେ ଜାଗାରେ କେତେ କଅଣ ଲାଗି ବୁଲି ବସିଥିଲା, ତା'ର ସବୁ ଅରମାଣ ପୂରଣ ହୋଇ ଗଲାପରି ପୁଣି ଘରକୁ ଫେରିଆସିଲା । ତା'ର ଅନେକ ଘାଆ ସତେଅବା ପୂରିଉଠିଲା ପରି ମନେହେଲା । ଏହି ସଂସାରରେ ମୁଁ ଆଉ ଉଦାସ ହୋଇ ବସିବି କାହିଁକି ? ମୋ'ର ସୁନ୍ଦର ବଗିଚାଟିକୁ ମୁଁ ପୁଣି ସୁନ୍ଦର କରି ନସଜାଡ଼ିବି କାହିଁକି ?

୨୨ । ୮ । ୭୭

କାଲି ବକ୍ତା କହିଲେ ଯେ ଭାରତବର୍ଷ ବର୍ତ୍ତମାନ ନାନା ସଙ୍କଟରେ ଏକ ବାରୁଦଗଦା ଉପରେ ବସିଥିଲା ପରି ରହିଚି । ମୁଁ ଜାଣେ, ମୁଁ ଏହିପରି ଏକ ବାରୁଦଗଦା ଉପରେ ହିଁ ଆପଣା ଦେଶ ସହିତ ଠିଆ ହୋଇଚି । ଏହି ବାରୁଦ-ଗଦାରୁ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ନୁହେଁ, ଏହି ବାରୁଦଗଦା ପାଖରେ ରହି ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ହିସାବରେ ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାକୁ ମୁଁ ରହିଚି । ଏହି ଦେଶକୁ ମୁଁ ମୋ'ର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଚି । ଏଠୁ ପଳାଇ ଯିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେ ସମଗ୍ର ଦେଶ ଏକ ବାରୁଦଗଦା ଉପରେ ଆସି ରହିଲାଣି, ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଚି । ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ କରିବାକୁ ହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ

ବୋଲି ମନେ କରି ପାରୁନାହିଁ । କାରଣ, ଜୀବନରେ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ, ପରିବର୍ତ୍ତନ ଉପରେ ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ଦରକାର । ସୁନ୍ଦରତର ଭବିଷ୍ୟତ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥିବା ଦରକାର । ସୁନ୍ଦରତର ଭବିଷ୍ୟର ନିର୍ମାଣ ଲାଗି ଆପଣାକୁ ଯଥାର୍ଥ ରୂପେ ଲଗାଇ ପାରିବାର ବିଶ୍ୱାସ ବି ରହିଥିବା ଦରକାର । ଆପଣା ଉପରେ ମୋ'ର ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଅବଶ୍ୟ ରହିଚି । ତେଣୁ, ବାରୁଦଗଦା ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହିଚି । ବାରୁଦଗଦାକୁ ହିଁ ମୁଁ ମୋ'ର କର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇନାହିଁ । ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଯିବା, ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଯିବା ଉପରେ ହିଁ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବାକୁ ମୁଁ ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଚି । ଜୀବନବିଧାତା ମୋତେ କେବଳ ଏତିକ ଲାଗି ନିଯୁକ୍ତ କରି ପଠାଇଚି । ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୁ ମୁଁ ପଳାଇ ଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ମୋ'ର କର୍ମରୁ ମୁଁ ପଳାଇ ଯାଇ ପାରିବନାହିଁ ।

୨୩ । ୮ । ୭୬

ସକାଳ ହେଲାଣି । ମେଘଘୋଟ କରିନଥିଲେ ହୁଏତ ଚାରିଆଡେ କେତେ ଫରଚ୍ଛ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତାଣି । ମୁଁ ଗାଧୋଇ ସାରି କେତେବେଳୁଁ ଆସି ଏଠାରେ ବସିଚି । ତଥାପି ମନେ ହେଉଚି, ଯେପରି ମୋ'ର ରାତ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ପାହି-ନାହିଁ । ଏତେ ଆଲୁଅର ସଜବାଜ ଭିତରେ ଯେପରି ମୁଁ ତଥାପି ଏସବୁ ସଜବାଜ ଠାରୁ ଅନେକ ଦୂରରେ କୋଉ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ପଡ଼ିରହିଚି । ଏପରି ହୁଏ କାହିଁକି ? ଏତେ ପାଖରେ ବସିଥିବା ସମୟରେ ତଥାପି କାହିଁକି ଏକୁଟିଆ ବସି-ଥିବା ପରି ମନେହୁଏ ? ସବୁଦିନେ ତ ଏପରି ହୁଏ ନାହିଁ ! କିନ୍ତୁ ମୋ' ଭିତରେ କୋଉଠି କିଏ ତିଆରି ହୋଇ ପାରେନାହିଁ, ଯାହାଫଳରେ କି ସାରା ସଂସାର ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଉଠୁଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ତଥାପି ତାକୁ ଚିହ୍ନି ପାରେନାହିଁ, ତଥାପି ତା'ସହିତ ଉଠି ବସି ପାରେନାହିଁ । ଆପଣାକୁ ମୁଁ ଏଥିଲାଗି କଦାପି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି କହିବି ନାହିଁ । କାରଣ, ସକାଳ ନହେବା ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ନିଜେ ଉଠି ମୋ'ର ସଂସାରକୁ ତିଆରି କରି ବସାଇବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ମୋ'ର ଅନେକ ଦିନ ହୋଇଚି । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଦିନ ମୋତେ ଅପୂର୍ବ ପରି ଲାଗିଚି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନର ତୋରଣ ପାଖକୁ ଆସି ଆପଣାକୁ ବି ଅପୂର୍ବ ପରି ମନେ ହୋଇଚି । ସଂସାରର ସକଳ ପ୍ରକାର ସଙ୍ଗ ନୂଆ ପରି ଲାଗିଚି । ଏକଥା ଅନେକ ଥର ହୋଇଚି । ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ଆଜି ସକାଳଟିର ନିନ୍ଦା କରିବିନାହିଁ । ନିଜର ନିନ୍ଦା ମଧ୍ୟ କରିବିନାହିଁ । ମୁଁ ଅପେକ୍ଷା କରିବି । ପରମ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ମୁଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବି । ଏହି ବିଶ୍ୱାସକୁ ଚହଲାଇ ଦେବାଭଳି ମୋ' ଭିତରେ

ଇତମଧ୍ୟରେ ସେପରି କିଛି ଘଟିନାହିଁ । ସଂସାର ଭିତରେ ଘଟିଥିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ତ ଉଠୁନାହିଁ । ନିଜେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲେ ସଂସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ନହେବ କାହିଁକି ? ନିଜେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲେ ଠିକ୍ ଆଖି ସାମନାରେ ଦୁଆର ଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିବ କାହିଁକି ? ତେଣୁ, ସଂସାର ସହିତ ମୋ'ର ବନ୍ଧୁତାର ସମ୍ପର୍କକୁ ମୁଁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବିନାହିଁ । ଆପଣା ସହିତ ମୋ' ଚାରିପାଖରେ ଲାଗିଥିବା ଅନେକ ଦିନର ଓ ଅନେକ ଅଭିଜ୍ଞତାର ଡୋରଗୁଡ଼ାକୁ ମୁଁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ପକାଇବି ନାହିଁ । ମୁଁ ବସିରହିବି,—ମୋ' ଲାଗି ମଧ୍ୟ ସକାଳ ହେବ, ମୁଁ ଆପେ ଆପେ ଭିତରେ କବାଟ ଖୋଲିଦେବି, ଏହି ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ମୁଁ ବସିରହିବି । ଭିତରେ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥିଲେ ଏହି ବସିରହିବା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ କମ୍ ମାଧୁରୀ ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିନାହିଁ । ସମସ୍ତ ଆକାଶକୁ ଆବୃତ କରି ରଖିଥିବା ଏହି ମେଘଗୁଡ଼ାକ ନିଶ୍ଚୟ ଖୋଲିଯିବ—ସବୁ ପରିଷ୍କାର ହୋଇଯିବ । ଭିତରୁ ବାହାରିଯାଏ ପଡ଼ିଥିବା ଅର୍ଥାତ୍ ବାହାରୁ ଭିତରିଯାଏ ପଡ଼ିଥିବା ରାସ୍ତା ମୋ' ଆଗରେ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖାଯିବ । ମୋ'ର ଗତି ପାଇବି । ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ କେବଳ ବସିରହିବି । ଚିହ୍ନା ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବା ପରି ଅଟଳ ନିର୍ଭର ସହିତ ମୁଁ ବସିରହିବି ।

୨୪ । ୮ । ୭୭

ସେଦିନ ବକ୍ତା କହିଲେ ଯେ, ଭାରତବର୍ଷର ଅନେକ ଗାଆଁରେ ପରିସ୍ଥିତି ନକ୍ସାଲ୍‌ବାଡ଼ୀର ଆକାର ଧାରଣ କରିପାରେ । ଅର୍ଥାତ୍, ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ଆମେ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ପରିତୁଷ୍ଟ ବର୍ଗ ଯେପରି ଭାବରେ ଗାଆଁର ଅବହେଳା କରି ଆସିଚୁ, ଭାରତର ଗାଆଁ ଦିନେ ନା ଦିନେ ବିଦ୍ରୋହ କରି ଉଠିବ ହିଁ ଉଠିବ । ରକ୍ତପାତ ହେବ, ନିଆଁ ଲଗାହେବ, ମଣିଷମରା ହେବ, ନ୍ୟାୟ ମାଗିବାକୁ ଯାଇ ମଣିଷ ରକ୍ତମୁହାଁ ହୋଇ ସଂହାର କରି ବାହାରିବେ । ବକ୍ତା ଏକଥା ମଧ୍ୟ କହିଲେ ଯେ, ଭାରତର ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ସମାଧାନର ଆଉଗୋଟାଏ ରାସ୍ତା ଦେଖାଇ ଯାଇଥିଲେ । ସେହି ରାସ୍ତାରେ ଗଲେ ସମାଧାନ ମିଳିବ, ତଥାପି ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ କୁହୁଳି ଉଠୁଥିବା ହିଂସା ଓ ଘୃଣାର ବିପଦରୁ ଦେଶକୁ ରକ୍ଷା ମିଳିଯିବ । କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ତଳେ ଗାନ୍ଧୀ ଓ ଗାନ୍ଧୀବାଦ ବିଷୟରେ ବକ୍ତୃତା ଦେଇ ନେତାମାନେ ଠିକ୍ ଏହିପରି କହୁଥିଲେ । ସେମାନେ ସତକଥା ମଧ୍ୟ କହୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଏହି ସତ୍ୟର ଖଣ୍ଡନ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ ସମାଜରେ କୌଣସି ନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନକରି ସେମାନେ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସମାଜର ମଣିଷଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ ଶିଷ୍ଟ ରଖିବାଲାଗି ଫିକର କରୁଥିଲେ । ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଶାନ୍ତ କରି ରଖିବାର ଫିକରରେ ସେମାନେ ଗାନ୍ଧୀକଥାକୁ

ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ଟେକ୍‌ନିକ୍ ପରି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ସେହିମାନଙ୍କର ଅପରାଧର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା କୁଶାସନର ଦେଉଳରେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ହିଁ ଇଷ୍ଟଦେବ କରି ବସାଇବାର ଫିସାଦ ଚାଲିଥିଲା । ସେଥି-ଲାଗି କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପରେ ଲୋକେ ଯେ ଗାନ୍ଧୀ ଉପରୁ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇ ବସିବାପରି ମନେ ହେଉଚନ୍ତି, ସେଥିରେ ଆମର ଚକିତ ବା ଶଙ୍କିତ ହେବାର ଆଉ କ'ଣ ଅଛି ?

୨୫ । ୮ । ୭୭

ସେଦିନ ବକ୍ତାଙ୍କର ବକ୍ତୃତା ଶୁଣିଲି । ଭାରି ଭଲ ଲାଗିଲା । ହୃଦୟକୁ ମଧ୍ୟ ଘେନିଲା । କିନ୍ତୁ ପରେ ଏକାନ୍ତ ମନରେ ବସି ଭାବୁଥିଲି, 'ଇଏତ ଯୁଆଡ଼େ ଯାଉଥିବେ, ସେଠି ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାଙ୍କୁ ବକ୍ତୃତା ଦେବାକୁ ପଡୁଥିବ । ବକ୍ତୃତାକୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ ନକରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଙ୍କର ତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହିଁ ତିଆରି ହୋଇ ପାରୁନଥିବ । ଇଏ ଜୀବନଯାକ ଯୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିବେ, କେବଳ ବକ୍ତୃତା ଦେଇ ବୁଲିଥିବେ । ମଣିଷର ସଙ୍ଗ ସ୍ୱାଙ୍କୁ ମିଳିଥିବ କୁଆଡୁ ? ଅର୍ଥାତ୍, ମଣିଷର ପାଖାପାଖି ହୋଇ ବସିବାର ସମୟ ବା ସ୍ୱାଙ୍କୁ କେପରି ମିଳିଥିବ ? ବକ୍ତୃତା ସଭାରେ ବକ୍ତା କହନ୍ତି, 'ଶ୍ରୋତାଏ ଶୁଣନ୍ତି । ବକ୍ତାଙ୍କର ଭାଷଣନୈପୁଣ୍ୟ ଦେଖି ଶ୍ରୋତାଏ ମୁଗ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି । ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କର ମନକୁ କଥାଗୁଡ଼ାକ ଘେନିଲା ବୋଲି ଜାଣି ବକ୍ତା ବି ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମଣିଷବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ବକ୍ତା ଓ ଶ୍ରୋତା ଏକାଠି ବସି କୌଣସି dialogue କରିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ବକ୍ତା ହିସାବରେ କଥା କହିଲାବେଳେ ତାଙ୍କୁ ସବୁକଥା ଯଥାସମ୍ଭବ ଭଲ ଭାବରେ ସଜାଇ କହିବାକୁ ପଡ଼େ । ଶ୍ରୋତାମାନେ ବି ଶାନ୍ତ ବା ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ପ୍ରଧାନତଃ ଗ୍ରହଣ କରିଯାଆନ୍ତି । ପରେ ଏକାନ୍ତରେ ଶ୍ରୋତାମାନେ ଯେତେବେଳେ ଶୁଣିଥିବା କଥାଗୁଡ଼ାକର ରୋମନ୍ଥନ କରିବସନ୍ତି, ଯେତେବେଳେ ପ୍ରକୃତରେ ସେମାନେ ଏକ dialogue ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ-ଯାଆନ୍ତି, ସେତେବେଳକୁ ବକ୍ତା ପାଖରେ ନଥା'ନ୍ତି, ହୁଏତ ବକ୍ତୃତା ଦେବାଲାଗି ଆଉ କେଉଁଠାକୁ ଚାଲି ଯାଇଥା'ନ୍ତି । ଜୀବନଯାକ ଏହିପରି ବକ୍ତୃତା ଦେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଦୁଃଖୀ ରହି ଯାଉଥା'ନ୍ତି । ମୁଁ ମଣିଷ ପାଖରେ ବସିବାକୁ ଚାହେଁ, ତା'ର କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଚାହେଁ, ଅନ୍ୱେଷଣକାରୀ ସାଥୀ ହିସାବରେ ମୁଁ ତା'ସହିତ ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ଅନୁଭୂତିର ଆଦାନପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ଜଣେ ସାଥୀ ବାଟୋଇ ହିସାବରେ ମୁଁ ତା'ଠାରୁ ବି ତା'ର କାହାଣୀ ଶୁଣିବାକୁ ଚାହେଁ । ମୋ'ର ଏଇଥିଲାଗି ସମୟ ଦରକାର, ପ୍ରଧାନ ଅତିଥି ବା ପ୍ରଧାନ ବକ୍ତା ହେବାର ବ୍ୟବସାୟ ଆଦରି ନେଇ ମୁଁ ମଣିଷ ପାଖରେ ସାଥୀ ହୋଇ ବସିବାର ସୌଭାଗ୍ୟକୁ

ଏଣ୍ଡ଼ି ଦେଖିବାହିଁ । ସାରା ଦୁନିଆ କେବଳ ମୋ'ର କଥାକୁ ଶୁଣୁ ବୋଲି ମୁଁ କେବେହେଲେ ଦିଗ୍‌ବିଜୟ କରି ବାହାରିବି ନାହିଁ । ମୋ'ର ଶ୍ରୋତା ଦରକାର ନାହାନ୍ତି, ମୋ'ର ମଣିଷ-ବନ୍ଧୁହିଁ ଦରକାର ।

୨୭ । ୮ । ୭୭

ଏଠାରେ ବସି ବୁଢ଼ା ସକାଳୁ ହୁଏତ ଆଉକ'ଣ ଲେଖିବାକୁ ଯାଉଥିଲି, ହଠାତ୍ ଚମ୍ପତମୁଣ୍ଡା କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ମୁଁ ଭୁଲିଗଲି ବେଳେ ଭଗବାନ୍, ଏହିପରି ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ମୋ'ର ମନେ ପକାଇ ଦେବାକୁ ଆସୁଥାଆନ୍ତି । ଆଜି ଏଠି ବି ଚମ୍ପତମୁଣ୍ଡାର ପାଗ କେଉଁଚ । ସେଠି ବି ଆଜି ମାତଲିଆ ନଈ ବଢ଼ିଥିବ । ମନ୍ଦରଗିରି କୁହୁଡ଼ି ଭିତରୁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖା ଯାଉଥିବ । ଗ୍ରାମପାଖର ନୀଳ ପର୍ବତ ଶ୍ରେଣୀ ସୁଦୂର ପରି ମଣିଷର ସଂସାର ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଥିବେ । ସେଠି ଆଜି ବି ସକାଳର ଥିର ବନାନୀରେ ପୁଲକିତ ଆନ୍ଦୋଳନ ଖେଳାଇ ଦେଇ ବଡ଼ ଧୀରେ ଧୀରେ ପବନ ବହୁଥିବ । ସମାଜ ଦଶବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଯେଉଁଠି ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ହୁଏତ ସେଇଠାରେ ହିଁ ରହିଛି । ଦଶବର୍ଷ ତଳେ ଆମ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ଯୋଉ ଦଶାରେ ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ଅନେକତଃ ସେହି ଦଶାରେ ରହିଛି । ସେତେବେଳେ ବଡ଼ ପଦରେ ଥିବା ଲୋକମାନେ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାର ବଚନିକା କରିଦେଇ ଆପଣାର ସବୁ ପ୍ରେରଣା ସାରି ଦେଉଥିଲେ ଓ ଆପଣା ଜୀବନର ସାମନ୍ତବାଦୀ ଗାତ ଭିତରେ ଯେତିକି ଅଛି ସେତିକି ଧରି ପଡ଼ି ରହୁଥିଲେ । ଆଜି ମଧ୍ୟ ଅନେକତଃ ତାହାହିଁ ହେଉଛି । ତେଣୁ, ଦେଶର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଶିକ୍ଷାର ଅଗ୍ରଗତିରେ ମୁଁ କୋଉଠି କ'ଣ ଉପକାର କରି ପକାଇଲି ? ମୋ'ର ଉଦ୍ୟମ ଓ ଉତ୍ସାହ ଦ୍ୱାରା କୋଉଠି କି ମନୋଭାବ ବଦଳିଲା ? ଦଶବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଚମ୍ପତମୁଣ୍ଡାରେ ଥାଇ ଭାବୁଥିଲି, ଏ ଦେଶରେ ନୂତନ ମନର ନିର୍ମାଣରେ ମୁଁ ଅନେକ ସାହାଯ୍ୟ କରି-ପାରିବି । ସେଇଥିଲାଗି ସଂସାରଯାକ ବୁଲି ମୁଁ ଶେଷକୁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲି । ଆଜି ଦଶବର୍ଷ ଅଧିକ ବୁଢ଼ା ହେବା ପରେ ମୁଁ ସେହି ଦଶବର୍ଷ ପୂର୍ବର ଚମ୍ପତମୁଣ୍ଡା ଆଡ଼କୁ ଫେରି ଅନାଇବା ଛଡ଼ା ଆଉ ଅନ୍ୟ କିଛି କରି ପାରୁନାହିଁ । ଆଗକୁ ଅନାଇବା ବେଳକୁ ମୁଁ ନିଜ ଆଗରେ ଯେପରି କୌଣସି ନିର୍ଭର ହିଁ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ । କେବଳ ଏତିକି ସାନ୍ତ୍ୱନା ମିଳୁଛି ଯେ, ମୁଁ ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ଚାଲିଛି, ନୂଆ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ଚାଲିଛି, ମଣିଷ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଛି ।

୨୭ । ୮ । ୭୭

ଗତ ନଅବର୍ଷ ହେଲା ଚମ୍ପତମୁଣ୍ଡାକୁ ଯେତେ ଗ୍ରନ୍ଥଗ୍ରନ୍ଥୀ ଆସିଛନ୍ତି, ମନ ଭିତରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଡୋରି ବାନ୍ଧିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଛି ।

ଚମ୍ପତମୁଣ୍ଡା ଆଜି ମଧ୍ୟ ମୋ' ଶିକ୍ଷକଜୀବନର ସବମୂଳ ପ୍ରେରଣା ହୋଇ ରହିଛି । ଚମ୍ପତମୁଣ୍ଡା ହିଁ ଏଠି ମୋତେ ମୋ'ର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକରେ ସମାଧାନ ଯୋଗାଇ ଦେଇଛି । ନାନା ପ୍ରତିକୂଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହି ତଥାପି ମୁଁ ଯେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଆସିଛି, ଶିକ୍ଷକକୁ ଆପଣା ଜୀବନର ଅସଲ ଆଦର୍ଶ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛି, ତାହାକୁ ମୁଁ ଚମ୍ପତମୁଣ୍ଡାର ଶ୍ରେୟ ବୋଲି କହିବି । ବରଷକରେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ପଚିଶ ଥର ଚମ୍ପତମୁଣ୍ଡାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ । ସେହି ପର୍ବତ ଓ ଅରଣ୍ୟର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ । ସେହି ପାଠାଗାରର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ । ସେଠି ଘାସ ଉପରେ ବସି ଖୁସୀ ଓ ସହଜସଖ୍ୟର ମେଳରେ କେତେବେଳେ ଆପଣାକୁ ଶିକ୍ଷକ ଓ ପୁଣି କେତେବେଳେ ଆପଣାକୁ ଛାତ୍ର ହିସାବରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ । ଚମ୍ପତମୁଣ୍ଡାର ନ୍ୟାୟ ଅନୁସାରେ ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକ ଭିତରେ ମୂଳତଃ କିଛି ଭେଦ ନଥିଲା । ସେଥି-ଲାଗି ସେଠି ଶିକ୍ଷକ ଏଡ଼େ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ନିଜକୁ ତରୁଣ ପରି ମନେ କରୁଥିଲା, ଛାତ୍ର ମଧ୍ୟ ଏଡ଼େ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ଏକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସମାଜର ଦାୟିତ୍ୱଶୀଳ ରକ୍ଷକ ରୂପେ ଅନୁଭବ କରି ଆସୁଥିଲା । ଚମ୍ପତମୁଣ୍ଡାର ଶିକ୍ଷା ତରୁଣ ରହିବାର ଶିକ୍ଷା ହେବାକୁ ଆକାଂକ୍ଷା ରଖିଥିଲା । ମୁଁ ସେଇଠାରେ ଯାହା ଶିଖିଥିଲି, ସଂସାରରେ ନାନାପ୍ରକାରେ ବୁଢ଼ା ହେବାର ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଚକ୍ରାନ୍ତ ଭିତରେ ତଥାପି ମନକୁ ତରୁଣ ଓ ଗ୍ରହଣଶୀଳ କରି ରଖିବାରେ ସେହି ଶିକ୍ଷା ମୋତେ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ମୋତେ ଅନେକ ବିନାଶରୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଛି । ସେଥିଲାଗି ଅତି ଆପଣାର ବନ୍ଧୁ ପରି ମୁଁ ମୋ'ର ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରର ନାନା ସଙ୍କଟ, ସଂଶୟ ବା ନୈରାଶ୍ୟ ବେଳେ ସେହି ଚମ୍ପତମୁଣ୍ଡା ଆଡ଼କୁ ହିଁ ଅନାଇ ରହିଛି । ତାହାହିଁ ମୋ'ର ଜୀବନର ଗୌରବ,— ଜୀବନର ସକଳ ଶ୍ରେୟ ଲାଗି ତାହାହିଁ ମୋର ପ୍ରେରଣା ସ୍ଥାନ ।

୨୮ । ୮ । ୭୬

ସଂସାରଯାକ ଯନ୍ତ୍ରଭରଣଭରଣ ହେଉଥାଉ ପଛକେ, ମୁଁ ନିଜେ ଯେପରି କେବେହେଲେ ନିଜକୁ ଗୋଟାଏ ଯନ୍ତ୍ରପରି ନଦେଖେ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଯେପରି କେବେହେଲେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଯନ୍ତ୍ର ପରି ନଦେଖେ । ମୋ'ର ଜାଣିବାର ସବୁ ସାଧନ ମୋତେ ଯେପରି ଜୀବନର ସମଗ୍ର ରୂପଟିକୁ ଚିହ୍ନିନେବାରେ ହିଁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁ, ବିଶ୍ୱସଂସାରର ହୃଦ୍‌ଗତ ଜୀବନନାଡ଼ୀଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନିନେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁ । ମୁଁ ଶିକ୍ଷକ, ଶିକ୍ଷକର ଜୀବନରେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ରଖି ସଂସାରରେ ବିଚରଣ କରିବାର ଅଧିକ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଶିକ୍ଷକ ଯଦି ଆପଣାକୁ ଗୋଟାଏ ଯନ୍ତ୍ର ପରି ଦେଖୁଥିବ, ଆପଣାର

ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କୁ ଯଦି ସେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଯନ୍ତ୍ର ପରି ଦେଖୁଥିବ, ତେବେ ଶିକ୍ଷା-ବିଜ୍ଞାନର ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ାକ ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ କେଉଁଠି କି ନିର୍ମାଣ ହୋଇପାରିବ ? ଶିକ୍ଷଣପଦ୍ଧତି ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ କେଉଁଠି କି ନିବେଦନ ଓ ଗ୍ରହଣ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ ? ଶିକ୍ଷାଯନ୍ତ୍ରକୁ ରୁନ୍ଧି ଦେଲାପରି ଆଜି ସବୁଆଡ଼େ ଖାଲି ନିୟମ ଓ ପଦ୍ଧତି ଗୁଡ଼ାକର ହିଁ ଜାଲ ଘେରି ରହିଛି । ମଣିଷକୁ ଅପ୍ରଧାନ ଓ ନିୟମଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ପ୍ରଧାନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାର ବିଚିତ୍ରଭ୍ରମ ଆଜି ସବୁଆଡ଼େ ବ୍ୟାପି ରହିଛି । ଏହାଭିତରେ ମୁଁ ତଥାପି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଖୁସିମନରେ ରହିଛି । କାରଣ, ସବୁପ୍ରକାର ପ୍ରଲୁବ୍‌ଧକ ପବନ ଆସି ଦେହରେ ବାଜୁଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଯନ୍ତ୍ର ପରି ନୁହେଁ, ମଣିଷ ପରି ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ମୋ'ର ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ମଣିଷର ଆଖି ନେଇ ଖୋଜି ବାହାରିଛି । ଏହି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ମୋତେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଛି ।

୨୯ । ୮ । ୭୭

ଆଉ ଜଣକର ମୋତେ ସବୁକଥା ଭଲ ଲାଗିବ, ସବୁ ଆଚରଣ ଭଲ ଲାଗିବ, ତେବେଯାଇ ମୁଁ ଜଣକ ସହିତ ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ କରିବି, ଜଣକୁ ଆପଣାର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବି, ଏପରି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଜିଦ୍‌ ମୋ' ଜୀବନରେ ମୁଁ କେବେ ଧରି ବସିନାହିଁ । କାରଣ, ପ୍ରଧାନତଃ ଜିଦ୍‌ ଧରି ରୁଷି ବସିବାକୁ ମୁଁ ସଂସାରକୁ ଆସି-ନାହିଁ । ମୋ'ର ପିତାର ଏହି ବିରାଟ ଭୁବନରେ ମୁଁ ମୂଳତଃ ଏକ ରୁଷି ବସିଥିବା ପିଲାପରି ଆଚରଣ କରିବାକୁ କେବେହେଲେ ମୋ'ର ଏକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନାହିଁ । କାରଣ, ଏହାଦ୍ୱାରା ମୋ'ର କୌଣସି ଲାଭ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ମୂଳତଃ ଭଲ ପାଇବାକୁ ମୁଁ ଏହି ସଂସାରକୁ ଆସିଛି, ମୂଳତଃ ଡୋରି ଲଗାଇବାକୁ ଆସିଛି, ରୁଷି ବସିଥିବା ମଣିଷକୁ ଏହି ଘରପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ କରାଇବାର ବ୍ରତ ନେଇ ଆସିଛି । ଏହାକୁ ଏକ ଭଲ ବ୍ୟବସାୟ ବୋଲି ହୁଏତ କୁହାଯାଇ ନପାରେ, କିନ୍ତୁ ଏହାକୁ ହିଁ ମୁଁ ମୋ'ର ଜୀବନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ସଂସାରରେ ମୋତେ ସମସ୍ତେ ଭଲ ଲାଗନ୍ତୁ, ଏପରି ଅଭିମାନୀ ଇଚ୍ଛା ମୋ'ର କେବେହେଲେ ହୋଇନାହିଁ । ଏହି ସଂସାର ମୋତେ ଭଲ ଲାଗୁ, ମୋତେ ଜୀବନ ଭଲ ଲାଗୁ, ସବୁ ମଣିଷ ବି ଭଲ ଲାଗନ୍ତୁ,—ଜୀବନରେ ମୁଁ ଏହି ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା ନେଇ ବାହାରିଛି । କେତେ ହରାଇଛି, କେତେ ବୋକା ବନିଛି, ତଥାପି ଏହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆପଣାର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାଲାଗି ମୁଁ ଅଭିଭାବକ ବନି ପାଇଛି । ଅନେକ ସମୟରେ ନିଜେ ନିଜ ଉପରେ କେବଳ ଏକ ଅଭିଭାବକ ବନି ଆମେ ନିଜଠାରୁ ଶତକଡ଼ା ଶହେ ଆଦର୍ଶ ଆଚରଣ ଲୋଡ଼ିଥାଉ, ନିଜକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଦେବତା ବନାଇ ଦେବାକୁ ଆମେ ନିଜ ଉପରେ କେତେ ଅଙ୍କୁଶ ମାରୁ । ମାତ୍ର ଶେଷରେ ବିଫଳ ତଥା ବିରକ୍ତ ହୋଇ, ଆପଣା ବିଷୟରେ ନିରାଶ

ହୋଇ ଆମର ଇଚ୍ଛାଟିକୁ ଆମେ ସଂସାର ଉପରେ project କରିବସୁ । ସଂସାରର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଆମ ମନର ଆଦର୍ଶ ନମୁନା ରୂପେ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଉ । ଏହା ଆମକୁ ବାଉଳା କରିଦିଏ ।

୩୦ । ୮ । ୭୭

ହଁ ଆପଣା ଭିତରେ ଆମେ ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶ ହେବାର ପରିପୂରଣ ଦେଖିବାକୁ ଗ୍ରହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଓ ବହିର୍ଗତ କାରଣରୁ ଆମର ଏହି ଇଚ୍ଛାପୂରଣରେ ଅସଫଳ ହୋଇପଡୁ, ବଡ଼ ଅବିବେକୀ ଭାବରେ ଆମେ ଅନ୍ୟର ଜୀବନ ଭିତରେ ସେହି ଆଦର୍ଶର ପରିପୂରଣ ଇଚ୍ଛା କରିଥାଉ । ଆମ ନିଜ ଭିତରେ ଆମେ ଯାହାସବୁ ହରାଇ ବସିଥାଉ, ଆଉ ଜଣକ ଭିତରେ ଆମେ ଠିକ୍ ସେହିସବୁ ଜିନିଷ ଖୋଜିବୁଲୁ । ଏପରି ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଉଭୟ ପକ୍ଷର ସନ୍ତାପ ଲାଗି ରହିଥାଏ । ମୁଁ ଫିକିଏ ଅନ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ମୋ' ଜୀବନର ଋଜ୍ଜୁଗୁଡ଼ାକୁ ସଜାଡ଼ିବାରେ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାଏ । ମୋ'ର ସକଳ ଅପାରଗତା ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଆପଣାର ବନ୍ଧୁରୂପେ ହିଁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥାଏ । ମୁଁ ଯୋଉଠି ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ସ୍ତରରେ ଥାଏ, ସେଇଠାରୁ ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଆପଣା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥାଏ, ଆପଣାକୁ ଅବଜ୍ଞା କରେନାହିଁ, ଆପଣାର ଅପୂର୍ଣ୍ଣତାଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ବସେନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, ଜୀବନର ବାଟରେ ଆପଣାର ହାତ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଛାଡ଼ି ଦିଏନାହିଁ । ଅନ୍ୟକୁ ମୁଁ ସେହିପରି ତା'ର ଅପାରଗତା ଗୁଡ଼ାକର ଜରିଆରେ ନୁହେଁ, ଜଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣତାପ୍ରୟାସୀ ତଥାପି ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ମଣିଷ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ସେ ଯେଉଁଠି ବାଟ ଗ୍ରଲୁଥାଏ, ସେଇଠି ଯାଇ ମୁଁ ତାକୁ ସଙ୍ଗ ଦିଏ, ତା'ସହିତ ବାଟ ଗ୍ରଲେ, ସେ ପଡ଼ିଗଲା ବେଳେ ତାକୁ ଉଠାଇ ଧରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ମୁଁ ତା'ର ବିଗ୍ରର କରି ବସେନାହିଁ, ସହାନୁଭୂତି ସହିତ ତା'ର ମର୍ମପ୍ରବେଶ କରେ, ତା' ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥାଏ, ତା'ର ଚେଷ୍ଟା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥାଏ ।

୩୧ । ୮ । ୭୭

ସେଦିନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଆମ ଏଠାରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଘଣ୍ଟାଏ କାଳ ବକ୍ତୃତା ଦେଇଗଲେ । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା କେତେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଏହିପରି କେତେ କେତେ ଉପଦେଶ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଶୁଣାଇ ଆସିଚନ୍ତି । ତାହାର ଶବ୍ଦ କେତେ ଗଭୀରକୁ ଭେଦିଚି କି ନଭେଦିଚି, ସେକଥାର ହିସାବ ରଖୁଚି କିଏ ? ବକ୍ତୃତା ଶୁଣିଲାବେଳେ ମୁଁ ଭାବୁଥାଏ, ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେବାର ତ ଏତେଦିନ

ହୋଇଗଲା, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେବାର ସୁଯୋଗ ଏ ଦେଶରେ ବା ଏ ସଂସାରରେ ଆଉ କେବେକୁ ମିଳିବ ? ଆଜିଯାଏ ଅଧୀନସ୍ଥ ଶ୍ରୋତୃ-ମଣ୍ଡଳୀ ହିସାବରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଉପଦେଶ ଶୁଣିଆସିଲେ, ମନ୍ତ୍ରୀ-ମାନେ ବି ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଉପଦେଶ ଶୁଣିବାଲାଗି ତିଆରି ହେବେ କେଉଁଦିନ ? ଶୁଣିଛି, ଆଗେ କେଉଁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଯୁଗରେ କୁଆଡ଼େ ରାଜାଏ ଆଚାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ, ଆଚାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଉପଦେଶକୁ ଶାସନର ସଂହିତା କରି ମାନୁଥିଲେ । ହୁଏତ ଏପରି ଏକ ଆଦର୍ଶ ରାଜ୍ୟସ୍ଥିତିର ବର୍ଣ୍ଣନା ସେହି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ-ମାନଙ୍କର ଲେଖନୀରୁ ବାହାରିଛି । ଆପଣା ମନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ କାବ୍ୟ ଓ ସାହିତ୍ୟର ରୂପ ଦେଇ ସେମାନେ ହୁଏତ ଆପଣାର ଇଚ୍ଛାପୂରଣ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତତଃ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଉପଦେଶ ଦେଇ ପାରୁଥାନ୍ତା ! ଶିକ୍ଷା କହିଲେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ବୁଝାଇବା ବା ନବୁଝାଇବା ଉଚିତ, ଦେଶର ମନ୍ତ୍ରୀ ସାବଧାନ ହୋଇ ଅନ୍ତତଃ ଏତିକ କଥା ଶିକ୍ଷକଠାରୁ ଶୁଣିବାକୁ ଆସୁଥାନ୍ତା ! ସେକଥା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ । ଆମ ଦେଶରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ରାଜାଶ୍ରିତ ହୋଇ ରହିଛି । ରାଜା ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାର ଦିନ ଆସିବାକୁ ତଥାପି ବାକି ରହିଛି ।

୧ । ୯ । ୭୭

ଆଜି ଏ ଦେଶରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତା' ନିଜ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ପାରୁନାହିଁ । ଖାଲି ଏହି ଦେଶରେ କାହିଁକି, ପୃଥିବୀର ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ଦେଶରେ ହୁଏତ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଆପଣା ଉପରୁ ଆସ୍ଥା ହରାଇ ବସୁଥିଲା ପରି ମନେହେଉଛି । ଆଜି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଆପଣାକୁ ସମାଜର ହାଉଆ ସହିତ ଖାପ ଖୁଆଇ ଚଳିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ହାଉଆ ସହିତ ଖାପ ଖାଇ ନପାରିଲେ ସେ ଆପଣାର ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟାକୁ କୋଉଠି ଭୂଇଁ ଉପରେ ମଜବୁତ କରି ରଖିପାରିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ କରି ପାରୁନାହିଁ । ସଂସାରର ହାଉଆ ଆଜି ରାଜନୀତି ଆଡକୁ ବହିବାରେ ଲାଗିଛି । ରାଜନୀତିକ କ୍ଷମତା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଯାବତୀୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି ଏକ ବିଶ୍ୱାସ ସଂସାରରେ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଯେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇପାରିବ, ଏହି ବିଶ୍ୱାସରେ ହ୍ରାସ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ଆପଣା ଭିତରେ ବି କୋଉଠି କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇପାରିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରୁନାହିଁ । ତେଣୁ ସିଏ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ସମୟରେ ଶିକ୍ଷା ଅପେକ୍ଷା ରାଜନୀତି ଉପରେ ଅଧିକ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଉଛି । ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ବଢିବାରେ ଲାଗିଛି । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଏଥିରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସହଯୋଗ କରି ଚାଲିଛି । ସେଇଥିଲାଗି ଆଜିକାଲି ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଶିକ୍ଷକକୁ ଉପଦେଶ

ଦେବାକୁ ମନ ବଳାଇଲେଣି । ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ ହେଲେଣି । ଅର୍ଥାତ୍, ଶିକ୍ଷାର ବଦଳିବା ଯେ ସେହିମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ, ଆଗ୍ରହୀ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେନାହିଁ, ଆମ ସଂସାରରେ ଏହିପରି ଏକ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ବଢିବାରେ ଲାଗିଛି ।

୨ । ୯ ୭୭

ଭଗବାନ୍ ବା ଆଉ ଯିଏ କେହି ମୋତେ ପରୀକ୍ଷା କରୁଥାନ୍ତୁ, ସେଥିରେ ମୋ'ର କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ, ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ମୋ'ର ଆଜି ବି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି । ଏହାକୁ କିଏ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି କହୁ ପଛକେ, ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ଜୀବନର ଅନେକ ସନ୍ଧିଗ୍ଧ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୋତେ ବାଟ ବତାଇ ଆସିଛି । ଏହି ବିଶ୍ୱାସକୁ ମୁଁ ଆଜି ମୋ' ଶରୀର ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରୁଛି । ତେଣୁ କାଶୁ କାଶୁ କାହିଁକି ମୁଁ ଶଙ୍କିତ ହୋଇ ଉଠିବି ? ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ଅଟଳ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ କଦାପି କିଛି ହରାଇବି ନାହିଁ, ଏହି ବିପୁଳ ସଂସାର ମୋ'ର ନିଜର ହୋଇ ରହିଥିବ, ସଂସାରଯାକର ସଙ୍ଗ ଓ ସ୍ନେହ ପ୍ରେମ ମୋ'ର ହୋଇ ରହିଥିବ । ବିଶ୍ୱାସ ନଥାଇ ଏସବୁ ଖଞ୍ଜାହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସଂସାରରେ ମୋତେ ବଡ଼ ସନ୍ଦେହୀ ଓ ଏକୁଟିଆ ଭାବରେ ଦିନ ବିତାଇବାକୁ ପଡୁଥାନ୍ତା । କାଲି ଭାବୁଥିଲି, ମୋ'ର ଉପାର୍ଜିତ ସକଳ ଜ୍ଞାନ ଅପେକ୍ଷା ମୋ'ର ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ମୋ'ର ଜୀବନରେ ମୋତେ ଅଧିକ ଭରସା ଦେଇଛି । କୌଣସି ଭକ୍ତ ମଣିଷ ଏହି ବିଶ୍ୱାସକୁ ଭକ୍ତି ବୋଲି କହିପାରେ ଓ ଭକ୍ତିକୁ ଜ୍ଞାନଠାରୁ ବଡ଼ ବୋଲି କହି ହୃଷ୍ଟ ହୋଇପାରେ । ସେସବୁ ବ୍ୟବସାୟରେ ପଶିବାକୁ ମୋ'ର ବେଳ ନାହିଁ । ହୁଏତ ମୋ'ର ଜ୍ଞାନ ହିଁ ମୋ'ର ସମଗ୍ର ବାସନାଟି ଭିତରେ ହଜମ ହୋଇ ମୋ'ଟି ବିଶ୍ୱାସ ବା ମୋ'ର ଭକ୍ତିରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ମୋ'ର ଜ୍ଞାନ ହୁଏତ ମୋତେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସର ଯୋଗ୍ୟ କରି ତିଆରିଛି, ମୋତେ କେଉଁ ମନ୍ଦିରର ଦ୍ୱାର ସକାଶେ ଅନୁରୂପ ସିଦ୍ଧ କରି ରଖିଛି । ତେଣୁ ମୋ' ଜୀବନରେ ମୁଁ ଜ୍ଞାନ ଓ ଭକ୍ତିକୁ ବିରୋଧୀ ପରି ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । ଦ୍ୱିପକ୍ଷୀକ ହେବା ମୋ'ର ରୀତି ନୁହେଁ ।

୩ । ୯ । ୭୭

ଓଡ଼ିଶା ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ଧୋତିକୁ କାହିଁକି ସବୁଠାରୁ ସହଜ ପରିଧାନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି, ସେକଥା ଏଇବର୍ଷ ଆସି ବୁଝିଲି । ଏବର୍ଷ ଏଠି ପ୍ରବଳ ବର୍ଷା ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଆମଆଡ଼େ ଯେମିତି ହୁଏ, ଠିକ୍ ସେମିତି । ଗତ ପନ୍ଦରଦିନ ହେଲା ଏଠାରେ ଅନବରତ ମେଘ ବରଷି ଚାଲିଛି । ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପିନ୍ଧ

ପଦାକୁ ବାହାରିବା ଯେ ଏ ପାଗରେ ମୋ'ଟେ ପୋଷାଉନାହିଁ, ସେକଥା ମୁଁ ଏହି କେତେଦିନ ହେଲା ବେଶ୍ ଦେଖିପାରୁଛି । କାଦୁଅପାଣି ବାଟକୁ ଲମ୍ବା ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପିନ୍ଧିଥିବା ଗୋଡ ଆଦୌ ଆସୁଉ କରି ପାରେନାହିଁ । ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ପଙ୍କ ହୋଇଯାଏ । ଆମ ଗାଆଁରେ ମୋ' ପିଲାଦିନେ ଯେପରି ଆଣ୍ଠିଏ ପଙ୍କ ଭିତରେ ଯିବାକୁ ପଡୁଥିଲା, ସେହିପରି ବାଟରେ ଏହି ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍‌ପିନ୍ଧା ବାବୁମାନଙ୍କୁ ଛାଡିଦେଲେ ସେମାନେ ବିଚରା କି ହୁଇଗଲେ ନହୁଅନ୍ତେ ! ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଧୋତି ବଡ଼ ସହଜ । କାଦୁଅ ଯେତିକି ବେଶୀ ହୋଇଥିବ, ଅନାୟାସରେ ଧୋତିକୁ ସେତିକି ଉପରକୁ ଟେକି ଦେଇହେବ । ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟା ଛନ୍ଦିହୋଇ ଗଲାପରି ବା ଭିଡ଼ିହୋଇ ରହିଲା ପରି ଆଦୌ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଶରୀର ଉପରେ ଧୋତି ଏପରି ବାଟରେ ଯାଉଥିଲା ବେଳେ ବଡ଼ ସହଜ ଲାଗେ । ମୂଳକଥା ହେଉଛି, ଆଖିକୁ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ବୋଲି ମଣିଷ ଏଇଟା ବା ସେଇଟା ପିନ୍ଧେନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନର ପାଣି ଓ ପବନ ସହିତ ଚଳିବା ଲାଗି ସେହି ସ୍ଥାନର ମଣିଷ ଏକ ବିଶେଷ ପ୍ରକାର ପୋଷାକକୁ ନିଜର ପୋଷାକ କରି ନେଇଥାଏ । ପୋଷାକ ପରମ୍ପରାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ରହେ ।

୪ । ୯ । ୭୭

ଏ ବର୍ଷା କ'ଣ ଆଉ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ ? ଆଜି ପାହାନ୍ତାରେ ନିଦ ଠିକ୍ ଭାଙ୍ଗି-ଆସିଲା ବେଳକୁ ହୁ' ହୁ' ଶବ୍ଦ କରି ବର୍ଷା ମାଡ଼ିଆସିଲା । ସେହି ଶବ୍ଦ ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ମୁଁ ପୁଣି ଯେ କେତେବେଳେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି ଓ ସ୍ୱପ୍ନରେ ବୁଡ଼ିଗଲି, ସେକଥା ନିଜେ ବି ଠଉରାଇ ପାରିଲିନାହିଁ । ପ୍ରତାପୀ ବର୍ଷାର ଏହି ଟପଟପ ଶବ୍ଦ ସ୍ୱପ୍ନର ବାଡ଼ି ଧରାଇ ମୋତେ ଏକାବେଳେକେ ବାଗଲପୁର ଯାଏ ଡ଼ିଆଁଇନେଲା । ଏହିପରି କେତେ ଟପଟପ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ସେଠି ପିଲାଦିନରେ ମୁଁ ମଣିଷ ହୋଇଛି । କେତେ ଟପଟପ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ମୋ'ର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଛି ଓ ନିଦ ଲାଗିଯାଇଛି । ସେଦିନ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ବୋଲି କହିଲେ ମୁଁ ହୁଏତ ଏକ ଅଭିନୟ କରି ବସିବି । ସେଦିନ କୁଆଡ଼େ ଯାଇନାହିଁ । ସେଦିନ ମୋ'ରି ଭିତରେ ରହିଛି, ମୋ'ର ମନ ଓ ମୋ'ର ଧ୍ୟାନଗୁଡ଼ାକୁ ତାହା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରଙ୍ଗ ଦେଇ ତିଆରି କରିଛି । ସେଥିପାଇଁ ଆଜି ବରଷାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣୁଶୁଣୁ ମନ ମୋ'ର ସିଧା ସେଇଠାକୁ ଚାଲିଯାଉଛି । ଅତୀତକୁ ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନର ଏହି ଜୀବନ ସମାରୋହ ଭିତରକୁ ଟାଣି ଆଣିବାକୁ ଚାହୁଛି । ଯେଉଁଠି ମୋ' ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଦଶବର୍ଷ କଟିଛି, ତା'ର ସବୁ ଅନୁରାଗ ବହନ କରି ଯେପରି ମୁଁ ଆଜିଯାଏ ଦୁନିଆ ଦେଖି ବାହାରିଛି । ଉପରେ କେତେ ପଟ ବଦଳି ଗଲାଣି, ତଥାପି ଭିତ୍ତିଟା ଆଜି ମଧ୍ୟ କାମ ଦେଉଛି । ପୁରୁଣା ହୋଇ ଯାଇନାହିଁ । ତାକୁ ମୁଁ ଅନାବଶ୍ୟକ ଭାବି କେବେହେଲେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବାର ମନ କରିନାହିଁ । ବଡ଼ ବୟସ ପାଖରେ

ଆତ୍ମନିବେଦନ କରିବାକୁ ମୁଁ ସାନ ବୟସ ସହିତ କଳହ କରିନାହିଁ । ବଡ଼ ପୃଥିବୀ ସହିତ ଡ଼ୋର ଲଗାଇଛି ବୋଲି ମୋ'ର ସାନ ଗାଆଁଟି ସହିତ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କୌଣସି କଳହ କରିନାହିଁ । ଏହାହିଁ ହେବା ଉଚିତ ଥିଲା ।

୫ । ୯ । ୭୭

ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କର ଜନ୍ମଦିବସକୁ ଆଜିଯାଏ ଶିକ୍ଷକ-ଦିବସ ବୋଲି ପାଳନ କରାଯାଇ ଆସୁଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ବଦଳି ଗଲେଣି । ତଥାପି ସଂସ୍କାର ଓ ପରମ୍ପରା ମାନି ଏବର୍ଷ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ଦିବସ ନିଶ୍ଚୟ ପାଳିତ ହେବ । ଭାରତବର୍ଷର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ବା ଅଧ୍ୟାପକ ସଂଯୋଗବଶତଃ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ପଦରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହୋଇ-ଥିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଲାଗି ଆମେ ତାହାକୁ ଏକ ଚରମ ଉଚ୍ଚାକାଙ୍କ୍ଷା ବୋଲି କହି ପାରିବାନାହିଁ । ଦେଶର ଓ ପୃଥିବୀର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା ସମ୍ପର୍କରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ହିସାବରେ କୁଳବୃଦ୍ଧର ଗାଦୀରେ ବସିବାକୁ ମନ କରିବା ଅପେକ୍ଷା କୌଣସି ଶିକ୍ଷକର ଅନେକ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ରହିଚି । ଶିକ୍ଷକକୁ ସମସ୍ତ ସମ୍ମାନ ଦେଲେ ଯାଇ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଯୋଗ୍ୟ ଭାବରେ ତାହାର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ, ଏହି ଯୁକ୍ତିଟା ମୋ'ର ଆଦୌ ପସନ୍ଦ ହୁଏନାହିଁ । ମୋ'ର ତ ଓଲଟା ଆଶଙ୍କା ହୁଏ ଯେ, ଶାସକ ତରଫରୁ ଶିକ୍ଷକକୁ ଶିରି ଓ ଉପାଧିର ସମ୍ମାନ ମିଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଶିକ୍ଷକ ହୁଏତ ସମ୍ମାନର ଲାଳସାରେ ପଡ଼ିଯାଏ,' କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭୁଲିବସେ, ତାକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଉଥିବା ଚତୁର ଅଥଚ ଅଯୋଗ୍ୟ ଶାସକମାନଙ୍କୁ ସେ ଉପଯୁକ୍ତ ଶାସକ ବୋଲି କହିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ । ଯାହାର ଖାଏ, ତାହାର ଗାଏ । ମଣିଷ ତିଆରି କରିବାର ଓ ସମାଜରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାର ଯେଉଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ରହିଚି ତାହା ଯେ କ୍ରମେ ଭୁଲିଯିବାକୁ ଲାଗେ ।

୬ । ୯ । ୭୭

ମନ ଅସ୍ଥିର ହେବ କିପରି ? ମନର ସବୁ ଗଣ୍ଠିକୁ ବାନ୍ଧିକରି ରଖିଲେ ବା ମନର ସବୁ ଆଖି ଉପରେ ପୁଟୁଳା ବାନ୍ଧିଦେଲେ ମନ ଅସ୍ଥିର ହୋଇଯିବ ବୋଲି ନୀତିକାରମାନେ କହିଚନ୍ତି । ସେ ନୀତି ମୋ' ଜୀବନର ନୀତି ନୁହେଁ । ମୁଁ ତ ଭାବୁଚି, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆପଣା ସାଥିରେ ଅନୁଭବ କରିପାରିଲେ ହିଁ ମନ ଅସ୍ଥିର ହେବ । ବରଷା ରାତିରେ ଆଜି କେତେଘର ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁଥିବ, ଘରେ ଜାଳେଣି କାଠର ଅଭାବରୁ ଆଜି କେତେ ପିଲା ଉପାସ ଶୋଉଥିବେ, ଅଥଚ ମୁଁ ଏଠି ଅସ୍ଥିର ମନରେ ମୋ'ର ଉଷୁମ ବିଛଣା ଉପରେ ଶୋଇପାରିବି କିପରି ? ତେଣୁ ମୋ'ର ବାଟ ଅଲଗା । ସଂସାରରେ ଯେଉଁଠି ଯାହାକୁ ମୁଁ ଆପଣାର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ,

ସେମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ପରି ଲାଗୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ'ର ମନ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ରହେ, ମୋ'ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଯେଉଁଠି ରହିବା କଥା ରହେ । ମୋ' ସଂସାର ଆଗକୁ ଚାଲୁନଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ନିଜେ ବାଟ ଚାଲୁଚି ବୋଲି କିପରି ଅନୁଭବ କରିବି ? ମୋ'ର ଦେଶ ଆଗକୁ ଯାଉଚି ବୋଲି ଲାଗୁନଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଦେଶ ଭିତରେ ମୁଁ କିପରି ନିଜକୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିପାରିବି ? ଜ୍ଞାନ କୁଆଡ଼େ ମଣିଷକୁ ବୈରାଗ୍ୟ ଶିଖାଏ, ନିରାସକ୍ତ ହେବାକୁ ଶିଖାଏ । ମୋ'ର ଜ୍ଞାନ ମୋତେ ଯେପରି ଏହି ସଂସାର ଓ ଏହି ଜୀବନ ପ୍ରତି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଆସକ୍ତ କରି ପକାଉଚି । ମୋ'ର ସଂସାରର ସ୍ୱାର୍ଥ ସୀମା ଗୁଡ଼ାକ ଯେପରି ଦିନକୁ ଦିନ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଚି । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ବାଟ ନପାଇଲେ, ମୁଁ ଯେଉଁ ବାଟରେ ନିରାପଦ ଓ ନିର୍ଲିପ୍ତ ହୋଇ ଚାଲିବି, ତାକୁ ମୁଁ ବାଟ ବୋଲି କିପରି କହିବି ? ସେଇଥିଲାଗି ଏଇ ବର୍ଷା-ପାଗରେ ଆଜି ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଯିବାକୁ ମନ ଅଥୟ ହୋଇ ଉଠୁଚି, ହୃଦୟର କାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକ ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଚି ।

୭ । ୯ । ୭୭

ଖିଅ ଲାଗି ରହିଥିବ କିପରି ? ସଂସାରଯାକକୁ ଟାଣିଟୁଣି ଆପଣା ସଂସାରର ଘର ଭିତରେ ପୂରାଇ ରଖିଲେ ଖିଅ ଲାଗି ପାରିବନାହିଁ । ବୃହତ୍ ଜୀବନର ସକଳ ଲୀଳାକୁ ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂସାରଟା ଦ୍ୱାରା ଆବୋରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ନିଜ ଜୀବନରେ ହନ୍ତସନ୍ତ ବଢ଼ିବ ସିନା, ମାତ୍ର ଖିଅ ଲାଗି ପାରିବନାହିଁ । ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ିଲେ ଖିଅ ଲାଗିବ । ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ିଲେ ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ବୃହତ୍ତରର ସ୍ପର୍ଶ ଆସି ବାଜିବ । ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥିଲେ କେତେବେଳେ ହେଲେ କିଛି ହରାଇ ବସିବାପରି ଲାଗିବନାହିଁ । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ମୋ' ଜୀବନର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସଞ୍ଚୟ ହୋଇ ରହୁ, ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ପଦ ହୋଇ ରହୁ । ଏ ଜୀବନ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ, ମଣିଷ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ, ଭଲ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଭବିଷ୍ୟ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ, ମୋ'ର ଶୁଭବାସନା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ; ଏହିପରି ଏକ ବାସନା ନେଇ ମୁଁ ସଂସାରରେ ଯାହାକିଛି କରିବି, ତା'ର ଭଲ ପ୍ରଭାବ ଓ ଫଳ ଅବଶ୍ୟ ପଡ଼ିବ, ଏହିପରି ଏକ ଆସ୍ତିକ ଜୀବନଧର୍ମ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ । ଆପଣାର ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ାକରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତାତୀତ ନାନା ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଭରାଇ ରହି ପାରିଲେ ଯାଇ ଜୀବନରେ କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତର ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ବିଷୟରେ ଆଉ ସନ୍ତପ୍ତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ ବୋଲି ଏକ ଜୀବନଗତ ବିଶ୍ୱାସ । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ମୋତେ ସବୁକିଛି ସହିତ ଯୁକ୍ତ କରି ରଖିବ । ମୋ'ର ଜୀବନଯୋଗ ସାର୍ଥକ ହେବ । ଅଯୁକ୍ତ ରହିବାର ଦୁର୍ଗତିକୁ ମୁଁ ପାରି ହୋଇଯିବି, ମରଣକୁ ଜିତି ପାରିବି ।

୮ । ୯ । ୭୭

ଭଗବାନଙ୍କର ଭଜନ ଶୁଣିବା ବେଳକୁ ଆଜି ମଧ୍ୟ ରୋମାଞ୍ଚ ହେଉଛି, ସମସ୍ତ ଶରୀର କଣ୍ଟାଉଠି ହଠାତ୍ ଏକାବେଳେକେ ଯେପରି କେତେ ଅଶ୍ରୁ ବୋହି ଆସିଲାପରି ମନେ ହେଉଛି । ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଭାବୁଛି, ତଥାପି କାହିଁକି ମୁଁ ବେଳେବେଳେ ଏପରି ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡୁଛି ? ଏତେବଡ଼ ସ୍ୱୀକାର ଯେତେବେଳେ ମୋ' ପାଖରେ ରହିଛି, ତେବେ ତଥାପି କାହିଁକି ମୁଁ ବେଳେବେଳେ ଏପରି ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ଓ ଚକିତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି ? ଅନେକ ଦିନରୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଓ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭଙ୍ଗୀରେ ବସି ମୁଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାର୍ଗ ବା ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ବସିନାହିଁ । ତଥାପି ଆଜି ବି ଅନୁଭବ କରୁଛି ଯେ, ମୋ'ର ଘନିଷ୍ଠତମ ମନଟି ଭିତରେ ସଂସାର ଓ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଆଗେ ଯେତିକି ସ୍ୱୀକାର ରହିଥିଲା, ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେତିକି ରହିଛି । ଏଠି ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ବାତାବରଣରେ ରହି ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ ଧନ୍ଦି ହୋଇ ହୁଏତ ମୁଁ ଆପଣାର ସ୍ୱକୀୟତମ ମାର୍ଗଟି ବିଷୟରେ ବେଳେବେଳେ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇଯାଉଛି । ନାନା ତାତ୍କାଳିକ ଅସ୍ଥିରତା ମୋତେ ମୋ'ର ଲକ୍ଷ୍ୟରୁ ବାହାରକୁ ନେଇ ଚାଲିଯାଉଛି । ତଥାପି ଅନ୍ତର ଭିତରର ମଞ୍ଜି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀଇଁ ରହିଛି, ଅନ୍ତରର ଆଖି ସେହି ପରମସ୍ୱୀକାରର ଆଧାର ଉପରେ ସକଳ ଜୀବନ ଓ ସକଳ ଉଦ୍ୟମକୁ ଠିଆ କରିବି ବୋଲି ଆଜି ମଧ୍ୟ ବାସନା ରଖି ବସିଛି । ଆଜି ମଧ୍ୟ ଏହି ସକାଳ ଓ ଏହି ଆଲୁଅ ଆପଣାର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସଙ୍ଗୀ ପରି ମନେ ହେଉଛନ୍ତି । ତେଣୁ ବାହାରେ ଆଉ ଭିତରେ ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ମୋତେ ସଖ୍ୟ ଦେବାକୁ ତିଆରି ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ହଠାତ୍ ଆପଣାକୁ ଏପରି ନିଃସଙ୍ଗ ବୋଲି ମନେ କରି ପାରିଲି କାହିଁକି ? ସେହି ସଖ୍ୟ ରହିଥିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ କିଛି ହରାଇବି ନାହିଁ । ତେଣୁ, ଆତଙ୍କିତ ହେବାରେ ଆଉ ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ସବୁ ଅଛି; ଠିକ୍ ମୁଁ ଯେପରି ଅଛି, ମୋ'ର ହୃଦୟ ଯେପରି କହୁଛି, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅଛି ।

୯ । ୯ । ୭୭

ସଂସାରରେ ସବୁ ଅଛି, ପୁଣି କିଛି ନାହିଁ । ଶାସ୍ତ୍ର ଭିତରେ ସବୁ ଅଛି, ପୁଣି କିଛି ନାହିଁ । ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ସବୁ ଅଛି, ପୁଣି କିଛି ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ସକାଳର ରକ୍ତ ଅନୁରାଗ ଭିତରେ ସବୁ ଅଛି, ପୁଣି କିଛି ନାହିଁ । ମୋ'ର ଦେଖିବା ଭିତରେ ସବୁ ଧରାଦେଉଛି, ପୁଣି ସବୁ ନିଭିଗଲାପରି ମନେହେଉଛି । କାହିଁକି ଏପରି ହୁଏ ? ମନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲେ ଏଇଠି ସବୁ ଭୁବନ ଯେ ମିଳିପାରିବ, ସେକଥା ମୁଁ ଭଲ କରି

ଜାଣିଚ, ଅନେକ ଥର ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଚ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି କାହିଁକି ଏହି ମନଟା ସବୁବେଳେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହି ପାରେନାହିଁ ? ମୁଁ ତ କେତେଥର ମୋ'ର ଅନ୍ତରତମ ବାସନାକୁ ଖୋଲି କରି କହିଦେଇଚ ଯେ, ମୁଁ ଏହି ସବୁଟି ସହିତ ଡ଼ୋରି ଲଗାଇ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହେଁ । ଜୀବନର ନାନା ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନାନା ଅସ୍ଥାୟୀ ବିଚଳିତତା ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ସ୍ଥାୟୀ ବାସନାକୁ ମୁଁ ମୋ'ର ଜୀବନଦେବତା ପାଖରେ କେବେହେଲେ ଲୁଚାଇ କରି ରଖିନାହିଁ । ତେବେ ସେ ମୋତେ ଏହି ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ଭିତରୁ ଉଠାଇ ନେଉନାହିଁ କାହିଁକି ? ମୋ' ହାତରୁ ଖସି ଯାଇଥିବା ଖିଅଗୁଡ଼ାକୁ ସେ ପୁଣିଥରେ ମୋ'ର ହାତରେ ଆଣି ଧରାଇ ଦେଉନାହିଁ କାହିଁକି ? ସବୁ ଜାଣି, ସବୁ ଅନୁଭବ କରି ତଥାପି କାହିଁକି ମୁଁ ଏପରି ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ରହି-ଥିବି ? ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ବସିଥିଲି ବେଳେ କାହିଁକି ମୁଁ ତାର ସଙ୍ଗଲାଭ କରିବାରୁ ବଞ୍ଚିତ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ରହିବି ? ମୋ'ର ଘରଟାଯାକ ଏପରି ଖାଲିଖାଲି ଲାଗିବ କାହିଁକି ? ହୃଦୟଟା ବି ଏମିତି ଖାଲି ଖାଲି ଲାଗିବ କାହିଁକି ?

୧୦ । ୯ । ୭୭

ଗତ ବର୍ଷ ଜୁଲାଇ ମାସରେ ହଠାତ୍ ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ ଆସି ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଓଡ଼ିଆ କହୁଥିଲେ, ଏଠି ମୁଁ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆଲୋକ ଅଛି ବୋଲି ଜାଣି ସେ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସିଥିଲେ । ବାଟରେ ତାଙ୍କର ସବୁ ଚୋରି ଯାଇଚି ଓ ଓଡ଼ିଶା ଯିବାକୁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଟିକେଟ ଲାଗି ବ ପଇସା ନାହିଁ ବୋଲି କହିଲେ । କଟକରେ ଥିବା ମୋ'ର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କଠୁଁ ସେ ମୋ'ର ଠିକଣା ଆଣିଚନ୍ତି ବୋଲି ମୋତେ ବିଶ୍ୱାସ ଦେଲେ । ମୋ' ପାଖରେ ସେତେବେଳେ ଟଙ୍କା ନଥିଲା । ତାଙ୍କର ଆଗରେ ପଡ଼ୋଶୀଠାରୁ ଉଧାର କରି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପଚାଶଟଙ୍କା ଦେଲି । ଓଡ଼ିଶାରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରକେ ସେ ଟେଲିଗ୍ରାମ୍ ଦ୍ୱାରା ଟଙ୍କା ପଠାଇଦେବେ ବୋଲି ଜବାବ ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ । ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟଙ୍କା ପାଇନାହିଁ । ସେହି ନାମରେ କୌଣସି ଭଦ୍ରଲୋକ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି କେହି ଜାଣିନାହାନ୍ତି । ଶୁଣି ଲୋକେ ମୋତେ ହସିଲେ, ଅପରିଚିତ ମଣିଷକୁ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ବୋଲି ସେମାନେ ମୋତେ ଉପଦେଶ ଦେଲେ । କାଲି ସକାଳେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଆଉଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଗୋଡ଼ରେ ଜୋତା ନାହିଁ, ଠକଠକ ଓଡ଼ିଆ କଥା କହୁଚନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବି କୁଆଡ଼େ ସବୁ ପଇସା ଚୋରି ଯାଇଚି । ମଥୁରାଠାରୁ ସେ ଆଗ୍ରାଯାଏ ଚାଲିକରି ଆସିଚନ୍ତି । ବିନା ଟିକେଟରେ କଟକ ଯିବେ । ଖାଲି ବାଟଖର୍ଚ୍ଚ ଅର୍ଥାତ୍ ବାଟରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖରଚ ପାଇ ତାଙ୍କର କିଛି ଟଙ୍କା

ଦରକାର । ମୁଁ ଗତବର୍ଷର କାହାଣୀ ତାଙ୍କୁ ଶୁଣାଇଲି ଓ ତାଙ୍କର ସକଳ ଅନୁରୋଧ ସତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କୁ ଖାଲିହାତରେ ବିଦା କରିଦେଲି । ପଛରେ ଭାବୁଥିଲି, ହୁଏତ ସ୍ୱାଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ ସବୁ ଚୋରି ଯାଇଚି, ହୁଏତ ଇଏ ସତକୁ ସତ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଚନ୍ତି, ହୁଏତ ଇଏ ସତ କହୁଚନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଫେରାଇଦେବା ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ କଲିନାହିଁ ତ ? ଜଣେ ମୋତେ ଧୋକା ଦେଲେ ବୋଲି ମୁଁ ସଂସାରଯାକ ସମ କ୍ଙ୍କୁ ସନ୍ଦେହ କରି କେତେଦୂର ବିବେକର ସହିତ କାମ କଲି ? ଏହିପରି ନାନା ସଂଶୟରେ ପଡ଼ି ଗତବର୍ଷର ମିଛ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ମୁଁ କାଲି ଭାରି ସ୍ମରଣ କରୁଥିଲି ।

୧୧ । ୯ । ୭୭

ବିନୋବାଙ୍କଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ । ତାଙ୍କର ବାଣୀ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଏହି ଦେଶଲାଗି ଏକ ଆହ୍ୱାନ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଚି । ଜାତି, ଦେଶ ଓ ଜାତୀୟ ଗୌରବ ନାମରେ ଦେଶର ରାଜନୀତଜ୍ଞମାନେ ଦେଶକୁ ପ୍ରମତ୍ତ ଓ ବିସ୍ମୃତ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ସମୟରେ କେବଳ ବିନୋବା ଏହି ଦେଶରେ ମଣିଷର ଆକାଙ୍କ୍ଷାକୁ ଉପରକୁ ଟେକି ରଖିଚି । ବିନୋବାର ରାଜନୀତି ହେଉଚି ମଣିଷକୁ ସବୁପ୍ରକାର କ୍ଷମତାଗ୍ରଥିତ collectiveରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣିବାର ନୀତି । କିନ୍ତୁ ସେହି ଆହ୍ୱାନ ଆଜି କିଏ ମାନୁଚି ? କେହି ମାନୁନାହାନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି କହିବିନାହିଁ । କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଜାତୀୟତା ଓ କ୍ଷମତାର ବାହାରେ ରହି ଆପଣାକୁ ମଣିଷ ହିସାବରେ ଅନୁଭବ କରୁଥିବାର ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବାର ମଣିଷ ଏଦେଶରେ ଅଛନ୍ତି । ଭାଷା, ଧର୍ମ ଓ ମତବାଦ ନିର୍ବିଶେଷରେ ଅଛନ୍ତି । ସେହିମାନେ ଆଜି ନିଜର କଥା କହି ପାରୁଚନ୍ତି ଓ ନିଷ୍ଠାପର ଭାବରେ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରୁଚନ୍ତି । ଏହାକୁ ସେମାନଙ୍କର ସାହାସ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଆଜି ପୃଥିବୀରେ ସମ୍ଭବତଃ ଏହି ସାହସ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦରକାର । ଆପଣାର କଥା କହିପାରିବାର ସାହସ, ଅନ୍ୟ ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରି ପାରିବାର ସାହସ, ଅନ୍ୟ ଆକାଙ୍କ୍ଷାର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ଆପଣାକୁ ଓ ଆପଣାର ଯୁଗକୁ ଦେଖି ପାରିବାର ସାହସ । ଏହି ସାହସ ହୁଏତ ବାଟ ଦେଖାଇବ, ଏହି ସାହସ ହୁଏତ ଏହିଯୁଗର ଶହୀଦ ହେବ ।

୧୨ । ୯ । ୭୭

ରାଞ୍ଚିରେ ସବୁ ଶାନ୍ତ ପଡ଼ିଗଲାଣି ବୋଲି ସରକାର କହୁଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ରାଞ୍ଚିରେ ଗତ ମାସରେ ଯାହାସବୁ ଘଟିଗଲା, ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକକୁ ଓ ମଣିଷକୁ

ଅଶାନ୍ତ କର ପକାଇବା ଲାଗି ସେଥିରେ ଅନେକ କିଛି ରହିଛି । ଭାରତର ହିନ୍ଦୁ ଜନତା ମୁସଲମାନ ଗୋଷ୍ଠୀ ପ୍ରତି ବିଦ୍ୱେଷ ରଖିଚନ୍ତି ବୋଲି କଦାପି କହି ହେବନାହିଁ । କାରଣ, ଯୋଉଠି ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନ ଗୋଷ୍ଠୀ ଜୀବନର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ବାସ କରୁଚନ୍ତି, ସେଠି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦ୍ୱେଷ ବା ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ହୋଇନାହିଁ । ସହର ଜାଗାରେ ହିଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଏସବୁ ହେଉଚି । କାରଖାନାରେ ହେଉଚି, ବଜାରରେ ହେଉଚି, ରାଞ୍ଚିରେ ତ ଏଥର ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜର ହିନ୍ଦୁ ଛାତ୍ରମାନେ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ବର୍ବର ଆଚରଣ କରିଚନ୍ତି । ଜୀବନରେ ବଳ ଦେବାଲାଗି ଆଉ କିଛି ନଥିଲେ ମଣିଷ ଆପଣା ପକ୍ଷର ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠତାକୁ ହିଁ ସବୁଠୁଁ ବଡ଼ ବଳ କରି ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ତା'ର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଦୁର୍ବଳତା ତାକୁ ଅଧିକ ନୃଶଂସ ହେବାରେ ବଡ଼ ଉତ୍ସାହ ଦେଇଥାଏ । ରାଞ୍ଚି ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜର ହିନ୍ଦୁ ଛାତ୍ରମାନେ ଯେତେବେଳେ ଆପଣାର ମୁସଲମାନ ସହପାଠୀ ମାନଙ୍କୁ ଧର୍ଷଣ କରିଚନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି ବର୍ବର ବଳ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଚନ୍ତି । ଏ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା, ଏ ଦେଶର ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ଦଶା ବିଷୟରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ଗଲେ ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ହୋଇଯିବାର କଥା । ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିବାର କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପରେ ଯେ ଆମ ଦେଶର ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକମାନେ ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଧର୍ଷଣ କରୁଚନ୍ତି ଓ ଦେଶରେ ଧର୍ମ ଓ ଭାଷା ନାମରେ ଲଙ୍କାକାଣ୍ଡ ଲଗାଇ ଦେଉଚନ୍ତି, ଦେଶର ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ଏହା ଘଟୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସେ 'ବିଷୟରେ ସତର୍କ ରହିବାକୁ ହେବ । ଏ ମିଛ ସ୍ୱାଧୀନତାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ହେବ ।

୧୩ । ୯ । ୬୭

ବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ୁଥିବା ଆମ ପିଲାଏ ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ୟଧର୍ମୀ ସହପାଠୀ ମାନଙ୍କୁ ପିଟୁଚନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ବହିପତ୍ର ପୋଡ଼ି ଦେଉଚନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଛୁରି ମାରୁଚନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଆଉ ଯାହା ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥାଉ ପଛକେ, ବିଜ୍ଞାନର ଶିକ୍ଷା କେବେହେଲେ ଦେଇ ପାରିନାହୁଁ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଅର୍ଥାତ୍, ଆଜି ମଧ୍ୟ ଆମର ଶିକ୍ଷା ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣଠାରୁ ଯୋଜନ ଦୂରରେ ରହିଚି । ଶିକ୍ଷିତ ମଣିଷ ହିଁ ଏ ଦେଶରେ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଘୃଣା ଓ ଦ୍ୱେଷ ଅସାମାଜିକ ଆଚରଣ ବଢ଼ିବାରେ ନିମିତ୍ତ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଚି । ଆମ ଦେଶର ଦୂଷିତ ରାଜନୀତି ଭିତରେ ତାହାର ଅକୀର୍ତ୍ତି ଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଚି । ଗୋଟାଏ ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ଅଥଚ ସୁସ୍ଥ ଗୋଷ୍ଠୀ ଜୀବନର ପରମ୍ପରାକୁ

କପଟ ବିକୃତ ଓ ନଷ୍ଟ କରି ଦିଆଯାଇପାରେ, ଆମ ଦେଶରେ ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବରଷର ଇତିହାସ ତାହାର ପ୍ରମାଣ ହୋଇ ରହିବ । ଗାଆଁ ଭିତରକୁ ତଥାକଥିତ ଶିକ୍ଷାର ଅଶିକ୍ଷିତତା ଯେତିକି ପଶୁଛି, ଗାଆଁର ଗୋଷ୍ଠୀଜୀବନ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ସଦ୍‌ଭାବନା ରହିତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି, ପଡ଼ୋଶୀପଣ ହୁଡ଼ିଯାଉଛି, ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନଙ୍କୁ ଘୃଣା କରି ଶିଖୁଛି, ଜାତି ଜାତି ଭିତରେ କଳହ ଓ କୁତ୍ସିତ କାଣ୍ଡମାନ ଚାଲିଛି । ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଯାହା ହୋଇଗଲା, ସେହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କର୍ତ୍ତାମାନେ ଯେ ବିଷୟଟିରେ ଓ ଆପଣା ବିଷୟରେ କ'ଣ ବିଚାର କରୁଛନ୍ତି କେଜାଣି ?

୧୪ । ୯ । ୭୭

କାଲି ରାତିରେ ଆମେରିକାନ୍ ବନ୍ଧୁ କହିଲେ ଯେ, ଆମେରିକାର ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିସ୍ଥିତି ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଚାରିଆଡ଼େ ଖାଲି ନିରାଶା ହିଁ ଦେଖାଯାଉଛି, ଓ ସେଥିଲାଗି ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆମେରିକା ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହାନ୍ତି । କେବଳ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ହିଁ ସିଏ ଆମେରିକା ଯାଉଛନ୍ତି । ବନ୍ଧୁଙ୍କର ବୟସ ଏବେ ବି ପଚାଶିରୁ ଏପାଖକୁ ଟପିନାହିଁ । ମୋ'ର ବୟସ ଚାଳିଶିରୁ ଟପିଗଲଣି । ମୁଁ ଭାରତ ପରି ଗୋଟାଏ ଦେଶରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଛି । ଏଠି ଥରେ ଯଦି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ମଣିଷ ସଂସାର ବିଷୟରେ କେହି ହୃଦୟର ସହିତ ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ, ତେବେ ହୁଏତ ତା'ର ନିରାଶାର ଅନ୍ତ ହିଁ ରହିବ ନାହିଁ । ସଂସାରର ଅନିତ୍ୟ ସୁଖଦୁଃଖ, ତୃଷ୍ଣା ଓ ନିରାଶାକୁ ଛାଡ଼ି ତା'ର ଆଉ କେଉଁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେବ । କିନ୍ତୁ ସତ କହୁଛି, ଏ ଦେଶରୁ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦିନେ ସୁଦ୍ଧା ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଯିବାର ମନ କରିନାହିଁ । ଏହି ଦେଶର ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ମଣିଷ ସମୂହର ସକଳ ସମସ୍ୟା ଜଞ୍ଜାଳକୁ ମୁଁ ନିଜର ସମସ୍ୟା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଛି । ଆପଣା ବାଟରେ ମୁଁ ସେହି ସମସ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ ଦିଗରେ ନିଜକୁ କାମରେ ଲଗାଉଛି, ଅଧିକ ନିପୁଣ ଓ ଫଳପ୍ରଦ ଭାବରେ କାମରେ ଲଗାଇବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଛି । ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ମୋତେ ଏହି ଦେଶର ମାଟିରେ ରହିଥିବା ମୋ'ର ଚେରକୁ ମଜବୁତ କରି ରଖିବାରେ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଉଗ୍ର ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ସହିତ ଏହି ବିଶ୍ୱାସର କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ । ମୁଁ ମଣିଷ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଛି, ମଣିଷର ଶୁଭତମ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଅର୍ଥାତ୍ ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଛି । ତେଣୁ ମୁଁ ଏହି ଦେଶର ଭାଗ୍ୟ ଓ ଭବିଷ୍ୟ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଛି । କିନ୍ତୁ ସର୍ବୋପରି ମୁଁ ଆପଣା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଛି । ସଂସାର ମୋତେ ଭଲ ଲାଗୁଛି, ଜୀବନ ବି ମୋତେ ଭଲ ଲାଗୁଛି ।

୧୫ । ୯ । ୭୭

ପୂର୍ବତନ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ବିବୃତି ଦେଇ ଭାରତବର୍ଷରେ ଇଂରାଜୀ ହିଁ ଯୋଗସୂତ୍ରର ଭାଷା ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ ବୋଲି କୁଆଡ଼େ ମତ ଦେଇଚନ୍ତି । ସେ ନିଜ ଜୀବନରୁ ଉଦାହରଣ ଦେଇ କହିଚନ୍ତି ଯେ, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତର ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନାର ମାଧ୍ୟମ ଇଂରାଜୀ ପରିବର୍ତ୍ତିରେ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା ହୋଇଥିଲେ ସେ କଦାପି ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଓ ବିଭିନ୍ନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା କରି ପାରିନଥାନ୍ତେ । ଡାକ୍ତର ରାଧାକୃଷ୍ଣନ୍ ଯାହା କହିଚନ୍ତି, ତାହା ବିଲକୁଲ୍ ସତକଥା । ଅର୍ଥାତ୍, ଇଂରାଜୀ ବିନା ତାଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନ ତଥା ଅଧ୍ୟାପନା ସମ୍ଭବ ହୋଇନଥାନ୍ତା, ତାଙ୍କର ଜୀବନ ବନି ପାରିନଥାନ୍ତା । ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ଗୋଟାଏ ପୁରୁଷ କାଳ ରହି ମଧ୍ୟ ସେ ହିନ୍ଦୀରେ କିଛି କହିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଆଗେ ପଣ୍ଡିତମାନେ କୁଆଡ଼େ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କୌଣସି ଭାଷାରେ ଦର୍ଶନର ମହାନ୍ ତତ୍ତ୍ୱଗୁଡ଼ିକୁ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ବୋଲି ଭାବି ପାରୁନଥିଲେ । ବ୍ରିଟିଶ୍ ଯୁଗରେ ବଢିଥିବା ପଣ୍ଡିତମାନେ ହୁଏତ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଶିଖିଚନ୍ତି ଯେ, ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ମାଧ୍ୟମ ବିନା କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ବିଚାରକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବା ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା ହିଁ ବିଦ୍ୟାର ଭାଷା ହେଉ ଓ ଯେତେଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ତାହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ମଧ୍ୟ କରାଯାଉ, ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନଟି ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ବର୍ଗର ପଣ୍ଡିତମାନେ ହିଁ ମତ ଦେଇଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଯୁଗ ଅନେକ ଆଗରୁ ସରିଯିବା ଉଚିତ ଥିଲା । ସେମାନେ ମାହାଲିଆରେ ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ମୁହଁ ପାଇଲେ, ଦେଶର ବଡ଼ କ୍ଷତି ହେଲା ।

୧୬ । ୯ । ୭୭

ସେଦିନ ତିନିଜଣ ଆମେରିକାନ୍ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ନେଇ ମୁଁ ପିଲାଙ୍କ ସ୍କୁଲ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲି । ତିନିଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇଜଣ ଗୋରା, ଜଣେ କଳା । ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଲାସ୍ ବୁଲି ଦେଖିଲୁ; ପିଲାଏ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହେଲେ, ଅତିଥିମାନେ ମଧ୍ୟ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହେଲେ । ବନ୍ଧୁମାନେ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଗଲା ପରେ ପିଲାଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେଜଣଙ୍କ ସହିତ ମୋ'ର ଦେଖା ହେଲା । ଖୁସୀ ହୋଇ ସେମାନେ ମୋ' ଆଗରେ ଆମେରିକାନ୍ ଅତିଥିମାନଙ୍କ କଥା କହିଲେ । ଛଅ ସାତ ବର୍ଷର ଝିଅଟିଏ ବି ସମାନ ଭାବରେ ଖୁସୀ ହୋଇ କହିଲା, 'ଦୁଇଜଣଯାକ ଆମେରିକାନ୍ ତ ଆପଣଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ, ଆଉ ସେହି କାଳିଆ ଲୋକଟି ସେମାନଙ୍କର ଚାକର ଥିଲା', ପିଲାଟିକୁ ତ ମୁଁ ବୁଝାଇଦେଲି ଯେ, ଆମେରିକାର କଳା ଲୋକେ ଚାକର ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ଆଫ୍ରିକାରୁ ସେଦେଶକୁ ଆସିଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଦେହର ରଙ୍ଗ କଳା ।

କିନ୍ତୁ ମନେ ମନେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲି, ଏହି ଗୋରା କଳା, ବଡ଼ ସାନ ଓ ବାବୁ ଚାକରକୁ ନେଇ ଫରକଗୁଡ଼ାକ ଆମ ରକ୍ତ ଭିତରେ ବି କିପରି ଭେଦକରି ରହିଛି । ସାନପିଲାଟି ତ ମାଆ ପେଟରୁ ଏହିସବୁ ଭ୍ରମ ନେଇ ଜନ୍ମ ହୋଇନାହିଁ, ସେ ଆମର ସମାଜରୁ ହିଁ ଏକଥାସବୁ ଶିଖିଛି । ବାବୁ ଗୋରା ହୁଅନ୍ତି ଓ ଚାକର କଳା ହୁଅନ୍ତି ବୋଲି ଭାବିବାକୁ ସେ ଆମମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଶିଖିଛି । କାଲି ଆଉଥରେ ଜାଣିଲି ଯେ, ଗୋରାକଳା ଭେଦ କେବଳ ଆମେରିକାର କଳଙ୍କ ନୁହେଁ ବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶୂଦ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଜାତି ଅଜାତି ଭେଦ କେବଳ ଭାରତବର୍ଷର କୋଢ଼ ନୁହେଁ । ସଂସାରଯାକ ଆମକୁ ସାଧାରଣତଃ ଏପରି ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଛି ଯେ, ତାହାର ଫଳରେ ସବୁ ଦେଶରେ ଆମେ ଏହି ଫରକଗୁଡ଼ାକୁ ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ଅତିସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ମାନିନେଉଛୁ । ଆମ ପିଲାଏ ବି ସେଗୁଡ଼ାକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଚନ୍ତି, ଗ୍ରହଣ ବି କରୁଚନ୍ତି ।

୧୭ । ୯ । ୭୭

ସେଦିନ ନଳା ସଫା କରୁଥିବା ବେଳେ ଆଉଗୋଟିଏ ପିଲା ବି ସେମିତି କହିଥିଲା, ଆପଣ କାହିଁକି ହାତରେ ନଳା ସଫା କରୁଚନ୍ତି, ଜମାଦାରକୁ କହିଲେ ତ ସିଏ ସଫା କରିଦେବ । ଜମାଦାର କହିଲେ ମେହେନ୍ତରକୁ ବୁଝାଏ । ମଇଳା କରିବା ଆମର କାମ, କିନ୍ତୁ ମଇଳା ସଫା କରିବା ଜମାଦାରର କାମ । ସେ ପିଲାଟିର ବା କି ଦୋଷ ! କାଳିଆ ମଣିଷକୁ ଗୋରା ଲୋକଙ୍କର ଚାକର ବୋଲି ଅନୁମାନ କରି ନେଇଥିବା ସେଇ ଝିଅଟିର ବା କି ଦୋଷ ? ସେମାନେ ଆମ ସମାଜରେ ଯାହା ଶିଖୁଚନ୍ତି, ତାହାକୁ ହିଁ ମାନି ନେଉଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ବି ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ତିଆରି ହୋଇ ଯାଉଛି । ଏସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମ ସମାଜରେ ସଂସ୍କୃତି ଓ ଧର୍ମ ସବୁ ଚାଲିଛି । ଧର୍ମ ଓ ସଂସ୍କୃତିରେ ଯେ ମଣିଷକୁ କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆଖିରେ ଦେଖିବାର ଆହ୍ୱାନ ରହିଛି, ଆମେ ସେକଥା ଅନୁଭବ କରି ପାରୁନାହୁଁ । ଆମର ସଂସ୍କୃତି ଓ ଧର୍ମ ଆମର ଜୀବନରୀତି ଲାଗି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ରକ୍ଷାକବଚ ପରି କାମ କରୁଛି । ତେଣୁ ସେହି ରକ୍ଷାକବଚକୁ ଆପଣାର ସଂସ୍କୃତି ବା ଧର୍ମ ବୋଲି କହି ଆମେ ଏତେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରୁଚୁ । ଅଧିକାଂଶତଃ ଆମେ ପିଲାଦିନେ ଯେଉଁସବୁ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ସହିତ ବଢ଼ି ଆସିଥିଲୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ପିଲାଏ ମଧ୍ୟ ଆମଠାରୁ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ଶିକ୍ଷା କରୁଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଆମେ ପ୍ରଧାନତଃ ନଗରପନ୍ତ୍ରୀ ହିଁ ଗଢ଼ୁଚୁ । ଆମେ ଯେଉଁପରି ନଗରପନ୍ତ୍ରୀରେ ରହିଚୁ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ନଗରପନ୍ତ୍ରୀ । ସେହି ନଗରପନ୍ତ୍ରୀ ଅନୁସାରେ ଆମର ଧର୍ମ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ସୀମା-ଗୁଡ଼ାକୁ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ଦିଆଯାଉଛି । ଏହି ସୀମାଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗି ମଣିଷକୁ କିଏ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ପାରିବ ? ନଗରପନ୍ତ୍ରୀ ଗଢ଼ୁଥିବା ଆମେ ଏପରି କରି ପାରିବା କି ?

■ ୧୯୭୮

୧ । ୯ । ୭୮

ଗୁହୁଁ ଗୁହୁଁ ବରଷେ ହେବାକୁ ବସିଲା । ଆଜ ବରଷ ଗୋଟାକର ଗ୍ଲାନି ଆସିଥିବା ପଥକୁ ଗୁହୁଁ ଗୁହୁଁ ଭାବୁଚି, ଏ ଅନାଶ୍ବସ୍ତତାର ଶେଷ କେଉଁଠି ? ପୁଣି ଭାବୁଚି,— ନା, ଜୀବନର ନାନା ଅନାଶ୍ବସ୍ତତା ପରି ଏଇଟାକୁ ମଧ୍ୟ ମାନିନେବାକୁ ହେବ, ସ୍ଵାଭାବିକ ଧାରାଟି ଭିତରେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତେବେ ଆଜି ଏଠି ବସି ଲେଖି ବସିଲା ବେଳକୁ ଆଖିରେ ଲୁହ ଭରିଯାଉଚି କାହିଁକି ? ଝିଅ ଛାଡ଼ିଯିବାର ଦୁଃଖଜନିତ ଲୁହ ଇଏ । ଇଏ ବି ମୋ' ଜୀବନର ନିଜସ୍ୱ । ଗୋଟାଏ ବରଷକାଳ ମୁଁ କେତେ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ଆପଣାର ଲୁହକୁ ଆପେ ହିଁ ପିଇପିଇ ଆସିଚି । ଯେତେଦିନ ତା'ର ଇଚ୍ଛା ଥିବ, ସେତେଦିନ ମୁଁ ପିଇବି । ଦୁଃଖ କରିବି ନାହିଁ, କାହାକୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରିବିନାହିଁ, କାହାରି ନିନ୍ଦା କରିବିନାହିଁ । ମଣିଷକୁ ନିନ୍ଦା କଲେ ମୁଁ କାହାକୁ ନେଇ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବି ? ମଣିଷ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଦ୍ୱେଷ ଓ ଖଳତାର ନିନ୍ଦା କଲେ ମୁଁ କାହାକୁ ନେଇ ଘର କରି ରହିବି ? ପୁଣି, ଆପଣା ଭାଗ୍ୟର ନିନ୍ଦା କଲେ ମୁଁ ଗଢ଼ିବି ପୁଣି କାହାକୁ ? ତେଣୁ ଗତ ଗୋଟାଏ ବରଷ ମୁଁ ଏସବୁ କିଛିହେଲେ କରିନାହିଁ । ଆପଣାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆଦର୍ଶଷ୍ଥାନୀୟ ବୋଲି ଦେଖାଇବାର ଲୋଭରେ ପଡ଼ି ନୁହେଁ, ଆପଣା ଜୀବନକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବଞ୍ଚି ପାରିବାର ନିତାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନରେ ପଡ଼ି ମୁଁ ଏକଥା କରିଚି । ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବା ପ୍ରୟୋଜନ, ସ୍ୱୀକାର କରିନେବା ପ୍ରୟୋଜନ, ତାହାରି ଇଚ୍ଛାର ପୂରଣ ଲାଗି ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନିମିତ୍ତ ହେବା ପ୍ରୟୋଜନ । ମୁଁ ଏହି ପ୍ରୟୋଜନକୁ ମାନିବି, ଏ ଅନ୍ଧାର ପାରି ହେବି ।

୨ । ୯ । ୭୮

ଆଗକୁ ଅନାଇବା ବେଳକୁ ବେଳେବେଳେ ସତେଅବା ସବୁ ଅନ୍ଧାର ଦେଖାଯାଉଚି । ମୋ' ପଥ ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ପଡ଼ିଚି, ତଥାପି କେତେ କେତେ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ଅନ୍ଧାର ଏହି ପଥକୁ ମୋ' ପାଇଁ ଘୋଗାଳି ରହିଚନ୍ତି । ମଣିଷ ଅନେକ ସମୟରେ ଆପେ ଆପେ ତା' ଆପଣା ପଥରେ ଅନ୍ଧାର ସୃଷ୍ଟି କରି ବସେ । ଆପଣାର ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ଧାର ସୃଷ୍ଟି କରିବସେ । ତେଣୁ ସେ ଆଗକୁ ବାଟ ପାଏନାହିଁ କି ଆପଣା ଭିତରେ ବି ବାଟ ପାଏନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏକ ଭିନ୍ନ ଦଶାରେ ପଡ଼ିଚି । ଆପଣା ଭିତରେ ମୋ'ର ବାଟକୁ ମୁଁ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ·ଦେଖିବାକୁ ପାଉଚି ।

ମାତ୍ର, ତାହାର ଅନୁସାରେ ବାହାରେ ଯେତେବେଳେ ବାଟ ଚାଲିବା ଲାଗି ମୁଁ ଗୋଡ଼ ଉଠାଉଛି, ସତେଅବା ମୋ'ର ଗୋଡ଼କୁ କିଏ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ପରି ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଛି । ବାହାରର ଅନ୍ଧାର ଯେତିକି ବାଟ ଉଗାଳୁଛି, ଭିତରର ଯାତ୍ରା-ପ୍ରସ୍ତୁତ ମନ ଆଗକୁ ଚାଲିଯିବା ସକାଶେ ସେତିକି ଅଧୀର ହୋଇ ଉଠୁଛି । ସତେଅବା କେଉଁଠି କେଉଁ ସାକ୍ଷାତ କରିବାର ବା ହେବାର ଲଗ୍ନ ଗଡ଼ିଗଲା ପରି ମନେହେଉଛି । ମୁଁ ତିଆର ହୋଇ ରହିଛି । ତେଣୁ, ଏଇଠି ଯେପରି ମୋତେ ଅଟକି ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାନଯାଏ, ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ସବୁ ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖରେ ଗୁହାରି କରୁଛି । ସେମାନେ ମୋତେ ଆହୁରି ବିଶ୍ୱାସ ଦିଅନ୍ତୁ, ଆହୁରି ଉତ୍ସାହ ଦିଅନ୍ତୁ, ଆହୁରି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦିଅନ୍ତୁ । ମୋ'ର ଅନେକ କଳ୍ପନାର ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଜୀବନ୍ୟାସ ଲାଗି ସେମାନେ ବାଟ ବତାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।

୩ । ୯ । ୭୮

ଏଥର ଫେରିଯିବି । ପଛକୁ ନୁହେଁ, ଆପଣା ପାଖକୁ । ତାହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଆପଣା ଭିତରେ କିଳିଦେଇ ସଂସାରରେ ନିଜକୁ **Outsider** କହି ବଡ଼ାଇ କରିବି । ଆପଣା ପାଖକୁ ଫେରିଯିବାର ଅର୍ଥ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ନେବା ନୁହେଁ ବା ଆପଣା ଭିତରେ ଲୁଚିଯିବାର ଓ ସଂସାରକୁ ଭ୍ରଷ୍ଟ ଓ ବିପଥଗାମୀ କହିବାର ଦମ୍ଭ ପ୍ରସ୍ତୁତି ବି ନୁହେଁ । ଆପଣାର ପାଖକୁ ଫେରିଯିବାର ଅସଲ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଜଣେ ମଣିଷବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ **fully function** କରିବା । ମୁଁ ଆପଣା ଭିତରୁ ହିଁ ମୂଳତଃ ବଞ୍ଚିବାର ପ୍ରେରଣା ପାଇବି, ସଂସାରକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ଆଗରୁ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବି, ସାରା ସଂସାରକୁ ଆପଣା ଭିତରକୁ ଟାଣି ନେବାର ଶକ୍ତି ଓ ବିଶ୍ୱାସ ଅର୍ଜନ କରିବି । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଭିତରେ ଆପଣା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ, ଜୀବନରେ ଭଲ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ, ମଣିଷ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଅନ୍ତର ବା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ରହିବନାହିଁ । ଆସକ୍ତି ଓ ଅନାସକ୍ତି ମୋ'ର ଭିତରେ ହିଁ ଗୋଟିଏ ମୂଳରେ ଦୁଇଟି ନାଡ଼ ହୋଇ ରହିବ । ସ୍ୱଗତ ଓ ବିଶ୍ୱଗତକୁ ମୁଁ ଆପଣା ଜୀବନଶ୍ରଦ୍ଧାର ଦୁଇ ଆଖି ପରି ଗ୍ରହଣ କରିବି । ଏହା ସହଜ ନୁହେଁ, **introvert** ହେବାର ଏକଦେଶୀ ବୃତ୍ତି ନୁହେଁ, ଏହା ସମଗ୍ରତାର ଆହ୍ୱାନ ।

୪ । ୯ । ୭୮

ବୋଉ କହେ, ଭଗବାନ ପରୀକ୍ଷା କରୁଚନ୍ତି । କାହିଁକି ଯେ ପରୀକ୍ଷା କରୁଚନ୍ତି, ସେକଥା ସେଇ ଜାଣନ୍ତି । ଏବଂ ମୁଁ ଏତିକି ଜାଣେ ଯେ, ମୁଁ ଅହରହ ପରୀକ୍ଷିତ ହୋଇ ଚାଲିଛି । ସୁଖ କହିଲେ ଯଦି ଖାଲି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ବସିଯିବାକୁ

ବୁଝିଯାଇବ, ତେବେ ମୋ' ଜୀବନରେ ଯେ ମୁଁ କେବେ ବି ସୁଖ ପାଇବନାହିଁ, ମୁଁ ସେକଥା ଭଲ କରି ଜାଣିଚି । ମୁଁ କିଛି ଲୋଡିବନାହିଁ, କିଛି ହେବାକୁ ଚାହିଁବନାହିଁ, କୌଣସିଠାରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ଥନ କରିବନାହିଁ, କୋଉଠିହେଲେ ମୁଁ ଆପଣାକୁ କାମରେ ଲଗାଇବି ନାହିଁ, ଏହାର ଦ୍ୱାରା ଯଦି ସୁଖ ଓ ସନ୍ତୋଷ ମିଳେ, ତେବେ ମୁଁ ସ୍ୱଭାବତଃ ଦୁଃଖ ଓ ଅସନ୍ତୋଷକୁ ମୋ'ର ସୁଖ ଓ ସନ୍ତୋଷର ମୂଳମସଲା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଚି । ଗତ ଏତେବର୍ଷର ଜୀବନ ଭିତରେ ଯଦି ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଟିକିଏ ହେଲେ ବୁଝିଥାଏ, ତେବେ ଏ ଦୁଃଖ, ଏ ଅନିଶ୍ଚିତତାକୁ ମୁଁ ତଥାପି ଏକ ପରୀକ୍ଷା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବି । ମୁଁ ଏମିତି ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ଚାଲିଥାଏ । ତଥାପି ଆପଣା ଦ୍ୱେଷ ବା ଅସନ୍ତୋଷର ଧାସରେ ଯେପରି ମୁଁ କାହାକୁ ହେଲେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସନ୍ତପ୍ତ କରି ନଦିଏ । ଜୀବନକୁ ଓ ଜଗତକୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରି ମୁଁ ଯେପରି ଆପଣାକୁ ବି ସନ୍ତପ୍ତ କରି ନପକାଏ ! ବାଟ ହେଉ, ଅବାଟ ହେଉ, ଏହା ମୋ'ର ବାଟ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଏତିକି ଜାଣିଚି । ଜୟୋଽସ୍ତୁ ।

୫ । ୯ । ୭୮

ଆଜି ମୋ' ଭିତରର ଶିକ୍ଷକ ହାହାକାର କରି ଉଠୁଚି । ଗୋଟାଏ ବର୍ଷ ହେଲା ମୋତେ ଶିକ୍ଷକ ହେବାକୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖାଯାଉଚି । ମୋତେ ଧର୍ମଛଡ଼ା କରି ରଖାଯାଇଚି । ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଲୋକ ଓ ଶିକ୍ଷାଯନ୍ତ୍ରକୁ ଚଳାଉଥିବା ଲୋକ ଭିତରେ ସବୁଦିନେ ଏମିତି ବୈରୀଭାବ ରହିଚି । ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ସବୁ କ୍ଷମତା ଠୁଳ ହୋଇ ରହିଚି, ଅଯୋଗ୍ୟ ମଣିଷ କ୍ଷମତାର ରଜ୍ଜୁଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ଆପାଣାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଭାବୁଚି । ସିଏ କଥା କହି ଜାଣିଚି, ଖୋସାମତ କରି ଜାଣିଚି, କଳାକୁ ଧଳା ବୋଲି ଦେଖାଇ ଜାଣିଚି, ତାହାର ପରିଚାଳନାରେ ଶିକ୍ଷାର ମଞ୍ଚ ପରିଚାଳିତ ହେଉଚି । ଆର ପାଖରେ ଶିକ୍ଷକ, ସେ ଆପଣାର ସକଳ ଭଲ ପାଇବାର ଶକ୍ତି ଦେଇ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଚି । କିନ୍ତୁ ଯନ୍ତ୍ର ଚଳାଇବାରେ ଓସ୍ତାଦ୍ ବନିଥିବା ମଣିଷମାନେ ଶିକ୍ଷକର ଏହି ଭଲ ପାଇବାଲାଗି ଥାନ ଦେଇ ପାରୁଚନ୍ତି କେତେକେ ? ଭଲ ପାଇବାର ଅର୍ଥ ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଯାନ୍ତ୍ରିକତାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯିବା, ଯାନ୍ତ୍ରିକତାକୁ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ବୋଲି କହିବା । ସେଇଥିଲାଗି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଲାଗିଚି, ବିରୋଧ ଲାଗିଚି । ଯନ୍ତ୍ର ସହିତ ଖାପ ନଖାଇ ପାରିଲେ ଶିକ୍ଷକର ଶିକ୍ଷକତ୍ୱକୁ ଅପହରଣ କରି ନିଆଯାଉଚି । ମାତ୍ର ବିଚରା ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାକୁ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ଯାନ୍ତ୍ରିକତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ହିଁ ବିକାଶେଚ୍ଛୁ ମଣିଷକୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କରାଇବା ବୋଲି ବୁଝିଚି । ଏ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ସମାଧାନ କେଉଁଠି ? ନା ସବୁଦିନେ ଏମିତି ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷକକୁ ତଳକୁ ଦାବି ଦେଇ ଶିକ୍ଷାଘରର ପ୍ରବଳ ଯନ୍ତ୍ରଟା ହିଁ ସବୁର ଉପରେ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ କରୁଥିବ ?

୬ । ୯ । ୭୮

ସେଦିନ କଚେରୀ ରାସ୍ତାରେ ଗୋଟାଏ ବିଚିତ୍ର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଲି । ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଥିବା ଆସୁଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ହୁଏତ ତାହା ଆଦୌ ବିଚିତ୍ର ଲାଗୁନଥିବ, ଆଦୌ ଅଘଟଣ ମନେ ହେଉନଥିବ । ଯେଉଁମାନେ ଏହି ସଂସାରରେ ମଣି ହୋଇଗଲେଣି ଓ ଏହାକୁ ହିଁ ସଂସାର ବୋଲି **adapt (adopt)** କରିଗଲେଣି, ଏଗୁଡ଼ାକ ସେମାନଙ୍କୁ ଗନ୍ଧାଇବ କାହିଁକି ? ରିକ୍‌ସାରେ ଓକିଲବାବୁ ସେ କଚେରୀରୁ ଏ କଚେରୀକୁ ଆସୁଥିଲେ । ସାଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର ପିଅନ୍ ଓ କାଗଜପତ୍ର । ସାଧାରଣତଃ ଓକିଲ ରିକ୍‌ସାରେ ଆସିଥାନ୍ତେ, ପିଅନ୍ ଚାଲି ଚାଲି ଆସିଥାନ୍ତା । ମାତ୍ର, କଚେରୀରେ ପହଞ୍ଚି ଫାଇଲ୍‌ଗୁଡ଼ାକୁ ରିକ୍‌ସାରୁ ଓହ୍ଲାଇବାକୁ ହେବ ଓ କାନ୍ଧରେ ଯାକି କୋଠରୀଯାଏ ନିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ସାବଧାନ ଓକିଲବାବୁ ପିଅନ୍‌କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସିଥିଲେ । ଓକିଲବାବୁ ରିକ୍‌ସାର ଗଦି ଉପରେ ବସିଥିଲେ, ଯାତ୍ରୀଏ ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁଠି ବସିଥାନ୍ତି । ଯେଉଁଠି ଜିନିଷ ରଖାଯାଏ, ସେଠାରେ ଓକିଲଙ୍କ ଗୋଡ଼ ପାଖକୁ ଫାଇଲ୍ ଗଦା ଓ ଆଉଗୋଟାଏ ପାଖକୁ ପିଅନ୍ । ସେଠି ଭଲରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସହଜ ହୋଇ ବସିବାକୁ ସ୍ଥାନ ବା କାହିଁ । ତେଣୁ ଯେକୌଣସି ମତେ ଜାକିଜୁକି ହୋଇ ଝାଡ଼ା ଫେରିବାର ଆସନରେ ସିଏ ବଡ଼ ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାବରେ ବସିଛି । ସମୁଦାୟ ଦୃଶ୍ୟଟିକୁ ଦେଖି ମୋତେ ହସ ମାଡ଼ିଲା. ବାବୁ ଏପରି ଦୃଶ୍ୟ ଭିଆଇ ଆପଣା ଭିତରର ମଣିଷଟାକୁ ବି ବ୍ୟଙ୍ଗ କରୁଥିବା ପରି ମନେହେଲା ।

୭ । ୯ । ୭୮

ଆରବର୍ଷ ଓଡ଼ିଶାର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଝଡ଼ତୋଫାନ ହେଲା, ଲୋକ-ଜୀବନର ପ୍ରଳୟ ହୋଇଗଲା । ସେହି ଭୟାବହ ଓ କରୁଣ କ୍ଷତକୁ ଦର୍ଶାଇ ଖବର କାଗଜରେ କେତେ ଛବି ବାହାରୁଥିଲା, କେତେ ସମ୍ବାଦ ବି ବାହାରୁଥିଲା । ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ସମ୍ବାଦ ମୋ'ର ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନେ ଅଛି । ବାତ୍ୟାଞ୍ଚଳକୁ ବିଭିନ୍ନ ସାହାଯ୍ୟ ପଠାଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କଟକ ସହରରୁ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଦେଢ଼ଶହ ସରକାରୀ ମେହେନ୍ତର ବି ପଠା ହୋଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର କାମ, ଯୁରିଆଡ଼େ ପଡ଼ିଥିବା ଓ ଦୁର୍ଗନ୍ଧରେ ଭଣଭଣ ହେଉଥିବା ଗାଈଗୋରୁ, ଶିଆଳ, କୁକୁର ଓ ଚଢ଼େଇଙ୍କର ମଡ଼ାକୁ ସେମାନେ ସଫା କରିବେ । ଅର୍ଥାତ୍ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗାତ ଖୋଳି ସେଗୁଡ଼ାକୁ ପୋତି ପକାଇବେ । ଆମ ପାରମ୍ପରିକ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ସେଗୁଡ଼ାକ ହେଉଛି ହୀନତମ ଶୂଦ୍ରର କାମ । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ସେହି ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ବଦଳାଇବା ପାଇଁ ନେତା ଓ ସରକାର ସମସ୍ତେ ଲାଗିଛନ୍ତି ।

ମାତ୍ର ତଥାପି ଶୁଦ୍ର, ବ୍ରାହ୍ମଣ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସେଠି ସମସ୍ତେ ଘୋର ଦୁର୍ବିପାକରେ ପଡ଼ିଥିବା ସମୟରେ ସେଠାରେ ମଡ଼ା ଉଠାଇବାକୁ ମଣିଷ ନାହାନ୍ତି ଯେ, କଷ୍ଟକରୁ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇ ମେହେନ୍ତର ପଠା ଯାଉଚନ୍ତି । ବିପଦରେ ପଡ଼ିଲେ ବଣୁଆ ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁମାନେ କୁଆଡ଼େ ଆପଣା ଆପଣାର ହିଂସ୍ରତା ଭୁଲିଯାଆନ୍ତି । ଏକାଠି ବିପଦର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଅନ୍ତି ଓ ବିପଦର ପ୍ରତିବିଧାନ କରନ୍ତି । ଆମର ବିପଦ ତଥାପି ଆମର ସ୍ଥାନ ପରମ୍ପରାକୁ ବଦଳାଇ ପାରୁନାହିଁ । ସରକାର ବି କାଇଦା ଅନୁସାରେ ତାହାଲାଗି ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଉଚନ୍ତି । ସଭିଏଁ ନବଦଳିବା ଲାଗି ପଣ କରି ବସିଚନ୍ତି ।

୮ । ୯ । ୭୮

ଆମେ ଏ ଦେଶରେ ସମ୍ପଦରେ ସାଆନ୍ତ ହୋଇ ରହିବୁ, ବିପଦରେ ବି ସାଆନ୍ତ ହୋଇ ରହିବୁ । କିନ୍ତୁ ଏଣେ ଦେଶଟାକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଏକ ବୋଲି କହିବୁ, ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକ ଭାରତଜନନୀର ସନ୍ତାନ ବୋଲି ବଡ଼ାଇ କରିବୁ । ଏ ବିରୋଧ ଆମର ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଯିବ କେବେ ? ଖବରକାଗଜରେ ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଅକ୍ଷରରେ ବାତ୍ୟାଞ୍ଚଳକୁ ମେହେନ୍ତର ମାନଙ୍କର ଯିବା ଖବର ବାହାରିଲା, ମାତ୍ର ଆମ କାହାରିକୁ ସେଇଟା ମୋଟେ ଗହ୍ଵାଇଲା ନାହିଁ । ସେଇଟାକୁ ଆମେ ଆଦୌ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ମନେ କଲୁନାହିଁ । ତେବେ ଏହି ବିରୋଧଟା ହିଁ କ'ଣ ଆମର ସାମୂହିକ ଜୀବନର ଏକମାତ୍ର ସତକଥା ? ଯେତେବେଳେ ମଣିଷ ଆପଣାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ଚାରିପାଖରୁ ଆପଣାକୁ କାଟିଦେଇ ବସିଥାଏ, ଆପଣାର ସମୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ ଆଉ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କ୍ଷତି କରିବାକୁ ହିଁ ବୁଝାଉଥାଏ, ହୁଏତ ସେତିକିବେଳେ ଆମର ସାମୂହିକ ଜୀବନରେ ନାନାପ୍ରକାର ବିରୋଧ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହନ୍ତି । ସେହି ବିଷୟରେ କିଛି କହିବା ଲାଗି ହୁଏତ କାହାର ସାହସ ହୁଏନାହିଁ, ମାତ୍ର ସେହି ବିରୋଧଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଗ୍ରତମ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇ ରହେ । କଥା ଫୁଲେ, ବକ୍ତୃତା ଫୁଲେ, ଆତ୍ମଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଫୁଲେ,—କିନ୍ତୁ ଆମ ଜୀବନ ଭିତରେ ଯେଉଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ମଣିଷପଣିଆ ନରହିଲେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବା ସାମୂହିକ ସୁସ୍ଥ ଜୀବନ ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ, ତାହାହିଁ ମଞ୍ଜାରୁ ଚମଯାଏ କ୍ଷୀଣ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

୯ । ୯ । ୭୮

Science Committed ହେବନାହିଁ, ମାତ୍ର Scientist ଅବଶ୍ୟ committed ହୋଇ ରହିବ । ତା'ର ଏହି commitmentର ଯୋଗ୍ୟତା ବା ଅଯୋଗ୍ୟତା ଅନୁସାରେ Science ଦ୍ୱାରା ଆମ ଜୀବନ ଓ ଜୀବନ ଦୃଷ୍ଟିରେ

ଶୁଭ ବା ଅଶୁଭ ଫଳବା ଅନେକ ପରିମାଣରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି । ଆମ ଦେଶର ବୈଜ୍ଞାନିକ ମଣିଷର କ୍ଲେଶମୁକ୍ତି ଲାଗି committed ରହିପାରନ୍ତି, ସମାଜକୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ଓ ସେଥିଲାଗି ଅଧିକ ସମ୍ପନ୍ନ କରି ଗଢ଼ିବା ଲାଗି ସେ committed ରହିପାରନ୍ତି, କିଛି ନହେଲେ ସେ ଅନ୍ତତଃ ଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଜ୍ଞାନ ଲାଗି ଓ ଆପଣା ଜୀବନରେ ଏକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ଦୃଷ୍ଟି ଅର୍ଜନ କରିବା ଲାଗି ମଧ୍ୟ committed ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ଜଣେ ଆଖିଥିବା ମଣିଷ ହିସାବରେ ସେ ପୃଥିବୀକୁ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ସଜ କରିବାକୁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଶାନ୍ତି ଲାଗି ଯୋଗ୍ୟ କରି ଗଢ଼ିବାକୁ committed ହୋଇପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର Scienceକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ committed ନକରି Scientist ହିସାବରେ କିଏ କୌଣସି ଜୀବନକାମୀ ମୂଲ୍ୟ ଲାଗି committed ହୋଇ ରହିବା ସକାଶେ ଯେଉଁ ସତ୍-ସାହସ ବା civil courage ଦରକାର, ଜୀବନ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଅନୁରାଗ ଓ ଗୌରବବୋଧ ରହିଥିବା ଦରକାର, ତାହା ସମ୍ଭବ ନହେବା ଯାଏ ବୈଜ୍ଞାନିକ-ଠାରୁ ଆମେ କଣ ଆଶା କରି ପାରିବା ? ପଇସା ଲାଗି ଆପଣାର ବିଦ୍ୟାକୁ committed କରି ରଖିଥିବା ଡାକ୍ତର ଓ କ୍ଷମତା ଲାଗି ଆପଣାକୁ committed କରି ରଖିଥିବା ରାଜନୀତିକ ନେତା ପରି କୌଣସି c mmitment ନଥିବା ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆମ ଜଗତରେ କେବଳ ବିପଦ ହିଁ ଭିଆଇବ, ଆମ ସଂସାରରେ ସିଏ ଆପେ ଗୋଟାଏ ଦୁଷ୍ଟଗ୍ରହ ପରି ହୋଇ ରହିଥିବ । ଆଜି ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ତାହାହିଁ ହେଉଛି, ତାହାର ଦୁର୍ବିପାକ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ।

୧୦ । ୯ । ୭୮

ଆମେରିକାରେ ଏଥର Miss Black America ବଛା ହେଲି । ଆଗେ କେବଳ Miss America ବଛା ଯାଉଥିଲେ । Miss America କହିଲେ ସେତେବେଳେ ଖାଲି Miss White Americaକୁ ହିଁ ବୁଝାଉ-ଥିଲି । କାରଣ, କଳାଚମ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ଭିତରେ କୋଉଠି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବା ସୁନ୍ଦରୀ ରହିଚନ୍ତି ବୋଲି କେହି ବିଚାର କରୁନଥିଲେ । ଆଗେ, ଅର୍ଥାତ୍ ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତେବର୍ଷ ତଳେ ଦର୍ଶନ କହିଲେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦର୍ଶନକୁ ବୁଝାଉଥିଲା, ଧର୍ମ କହିଲେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଧର୍ମଗୃହ ମାନଙ୍କରେ ପାଳିତ ଏକମାତ୍ର ଧର୍ମକୁ ବୁଝାଉଥିଲା ଓ ସଭ୍ୟତା କହିଲେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟକୁ ହିଁ ବୁଝାଉଥିଲା । ସୁନ୍ଦରୀ ବୋଲି କହିଲେ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ଏକ ଯୁକ୍ତି ଅନୁସାରେ କେବଳ ଗୋରାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦରୀକୁ ବୁଝାଉଥିଲା । ଏବର୍ଷ କଳାମାନେ ତା'ର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଇଚନ୍ତି । ସେମାନେ କଳାଙ୍କ ଭିତରୁ ସୁନ୍ଦରୀ ବାଛିଚନ୍ତି, ଗୋରାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏକଗୁଟିଆ ଭାବରେ ଚାଲି

ଆସୁଥିବା ଏକ ଔଷଧ୍ୟର ନକଲ ସେମାନେ କରିଚନ୍ତି । କଳା ବେପାରୀ ଓ ବ୍ୟବସାୟୀ ମାନଙ୍କର ଉଦ୍ୟମରେ ଏକଥା ସମ୍ଭବ ହୋଇଚି ବୋଲି କାଗଜରେ ବାହାରିଚି । ପଇସାର ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କରି ମଣିଷ ଉତ୍ତମର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ସଭାରେ ଆପଣାକୁ ବି ଉତ୍ତମର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବାର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତାରେ ପଡ଼ିଲେ ଏହିପରି ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ତଥାପି ସମଗ୍ର ବ୍ୟାପାରଟିରେ କୋଉଠି କିଛି ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ରହି ଯାଇଥିବା ପରି ମନେହୁଏ ।

୧୧ । ୯ । ୭୮

ବିନୋବାଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନରେ ଆଜି ସକାଳ ପହରୁ ବର୍ଷା ହେଉଚି । ଜନ୍ମଦିନର ସନ୍ଦେଶଟି ଆଜିକାର ପ୍ରକୃତି କରିଆରେ ସତେଅବା କେଉଁ ଜନନୀର ନିର୍ଭର ଦେଇ-ଯାଉଚି । ମୁଁ ଏହି ପୃଥିବୀର ପୁତ୍ର, ମୋତେ ଏହିପରି ଏକ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଯାଉଚି । ଏ ସଂସାରର ସବୁ ମଣିଷ ଏହି ପୃଥିବୀର ପୁତ୍ର, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମୋ'ର ସହୋଦର, ଏଠି ସୁଖ କହିଲେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ମିଶି ବାଣ୍ଟି ଖାଇବାକୁ ବୁଝାଏ । ଆପଣାକୁ ସାର୍ଥକ ଭାବେ ଦେଇ ସାର୍ଥକ ଭାବରେ ନେଇ ପାରିବାକୁ ବୁଝାଏ । ଆପଣାକୁ ମୁଁ ଯେପରି ଗୋଡ଼ପଥର ପରି ଦେଖିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେହିପରି ଗୋଡ଼ପଥର ପରି ଦେଖିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ମୋ'ର ଅନ୍ନମୟ କୋଷଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଆନନ୍ଦମୟ କୋଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ' ସମଗ୍ର ଜୀବନଟିକୁ କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ପରି ଗ୍ରହଣ କରି ମୁଁ ଯେପରି ବିଶ୍ୱପରିଧି ଓ ଜୀବନପରିଧିର କଳନା କରିବାଲାଗି ସତତ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ, ସଂସାରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେହିପରି ଚେଷ୍ଟା କରିବାରେ ସହଯୋଗ କରିବି । ସଂସାରରେ ମୁଁ ଏପରି ଏକ ସମ୍ବନ୍ଧମୟ ସଂସାର ଗଢ଼ିବାରେ ସହଯୋଗ କରିବି, ଯେଉଁଠି ସବୁ ମଣିଷ ମଣିଷ ପରି ବଞ୍ଚିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇବେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା ଜୀବନର ଅଭିଳାଷମୟ କେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ଚିହ୍ନି ଓ ସେଇଠାରୁ ଅଙ୍କୁରଟିଏ ହୋଇ ବାହାରି ସେମାନେ ବୃହତ୍ତର ବିଶ୍ୱ ଓ ବୃହତ୍ତର ଜୀବନର କଳନା କରି ବାହାରିବେ । ଏହା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଆତ୍ମ-ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ଆତ୍ମ-ପରିଚୟ ଲାଗି ଆଗେ ଏକାନ୍ତ ବା ହିମାଳୟକୁ ଯିବାକୁ କୁହାଯାଉଥିଲା । ଏହି ସମାଜରେ ସଭିଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ଆତ୍ମପରିଚୟ ଲାଭ କରିବା, ଏହାକୁ ମୁଁ ବିନୋବାଜୀଙ୍କର ସର୍ବମୂଳ ସନ୍ଦେଶ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଚି । ଏହା ମୋତେ ଅନେକ ଏକାନ୍ତ ନିର୍ବାସନର ଅହଙ୍କାରରୁ ବଞ୍ଚାଇଚି, ଅନେକ ପଳାଇ ଯିବାରୁ ବଞ୍ଚାଇଚି,—ଅନେକ ଅହଂକେନ୍ଦ୍ରିତ ଅବକ୍ଷୟ ଚିନ୍ତାରୁ ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚାଇ ପାରୁଛି ।

୧୨ । ୯ । ୭୮

ମୁଁ ଏ ସମାଜର ଉପଯୋଗୀ ହୋଇ ପାରିଲିନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଜୀବନର ଉପଯୋଗୀ ତ ହୋଇପାରିଲି ! ଏ ସମାଜର ବିଗିଦ ଅନୁସାରେ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ମଣ୍ଡାଇ ପାରିଲିନାହିଁ ବା ମଣାଇ ପାରିଲିନାହିଁ; ମାତ୍ର ଜୀବନର ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକୁ ତ ଶୁଣିପାରିଲି ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ମୋ'ର ଆପଣାର ଦୁଆର-ଗୁଡ଼ାକୁ ତ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ରଖିପାରିଲି ! ତେଣୁ ଏ ଜୀବନଟା ବିଫଳ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ମୁଁ କିପରି କହିବି ? ଜୀବନରୁ ଅପସରି ଯିବାକୁ ଓ ଆପଣାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର, ସତର୍କ, ତଥାକଥିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ଏକ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ସଫଳତା ହାସଲ କରିବାକୁ ମୋ' ଚାରିପାଖର ସମାଜ ମୋତେ କେତେ ଅପପ୍ରେରଣା ଦେଲା । କିନ୍ତୁ ଆଜଯାଏ ମୁଁ ତାହାର ଚକ୍ରାନ୍ତରେ ପଡ଼ିଲିନାହିଁ । ମୋ' ଭିତରେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଜୀବନସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର କାମନା କରି ଯେ ଏକ ତରୁଣ ହୃଦୟ ତଥାପି ବଞ୍ଚିରହିଛି, ସେଥିରୁ କ'ଣ ତା'ର ସୂଚନା ମିଳୁନାହିଁ କି ? ମୋ'ର ଏହି ସମାଜରେ ଶତକଡ଼ା ନବେଭାଗ ମଣିଷ ଯାହା ପାଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି ଓ ଯାହା ପାଇବାଲାଗି ମୋନଙ୍କର ଏକ ନିଶ୍ଚିତ ଅଧିକାର ରହିଛି, ମୁଁ ମୋ' ଜୀବନରେ ତାହାହିଁ ପାଇଲି । ତାହାକୁ ହିଁ ମୁଁ ମୋ'ର ସୌଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବି ।

୧୩ । ୯ । ୭୮

ଓଡ଼ିଶାର ସାହିତ୍ୟିକ,—ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ Man of power । ମୂଳତଃ ସେ ସାହିତ୍ୟକାମନା କରେନାହିଁ, କ୍ଷମତାର କାମନା କରେ । ପଇସା କମାଇବା ସକାଶେ ସଚରାଚର ଯେପରି ଅନେକ ପନ୍ଥା ରହିଛି, କ୍ଷମତାର କାମନା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅନେକ ପନ୍ଥା ରହିଛି । ଆମ ସାହିତ୍ୟିକ କ୍ଷମତାର କାମନା କରି ହିଁ ସାହିତ୍ୟକୁ ଏକ ସାଧନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ଜୀବନରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ ବା ମୂଳବୃତ୍ତିମାନ ରହିଛି, ତଥାପି ସାହିତ୍ୟସଭାରେ ଖାତିରି ପାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ କ୍ଷମତା ଲାଭ କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ବଡ଼ ହୋଇ ଦିଶିବାର ଏକ ଆର୍ଥିକରୂପେ ମାନନେଇ ସେମାନେ ଏଠି ସାହିତ୍ୟ କରିବାରେ ମନ ବଳାଇଚନ୍ତି । ମୁଁ ଭାବେ, ହୁଏତ ସେଇଥିଲାଗି ଏଠି ସାହିତ୍ୟ ସଭାରେ କ୍ଷମତାପନ୍ନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ନେତାମାନଙ୍କୁ ଏତେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦିଆଯାଉଛି । ନିଜ ଭିତରେ ଉଚ୍ଚ ଆସନରେ ଯାଇ ବସିବାର ଓ କ୍ଷମତାଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ରହିବାର ଯେଉଁ ପ୍ରବଳ ବାସନା ଆମ ସାହିତ୍ୟିକ ଭିତରେ ରହିଛି, କ୍ଷମତାସ୍ଥ ମଣିଷକୁ ସାହିତ୍ୟ-ମଣ୍ଡପରେ ବେଦକ୍ତ୍ରୀ କରି ବସାଇ ସେ ତଦ୍ୱାରା ପରୋକ୍ଷ ଭାବେ ଆପଣାର ସେହି ବାସନାଟିକୁ ଚରିତାର୍ଥ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି । ଏହାକୁ ସାହିତ୍ୟର ବଡ଼ ଅସରଣ ବେଳ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ, ସାହିତ୍ୟିକ ଲାଗି

ଓ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଜୀବନକାମୀ ଓ ସୃଷ୍ଟିକାମୀ ମଣିଷ ଲାଗି ବଡ଼ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏହି ଦୁଃସମୟରେ ସାର୍ଥକ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇପାରନ୍ତା କିପରି ? ତେଣୁ ପ୍ରଧାନତଃ ସଫଳ ସାହିତ୍ୟ ହିଁ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି । ଅର୍ଥାତ୍, ଆପଣାର ସାହିତ୍ୟମଗଜକୁ କାମରେ ଲଗାଇ ସାହିତ୍ୟକମାନେ ଯେଉଁ କ୍ଷମତାରୂପୀ ଫଳ ପାଇବାର ବ୍ୟଗ୍ରତା ରଖିଚନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ମୂଳତଃ ସେଇ ଫଳ ହିଁ ମିଳୁଚି । ଆମ ସାହିତ୍ୟକୁ କ୍ଷମତାଭିମାନର କଣ୍ଟାଗୁଡ଼ାକ ଫୋଡ଼ିକରି ରଖିଚି ।

୧୪ । ୯ । ୬୮

ଆମ ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ମୂଳତଃ Man of power । ମୂଳତଃ ସେ ଶିକ୍ଷାର କାମନା କରେନାହିଁ, କ୍ଷମତାର ହିଁ କାମନା କରିଥାଏ । ଆପଣା ଭିତରେ ଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଟିକୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ପାରୁଥିଲେ ହୁଏତ ସେ ଯଥାର୍ଥରେ ଶିକ୍ଷାର କାମନା କରୁଚି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରୁଥାନ୍ତା । ଆପଣା ଭିତରର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଟିକୁ ନଚିହ୍ନିଲା ପରି ହୋଇ ସେ ଅତି ଅମାନୁଷିକ ଭାବରେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅନାଦର କରି ଶିଖେ । ଶିଖିବାର ମନ ନେଇ ଯେଉଁମାନେ ତା'ପାଖକୁ ଆସନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ସେ କ୍ରମେ ଏକ ଶୀତଳ ମେସିନ୍‌ରେ ପରିଣତ କରିଦିଏ, ସେମାନଙ୍କୁ ଯୁଗର ଉପଯୋଗୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଯୁଗକର୍ତ୍ତା ମାନଙ୍କର ବୋଲକରା ହିସାବରେ ଗଢ଼ିବସେ । ଶିକ୍ଷା ନାମରେ ଅଶିକ୍ଷା ବଢ଼େ, ଶିକ୍ଷାଡ଼ମ୍ବର ସଙ୍ଗେ ମଣିଷ ମରିଯାଏ । ଆମ ଶିକ୍ଷକ କ୍ଷମତା ଗୃହେ, ଅର୍ଥାତ୍ ବିଭାଗୀୟ ସିଡ଼ିରେ ସେ ଯେନତେନ ପ୍ରକାରେଣ ଉପରକୁ ଉଠି କରି ଯିବାକୁ ହିଁ ଆପଣାର ସର୍ବପରମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ । ଉପର ସୋପାନରେ ବସିଥିବା Men of powerଙ୍କୁ ଖୋସାମଦ କରେ, ତଳେ ରହିଥିବା ମଣିଷଙ୍କୁ ମଣିଷ ବୋଲି ଦେଖେନାହିଁ । ଏବଂ, ଆପଣାକୁ ଉଇତର ପାହାଚରେ ନେଇ ବସାଇବା ଲାଗି ସେ ସବୁପ୍ରକାର ଅଶିକ୍ଷିତ ବାଟର ଆଶ୍ରୟ ନେବାକୁ ବି ପଛାଏ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ।

୧୫ । ୯ । ୬୮

ସେଦିନ ସକାଳେ psychology of personality ବିଷୟରେ ବହିଟିଏ ପଢ଼ୁଥିଲି । ମଝିରେ କେତେଜଣ କଲେଜପିଲା ଆସିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଚନ୍ଦ୍ରାମୁଣ୍ଡ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଗୃହଉପର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେତେ କଅଣ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କଲି । ଖିଆବେଳେ ଖାଇବା ପରେ ଘଡ଼ିଏ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ବର୍ଗିଗୃହରେ ଯାଇ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ମାଟି ଖୋଳିଲି । ତା'ପରେ ଝାଳ ମାରି ଓ ତପ୍ତ ଦେହକୁ ଶୀତଳ କରି ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜରେ ହେଉଥିବା ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଗଲି ।

ସାହିତ୍ୟରେ ମାନବିକତା ବିଷୟରେ ଏକ ଭାଷଣ ଶୁଣିଲି, ସର୍ବୋଦୟର ଦର୍ଶନ ଉପରେ ହେଉଥିବା ଆଲୋଚନାରେ ବି ଭାଗ ନେଲି । ଗୋଟିଏ ପ୍ରସନ୍ନ ମନର ଯିଏ ଏହି ସବୁକିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ଓ participation ଭିତରକୁ ବିସ୍ତାର ରହିଥିବାରୁ ହୁଏତ ମୁଁ ସବୁଠାରେ ପ୍ରଧାନତଃ ପ୍ରସନ୍ନ ମନରେ ମୋ'ର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ନିର୍ବାହ କରିଦେଇ ଆସିଲି । କାହିଁ, କୋଉଠି ମୋ'ର ଜୀବନଲେଖା ଓ ସଙ୍ଗଧର୍ମୀ ମନ ଏତେଟିକିଏ କ୍ଷୁନ୍ନ ହେଲାନାହିଁ ତ ! ଶରୀର ଓ ମନ ଉଭୟେ ପୁଷ୍ଟ ହେଲେ, ପରସ୍ପରକୁ ପୁଷ୍ଟ କଲେ ଓ ଦୁହେଁ ମିଶି ମୋ'ର ହୃଦୟ ଲାଗି ବି କେତେ ଆତ୍ମ-ଉନ୍ମୋଚନର ବାଟ ଦେଇ-ଗଲେ । ମଥା ଦେଇ କାମ କରୁଥିବା ଲୋକେ ଶରୀରକୁ ଖଟାଇବାକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ସଙ୍କୋଚ କରନ୍ତି, ଶରୀରକୁ ଖଟାଉଥିବା ଲୋକେ ମଥାକୁ କାମରେ ଲଗାଇବା ବିଷୟରେ ଭାରି ଅବହେଳା ଦେଖାଇଥାନ୍ତି । ସେପରି ମଥା ଓ ସେପରି ଶରୀରକୁ ଧନ୍ୟ ବୋଲି କହିବା ଛଡ଼ା ମୋ'ର ଆଉ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯାହା କରୁଆନ୍ତୁ ପଛକେ, ମୋ'ର ଶରୀର ଓ ମୋ'ର ମନ ଭିତରେ ଏହିଭଳି ସହୋଦର ବୃତ୍ତି ଜାରି ରହିଥାଉ । ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଆନନ୍ଦ ମୋ'ଠାରୁ ସକଳ ମିଥ୍ୟାସଙ୍କୋଚକୁ ବହୁଦୂରରେ କରି ରଖିଥାଉ ।

୧୭ । ୯ । ୭୮

କେତେଦିନ ତଳେ ଜଣେ ସମାଜବାଦୀ ତୁଙ୍ଗ ନେତା ପୁରୀରେ କହୁଥିଲେ ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟ ଯେ ଖାଲି ଭାରତୀୟ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ, ଏକଥା ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଚିନ୍ତା କରିବା ଉଚିତ । ଆଜିକାଲି ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରଦେଶ, ଜାତି, ଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ଦଳକୁ ନେଇ ଯେଉଁ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ବୈରଭାବ ଦେଖା-ଦେଉଚି, ତାହାର ଭୂମିଉପରେ ସେ ଏକଥା କହିଥିଲେ । ଖବରକାଗଜରୁ ମୁଁ ସେକଥା ପଢ଼ି ଭାବୁଥିଲି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟ ମୂଳତଃ ଜଣେ ମଣିଷ ଛଡ଼ା ଯେ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାମ୍ୟବାଦୀ କ'ଣ ଏକଥା କହି ପାରିନଥାନ୍ତେ ? ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶରେ ଯୋଉଠି ଯିଏ ସାମ୍ୟବାଦୀ ରହିଚନ୍ତି, ସେମାନେ ଆମ ସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କୁ ଏହିପରି ଏକ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇ ଦେଇ ପାରୁଥାନ୍ତେ କି ! ଏହାଦ୍ୱାରା ଖଣ୍ଡ-ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତାର ଦୂରୀକରଣ ଲାଗି ହୁଏତ ଅଧିକ ସହାୟତା ମିଳି ପାରୁଥାନ୍ତା । ଯିଏ ନିଜକୁ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଚି, ନିଜକୁ ଜଣେ ଭାରତୀୟ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସେ ବେଶ୍ ସୁସ୍ଥ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରି ପାରନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ନିଜକୁ କେବଳ ଭାରତୀୟ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ବୋଲି ମୋହ କରି ବସିଥିବା ଅପନେତା— ପ୍ରରୋଚିତ ମଣିଷ ହୁଏତ ଆପଣାକୁ ଜଣେ ମଣିଷ ବୋଲି ଭାବିବାର ମାର୍ଗରେ ଅନେକ ପ୍ରକାରେ ବାଧକ ହୋଇପାରେ । ଏ ଦେଶରେ ସମାଜବାଦ ଓ nationalism ଭିତରେ ଏପରି ସାଲିସ୍‌ମାନ କାହିଁକି ହେଉଚି ?

୧୯ । ୯ । ୭୮

ଆମ ଦେଶରେ ସମାଜବାଦୀମାନେ ସମାଜବାଦର କଥା ଯେତେ କହୁ-ନାହାନ୍ତି, ଜାତୀୟତାର କଥା ତା'ଠାରୁ ଅନେକ ଗୁଣ ଅଧିକ କହୁଚନ୍ତି । ସମାଜ-ବାଦର ଉତ୍ସାହ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ଜାତୀୟତାର ଉତ୍ସାହରେ ପରିଣତ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ସମାଜବାଦ ଲାଗି ସ୍ପୃହା ପରାଭୂତ ହୋଇଯାଏ । ଜାତୀୟତା ଏକ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ସଂଜ୍ଞା ନେଇ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗେ । ସମାଜବାଦର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାହତ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନଥାଏ । ମଣିଷକୁ ଯିଏ ମୂଳତଃ ମଣିଷ ହିସାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିବ, ତାକୁ ସେଇଥିଲାଗି ଜାତୀୟତାର ବିରୋଧୀ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ କାହିଁକି ? ମାତ୍ର, ଜାତୀୟତାର ମନୁଷ୍ୟ ମୂଳତାକୁ ଛାଡ଼ି ଜାତିର ଜାତିତ୍ୱକୁ ହିଁ ଏକ ଚରମ କାମ୍ୟ ବୋଲି ଧରିଲେ ତାହା ଜାତୀୟତା-ବାଦରେ ପରିଣତ ହୁଏ; ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ମଣିଷ ଲାଗି ପ୍ରମାଦ ବଢ଼େ, କ୍ଷମତା ଲାଗି ପ୍ରମତ୍ତ ହେବାର ସାଧନମାନ ବି ବଢ଼େ । ବିଗ୍ରହ ମରିଯାଏ, ଅଫିମର ପ୍ରସାର ହୁଏ । ଇତିହାସରେ ଅନେକଠି ଏପରି ହୋଇଚି । ଆମ ଦେଶର ସମାଜବାଦୀମାନେ ସମାଜବାଦ ଅପେକ୍ଷା ଜାତୀୟ ସୁରକ୍ଷା ଓ ଜାତୀୟତା ପ୍ରତି ଯେ ଏବେ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଉଚନ୍ତି, ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ହୁଏତ ଜାତୀୟତାବାଦର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଲାଗି ଅଧିକ ବାଟ ଫିଟାଇ ଦେଉଚନ୍ତି । ଆପଣାର ସର୍ବମୂଳ ଦୃଷ୍ଟିଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ତାହାରି କବଳରେ ପକାଇ ଦେଉଚନ୍ତି । ଏପରି କାହିଁକି ହେଉଚି ? ଏହାଦ୍ୱାରା କାହାର ଲାଭ ହେଉଚି ? କେଉଁ ରାଜନୀତି ଜିତୁଚି ? ବେଳେବେଳେ ଏହିପରି ଏକ ଆତ୍ମସମୀକ୍ଷା କରି ବସିଲା ବେଳକୁ ମୁଁ ଆପଣା ଉପରୁ ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟାଇ ବସିଲା ପରି ଅନୁଭବ କରେ, ମଣିଷ ଉପରୁ ବି ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ଦିନୁଁଦିନ ତୁଟି ଯାଉଥିଲା ପରି ଲାଗେ ।

୨୦ । ୯ । ୭୮

ଗତ କେତେବର୍ଷର କ୍ଷମତାଗତ ରାଜନୀତିରେ ଏଦେଶର ସମାଜବାଦୀମାନେ ସମାଜବାଦ ଅପେକ୍ଷା କ୍ଷମତାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରହିଥିବା ରାଜନୀତିକ ଦଳଟିକୁ କ୍ଷମତାରୁ ହଟାଇବାକୁ ହିଁ ଆପଣା ଲାଗି ସମ୍ଭବତଃ ଏକ ମୁଖ୍ୟତର ଧ୍ୟେୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଚନ୍ତି । ସମାଜବାଦକୁ ଧ୍ୟେୟ କରି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦଳକୁ ଶାସନରୁ ହଟାଇବାକୁ ଖାଲି ଏକ ସାଧନରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ହୁଏତ ସେଥିରୁ କୌଣସି ପ୍ରମାଦ ଉପୁଜି ନଥାନ୍ତା । ଅନ୍ୟ ସବୁପ୍ରକାରରେ ଅଙ୍କୁରଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦଳଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ଜାତୀୟତାକୁ ହିଁ ଆଶ୍ରୟ କରି ରହିଚି । ଆମର ଏହି ଅସଚେତ ଦେଶରେ ହୁଏତ ଜାତୀୟତା ସମ୍ବନ୍ଧୀ ଭାବପ୍ରବଣତା ଗୁଡ଼ାକ ଦେଶବାସୀଙ୍କର ହୃଦୟକୁ

ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରୁଛି । ହୁଏତ ସେହି କାରଣରୁ ଏଦେଶର ସମାଜବାଦୀମାନେ ବି ଜାତୀୟତାର ଅତ୍ୟାଗ୍ରହ ଦେଖାଇ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ମନକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦଳଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି । ଶତ୍ରୁର ମୁଖା ପିନ୍ଧି ଏମାନେ ଶତ୍ରୁକୁ ଜୟ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି । ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରର କାଇଦା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହୁଏତ ଏହା ଠିକ୍ ବାଟ ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଏପରି କରିବାଦ୍ୱାରା ସମାଜବାଦ ପଛୁଆଇ ଯାଉଛି, କାରଣ ଜାତୀୟତାର ମିଛ-ଆଦର୍ଶବାଦର ଅଫିମ ଖାଇ ମଣିଷର ଅସଲ ଅନେକ ଲୋକ ମରିମରି ଯାଉଛି । ଅସଲ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ାକୁ ଭୁଲିଯିବା ଲାଗି ଅନେକ ଯୁକ୍ତି ମିଳୁଛି ।

୨୧ । ୯ । ୭୮

ହୃତ୍ପିଣ୍ଡ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଛି, କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ନାହିଁ । ଭଲ ବଳେଇଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଡାହାଳ କୁକୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କର ହୃତ୍ପିଣ୍ଡ ରହିଛି । ମଣିଷସମାଜରେ ମଥୁରି ସାଆନ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ସମସ୍ତଙ୍କର ହୃତ୍ପିଣ୍ଡ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ହୃଦୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ନାହିଁ । ହୃତ୍ପିଣ୍ଡ ଧରି ସମସ୍ତେ ଜଗତକୁ ଆସନ୍ତି । ଜନ୍ମରୁ ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀର ହୃତ୍ପିଣ୍ଡ ରହିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଜନ୍ମରୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ହୃଦୟ ନଥାଏ । କେବଳ ମଣିଷକୁ ହିଁ ଏହି ସଂସାରରେ ଆପଣାର ହୃଦୟ ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଅର୍ଥାତ୍, ହୃଦୟ ଅର୍ଜନ କରିବାର ବାସନାକୁ ଜୀବନବାସନାରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ହୁଏ । ହୃଦୟ ଦେଇପାରିଲେ ଯେ ହୃଦୟ ଅର୍ଜନ କରିବାର ପଥ ପ୍ରଶସ୍ତତର ହୋଇଯାଏ, ଏହି କଳାଟିକୁ ଶିଖିବାକୁ ହୁଏ, ଏହାର ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବାକୁ ପଡ଼େ । ଆପଣାର ହୃଦୟକୁ ପ୍ରସାରିତ କରିଦେଇ ପାରିଲେ ଆହୁରି ଅନେକଙ୍କର ହୃଦୟ ଯେ ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ସ୍ୱୟଂପ୍ରସାରିତ ହୋଇଆସେ, ଏହିପରି ଏକ logicରେ ଆପଣାକୁ ମଣ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏକଥା ଆଦୌ ସହଜ ନୁହେଁ । ଏହି ଅନିତ୍ୟ ସଂସାରରେ ଆପଣାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଦେଇ ପାରିବାର ନିତ୍ୟ ଧର୍ମଟିର ଅନୁଶୀଳନ କରିବା ଆଦୌ ସହଜ ନୁହେଁ । ଏଥିଲାଗି ମୃତ୍ୟୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ମୃତ୍ୟୁକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ଏହି ଜୀବନର ସହସ୍ର ଘୃଣା ଓ ବିସମ୍ବାଦ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଭଲ ପାଇବାର chemistry ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବାକୁ ପଡ଼େ । ସଂସାରର ସମସ୍ତେ ଆପଣାର କବାଟ କିଳିଦେଇ ସତର୍କ ହୋଇ ବସିବାର ପ୍ରରୋଚନା ଦେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି କବାଟ ଖୋଲି ରଖିବାକୁ ପଡ଼େ । ଅନେକ ଚରିତ୍ରହୀନତା ଓ ଅନେକ ବ୍ୟବସାୟ ବୃତ୍ତିକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ଭୟ ଛାଡ଼ି ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ।

୨୨ । ୯ । ୭୮

ନାନା କାରଣ ଓ ଅକାରଣ-ଜନିତ ଭୟ ଆମର ହୃଦୟକୁ ବଡ଼ ଦରିଦ୍ର କରି ପକାଏ, ତଳକୁ ଦବାଇ ରଖେ । ଭୟରୁ କ୍ରୋଧ ଜାତ ହୁଏ । ଆପଣା ଉପରେ ଓ ସଂସାର ଉପରେ କ୍ରୋଧ ଜାତ ହୁଏ । ଭୟରୁ ବିଶ୍ୱାସ ମରିଯାଏ, ନିଜ ଉପରୁ ତଥା ସଂସାର ଉପରୁ ବିଶ୍ୱାସ ମରିଯାଏ । ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ବସିବାକୁ ବି ବିଶ୍ୱାସ ପାଏନାହିଁ, ଭଗବାନଙ୍କର ବାହାନା ଧରି କେବଳ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ହୀନଭାବନା ଓ ଆର୍ତ୍ତିତା ହିଁ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଜୀବନର ଭୂମି ଏକ ଭୟାକୁଳ ଭୂମିରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲେ ଆଉ ଆପଣାକୁ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠେନାହିଁ, ଆବଶ୍ୟକତା ହିଁ ଅନୁଭୂତ ହୁଏନାହିଁ । ପୁଣି, ଆପଣାକୁ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ କରି ନପାରିଲେ, ଖିଅ ଯୋଡ଼ାହୋଇ ପାରେନାହିଁ; ଓ ଖିଅ ନଲାଗିଲେ ହୃଦୟର ବିକାଶ ହୁଏନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ achievement ବ୍ୟାହତ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ଜୀବନରେ କର୍ମକୋଳାହଳ ବଢ଼େ, ଆଡ଼ମ୍ବର ଓ ସମ୍ଭାର ବଢ଼େ, ଅଭିମାନ ଓ ଅହଂକାର ବଢ଼େ; ମାତ୍ର ହୃଦୟର ଅନୁଶୀଳନ ବିନା ଏକ ଜୀବନ-କ୍ଷୟକାରୀ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ହିଁ ଗଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଅସଲ ଆଗ୍ରହଟି ହଜିଯାଏ, ତେଣୁ ଆଉ କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ଆଦୌ କାମ ଦେଇ ପାରେନାହିଁ । ହାତରୁ ରଜ୍ଜୁ ଛିଣ୍ଡିଯାଏ, ମଣିଷ ଏକୁଟିଆ ହୋଇପଡ଼େ ।

୨୩ । ୯ । ୭୮

ଯେଉଁଦିନ ଆମେ ଦେଶଠାରୁ ମଣିଷକୁ ବଡ଼ ବୋଲି ଭାବି ପାରିବା, ସେଦିନ ଯାଇ ଆମ ଦେଶର ମଙ୍ଗଳ ହେବ । ସେଦିନ ଯାଇ ଦେଶର ଯଥାର୍ଥ ଅଗ୍ରଗତି ହୋଇପାରିବ । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ଏ ଦେଶରେ ଆମେ ଦେଶକୁ ମଣିଷଠାରୁ ବଡ଼ ବୋଲି କହିଆସିଛୁ । ତେଣୁ ଦେଶର ଦ୍ୱାହି ଦେଇ ଏଠି କେବଳ କେତେଜଣ ବା କେତେଟା ବର୍ଗ ହିଁ ଆପଣାର ମଙ୍ଗଳ କରିଚନ୍ତି । ଆପଣାର ଅତିସ୍ୱାର୍ଥପର ଭୋକଗୁଡ଼ାକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିବାକୁ ଯାଇ ସେମାନେ ମଣିଷର ଅସଲ ଭୋକଗୁଡ଼ାକୁ ଭୁଲାଇ ରଖିଚନ୍ତି । ସର୍ବମୂଳ ଭୋକ ଅର୍ଥାତ୍ ପେଟର ଭୋକକୁ ଶାନ୍ତ ହେବାକୁ ନଦେଇ ସେମାନେ ମଣିଷର ଅନ୍ୟ ଭୋକ ଓ ଅନ୍ୟ ଅସନ୍ତୋଷଗୁଡ଼ାକୁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହିଁ ଦେଇନାହାନ୍ତି । ଏପରି ଏକ ଦେଶରେ ଆଉ କି ମଙ୍ଗଳ ହୋଇଥାନ୍ତା ? ଦେଶ କହିଲେ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ମୂଳତଃ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ହିଁ ବୁଝାଇବା ଉଚିତ । ରାଷ୍ଟ୍ରର ଯୋଜନା ଭିତରେ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ଲାଗି ସ୍ଥାନ ରହିବା ଉଚିତ । ମଣିଷ ହିସାବରେ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ଲାଗି ସ୍ଥାନ ରହିବା ଉଚିତ । ଆମ ଦେଶରେ ନାନା

କାରଣରୁ ତାହା ହୋଇ ପାରନାହିଁ । ତେଣୁ ବଡ଼ କୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ମଣିଷକୁ ଭୁଲାଇ ରଖିବାଲାଗି ନାନା ଭାବବହୁଳତାର ଆଶ୍ରୟ ନିଆଯାଇଚି । ଏହି ମତଲବରେ ଦେଶ ଓ ଦେଶପ୍ରୀତି ପ୍ରଭୃତି abstraciton ଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଚି । ଦେଶର ମଣିଷଠାରୁ ଦେଶର ପତାକାକୁ ପବିତ୍ରତର ବୋଲି କୁହାଯାଇଚି, ଜାତିର ମଣିଷଙ୍କଠାରୁ ଜାତିର ତଥାକଥିତ ବିଦ୍ୱର୍ଣିଜ୍‌ମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଧିକତର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରାଯାଇଚି । ମଣିଷ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅରକ୍ଷିତ ହେବାରେ ଲାଗିଚି, ତଥାପି କାହାରି ସୁରକ୍ଷା ଓ ଦେଶରକ୍ଷା ନାମରେ ବଡ଼ଲୋକୀ ଖରଚ ଓ ବଡ଼ଲୋକୀ କାରବାରମାନ କରାଯାଇଚି ।

୨୪ । ୯ ୭୮

ତେଣେ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁଃଖବିଜୟର Gadgteeer ମାନଙ୍କର ପ୍ରୟୋଗ-ଶାଳାରେ ଏବେ ଏପରି ଏକ ଟୋପି ବାହାରିଚି, ଯାହାକୁ ପିନ୍ଧିଲେ କାମ କଲା ମଣିଷକୁ ଆଉ କାମ କଲାପରି ଲାଗିବନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, ସେ କୌଣସି ପ୍ରକାର କର୍ମ-ଜନିତ ଆରଯନ୍ତାକୁ ଅନୁଭବ କରିବାରୁ ବଞ୍ଚିଯାଇ ପାରିବ । ସେହି ଟୋପି ସହିତ Earphone ଯୋଖା ହୋଇଚି, ଯେଉଁଥିରୁ କି ଅନ୍ତର୍ମନକୁ ବହଲାଇ ରଖିବା ଲାଗି ମୃଦୁ-ସଙ୍ଗୀତଧ୍ୱନି ବାହାରୁଥିବ । ଟୋପି ତଳେ ଏପରି ଏକ ସୂକ୍ଷ୍ମଯାନ୍ତ୍ରିକ କୌଶଳ ଖଞ୍ଜି ଦିଆଯାଉଚି, ଯାହାଫଳରେ କି ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ସତତ ମାଲିଶ୍ କରା ହେଉଥିଲା ପରି ଲାଗୁଥିବ । ଅର୍ଥାତ୍, କାମ କରୁ କରୁ ଆମର ମୁଣ୍ଡ ଯେପରି ଭାରି ହୋଇଯାଉଚି ଓ ତା'ପରେ ଆଉକିଛି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉନାହିଁ, ଆଉ ସେପରି ଦଶା ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ । ଏହାବ୍ୟତୀତ ଆହୁରି କେତେ କ'ଣ ସମ୍ମୋହନକାରୀ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ସେଇ ଟୋପିଟିରେ ବସା ହୋଇଚି । ଶ୍ରମିକମାନେ ଏହି ଟୋପି ପିନ୍ଧି ଖୁସୀରେ କାମ କରିଯିବେ, ପିଲାଏ କ୍ଲାସରେ ବସି ଖୁସୀରେ କାମ କରିଯିବେ, ମାଷ୍ଟର ବି ଏକ ପ୍ରସନ୍ନ ମେସିନ୍ ପରି ପାଠ ପଢ଼ାଇବାରେ ଲାଗିଯିବ । କିଏ କହିପାରେ, ଆଉ କେତେଦିନ ଗଲେ ହୁଏତ ଏହି ଦୁଃଖହାରୀ ମେସିନ୍‌ର ଏକ ଶୋଧିତତର ସଂସ୍କରଣ ବି ବାହାରିବ, ଯାହାକୁ ପିନ୍ଧିଲେ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ କଳିଆ କରିବାକୁ ମନ କରିବେନାହିଁ, ପିଲାଏ କାନ୍ଦିବେନାହିଁ; ସଂସାରର ଓ ଜୀବନର ଭାର ସେତେବେଳେ ଅନେକ ଲଘୁ ହୋଇଯିବ ।

୨୫ । ୯ । ୭୮

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ସେଦିନ ଗ୍ରୁହମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସଭାରେ ଭାଷଣ ଦେଇ କହିଲେ ଯେ, ଆମ ଦେଶର ରାଜନୀତିବାଲାମାନେ ଗ୍ରୁହମାନଙ୍କୁ

ବିପଥଗାମୀ କରାଉଚନ୍ତି । ଭାଷଣଟିକୁ ପଢ଼ି ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି, ତେବେ ଏହି ରାଜନୀତି-ବାଲାଙ୍କୁ ବିପଥଗାମୀ କିଏ କରାଉଚି ବା କିଏ କରାଇଚି ? ଭାଷଣ ଦେଲା ବେଳକୁ ନେତାମାନଙ୍କର ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜନୀତି କରୁଥିବା ମହାପୁରୁଷ ମାନଙ୍କର ବେଳ ପାଉଚି, କିନ୍ତୁ ଏତେଟିକିଏ ଆତ୍ମସମୀକ୍ଷା ଲାଗି ବେଳ ପାଉନାହିଁ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜୟପ୍ରକାଶ ଆପଣାକୁ ଛାତ୍ରସମାଜକୁ ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ କରାଉଥିବା ·ରାଜନୀତି ବାଲାଙ୍କ ସହିତ କଦାପି ସାମିଲ କରୁନଥିବେ । ତେବେ ତାଙ୍କ କଥା ନଶୁଣି ଆଜି ଛାତ୍ରମାନେ ବିପଥଗାମୀ କରୁଥିବା ରାଜନୀତିବାଲାଙ୍କ କଥା କାହିଁକି ଶୁଣୁଚନ୍ତି ? ଜୟପ୍ରକାଶ ସାଧାରଣରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିର ସମୀକ୍ଷା କରୁଥିଲେ ରାଜନୀତିକ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଉପକାର ହେଉଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଆମ ଦେଶରେ ରାଜନୀତିର ଓ ସମଗ୍ରତଃ ବ୍ୟାବହାରିକ ଜୀବନନୀତିର ସମୀକ୍ଷା ଲାଗି ଖୁବ୍ ବେଶି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ସେହିପରି ଏକ ସମୀକ୍ଷା କରି ପାରିବାଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ମାନବୋଧ ବି ଆମ ନେତା-ମାନଙ୍କର ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପରକୁ ଦୋଷ ଦେବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି ଏବଂ ଏଣେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ଉପଦେଶ ଶୁଣି ଶୁଣି ଦେଶଟାଯାକ କ୍ରମେ ଆପଣା ଉପରୁ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇ ବସିଲାଣି । ଉପ-ଦେଶ ଦେଇ ଦେଇ ନେତାମାନଙ୍କର ତୁଣ୍ଡ ଧୋଳି ହେବାର ସୂଚନା ହିଁ ନାହିଁ ।

୨୮ । ୯ । ୭୮

ହାୱଡ଼ା ଷ୍ଟେଶନରେ ସେଦିନ କଳା ହାଫ୍‌ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପିନ୍ଧିଥିବା ବିକଳ ମଣିଷଟିକୁ ଦେଖିବା ପରେ ବେଶ୍ ଅନେକଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ତାହାର କଥା ଗୁଣି ହେଉଥିଲି । ବେଶ୍ କେତେଦିନ ଯାଏ ମୋ' ନିଜ ଶରୀର ଉପରେ ରହିଥିବା ପରିଚ୍ଛଦଗୁଡ଼ାକ ବି ମୋତେ କଳା ହାଫ୍‌ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପରି ଦିଶି ଯାଉଥିଲା । ଆପଣାର ଏହି ଛିଦ୍ରବହୁଳ କଳା ହାଫ୍‌ପ୍ୟାଣ୍ଟ ଗୁଡ଼ାକୁ ଧବଳ ବସ୍ତ୍ର ଓ ଧବଳ ଶୋଭନତା ଦେଇ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ମୁଁ ଯେ କେତେ ଯତ୍ନ ନକରେ, ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ମୁଁ ତାହାର ବିଷୟରେ ହିଁ ଭାବୁଥିଲି । ଲମ୍ବା ସଢ଼ସଢ଼ ମଣିଷଟାଏ । ତା' ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ ତା'ର ମୁହଁ, ଆଖି କିଛିହେଲେ ଦିଶୁନାହିଁ । କେବଳ ସମଗ୍ରତଃ ଯେ ଗୋଟାଏ ଲମ୍ବା ଭୂତ ପରି ଦେଖାଯାଉଚି । ଦେହର ଯତ୍ନ ନେବାକୁ ତା'ଠି ଗୋଟାଏ କେବଳ କେତେଟା ଛିଣ୍ଡାମୁଣା ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିପରି ଦେଖା-ନଯାଉଥିବା ଗୋଟାଏ ଢ଼ିଲା କଳା ପତଳା ହାଫ୍‌ପ୍ୟାଣ୍ଟ ବ୍ୟତୀତ ତା'ର ଆଉ କିଛିହେଲେ ନାହିଁ । ଜୀବନର ଯତ୍ନ ନେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ସେହି ହାଫ୍‌ପ୍ୟାଣ୍ଟଟାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ତା'ପାଖରେ ଆଉ କିଛିହେଲେ ନାହିଁ । ସିଏ ବି ମଣିଷ ହୋଇ ପାରିଥା'ନ୍ତା, ଅର୍ଥାତ୍ ତା'ର ଜୀବନକୁ ମଣିଷର ଜୀବନ ପରି ଗଢ଼ିବା ଲାଗି କେତେ

ନା କେତେ ଯତ୍ନ ନେଇ ପାରିଥା'ନ୍ତା । ମୋ' ଆପଣା ଜୀବନକୁ ମଣିଷଲାଗି ଓଡ଼ା ଓ ବଦରରେ ସଜାଇ ରଖିବାକୁ ମୁଁ ଯେପରି ଅନବରତ ଯତ୍ନ କରୁଚି, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଏ ବିଚିତ୍ର ସମାଜରେ ସିଏ ଛିଣ୍ଡା କଳା ହାଫ୍‌ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ପିନ୍ଧୁଚି, ଆଉ ମୁଁ ନିଜ ଜୀବନରେ ସେହି ଅଭିଶାପର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ସହିବାରେ ଲାଗିଚି !

୨୯ । ୯ । ୭୮

କଳା ହାଫ୍‌ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ପିନ୍ଧା ସେଇ ମଳିନ ମଣିଷଟିକୁ ଦେଖି ମନେହେଲା, ସତେଯେପରି ତା'ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ କଳା ହାଫ୍‌ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ପିନ୍ଧିଚନ୍ତି ! ହାଫ୍‌ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍‌ଟା ଯେ ତା' ଦେହର ମାପ ଅନୁସାରେ ତିଆରି ହୋଇ ନଥିଲା, ମଣିଷ ଓ ତା'ର ପରିହିତ ସେହି ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍‌ଟିକୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ହୁଏତ କୋଉ ଦୟାଳୁ ବାବୁଘରୁ ମାଗି ଆଣି ପିନ୍ଧିଥିବ ! ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ସିନା ସେଉଁଠିଚର ଦେହ ପାଇଁ ତିଆରି ହୁଏ, ମାତ୍ର ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍‌ଟିକୁ ପିନ୍ଧି ପାରିବାଲାଗି ସେ ଯେପରି ଆପଣାର ଦେହଟିକୁ ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ଲାଗି କରିବାକୁ ଅନବରତ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସିଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍‌ରେ କେତେ କଣା ହୋଇ କେତେଥର ସିଲାଇ ହୋଇଥିଲା, କେତେ ଥାନରେ ସିଲେଇ ଉଖୁଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ କାଳକ୍ରମେ ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍‌ଟି ତା'ର ଦେହଟି ସହିତ ବେଶ୍ ଖାପ ଖାଇ ଯାଇଥିଲା । ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ଭିତରୁ ତା'ର ଅଣ୍ଟାହାଡ଼ର କୋଣ ଦୁଇଟା ଗୋଳିଆ ହୋଇ ଦିଶୁଥିଲା, ପାତଳା ଅଣ୍ଟାର ବକ୍ରାକୃତି ଅନୁସାରେ ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍‌ଟା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବଙ୍କା ହୋଇ ଝୁଲିକରି ରହିଥିଲା । ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ତଳକୁ ଗୋଡ଼ର ଦୁଇ ଆଣ୍ଠୁ ବି ଉଗୁଡ଼ା ସଢ଼େଇ ପରି ବାହାରକୁ ବାହାରି ରହିଥିଲେ । ତା'ର କହୁଣୀ ହାଡ଼, ତା' ଗୋଡର ଖାଖ ଗୋଇଠି ଦୁଇଟା, ତା'ର ଦୁଇ ଗାଲ ଓ ଚିବୁକ,—ହଠାତ୍ ଅନାଇଦେଲା ବେଳକୁ ସବୁ ଯେପରି ସେଇ ଗୋଟିଏ କଳା ହାଫ୍‌ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ଭିତରୁ ଗୋଳିଆ ଗୋଳିଆ ହୋଇ ବାହାରି ପଡ଼ୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲେ । ମୋ' ବାସ୍ତବବାଦୀ ଆଖିଟାକୁ ବି ଧନ୍ୟ ବୋଲି କହିବା,—କାରଣ ସେ ଏହି କଳା ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍‌ଟାର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ପଛରୁ ହିଁ ମଣିଷଟାକୁ ଦେଖିବାର ସେହି ବିଚିତ୍ର ଲାଳସାରେ ପଡ଼ିଗଲା । ମଣିଷଟାର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ତା'ର ପରିହିତ କଳା ଛିଣ୍ଡା ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ଜରିଆରେ ଚିହ୍ନିଲି । ମାତ୍ର ମଣିଷଟାକୁ ଚିହ୍ନିଲି କେତେକେ ? ସେଥିଲାଗି ତା'ର ବା ମୋ'ର କୋଉ ଦୁଆର ବା ଖୋଲା ଥିଲା ?

୩୦ । ୯ । ୭୮

Love ନଥାଇ Sexରେ ଆନନ୍ଦ ନାହିଁ । Love ନଥିଲେ ଆଉଗୋଟାଏ ମଣିଷ ଆମ ଆଖିକୁ ଖାଲି ଏକ ମେଶିନ୍ ପରି ହିଁ ଦିଶିବ, ଏବଂ ମେଶିନ୍‌ରୁ ଆନନ୍ଦ

ମିଳିବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ମେଶିନ୍‌କୁ enjoy କରିହେବ, ମେଶିନ୍‌ର utilityକୁ consume କରିହେବ । କିନ୍ତୁ ମେସିନ୍ ସହିତ ସଖ୍ୟ ବାନ୍ଧି ହେବନାହିଁ । ପୁଣି, ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ଆଉଗୋଟାଏ ମଣିଷକୁ ପ୍ରଧାନତଃ sex ସୀମିତ ଏକ ନିମିତ୍ତରୂପେ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥିବା, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ସମ୍ବନ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଧନ୍ୟ କରି loveର ଉଦ୍ରେକ କୁଆଡୁ ହୋଇପାରିବ ? ସଂସାରରେ ମୁଁ ଅନେକ ମଣିଷଙ୍କୁ ଦେଖିଛି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ପାରସ୍ପରିକ ଜୀବନ କେବଳ sexରେ ହିଁ ସୀମିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସଂସାରର ସଉଦାରେ ସେମାନେ loveକୁ ହୁଏତ ଏକ ନକଲି ମୁଦ୍ରା ପରି ଜ୍ଞାନ କରି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇଥା'ନ୍ତି । କଥାରେ loveର ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି, ଅତୃପ୍ତିର ଜ୍ୱାଳାମୟ ଦ୍ୱେଷମୟ ଦହନକୁ ସେମାନେ love ବୋଲି କହନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆପଣାର ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଭିତରୁ ସେମାନେ loveକୁ ନିର୍ବାସିତ କରି ରଖିଥା'ନ୍ତି । sex ତ ବୟସ ସାଥି, ବୟସ ଅନୁସାରେ ଏହି ଦକ୍ଷତା ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବ । ମାତ୍ର love ମୂଳତଃ ଜୀବନର ଏକ ସମଗ୍ର attitude, ଏହାର ବିକାଶ କରାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଏହାକୁ ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଥିଲାଗି ଆପଣାର ଆଖି ଓ ଆପଣାର ଅସଲ 'ମୁଁ'କୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସବୁ ଲାଭକ୍ଷତିର ହିସାବଖାତାକୁ ଫାଡ଼ି ଦେଇ ଆପଣାକୁ ଦେଇ ଦେବାଲାଗି ରାଜି ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

୧ । ୧୦ । ୬୮

ଦେଶଟାସାରା ଗାନ୍ଧୀଜୟନ୍ତୀ ମାଡ଼ି ଆସିଛି । ବଢ଼ି ଯେମିତି ମାଡ଼ିଆସେ, ଯେମିତି ଝଡ଼ତୋଫାନ ମାଡ଼ିଆସେ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଏକ ପ୍ରବଳତା ସହିତ ଏହି ଜୟନ୍ତୀ ଓ ଏହି ଶତବାର୍ଷିକୀ ପାଳନ କରିବାର ଉତ୍ସାହ ମାଡ଼ିଆସୁଛି । ଏହି ଉତ୍ସାହର ବନ୍ୟାରେ ଆଜି ସମସ୍ତେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ପରି ମନେହେଉଛି । ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଲାଟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସରକାରୀ ଅଫିସର ଅର୍ଥାତ୍ ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ ଆଜ୍ଞାବହ-ମାନଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ଆଜି ନିଦରୁ ଉଠି ଗୁଣ୍ଡଗୋଳ କରିବାରେ ଲାଗିଗଲେଣି । ବାହାଘରର ଦିନ ରାତି ନପାହୁଣୁ ଯେପରି ଶୋଇଥିବା ଲୋକେ ଅନ୍ଧାର ଥାଉଁ ଉଠି ଗୁଣ୍ଡଗୋଳ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଅନ୍ତି, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଏହି ବର୍ଷଟାଯାକ ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଆପଣାର ପାଖେ ପାଖେ ବାନ୍ଧି ରଖିବେ । ଗାନ୍ଧୀକଥା କହିବେ, ପଣ୍ଡିତ ଓ ପୁରୋହିତ ଡ଼କାଇ ଗାନ୍ଧୀକଥା ଶୁଣିବେ, ଗାନ୍ଧୀର ମୂର୍ତ୍ତି ଥାପିବେ, ଗାନ୍ଧୀ ନାମରେ ଭୋଗ ଖାଇବେ । ନିଷ୍ଠାପରମାନେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ମନେ ପକାଇ ବାହୁନିବେ । ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ କରିବେ, ସେ ଯୁଗ ଓ ସେହି ନେତୃତ୍ୱର ତୁଳନା ଦେଇ ଏ ଯୁଗ ଓ ଏହି ନେତୃତ୍ୱକୁ କେତେ ଧିକ୍‌କାର ଦେବେ, "ଦେଶର ବା ଏ ଜାତିର ସଦ୍‌ଗତି ଓ

ସ୍ୱଦ୍‌ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଗାନ୍ଧୀଠାରୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଭିକ୍ଷା କରିବେ । କିନ୍ତୁ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଯିଏ ଆପଣାର ତଥା ଯୁଗର ଜୀବନରେ ଏକ challenge ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଛି, ସିଏ କଦାପି ଏହି ବର୍ଷିକିଆ ,ବର୍ଷଦିଆ ତୋଫାନରେ ଆପଣାକୁ ଉତ୍ପାଟିତ କରି ଉଡ଼ାଇ ଦେବନାହିଁ । ଜଣେ ଶତ୍ରୁର challenge ହିସାବରେ ନୁହେଁ, ଏହି ଧରଣୀ ଉପରେ ଏକ ମହତ୍ତର ସମ୍ଭାବନାର challenge ରୂପେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଲୋକ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନକୁ ଶତବାର୍ଷିକୀର ସନ୍ଦେଶରୂପେ ପାଳନ କରିବ, କୌଣସି କୋଳାହଳ ନକରି ଅଥଚ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୌରବର ସହିତ ସେ ଏହାର ପାଳନ କରୁଥିବ । ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଆପେ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ହେଉଥିବ, ଆପେ ନବଜନ୍ମ ଲାଭ କରୁଥିବ ।

୨ । ୧୦ । ୬୮

ଆଜି ମୁଁ ଉତ୍ସବର ନିନ୍ଦା କରିବନାହିଁ, କାରଣ ଏହି ଉତ୍ସବ ମୋ' ଆପଣା ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଆସିଛି । ମାତ୍ର ଏହି ଉତ୍ସବର ଆଗମନୀ ଲାଗି ମୁଁ କୌଣସି ବାହାର ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରିନାହିଁ । ଏହି ଉତ୍ସବ ମୋ' ଭିତରେ ହିଁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛି । ତେଣୁ ଆଜି ସକାଳୁ ଉଠି ମୁଁ ତାହାକୁ ହିଁ ପଥର ସାର୍ଥୀରୂପେ ନମସ୍କାର ଜଣାଇଛି । ହଁ, ସେ ଯଥାର୍ଥରେ ପଥର ସାର୍ଥୀ । କାରଣ ସେ କୌଣସି ପଥକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରେନାହିଁ, ଜୀବନରେ କୌଣସି ପଥରେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାର ଜରୁ' ନାହିଁ । ଧର୍ମର ପାଳନ କରିବା ଲାଗି ସେ ସଂସାର ଭିତରୁ ମନ କାଢ଼ାଇ ନିଏନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କ ଲାଗି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହେଲେ ମଣିଷର ସମ୍ବନ୍ଧ-ପାଶ ଗୁଡ଼ାକୁ ସେ କାଟି ଦେବାକୁ କହେନାହିଁ, ମଣିଷଠାରୁ ହିଁ ସେ ଭଗବତ୍‌ସଖ୍ୟର ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଓ ସମର୍ପଣବୁଦ୍ଧି ଦେଇଯାଏ । ତେଣୁ ଆଜି ଜନ୍ମ-ବାସରରେ ତା' ଲାଗି ମୋ' ଭିତରେ ଯଥୋଚିତ ଉତ୍ସବର ଆୟୋଜନ ହେବା ଉଚିତ । ତାକୁ ମୁଁ ଆଜି ଅନ୍ତର ଭିତରକୁ ଡ଼ାକି ଆଣିବି ବୋଲି କହିଲେ ତାହା ଅସୁନ୍ଦର କଥା ହେବ । କାରଣ, ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ମୁଁ ତାକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରି ଆସିଛି । କିନ୍ତୁ ତା' ଭିତରେ ମୁଁ ଆଜି ଅଧିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ଅର୍ଥାତ୍, ଆପଣା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ଗଭୀର ଓ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ଏହା ମୋ' ଆଜିଦିନର ପ୍ରାର୍ଥନା, ଏହାହିଁ ମୋ'ର ସବୁଦିନର ପ୍ରାର୍ଥନା ।

୩ । ୧୦ । ୬୮

ସେଦିନ ଜଣେ ସାହିତ୍ୟିକ ·ଗୁରୁଜନ ଆଉଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ମୋ'ର ପରିଚୟ ଦେଇ କହିଲେ : ଅନ୍ୟମାନେ ଯାହା ନଲେଖନ୍ତି, ଇଏ ସେଇଆ

ଲେଖନ୍ତି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେଇଠି ଉପସ୍ଥିତ ଥାଏ । ଅନ୍ୟମାନେ ଯାହା ଲେଖିବେନାହିଁ, କେବଳ ତାହାହିଁ ଲେଖିବାର ଉତ୍ସାହିତ ପାଣ୍ଠିରେ ବାହାର ମୁଁ କେବେହେଲେ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିନାହିଁ । ଗୋଠ ଭିତରେ କାଳୀଗାଈ ହେବାର ସଉଟରେ ମୁଁ କେବେହେଲେ ସାହିତ୍ୟ କାମନା କରିନାହିଁ । ଯାହା ଲେଖିବ ବୋଲି ଭିତରୁ ପ୍ରେରଣା ପାଇଛି, ମୋ'ର ଅସନ୍ତୋଷଗୁଡ଼ାକ ଆତ୍ମପରିଚୟ ଓ ଆତ୍ମଉଦ୍‌ଘାଟନର ବାଟରେ ମୋତେ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁଆଡ଼େ ନେଇ ଯାଇଚନ୍ତି, ମୁଁ ଅତି ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଭକ୍ତ ପରି ଆହ୍ୱାନ ମାନି ସେଇ ବାଟରେ ଯାଇଚି ଓ ତାହାକୁ ମୋ' ନିଜ ବାଟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଚି । ସାହିତ୍ୟର ରଣାଙ୍ଗନରେ ମୁଁ କଦାପି କୌଣସି ଶତ୍ରୁ ଖୋଜି ବାହାରିନାହିଁ, ବଗିଚାର ଦାଣ୍ଡରେ ମୁଁ କେବେ କୌଣସି ଦିଗ୍‌ବିଜୟର ବାସନାକୁ ଏକ ଶୁଭବାସନା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନାହିଁ । ମୁଁ ଆପଣାର କଥା କହିପାରିବି, ଆପଣାର ଦୁଇଚକ୍ଷୁ ଭିତରେ ମୁଁ ସମଗ୍ର ଜୀବନକୁ ଠୁଳ କରି ଧରି ରଖିପାରିବି, ମୋ' ଜୀବନରେ ମୁଁ ଏହାକୁ ହିଁ ପରମତମ ଦିଗ୍‌ବିଜୟ ରୂପେ ମାନିନେଇଚି, କାରଣ ଏହାକୁ ହିଁ ମୁଁ ମୋ' ଜୀବନର ଯଥାର୍ଥତମ ସାର୍ଥକତା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ଶିଖିଚି । ଅପ୍ରୀତିକର କବିତା ବା ଅପ୍ରୀତିକର ନାଟକ ଲେଖିଲି ପରି ମୁଁ କେବେହେଲେ ଅପ୍ରୀତିକର ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିନାହିଁ । ପ୍ରୀତିରେ ପଡ଼ିଚି ବୋଲି ହିଁ ଲେଖିବାକୁ ମନ ବଳାଇଚି । ପ୍ରୀତିରେ ନପଡ଼ିଲେ ସାହିତ୍ୟଲେଖା ହୁଏନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ସବୁଦିନ ଅନୁଭବ କରି ଆସିଚି । ତେଣୁ, ମୋ'ର ଲେଖା ଆଉ କାହାର ଲେଖାପରି କେତେଦୂର ହେଲା ବା ନହେଲା, ସେକଥା ବାରି ଦେଖିବାକୁ ମୁଁ ବେଳ ପାଇନାହିଁ । ମୋ'ର ତାରୁଣ୍ୟଜନିତ ପ୍ରୀତି ଓ ପ୍ରୀତିଜନିତ ଅସନ୍ତୋଷ ମୋତେ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେଇଚି ।

୪ । ୧୦ । ୭୮

ଏବେ ନୂଆ ଯନ୍ତ୍ର **computer** ଓ ନୂଆ ଯନ୍ତ୍ରବାଦ **automation** ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଚି । କିନ୍ତୁ ଆମ ଯନ୍ତ୍ରବାଦୀ ସମାଜରେ ବୟସ୍କ ବୁଢ଼ାମନର ସଂସ୍କାର ଓ ପରମ୍ପରାରୂପୀ **data** କୁ ଧର୍ମ ବୋଲି ମାନି ଯେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆମର ମନ ଉପରେ **computer** ପରି ରାଜତ୍ୱ ଚଳାଇଚି, ତା' ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆଉ କେଉଁଦିନ ଆନ୍ଦୋଳନ ହେବ ? ରାଜନୀତିବାଲା ସେହି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ କଦାପି କରି ପାରିବେନାହିଁ । କାରଣ, ସେମାନେ ଆପଣା ଦଳ ଓ ତଥାକଥିତ ବାଦର ବୋଲକୁ **computer** କରି ମାନି ଭିରି ମଉଜରେ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ବସିଚନ୍ତି । ମଣିଷକୁ ତା'ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ତା'ର ବିକାଶଧର୍ମୀ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ସଚେତନ କରି ଦେଉଥିବା ଶିକ୍ଷା ହୁଏତ ମଣିଷକୁ **computer** ଆଗରେ ମଣିଷ ପରି ବଞ୍ଚି

ରହିବାଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ବଳ ଦେଇପାରନ୍ତା । ମାତ୍ର ଶିକ୍ଷାଟା ବି ତ ଗୋଟାଏ ମେସିନ୍ ଭିତରେ ପଶିଗଲାଣି, ସଂସ୍କାରବଦ୍ଧ ଭଗ୍ନାଳୁ ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କର ଶାସନ ମାନିବା ବ୍ୟତୀତ ଆମର ଶିକ୍ଷା ଆଜି ଆମକୁ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ଶିଖାଇ ପାରୁନାହିଁ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଗେହ୍ଲା ହୋଇ ବଢିବାର ବାହାନାରେ କେବଳ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ବଢିବାରେ ଲାଗିଛୁ, ବାହାରର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବୋଲଗୁଡାକ ଅନୁସାରେ ଆପଣାର ଅନୁକୂଳନ କରି ରଖିବାକୁ ହିଁ ଆପଣାର ଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଛୁ । ବୋଲ ମାନି ଗେହ୍ଲା ହୋଇ ବସିଥିବା ଏହି ଅନ୍ଧ ରାଜ୍ୟରେ କିଏ କାହାକୁ ବାଟ ଦେଖାଇବାକୁ ଆସିବ, କିଏ କାହାର ନିଦ ଭଙ୍ଗାଇବ ? ହଁ, ଆପଣାକୁ ସବୁ ସମ୍ଭାବନାର ସର୍ବମୂଳ **agent** ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିଲେ ଅବା ଏହି ପ୍ରବାହରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ସମ୍ଭବ ହେବ । ମଣିଷ ଯଥାର୍ଥଭାବେ ଇଚ୍ଛା କରିପାରିଲେ ହିଁ ଏତ ସକଳ ପ୍ରକାର **computer** ସତ୍ତ୍ୱେ ଆପଣାର ବାଟ ଖୋଲିପାରିବ ।

୫ । ୧୦ । ୭୮

ମୋ' କଥା ଖୋଲି, ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ଜୀବନରେ **computer** ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିଲି ନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ଯେତିକି ବିଶ୍ୱାସ ବଢିଲା, ଆପଣା ଉପରେ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ବିଶ୍ୱାସ ବଢିବାରେ ଲାଗିଲା । ବାହାରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଜାଣିବା ଓ ଚିହ୍ନିବା ଯେତିକି ଘନିଷ୍ଠ ଓ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ହେଲା, ଭିତରେ ବି ମୁଁ ସେହି ଭଗବାନଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିକୁ ସେତିକି ନିବିଡ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରି ପାରିଲି । ତେଣୁ ଆତୁରତା କମିଗଲା, ଅସହାୟତା କଟିଗଲା, ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ରହିଥିବା ମୋ'ର ସମ୍ବନ୍ଧ ଭିତରୁ ମଧ୍ୟ ଯାନ୍ତ୍ରିକତା ସେତିକି ପରିମାଣରେ କମିଗଲା । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ପଣ କହିଲେ ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବାକୁ ହିଁ ବୁଝିବାକୁ ଲାଗିଲି । ଭକ୍ତି ଗଭୀରତର ହୋଇ ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ସ୍ୱରୂପ ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ'ର ଅସଲ ରୂପଟିର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ବାହାରିଲି । ଏସବୁ କରି ଆନନ୍ଦ ବି ବଢିଲା, ଭଗବାନଙ୍କର ହାତ ଧରି ନିର୍ଭୟ ଚିତ୍ତରେ ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ପରି ଲାଗିଲା । ତେଣୁ, ମୋ' ପରି ଏକ ଆତ୍ମକେନ୍ଦ୍ରୀ ଜୀବନରେ କାହାକୁ **computer** କରି ମାନିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଥା'ନ୍ତା କିପରି ? ଜଗତରେ ଅନେକ ଦୁଆରକୁ ଗଲି, ଅନେକ ଆସ୍ଥାନରୁ ଶିଖିଲି । କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ଯେମିତି **computer**ର କଥାକୁ ସତ୍ୟତଥ୍ୟ ବୋଲି ମାନି ନେଇଥାଏ, ମୁଁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଗୁରୁକୁ ମଧ୍ୟ ସେପରି ମାନିନେଇ ପାରିଲିନାହିଁ । ଯାହାକୁ ମୁଁ ଗୁରୁ କହିବି ବୋଲି ଉତ୍ସାହିତ ଆକାଙ୍କ୍ଷାରେ ମନ ବଳାଇ ବାହାରିଲି ସିଏ ବି ମୋ' ଭିତରର ଏକ ବିଚାର ମାର୍ଗର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ମୋ'ର ଭିତରେ

ଆନ୍ତର ନୂତନତର ଦୃଷ୍ଟି ଓ ଢଗର ଆକାଙ୍କ୍ଷାରେ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଉ ମାନି ନେଇଥା'ନ୍ତି କାହାକୁ ? ତେଣୁ ଆପଣାର ଅଦମ୍ୟ ଆକାଙ୍କ୍ଷାକୁ ହିଁ ମାନିନେଲି ।

୬।୧୦।୭୮

ସବୁ ଶୂକର କୁକୁର ନୁହନ୍ତି କି ସବୁ ବାବୁଙ୍କର ଆବୁ ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୁଁ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ ଖାଲି ମଣିଷର ହିଁ ସନ୍ଧାନ କରି ବୁଲିବି । ମୋ'ର ସକଳ କୁକୁର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଓ ବାବୁଗିରି ସତ୍ତ୍ୱେ ଯେମିତି ମୁଁ ନିଜ ଭିତରେ ସେହି ପରମବନ୍ଧୁ ମଣିଷଟିର ସନ୍ଧାନ କରି ଆସୁଚି, ତା' ସହିତ ନିତି ଲୁଚକାଳି ଖେଳ ଖେଳି ତଥାପି ନିରସ୍ତ ହେଉନାହିଁ, ଠିକ୍ ସେମିତି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ମଣିଷର ସନ୍ଧାନ କରିବି, ମଣିଷ ଲାଗି ବାସନା ରଖିବି ଓ ମଣିଷର ସାନ୍ନିଧ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନି ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବି । ଯିଏ ସବୁ ଶୂକରଙ୍କୁ କୁକୁର ପରି ଦେଖେ, ସେଇ ବାବୁର ହୁଏତ ଆବୁ ବାହାରିବାର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ସେ ପ୍ରକୃତରେ ବାବୁ ନହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତା'ଠାରେ ତଥାପି ଅନେକ ସମୟରେ ଆବୁ ବାହାରିପଡ଼େ, ବିନା କାରଣରେ ହୁଏତ ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣାର କଳ୍ପିତ ବାବୁଗିରିର ବୋଝ ବହନ କରି ସେ କଣଟଙ୍ଗରିଷ୍ଠ ହୋଇ ବସିଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍, ଶୂକରକୁ କୁକୁର ପରି ଦେଖିବାରେ, ଏପରିକି ମୂଳତଃ ମଣିଷକୁ ଶୂକର ପରି ଦେଖିବାରେ ଓ ଆବୁ ବାହାରିବାରେ ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସମ୍ବନ୍ଧ ମଧ୍ୟ କେଉଁଠି ରହିଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଚି । ଦୁଇଟାଯାକରୁ ମୋ'ର କୌଣସିଟା ହିଁ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ, ଦୁଇଟାଯାକରୁ ମୋ'ର କୌଣସି ଆଖିର ବି ଲୋଡ଼ାନାହିଁ । ମୋ' ଆଖି ନେଇ ମୁଁ ବେଶ୍ ଖୁସୀ ଅଛି, ସଂସାରକୁ ଆପଣାର ଘର ବୋଲି ଲାଗୁଚି, ମଣିଷ ଆପଣାର ଲାଗୁଚନ୍ତି । ମୋ'ର ସେଇ ଯଥେଷ୍ଟ ।

୭।୧୦।୭୮

ମୋ'ର ମନ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । କାରଣ ସେ ସଂସାରକୁ ଲୋଡ଼େ, ମଣିଷକୁ ଲୋଡ଼େ । ଏହି ସଂସାରରେ ଏପରି ଅନେକ ସଂଯମୀ ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ଏହି ସଂସାର ଭିତରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଏଠି ନଥିଲା ଭଳିଆ ରହିଥାନ୍ତି; —ସେମାନେ ସଂସାର ଭିତରେ ଆପଣାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅନୁଧାବନ ଗୁଡ଼ାକର ହିମାଳୟ ବନାଇ ତାହାରି ଭିତରେ ରହିଥାନ୍ତି; ମହାଦେବ ଯେମିତି ଗୁପ୍ତକାଶୀରେ ରହିଥିଲେ, ଠିକ୍ ସେମିତି । ମୁଁ ପାରେନାହିଁ, କାରଣ ସଂସାରରେ ମୁଁ ଆଜିଯାଏ ସେପରି କୌଣସି ବୈରାଗ୍ୟ ବା ସଂଯମର ଶିକ୍ଷା କରି ପାରିନାହିଁ । ମୋ'ର ବ୍ୟକ୍ତି-ଗତ କାମନା, ବାସନା, ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ବିପତ୍ତିଗୁଡ଼ାକର ସଂସାର ହେଉଚି ଯେ ମୋ'ର

ଏକମାତ୍ର ସଂସାର,—ଏକଥା ମୁଁ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷା କରି ପାରିନାହିଁ । ଜୀବନରେ ସଂଯମ ରହିବା ଉଚିତ, ମୁଁ ବି ଏକଥା ଚାହେଁ । କିନ୍ତୁ ସଂସାର ଭିତରୁ ଆପଣାକୁ ଅପସରାଇ ନେବାକୁ ନୁହେଁ, ଆପଣାକୁ ସଂସାର ଲାଗି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତର ଅର୍ଥାତ୍ ଶୁଦ୍ଧତର ଭାବେ ଦେଇ ପାରିବାକୁ ମୋ'ର ସଂଯମ ଦରକାର । ସେଇଥିଲାଗି ମୁଁ ଆପଣାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଇଚ୍ଛା ଓ ଲାଳସା ଗୁଡ଼ାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସୀମାବଦ୍ଧ କରିବାକୁ ନିରବଧି ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ଆପଣାର କାମନାଖିଅ ଗୁଡ଼ାକୁ ସ୍ୱାଢ଼ୁସାଢ଼ୁ ସାଉଁଟି ଆଣି ମୁଁ ତାକୁ ଗୋଟିଏ ସମର୍ପଣବୃତ୍ତିର ଏକାଗ୍ର ଦଉଡ଼ିରେ ବଳି ପାରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ଅନ୍ୟମାନେ ଓଲଟା କରନ୍ତି । ସେମାନେ ସଂସାରରୁ ନିଜକୁ ଅପସରାଇ ଆଣନ୍ତି ଆପଣାର ଏକକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟର ସହିତ ଆପଣାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସଂସାରକୁ ବଞ୍ଚିବେ ବୋଲି । କେବଳ ଆପଣା ଚିନ୍ତା କରିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ସଂସାର ଚିନ୍ତା ଛାଡ଼ନ୍ତି । ଆପଣାର ମାୟାଗୁଡ଼ାକୁ ସମଗ୍ର ଜୀବନର ମାୟା ପରି ଅନୁଭବ କରି ସେମାନେ ସଂସାରର ମାୟା ଛାଡ଼ନ୍ତି । ଏଥିଲାଗି ଯେଉଁଭଳି ସଂଯମ ଓ ଯେଉଁଭଳି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦରକାର, ମୁଁ ତାହା ଅବଲମ୍ବନ କରିପାରେନାହିଁ । ତେଣୁ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ ।

୮ । ୧୦ । ୭୮

ମୁଁ ମଣିଷକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଦଣ୍ଡ ଭୋଗୁଛି । ମୁଁ ମଣିଷକୁ ହିଁ ବିଶ୍ୱାସ କରିଚି । ଭୂତ, ପଥର, ପଇସା ବା କ୍ଷମତା ଉପରେ ତ ବିଶ୍ୱାସ କରିନାହିଁ । ନିଜ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଚି ମଣିଷ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବା । ଯେଉଁମାନେ ଆପଣା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବାକୁ ଯାଇ ମଣିଷ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବାଟାକୁ କ୍ଷତିକାରକ ମନେ କରନ୍ତି, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ କଥା ବୁଝି ପାରେନାହିଁ । ଆପଣା ଉପରେ ନିର୍ଭର ରଖିବା ପାଇଁ ଯେଉଁମାନେ ମଣିଷ ଉପରେ ନିର୍ଭର ନରଖିବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ବିଚାର କରନ୍ତି, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ରୀତିକୁ ଆଦୌ ବୁଝି ପାରେନାହିଁ । ସେମାନେ ଲାଭକ୍ଷତିର ହିସାବ କରି ଜୀବନ ବଞ୍ଚନ୍ତି । ଲାଭ ଖାଉଥିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଉଜେଇ ହେଉଥାଆନ୍ତି, ମାତ୍ର କ୍ଷତି ହେବା ମାତ୍ରକେ ଅଧୀର ଓ ବିକଳ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି । ମୁଁ ଅନେକ କ୍ଷତି ସହିଚି, କିନ୍ତୁ ଅଧୀର ହୋଇ ପଡ଼ିନାହିଁ । ମଣିଷ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପାରିବି ବୋଲି ଅନେକ ଆଘାତ ପାଇଚି, ମାତ୍ର ସେହି ଆଘାତ ମୋ'ର ସଙ୍ଗବାସନାକୁ ଆହୁରି ବଢ଼ାଇ ଦେଇଚି ସିନା, ତାହାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ମାରି ଦେଇନାହିଁ । ଏସବୁ ଦେଖି କେଉଁ ସଂସାରଚତୁର ସତର୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥାସ୍ଥୀ ମୋତେ ଯଦି ବଡ଼ଚିତ୍ର ବୋଲି କହିବାକୁ ଆସେ, ତେବେ ମୁଁ ସେହି ଅପବାଦକୁ ବି ସହିବାକୁ ରାଜି ଅଛି । ମୁଁ ବଚିତ୍ର ହେବାକୁ ହିଁ ସଂସାରକୁ ଆସିଚି । ମୋ'ର ପଥ

ବଚନ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱକୀୟ ନହେଲେ ତାହାକୁ ପଥ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ମୋ' ବଚନ ପଥରେ ଯାଇ ମୁଁ ସବୁଠାରେ ହାରିଯାଏ ପଛକେ, କିନ୍ତୁ ଜୀବନ-ବ୍ୟବସାୟରେ ସତତ ଲାଭ ଟାଉଥିବା ଓ ଲାଭର ଖଣ୍ଡି ବାନ୍ଧି ବସିଥିବା ମହାଜନ ହେବାର ଦୁଷ୍ଟାମି ଯେପରି ମୋ'ର କେତେବେଳେ ହେଲେ ନହୁଏ ।

୯ । ୧୦ । ୭୮

ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଆଉଥରେ ହୁଏତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବେ-ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଆହ୍ୱାନ ଏ ଦେଶର କାନରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର କାନରେ ବାରବାର ଆସି ବାଜୁଥାଉ । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଜୀବନବାସନା ଭିତରେ ତାଙ୍କର ବାଣୀ ବାରବାର ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରୁଥାଉ, ଆମକୁ ଏକ ଶୁଭପଥର ସୂଚନା ଦେଇ ଯାଉଥାଉ । ଜଣେ ମଣିଷର ହୃଦୟ ଯେ ଆଉ ସକଳ ମଣିଷ ଲାଗି ଏତେ କାନ୍ଦିପାରେ, ଏକଥା ମୁଁ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କର ଜୀବନକଥା ଜାଣିବାପରେ ହିଁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି । ଜଣେ ମଣିଷର ହୃଦୟ ଯେ ଆଉ ସକଳ ମଣିଷଙ୍କୁ ଏଡ଼େ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବେ ଲୋଡ଼ିପାରେ, ସେକଥା ମୁଁ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କର ଜୀବନରୁ ଶିଖିଲି । ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ଅଚଳ ବିଶ୍ୱାସ ନରହିଲେ ମଣିଷ ପ୍ରତି ଏତେଦୂର ସହୃଦୟତା କଦାପି ସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତାନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କୁ ନିଜର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ନିର୍ଭର କରି ମାନିଥିଲେ ମଣିଷ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ସକଳ ମଣିଷଙ୍କ ସହିତ ଯଥାର୍ଥ ସଖ୍ୟ କରି ବାହାରି ପାରିବ, ସକଳ ବିଶ୍ୱ ସହିତ ଏପରି ଆତ୍ମୀୟତା ଅର୍ଜନ କରି ପାରିବ । ବୁଦ୍ଧିରେ ବୁଝି କିମ୍ବା କୌଣସି ରାଜନୀତିକ ବାଦର ଆବଶ୍ୟକତା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ କେହି କଦାପି ହୃଦୟର ଏହି ଅନୁଶୀଳନ-ସ୍ତରକୁ ଉତ୍ତିର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ମାତ କିମ୍ବା ବାଦର ରାସ୍ତାରେ ମଣିଷ ପାଖକୁ ଆସିଲେ ମଣିଷ ତଥାପି ଗୋଡ଼ମାଟି ପରି ଦିଶିବ, ବା ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ଦୟନୀୟ ଓ ଉଦ୍ଧାର ଲୋଡ଼ୁଥିବା ଏକ ପ୍ରାଣୀ ପରି ଦିଶିବ । ଗୋପବନ୍ଧୁ ଭଗବଦ୍-ବିଶ୍ୱାସର ନାବ ଦେଇ ମଣିଷର କୂଳରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଥିଲେ । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ମଧ୍ୟ ସେଇଆ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ବାଣିଜ୍ୟ ଯଥାର୍ଥରେ ସଫଳ ବାଣିଜ୍ୟ, ଯଥାର୍ଥରେ ସାର୍ଥକ ବାଣିଜ୍ୟ ।

୧୦ । ୧୦ । ୭୮

ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ repression ବୋଲି ଏକ ପ୍ରକରଣ ରହିଛି । ଚଳନ୍ତି ଭାଷାରେ ଆମେ ଏହାକୁ suppression ବୋଲି ବି କହି ପାରିବା । ଆମ ମନରେ ଅନେକ ଇଚ୍ଛା, ଅନେକ ଅଭିଳାଷ ଓ ଅନେକ ତୃପ୍ତି ଲାଳସାର ଏକ

ଝଣି ରହିଛି । ମାତ୍ର ସମାଜରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବାରୁ ଆମେ ଆମର ସକଳ ଇଚ୍ଛାର ପରିପୂରଣ କରି ପାରୁନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଓ ରୁଚି ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଆଗ୍ରହ ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ଅତୃପ୍ତ ଇଚ୍ଛାଗୁଡ଼ାକ ଆମ ଭିତରେ **repressed** ହୋଇ ରହିଯାଏ ଓ ଆମର ଜୀବନରେ ଅତୃପ୍ତିଜନିତ ନାନା ଉଗ୍ରତାର କାରଣ ହୁଏ । ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଜୀତକାରମାନେ **repression** କହିଲେ ମୋଟାମୋଟି ଏଇଆ କହିଥା'ନ୍ତି । ଏହାର ମାଧ୍ୟମରେ ସେମାନେ ମନୋବିକାରର ନିଦାନ ନିରୂପଣ କରିବାକୁ ବି ଚେଷ୍ଟା କରୁଥା'ନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ାକ ସବୁ ସତ । ମାତ୍ର **repression**ର ଆଉଗୋଟିଏ ଦିଗ ଉପରେ ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ କୌଣସି ଆଲୋଚନା କରନ୍ତିନାହିଁ । ସଂସାର, ବାସ୍ତବତା, ଅନୁକୂଳନ ଓ ଜୀବନରେ ତଥାକଥିତ ସଫଳତା ହାସଲ କରିବା ପ୍ରଭୃତି ତଥାକଥିତ ଆବଶ୍ୟକତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆମେ ଯେ ଆପଣା ଭିତରେ ଥିବା କେତେ ସୃଜନାତ୍ମକ ସମ୍ଭାବନାକୁ ମଧ୍ୟ ଦବାଇ ରଖୁ, **repression**ର ଏହି ଦିଗଟି ପ୍ରତି ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧ୍ୟାନ ଦେଇନାହିଁ । ଏପରି କାହିଁକି ହୋଇଛି ? ମଣିଷର ବିକାରକୁ ବୁଝିବା ପରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ଭାବନା ଗୁଡ଼ିକ ପରିସ୍ଫୁଟନ ଲାଗି ବାଟ କାଢ଼ିଦେବା ମଧ୍ୟ ମନୋବିଜ୍ଞାନର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

୧୧ । ୧୦ । ୭୮

ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଭିତରେ କେତେ କେତେ ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ଆମ ପାଖରେ ସୁସ୍ଥ ଶରୀର ଅଛି, ଗ୍ରହଣଶୀଳ ଉତ୍ସାହୀ ମନ ଅଛି, ଆପଣାକୁ ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତର କରି ଫେରି ପାଇବାଲାଗି ଏକ ମଣିଷର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ଅଛି, ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ଆପଣା ଭିତରେ ଦେବତାର ଠାବ କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଦେବତା ପରି ବିରାଟ ଅଭିଳାଷ ଓ ମଙ୍ଗଳଭାବନାମାନ ପୋଷଣ କରିବାର ଅମିତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ରହିଛି । ଆମେ ସେଗୁଡ଼ାକୁ କେତେ କମ୍ ପରିମାଣରେ କାମରେ ଲଗାଉଛୁ ! କେତେପ୍ରକାର ତାତ୍କାଳିକ ଆଶଙ୍କାପ୍ରସୂତ **Excuse** ଦେଖାଇ ସେଗୁଡ଼ାକୁ ଆମେ ଦବାଇ ନରଖୁଛୁ! ଏହି **suppression** ବା **repression** ପାଇଁ ଦାୟୀ କିଏ ? କେଉଁ ଅତୃପ୍ତିର ଡ଼ାଳ ଧରି ଆମେ ଏହି ଅବହେଳାର ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଆପଣା ଉପରୁ ଖସାଇ ଦେଇପାରିବା ? ହଁ, ଏଥିଲାଗି ସମାଜ କେତେକାଂଶରେ ଦାୟୀ, ଭୟ ଓ ନ୍ୟୂନତା ଉପରେ ଆଧାରିତ ସଂସ୍କୃତି ମଧ୍ୟ କେତେକାଂଶରେ ଦାୟୀ । ଏହି ସଂସାରକୁ ଶତ୍ରୁଦୁର୍ଗ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ତାକୁ ମୂଳତଃ ଭୟ କରୁଥିବା ଓ ତା'ଠାରୁ ମୂଳତଃ ସତର୍କ ରହିବାକୁ ହିଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ଆମର ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ାକ ଦାୟୀ । ତଥାପି, ମୋ'ର ଅନ୍ତର୍ଗତତମ ସ୍ୱକୀୟତାର

ଅନୁସନ୍ଧାନ ନକରୁଥିବା ଲାଗି ସର୍ବମୂଳତଃ ମୁହିଁ ଦାୟୀ । ଆପଣାକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣୋନ୍ମୋଚିତ ଭାବରେ ଦେଖିବାଲାଗି ସାହସ ନକରୁଥିବା ମୋ'ର ତଥାକଥିତ ବାସ୍ତବବାଦ-ପୀଡ଼ିତ ଉପରମନଟା ହିଁ ଦାୟୀ । ସଂସାରକୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବା ବାହାନାରେ ମୁଁ ଯେ ଆପଣାକୁ ହିଁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବାରେ ଲାଗିଛି, ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ଦାୟୀ । ଯିଏ ଆପଣା ସହିତ ସଖ୍ୟ କରି ଜାଣିଥିବ, ଆପଣାର ନିବିଡ଼ତମ ଭିତରକୁ ବିଚରଣ କରିବାଲାଗି ଯିଏ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭୟ କରୁନଥିବ, ତାହାରି ଜୀବନରେ ହିଁ ସକଳ ଆଦର୍ଶ ପାଚିବ, ସକଳ ସ୍ୱପ୍ନର ସାର୍ଥକ ଅନୁଶୀଳନ ହୋଇପାରିବ,— **repression** ଦ୍ୱାରା ହେବନାହିଁ ।

୧୬ । ୧୦ । ୭୮

ହାବଡ଼ା ଷ୍ଟେଶନ ସହିତ ମୁଁ ଗତ ପ୍ରାୟ ବାଇଶିବର୍ଷ ହେଲା ପରିଚିତ । ସେଠି କୁଲିମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଗତ ବାଇଶିବର୍ଷ ହେଲା ଦେଖି ଆସୁଛି । ବୟସ ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କର ବି ତ ବଦଳିବାର କଥା ! ଅର୍ଥାତ୍‌, ପିଲା କୁଲି ଯେ ଟୋକା ହୁଏ ଓ ଟୋକା କୁଲି ଯେ କ୍ରମେ ବୁଢ଼ା ହୁଏ ସେକଥା କୁଲିମାନଙ୍କର ସଂସାରରେ ବି ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହେଉଥିବ । ମାତ୍ର, ତାହାକୁ ଥାଇ କୁଲିମାନଙ୍କୁ କାମରେ ଲଗାଉଥିବା ଆମେ ହଠାତ୍ ସେକଥା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରୁନାହିଁ । ଆମକୁ ସବୁ କୁଲି ଏକାଭଳି ଦିଶନ୍ତି; କୁଲିରୂପୀ ମଣିଷଟା ଯେତେ ଦେଖାନଯାଏ, କୁଲିର ନାଲିଆ ଜାମାଟା ତା'ଠାରୁ ଅତିରିକ୍ତ ଅଧିକ ପ୍ରଧାନ ହୋଇ ଦେଖାଯାଏ । ଏ ଜାମାଗୁଡ଼ାକ ବାଇଶିବର୍ଷ ତଳେ ଯେମିତି ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେମିତି ରହିଛି । କେତେ ବର୍ଷ ବୟସ ହେଲେ କେଉଁମାନେ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିବେ, ଦେଶର ଆଇନ୍‌ରେ ଏବେ ସେସବୁର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଉଛି । ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ମଣିଷଙ୍କ ପାଇଁ ପେନ୍‌ସନ୍‌ର ଯୋଗାଡ଼ କରାଯାଉଛି । ମାତ୍ର, ଯେଉଁ-ମାନେ ଆପଣାର ଶରୀରଟାକୁ ଖଟାଇ ଜୀବନସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ଅନବରତ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି, ସେମାନେ କେତେ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିବେ ? ସେକଥା କିଏ ଭାବିବ ? ବଡ଼ ବଡ଼ ଷ୍ଟେଶନରେ କୁଲିମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ବେଳେ-ବେଳେ ସେହିକଥା ଭାବେ । ତରତର ହୋଇ ଆପଣାର କାମଟି କରାଇ ନେବାକୁ ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଆମର ମାଲପତ୍ର କୁଲି ମୁଣ୍ଡକୁ ଉଠାଇଦେଉ ସେତେବେଳେ ଆମେ ତା'ର ବୟସର କଥା ବିଚାର କରିବାକୁ ବେଳ ବି ପାଉନାହିଁ ।

୨୩ । ୧୦ । ୭୮

ମୋ'ର ଜ୍ଞାନ ମୋତେ ଯେ ଦୁଃସାହସୀ କରି ପକାଇବା-ଉଚିତ ନୁହେଁ, ମୁଁ ସେକଥା ମାନୁଛି, କିନ୍ତୁ ମୋ'ର ଜ୍ଞାନ ମୋତେ ଯେପରି ଜୀବନପ୍ରତି ବିରସ

କରିଚି ନପକାଏ, ସେଥିପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାବଧାନ ହେବା ଉଚିତ । ଆଧୁନିକ କୌଣସି ଜ୍ଞାନ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ଅନେକ ସମୟରେ ହୁଏତ ଆମକୁ ଦୁଃସାହସୀ କରିପକାଏ ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ଆମେ ଆମ ନିଜଲାଗି ତଥା ନିଜର ସାମୂହିକ ଜୀବନ ଲାଗି ନାନା ପ୍ରମାଦର କାରଣ ହୋଇ ବସିଥାଉ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆମର ଦର୍ଶନ, ଆମର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଜ୍ଞାନାନ୍ୱେଷଣ ଯଦି ଶେଷକୁ ଆମକୁ ଜୀବନ ପ୍ରତି ବିରସ ହିଁ କରି ପକାଇଲା, ଆମର ଜୀବନୋଦ୍ୟମ-ଉତ୍ସାହକୁ ଅକାରଣରେ ସ୍ଥବିର କରି ପକାଇଲା, ତେବେ ତାହାଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ଆମେ ନିଜ ପ୍ରତି ଓ ନିଜର ସାମୂହିକ ଜୀବନ ପ୍ରତି ନାନା ପ୍ରମାଦର କାରଣ ହୋଇଥାଉ । ଆମେ ଦୁଃସାହସୀ ହେଉଚୁ ବୋଲି ବିଜ୍ଞାନ କଦାପି ଦାୟୀ ନୁହେଁ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଆମେ ବିରସ ଓ ନିରାଶାଜର୍ଜର ଓ ତେଣୁ ନକାରାତ୍ମକ ଭାବରେ ଉଗ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ସେଥିଲାଗି ଜ୍ଞାନ, ଅଧ୍ୟୟନ ବା ଅନ୍ୱେଷଣକୁ ମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ ଦାୟୀ କରାଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏଥିପାଇଁ ତ ଆମର ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଦାୟୀ, ଜୀବନର ଆଧାରସ୍ୱରୂପ ଆମ ବିଚରଣଭୂଇଁରେ ଯେଉଁ କିସମର ମାଟି ପଡ଼ିଚି, ସେହି ମାଟି ହିଁ ଦାୟୀ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗ ଆମକୁ ବିରସ ବା ସେହି କାରଣରୁ ନୀରସ ହେବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା ପଛରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଯୁକ୍ତି ନାହିଁ । ବିଜ୍ଞାନକ୍ଷେତ୍ରର ଅନୁଧାବନ ପଛରେ ଅତିରିକ୍ତ କ୍ଷମତାଲାଳସା ରହିଥିଲେ ତାହା ଆମକୁ ଦୁଃସାହସୀ ହେବାଲାଗି ପ୍ରରୋଚନା ଦେଇଥାଏ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ମୂଳତଃ କ୍ଷମତା ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବାର ବାସନା ରଖି ଆମେ ଯଦି ଜ୍ଞାନର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଥାଉ, ତେବେ ଆମ ମତଲବରେ ଅସଫଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ସେହି କାରଣରୁ ଆମେ ହୁଏତ ବିରସ ହୋଇ ପଡ଼ିପାରୁ । ଜ୍ଞାନ ତ ଆତ୍ମ-ଅବଲୋକନର ସହାୟକ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ ।

୨୪ । ୧୦ । ୭୮

କୋଉଠି ଗାଦୀ ମାଡ଼ି ବସିଥିବା ଭଗବାନ ମୋ'ର ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣିବେ ଓ ମୋ' ଉପରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ମୋ'ର ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ କରିବେ ବୋଲି ଭରସା ରଖି ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରେନାହିଁ । ମୁଁ ଏଇଠି ଆପଣା ଭିତରେ ନିର୍ମଳ ଓ ନିର୍ଭୟ ହେବାଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ, ଆପେ ଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମର୍ପିତ ହେବାଲାଗି ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ । ହେବାଲାଗି କହିଲେ ମଧ୍ୟ କଥାଟାରେ ଟିକିଏ ଭୁଲ୍ ରହିଯିବ । କାରଣ ନିର୍ମଳ ଓ ନିର୍ଭୟ ମନ ନେଇ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ବସିବା ମାତ୍ରକେ ହିଁ ମୁଁ ଭିତରୁ ନିର୍ମଳ ଓ ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରେ । ସମର୍ପିତ ମନଟିକୁ ନେଇ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ବସିବା ମାତ୍ରକେ ମୁଁ ମୋ'ର ସମଗ୍ର ସଂସାରରେ ସକଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମର୍ପିତ ହୋଇ ଯିବାପରି ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ଭଗବାନଙ୍କୁ ସାଥିରେ ଧରି ବାଟ

ସ୍ୱପ୍ନିଲ ପରି ଲାଗେ । ସେହିପରି ଗୋଟାଏ ସାଥିତ୍ୱର ଅଧିକାର ମୋତେ ନିର୍ମଳ, ନିର୍ଭୟ ଓ ସମର୍ପିତ ହେବାଲାଗି ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଅନ୍ତର୍ବାହନା ଆଣିଦିଏ । ମୋ'ର ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ାକ କେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତାତୀତ ସବୁକାଳ ଭିତରେ ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇ ଗଲାପରି ଲାଗେ, ମୋ'ର ମରି ଦେହଟା ଆପଣାକୁ ସବୁକାଳର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ବଡ଼ ହାଲୁକା ହୋଇଯାଏ । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ନଶ୍ୱରତାର ଅର୍ଥ ହିଁ ବୁଝି ପାରେନାହିଁ, ଭଙ୍ଗୁରତାର ଅର୍ଥ ବି ବୁଝି ପାରେନାହିଁ । ତେଣୁ ଭିତରେ ସାଥୀପରି ହୋଇ ରହିଥିବା ଭଗବାନ ମୋତେ ଯେତେବେଳେ ଏତେ ସମ୍ପଦର ଅଧିକାରୀ କରିଦିଅନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଦୂରର ଭଗବାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ଲୋଡ଼ିବାକୁ ଯିବି ? ଆଖି ଆପେଆପେ ବୁଜି ହୋଇଯାଏ, ମନ ଘରି ଭିତରକୁ ଲେଉଟି ଆସେ ।

୧୫ । ୧୦ । ୬୮

ଏ ନେତାଏ ସମସ୍ତେ ସମନ୍ୱୟର କଥା କହୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସାଲିସ୍ କରିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଛନ୍ତି । ତା'ର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ଏମାନଙ୍କର ଆଉ କୋଉଥିରେ ହେଲେ ଯଥାର୍ଥ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଆପଣା ଉପରେ ବି ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟିଗଲାଣି, ତେଣୁ କ୍ଷମତା ଉପରେ ଏମାନଙ୍କର ନିର୍ଭରଶୀଳତା ଅତିରିକ୍ତ ବିସ୍ତାରରେ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ଏବେ ଏମାନେ ଧର୍ମସଭାମାନଙ୍କୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ସାଂସ୍କୃତିକ ସଭାମାନଙ୍କୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ଥାନର ପ୍ରେରଣା ପାଇ କ୍ଷଣିକ ଉଲ୍ଲାସ ଦେଖାଇ ସେମାନେ ଧର୍ମଗତ ସମନ୍ୱୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିଗତ ସମନ୍ୱୟ ବିଷୟରେ କେତେ କ'ଣ କହିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଏମାନେ ଖାଲି ରାଜନୀତି କରୁଥିଲେ; ଖାଲି ରାଜନୀତିର କଥା କହୁଥିଲେ, ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ସହଜରେ ବୁଝି ହେଉଥିଲା, କାରଣ ସେତେବେଳେ ସେମା-ନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ପଛରେ ଗୋଟାଏ ସଙ୍ଗତ ନୀତି ରହିଥିଲା, ତେଣୁ ଏକ ନିଷ୍ଠା ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା । ଏବେ ନୀତି ଗଲା, ନିଷ୍ଠା ବି ଗଲା । ନୀତି ଓ ନିଷ୍ଠାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଲେ ଅସହାୟ ଓ ଆପଣାକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ବଡ଼ ନିଃସଙ୍ଗ ବୋଲି ବିଚାରୁଥିବା ମଣିଷ କ୍ଷମତା ଉପରକୁ ଆଉଜି କରି ରହେ, କ୍ଷମତା ହିଁ ତାକୁ ମହଦାଶ୍ରୟ ପରି ମନେହୁଏ । ତା'ପରେ ସେହି କ୍ଷମତାର ଶିକୁଳି ପିନ୍ଧି ସେ ଧର୍ମ, ସଂସ୍କୃତି ଓ ସାହିତ୍ୟ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ବଡ଼ ସରାଗରେ ଯାଏ, କେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା କହେ । କିନ୍ତୁ ଏଗୁଡ଼ିକରୁ ସେ କୌଣସିଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରେନାହିଁ । ନିଷ୍ଠା ନଥିଲେ ଯଥାର୍ଥ ଗ୍ରହଣ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ । ତେଣୁ ସବୁଠାରେ ସାଲିଶ୍ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ବାଟ ନଥାଏ । କୌଣସି ଗୋଟିଏ ମାର୍ଗ ପ୍ରତି ଯଥାର୍ଥ ନିଷ୍ଠା ନଥିଲେ ସବୁ ମାର୍ଗର ସମନ୍ୱୟ-ଭାବନାକୁ ନିଷ୍ଠାପରି ଭାବରେ ବୁଝିବା ବି ସମ୍ଭବ

ହୁଏନାହିଁ । କ୍ଷମତା ସମନ୍ୱୟର ପାଖ ମାଡ଼ି ପାରେ ନାହିଁ । କ୍ଷମତା ସାଲିଶ୍ କରେ, ଆପେ ଉଧେଇବା ଲାଗି ସାଲିଶ୍‌କୁ ହିଁ ମହତ୍ତ୍ୱମାର୍ଗ ରୂପେ ମାନିନିଏ ।

୧୭ । ୧୦ । ୭୮

ସାଲିଶ୍,—ଅର୍ଥାତ୍ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁଟା କାମ ଦେବ, ସେଇଟାକୁ ହିଁ କରିବା । ଯେତେବେଳେ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଲାଭ ହେବ, ସେତେବେଳେ ସେଇଟାକୁ ହିଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା । ଏକ ବିକୃତ ମନୋଦୃଷ୍ଟିରେ ଏହାକୁ ବାସ୍ତବବାଦୀ ବୁଦ୍ଧି ବୋଲି କହନ୍ତି । ଗତ କୋଡ଼ିଏବର୍ଷ ହେଲା ଆମ ନେତାମାନେ ସବୁମନ୍ତେ ଚେଷ୍ଟା କରି ବାସ୍ତବବାଦୀ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସିଚନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍, ସମାଜର ଗୁଷ୍ଠି ଓ ଜୀବନସମ୍ବନ୍ଧର ଗୁଷ୍ଠିଗୁଡ଼ାକ ଯୋଉଠି ଯେପରି ଥିଲା ସେହିପରି ରହିବ ଏବଂ ଏମାନେ ଏହି ସମାଜର ଅଧିକ କ୍ଷମତାପନ୍ନ ମଣିଷ ହିସାବରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସଫଳ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବେ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ମାନ ବଢ଼ୁଥିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନେ ନିଜେ ଯାଇ ଉଚ୍ଚରୁ ଉଚ୍ଚତର ଥାନମାନଙ୍କରେ ବସୁଥିବେ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଖ୍ୟାତି ଓ ଲୋକପ୍ରିୟତା ବଢ଼ୁଥିବ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ୁଥିବ । ସରଳ ଭାବରେ କହିଲେ, ଏମାନେ ସବୁ ଦିଗରୁ ଓ ସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବଡ଼ଲୋକ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବେ । ଭାଷଣରେ ଲୋକପ୍ରିୟ ବନିବାର କୁଶଳ ଅବସର ମାନଙ୍କରେ ଏମାନେ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଭେକ ପିନ୍ଧି ବାହାରିବାଟା ହିଁ ସେହି ବାସ୍ତବବାଦୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲାଭଜନକ । ସମନ୍ୱୟର କଥା କହି ଆପଣାର ଉଦାରତା ଦେଖାଇ ବୁଲିବା ମଧ୍ୟ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ । ଯାହାର ଆଦର୍ଶ ଥାଏ, ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତି ନିଷ୍ଠା ଥାଏ, ସେ କଦାପି ଏପରି ଆପଣା ଜୀବନରେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ହୋଇ ବସିବାକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ଯୁଗୋଚିତ ବାସ୍ତବବାଦ ବୋଲି ଧରି ନିଏନାହିଁ । ସେ ନିଜକୁ ନୂଆ କରି ତିଆରି କରେ, ନିଜର ଯୁଗକୁ ବି ନୂଆ କରି ତିଆରି କରେ ।

୧୭ । ୧୦ । ୭୮

ଭିକାରି ଯେମିତି ଅସମୟରେ ମାଗେ, ଏ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ଅସମୟରେ କଥା କହିବାକୁ ଆସନ୍ତି, ଏ ବକ୍ତାମାନେ ବଡ଼ ଅସମୟରେ ଭାଷଣ ଦିଅନ୍ତି । ଆମେ ଆପଣାର ଅନ୍ୟ କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଉ । ଆପଣା ସଂସାରର ନାନା ଧନ୍ଦା ଓ ଧ୍ୟାନ ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ବିତରିତ କରି ରଖିଥାଉ । ସେତିକବେଳେ ଭିକାରି ହାତ ପତାଇ ମାଗିବାକୁ ଆସେ, ଆମର ଧ୍ୟାନଭଙ୍ଗ କରେ, ଆମେ ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥାଉ, ଭିକାରି ଆସି ସତେ ଯେପରି ଜୋର୍ କରି କହିବସେ,—'ମୋତେ

ଭିକ ଦିଅନ୍ତୁ । ମୋତେ ପଇସାଟାଏ ଦିଅନ୍ତୁ' । ଠିକ୍ ସେହିପରି ମନ୍ତ୍ରୀ ବା ଜବର-ଦସ୍ତିଆ ବକ୍ତାମାନେ କହୁଥିଲା ପରି ମନେହୁଏ : ଆପଣମାନେ ମୋ'ର କଥା ଶୁଣନ୍ତୁ, ମୋ'ର ଭାଷଣ ଶୁଣନ୍ତୁ । ମାତ୍ର ତାହାକୁ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ହୁଏତ କାନ ଆଦୌ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥାଏ । ସେମାନେ ଭାବନ୍ତି, କେବଳ ବକ୍ତା, ବିଶେଷ କରି ଅଧିକାର ସମ୍ପନ୍ନ ବକ୍ତା ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ ହିଁ ଭାଷଣ ହୋଇଯାଏ । ଭାଷଣ ଲାଗି ଶୁଣିବା ଲୋକ ବି ଦରକାର । ତା' ନହେଲେ, rapport ସମ୍ଭବ ହେବ କିପରି ଏବଂ କୌଣସି dialogue ବି ସମ୍ଭବ ହେବ କିପରି ? ଗତ କୋଡ଼ିଏବର୍ଷ ହେଲା ଅଧିକାଂଶ ଭାଷଣ ମଣ୍ଡପରେ ଆମ ଦେଶରେ ଏହିପରି ଅରସିକତା ହିଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଚାଲିଛି । ନିଜଙ୍କ ନିର୍ବୋଧ ସମ୍ରାଟମାନେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ତଥାପି ମୋ' ବଢ଼ିଆ ପୋଷାକକୁ ତୁମେମାନେ ସମସ୍ତେ ଦେଖ ବୋଲି ଜାହିର କରି ସହରପରିକ୍ରମା କରି ବାହାରିଛନ୍ତି । ଦେଖିବାର ଆଗ୍ରହ କାହାର ନାହିଁ, ତଥାପି ସମସ୍ତେ ଅନାଇ ରହିଛନ୍ତି । ଶୁଣିବାର ଆଗ୍ରହ କାହାରି ନାହିଁ, ତଥାପି ସମସ୍ତେ ପ୍ରଶଂସାସୂଚକ ତାଳି ଦେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ତାଳି ଦେବାବାଲାଙ୍କର ଦୁଃଖର ଅନ୍ତ ନାହିଁ କି ଭାଷଣବାଲାଙ୍କର ଦୁଃଖର ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତ ନାହିଁ ।

୧୮ । ୧୦ । ୬୮

ଉପରେ ଥାଇ ଆମେ ସମସ୍ତ ଅସମୟରେ ଉଗ୍ରବାଦୀ ରାଜନୀତିର ନିନ୍ଦା କରୁଚୁ, ଉଗ୍ର ଧ୍ୱଂସମୂଳକ ରାଜନୀତିକ ଭଙ୍ଗାରୁଜା କାମର ବି ନିନ୍ଦା କରୁଚୁ । ଆମେ ନିଜକୁ ଅହିଂସାବାଦୀ ବୋଲାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଚଲେ ଅନ୍ୟମାନେ କିପରି ଭୁଲ୍ ନେତୃତ୍ୱର ପ୍ରରୋଚନାରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଅଶୋଭନୀୟ କାଣ୍ଡମାନ ଘଟାଉଚନ୍ତି, ଆମେ ସେସବୁର ନିନ୍ଦା କରୁଚୁ । ସେତିକିବେଳେ ଆମେ ଧର୍ମର କଥା କହି, ସହିଷ୍ଣୁତାର କଥା କହି ଓ ତଥାକଥିତ ଜାତୀୟ ସଂହତିର କଥା କହି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ତଥାକଥିତ ହିଂସାକାଣ୍ଡମାନ କରିବାରୁ ନିବୃତ୍ତ କରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚୁ । ଏକଥା ଅତି ସତ ଯେ, ଆମ ଦେଶର ଅନେକ ଲୋକ ଜୀବନର ନାନା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକତାରୁ ନାନାପ୍ରକାରେ ବହୁଦିନ ହେଲା ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଭାଗ୍ୟରେ ଦୁଃଖ ଓ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଲେଖାହୋଇଚି ବୋଲି ଯେ ସେମାନେ ଏପରି ହୀନସ୍ଥା ଭୋଗୁଚନ୍ତି, ତାହା ନୁହେଁ । ଆମ ସମାଜର ବିଚିତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଚି । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଉପରୁ କୌଣସି ଦୁଷ୍ଟ-ମତି ବା ମତିହୀନ ଭଗବାନ ଆସି ଗଢ଼ିନାହାନ୍ତି । ସମାଜରେ ଆମେ ଯେଉଁସବୁ ସୁବିଧାବାଦୀ ଅର୍ଥାତ୍ ସକଳ ସୁବିଧାକୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରିନେବାର କୌଶଳୀ କେତେ-ଜଣ ଉପରେ ରହିଚୁ, ଆପଣାର ନିରାପତ୍ତା ଓ ନିରାଲମ୍ବ ଭୋଗମୟ ଜୀବନକୁ

ସହସ୍ରଗୁଣ ମଜବୁତ କରି ରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆମେ ସମାଜଟାକୁ ଅନୁରୂପ କରି ଗଢ଼ିଛୁ । ଯେତେ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହିଁ ଆମକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ଲାଗୁଚି ।

୧୯ । ୧୦ । ୭୮

ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ, ଗାନ୍ଧୀ ଓ ଗୋପବନ୍ଧୁ,—ଏମାନଙ୍କୁ ବୁଝି ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି ଶିଖି ମୁଁ ମୋ' ଦେଶର ପରମ୍ପରାରେ ରହିଥିବା ଶୁଭତର ଜୀବନପ୍ରେରକ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଭବ କରି ଶିଖିଚି । Jean Jauresଙ୍କ ଭାଷାରେ କହିଲେ, ମୋ' ଆପଣା ପରମ୍ପରାରୁ ପାଉଁଶ ଆଡ଼େଇ ଦେଇ ଅଗ୍ନିକଣାଗୁଡ଼ିକୁ ଠଉରାଇ ରଖିପାରିଚି, ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଏଇ ତିନିଜଣଙ୍କର ଜୀବନପ୍ରେରଣା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇଛି । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ, ଗାନ୍ଧୀ ଓ ଗୋପବନ୍ଧୁ—ଏମାନେ ମୋତେ ମୋ' ଆପଣା ଜୀବନରେ ସୁନ୍ଦର, ସତ୍ୟ ଓ ଶିବର ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ସମ୍ଭାବନା ଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଏକ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦୃଷ୍ଟି ଓ ଅନୁରାଗ ଜନ୍ମାଇବାର କଳା ଶିଖାଇ ଦେଇଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଏପରି ତିନିଭାଗ କରି ଦେଖାଇବା ଆଦୌ ସଙ୍ଗତ ହେଉନାହିଁ । ତଥାପି ଏମାନେ ମୋ' ଲାଗି ଜୀବନର ତିନୋଟିଯାକ ଚରମମୂଲ୍ୟ ଲାଗି ଜଣେ ଜଣେ ପ୍ରତୀକ ହେଲାପରି ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି । ମୋ'ର ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇବା, ଆପଣାର ଦେଶ ଓ ଜାତିକୁ ଭଲ ପାଇବା ତଥା ମଣିଷକୁ ଭଲ ପାଇବା ଏହିମାନଙ୍କ ସାନ୍ନିଧ୍ୟର ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ନିର୍ମଳଭାବେ ବିକଶିତ ହୋଇପାରିଚି । ଏହିମାନଙ୍କର ଜୀବନଦର୍ପଣରେ ଆପଣାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ମୁଁ ଅନେକବିଧ ଅଫିମରୁ ଆପଣାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ଲାଗି ଅନେକ ସାହସ ଅର୍ଜନ କରିପାରିଚି । ମୋ'ର ଭାଗ୍ୟ ଯେ ଏମାନେ ମୋ' ଦେଶରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ଓ ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଏପରି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରି ପାଇପାରିଲି । ଏପରି କହିବା ପଛରେ କୌଣସି ଭାବପ୍ରବଣତା ଆଦୌ ନାହିଁ । ସେମାନେ ମୋ'ର ବୋଲି କହି ଆପଣାର ଫମ୍ପାଗୁଡ଼ାକୁ ଫୁଲାଇ ଦେଖାଇବା ସକାଶେ ମୁଁ କେବେହେଲେ କୌଣସି ସରାଗ ଦେଖାଇନାହିଁ । ମାତ୍ର ସେମାନେ ଆଉ କୌଣସି ଦେଶରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ-ନିବେଦନର ଆହ୍ୱାନକୁ ଯେ ମୁଁ ଏତେ ନିକଟରୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରିନଥା'ନ୍ତି, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟ । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭାରତବର୍ଷରେ ଜନ୍ମ ହେବାର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟତା ମଧ୍ୟ ରହିଚି । ଭାରତରେ ଯେଉଁ ମହାଜୀବନ—ପରମ୍ପରା ରହିଚି, ଏଠି ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାରୁ ମୁଁ ତାହାକୁ ଆପଣା ପରିବୃତ୍ତିର ମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଚି ।

୨୦ । ୧୦ । ୭୮

ଗୋପବନ୍ଧୁ କଲ୍ୟାଣର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଥିଲେ, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ପଣର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଥିଲେ । ରାଜନୀତି, ଶିକ୍ଷା, ଧର୍ମ ବା ସମାଜସଂଗଠନ, ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ

ଆପଣାର ସମର୍ପଣ-ବିବେକକୁ ହିଁ ସର୍ବାଧିକାର ଦେଉଥିଲେ । ଆତ୍ମୋତ୍ସର୍ଗର ପ୍ରତୀକ ଧର୍ମପଦ ସେଥିଲାଗି ତାଙ୍କୁ ଏତେ ଆକର୍ଷଣୀୟ ମନେ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ-ଭାବନା ହିଁ ସମ୍ଭବତଃ ତାଙ୍କୁ ସମାଜସେବା ଓ ସାମାଜିକ ବିପ୍ଳବ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ଆଣିଥିଲା । ମଣିଷ ଭିତରେ ସେ ଅନେକ ସୁନ୍ଦର ସମ୍ଭାବନାର ଠାବ କରି ପାରିଥିଲେ । ତେଣୁ ସେଥିଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ଏକ ସୁନ୍ଦର ସାମାଜିକ ଭୂମି ତିଆରି କରିବାଲାଗି ସେ ଆପଣାକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଥିଲେ । ସେ ମଣିଷ ଭିତରେ ମିଶି ଥିଲେ, ତାଙ୍କୁ ଆମେ ଉତ୍କଳମଣି କହି କହି ତାଙ୍କର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ମହିମାକୁ ଖଣ୍ଡିତ କରି ସାରିଲୁଣି । ସେ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିଲେ, ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାର ସମ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ରହିଲେ, କ୍ରମେ ଆମେ ଏପରି ଏକ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସକୁ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇ ରହିଲୁଣି । ମୁଁ ଟିକିଏ ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ ଭାବିଥାଏ । ମୁଁ କହେ, ସେ ମୋ' ଆପଣା ପ୍ରାନ୍ତରେ ଥିଲେ, ସେ ମୋ'ରି ଭାଷାରେ କଥା କହୁଥିଲେ, ମୋ'ରି ଭାଷାରେ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖୁଥିଲେ, ମୋ'ରି ଭୂମିକୁ ସେ ଆପଣାର କର୍ମଭୂମି କରି ରଖିଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆହ୍ୱାନ ମୋ' ଲାଗି ରହିଛି, ତାଙ୍କର **chosen person** ହେବାର ଆହ୍ୱାନ ଆଗ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କର, ତା'ପରେ ଆଉ ଯାହାର । ଉତ୍ତରାଧିକାର ମାଡ଼ି-ବସିଲେ **chosen people** ହେବା ହୁଏନାହିଁ, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆହ୍ୱାନଟି ଶୁଣିପାରିଲେ ଯାଇ ତାହା ହୋଇଥାଏ ।

୨୧ । ୧୦ । ୭୮

କ୍ରୋଧ ନିର୍ଭରଶୀଳତାର ହିଁ ସୂଚନା ଦେଇଥାଏ । କ୍ରୋଧବେଳେ ମଣିଷ ଯେତିକି ଆପଣାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ନେବାର ଉଗ୍ର ଚେଷ୍ଟା କରିଥାଏ, ସେଥିରୁ ତା' ନିର୍ଭରଶୀଳତାର ସେତିକି ପରିଚୟ ମିଳେ । ନିର୍ଭରଶୀଳ ଲୋକମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଭୟାଳୁ ହୁଅନ୍ତି । ଭୟାଳୁ ଲୋକମାନେ କଦାପି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ଆପଣା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ ବା ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ନାନା ପରୋକ୍ଷ ତଥା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରକାରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ସେମାନେ ଆପଣାର ସବୁକଥା ନିଜେ କରିପାରିବେ ଏବଂ କୌଣସି କଥାରେ କାହାରି ଉପରେ କଦାପି ନିର୍ଭର କରିବେ-ନାହିଁ ବୋଲି ଭାରି ତୋଡ଼ ଦେଖାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେହି ତୋଡ଼ ସେମାନଙ୍କର ଅସହାୟତା ଲାଗି ଏକ ଢାଙ୍କୁଣି ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ସେମାନେ ଯେଉଁସବୁ ଉପରେ ଭରା ଦେଇ ଠିଆ ହୋଇଥା'ନ୍ତି, ସେଥିରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅନିଶ୍ଚୟତା ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ ସେମାନଙ୍କର ଛାତି ଦୁଡ଼ୁଦୁଡ଼ୁ ହୁଏ, ନାନାପ୍ରକାର ଆଶଙ୍କା ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ବିକଳ କରି ପକାଏ । ଆପଣା ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ଭାରି ଦୟା ଜାତ

ହେଉଥିବ । ଆପଣାର ଦସ୍ୟୁମୀସ୍ୱ ଅବସ୍ଥାରେ ସେମାନେ ନିଜ ଉପରେ ଭାରି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିବେ । ଏବଂ, ଆପଣା ସହିତ ଏକ ବୈରିପଣ ବାହାରେ ସାଧାରଣତଃ କ୍ରୋଧ ହୋଇ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ଯିଏ ନିଜର ଅପାରଗତା ଗୁଡ଼ାକୁ ଜାଣେ, ସେ ନିଜର ପାରଗତାଗୁଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣିଥାଏ । ସେଥିଲାଗି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଅପାରଗତା ଗୁଡ଼ାକୁ ସେ ଅଧିକ ଭଲଭାବରେ ବୁଝିପାରେ । ତେଣୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ପାରଗତା-ଗୁଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଜ ଉପରେ ବା ସେଥିଲାଗି ଅନ୍ୟ କାହା ଉପରେ ରାଗି ଆପଣାର ଜୀବନବିରକ୍ତିର ଦହନ ମେଣ୍ଟାଇବା ଲାଗି ସେମାନଙ୍କର ଆଉ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନଥାଏ । ସେମାନେ ଆପଣା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଜାଣନ୍ତି, ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ବୁଝି ଜାଣନ୍ତି ।

୨୬ । ୧୦ । ୭୮

ଭୟ କ୍ରୋଧ ଜାତ କରାଏ ନା କ୍ରୋଧ ଭୟ ଜାତ କରାଏ ? କେତେ ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ ଭୟ ଓ କ୍ରୋଧ ଉଭୟଙ୍କୁ ମଣିଷର ସହଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ବୋଲି କହିଚନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତି ଓ ମନୁଷ୍ୟଜୀବନର ଯଥେଷ୍ଟ ଗଭୀରକୁ ନଗଲେ ଅନେକ ସମୟରେ ହୁଏତ ଏହିପରି ଗୋଟାଏ କିଛି ମୂଳ-ପ୍ରବୃତ୍ତିର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ମାନିନେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ମାତ୍ର ତଦ୍ୱାରା କିଛି କୁହା ହୁଏନାହିଁ, କିଛି ବୁଝା ଯାଏନାହିଁ । ମୁଁ ଭାବେ ଭୟଟା ଆଗ, କ୍ରୋଧଟା ପଛ, ଅର୍ଥାତ୍ ଭୟରୁ ହିଁ କ୍ରୋଧର ଉଦ୍‌ଭବ ହୋଇଥାଏ । ଧାରିପାର୍ଶ୍ୱ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନକରିଲେ, ମଣିଷ ସହିତ ଆପଣାକୁ ନେଇ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ବଢ଼ି ନପାରିଲେ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ଭୟ ଜନ୍ମିବାର ଅନେକ କାରଣ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । ମଣିଷ ଏ ଜୀବନକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା ଜୀବନର ସମଗ୍ର fieldଟିକୁ ଆପଣାର କରିନେଇ ପାରେନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି ତାକୁ ନାନାବିଧ ଭୟଭାବନାର କବଳିତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡେ । ଆପଣାର ନାନା ଅସହାୟତାର ସମାଧାନ କରିବା ଲାଗି ସେ ନିର୍ଭର ଖୋଜି ବୁଲେ । ବଡ଼ ଅସହାୟ ଭାବରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇପଡ଼େ । ତା'ର ଇଚ୍ଛାମତ ଯେତେବେଳେ ସେହି ନିର୍ଭରଗୁଡ଼ିକ କାମ ନଦିଅନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେ ଉଗ୍ର ହୋଇପଡେ । ହତାଶାରୁ ଯେଉଁ ଉଗ୍ରତା ଆସେ ଇଏ ହେଉଚି ସେଇ ଉଗ୍ରତା । ଏ କ୍ରୋଧ ଓ ଏ ଉଗ୍ରତା ଖାଲି ଆପଣାର ନିର୍ଭର-ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ନୁହେଁ, ଖାଲି ସଂସାର ଉପରେ ନୁହେଁ; ସେ ଆପଣା ଉପରେ ମଧ୍ୟ ରାଗେ, ଆପଣାର ଅସହାୟତା ବିଷୟରେ ଲୁଚି ରହିଥିବା ଆପଣାର ଗ୍ଲାନିଗୁଡ଼ାକୁ ସେ ଏହି କ୍ରୋଧର configuration ମଧ୍ୟରେ ମେଣ୍ଟାଇଦିଏ । ତେଣୁ, କ୍ରୋଧର

ବ୍ୟାପାରକୁ ମୁଁ ଏକ cycle ବା ଚକ୍ରଧର୍ମୀ ବ୍ୟାପାର ବୋଲି ଭାବେ । ଏସବୁ ଜାଣିବା ପରେ ଯାଇ ହୁଏତ କ୍ରୋଧୀ ମଣିଷର ଲଜ୍ଜା ଦୂର କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ।

୨୩ । ୧୦ । ୭୮

ଆଧୁନିକ ଉଦାସ-ଦର୍ଶନରେ Outsiderର ଭାରି ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଛି । ସମାଜର ଭିତରେ ରହି ଓ ଏହାର ପାଣିପବନରେ ବଢ଼ି ମଧ୍ୟ ଆମ ଏଯୁଗର ଅନେକ ଲୋକ ଆପଣାକୁ Outsider ବୋଲି ଭାବନ୍ତି । ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ବହିର୍ଭାଗତ ବୋଲି ଧରିନିଅନ୍ତି । ସେମାନେ ସମାଜକୁ ନେଇ ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି, ସମାଜର ଏଇଟା ବା ସେଇଟା ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତିବାଦ କରନ୍ତି, ବେଳେବେଳେ ଏହି କଥା ଉପରେ ବିପ୍ଳବ କିମ୍ବା ବିଦ୍ରୋହର ନାଦ ବି ଶୁଣାଇଥା'ନ୍ତି । ସେହି Outsider ମାନଙ୍କର ଦଳ ଓ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗଢ଼ାହୁଏ, ଏମାନେ ସଭା ମଣ୍ଡାଇ ଆପଣାର ସଂଘଶକ୍ତିର ଉଲ୍ଲେଖ କରି ବେଶ୍ ବାହାଦୂରି ବି ଦେଖା'ନ୍ତି । ତଥାପି ଆପଣାର ମୁହଁରେ ଏମାନେ Outsider ବୋଲି ଗୋଟାଏ label ମାରିଥା'ନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ନାନାବିଧ ଆନୁଷ୍ଠାନିକତା ଓ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ସଂଗ୍ରାମ ବିଷୟରେ ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରବଳ ଆସକ୍ତି ଦେଖି ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ, ବଡ଼ ଦ୍ୱିଧାରେ ପଡ଼ିଯାଏ । ମୁଁ ଭାବେ, ଏମାନେ ଏହି ସଂସାର ସହିତ ଯେପରି ଅତିରିକ୍ତ ଲିପ୍ତ ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ, ଅତିଶୀଘ୍ର ଲିପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ସଂସାରଠାରୁ ଏମାନେ ଅତିବେଶୀ ଦାବୀ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ପୂର୍ବଗାମୀମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଆଗରୁ ଏକ ନିରୁପଦ୍ରୁତ ପଥ ତିଆରି କରି ରଖିଥିବେ ବୋଲି ହୁଏତ ଏମାନେ ଦିବାସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ସମାଜର ପାଚେରି ଡେଇଁ ଭିତରକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେମାନେ ଯାହା ଚାହୁଁଥିଲେ, ତାହା ପାଇଲେ ନାହିଁ ଏବଂ ନପାଇବାର କ୍ଷୁନ୍ନ ମନ ଦ୍ୱାରା ଦଗ୍ଧ ହୋଇ ସେମାନେ ସମାଜକୁ କିଛି ଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଯିଏ ଦିଏ, ସିଏ ପାଏ;—ନିଜର ଜୀବନରେ ସେମାନେ ଏହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇ ପାରିଲେ-ନାହିଁ । ଅଭିମାନରେ ସେମାନେ ଆପଣାକୁ Outsider ବୋଲି କହିଲେ । ଏହି ସମାଜ ଭିତରେ ସେମାନେ ରୁଷିଲେ, ଖୁଣ୍ଟା କଲେ, ଖମାଣ କଲେ; ତଥାପି ଆପଣାକୁ Outsider ବୋଲି କହି ବାନା ଉଡ଼ାଇଲେ । ଆପଣା ଲାଗି ଆଗରୁ କୌଣସି ପଥ ତିଆରି ହୋଇ ରହିନାହିଁ ବୋଲି ଜାଣି ସେମାନେ କୋହରିହେଲେ କୌଣସି ପଥ ନାହିଁ ବୋଲି କହିଲେ । ଆପଣା ଜୀବନକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାର ସୁଆଦରୁ ନିଜକୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ସେମାନେ ମୃତ୍ୟୁକୁ ହିଁ ସତ୍ୟ ବୋଲି କହିଲେ ।

୨୪ । ୧୦ । ୭୮

Outsider ହେବାଲାଗି ଏଯାଏ ଏ ସଂସାରରେ ମୋ'ର ମନ ବଳି-ନାହିଁ, କାରଣ ଜୀବନରୁ ପଳାଇଯିବାଲାଗି ମନ୍ତ୍ରଣା ଦେଉଥିବା କୌଣସି ପ୍ରକାର ସନ୍ନ୍ୟାସ ଆଡ଼କୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ମନ ବଳିନାହିଁ । ହିମାଳୟ ମୋ' ସଂସାର ଭିତରେ ଅଛି, ହିମାଳୟ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ମୋ' ସଂସାର ରହିଚି । ଏହି ସଂସାରର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ାକୁ କଦାପି ମୁଁ ମୋ' ବାହାରର ସମସ୍ୟା ବୋଲି ଭାବି ଶିଖିନାହିଁ । ମୁଁ ନିଜେ ବି ଏହିସବୁ ସମସ୍ୟା ତିଆରିକରିବାରେ ଭାଗୀ ବୋଲି ବିଶ୍ବାସ କରିଚି । ଏହି ସମସ୍ୟା-ଗୁଡ଼ିକ; ଉପୁଜିବାରେ ମୋ'ର ଯେମିତି ଦାୟିତ୍ବ ରହିଚି, ଏଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ସେହିପରି ଦାୟିତ୍ବ ରହିଚି । ସଂସାର ମୋତେ ଅମୁକ ଦେବ ବା ସମୁକ ଦେବ ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି ଆଗରୁ ଆଶା କରି ବସିନାହିଁ । ମୁଁ ମୋ' ସଂସାରକୁ ଯେପରି ଭାବରେ ଗଢ଼ିବି, ସିଏ ଠିକ୍ ସେହିପରି ହେବ । ଅସଜଡ଼ା ସଂସାରକୁ ସଜାଡ଼ିବାଲାଗି ମୋ' ଭିତରେ ବି ଅନେକ ସମ୍ଭାବନା ରହିଚି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଭିତରେ ରହିଚି ବୋଲି ମୋ'ର ବିଶ୍ବାସ । ତେଣୁ ମୁଁ Outsider ହେବାକୁ ଯିବି କେଉଁ ବିବେକରେ ? ସଂସାର ଭିତରେ ଛନ୍ଦିହୋଇ ଯିବାର ଦର୍ଶନ ନେଇ ମୁଁ ଯେପରି କୋଳାହଳ କରିବିନାହିଁ, ସଂସାର ବାହାରକୁ ପଳାଇଯାଇ ସଂସାରରୁ ମୁଁ ଅଲଗା ବା ଏଘରେ କେହି ମୋ'ର ନୁହନ୍ତି ବୋଲି କହିବାରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କୌଣସି ସରାଗ ଦେଖାଇବି ନାହିଁ । ମୁଁ ଏହି ସଂସାରରେ ମୋ'ର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବି, ମୋ'ର ଆପଣା ରୁଚି ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବି । ଏହି ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ମୂଳ କରି ହିଁ ମୋ'ର ସଂସାର ସହିତ କଳହ ଲାଗିବ । ମୋ' ସତ୍ୟାଗ୍ରହର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ମୁଁ ଏହିପରି କରିବି । ମୁଁ ଆପଣାକୁ ବଦଳାଉଥିବି, ସେହି ମାଧ୍ୟମରେ ସଂସାରକୁ ବି ବଦଳାଉଥିବି । ମୁଁ ଏଇଠି ଭାଇ ହେବି, ବନ୍ଧୁ ହେବି, ମଣିଷ ହେବି,—ସାଧକ, ପ୍ରେମିକ ଓ ପାଗଳ ସବୁ ହେବି ।

୨୫ । ୧୦ । ୭୮

ସମାଜର ଅନେକ କଥା ମୋତେ ଭଲ ଲାଗେନାହିଁ । ସମାଜର ଅନେକ କଥା ମୁଁ ଜାଣିଜାଣି ମାନେ ନାହିଁ । ସମାଜର ଅନେକ ଆଗ୍ରହ ଓ ଆଚରଣକୁ ମୁଁ କେବଳ ଆପେକ୍ଷିକ ବୋଲି ମନେକରେ । ସାମାଜିକତା ଓ ଆନୁଷ୍ଠାନିକତା ନାମରେ ଚାଲୁଥିବା ଅନେକ ମହାଡ଼ମ୍ବର ମୋତେ ପ୍ରଧାନତଃ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ପ୍ରହସନ ପରି ମନେହୁଏ । ତଥାପି ମୁଁ ସମାଜରେ କଦାପି ଆପଣାକୁ Outsider ବୋଲି ଭାବିନାହିଁ, ସମାଜ ପାଖରେ ରୁଷି ମୁଁ କେବେହେଲେ ମୋ' କଳ୍ପିତ ଅହଂନିବଡ଼

ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ଆଶ୍ରୟ ନେବାକୁ ଦଉଡ଼ି ପଳାଇନାହିଁ ଓ ସେଇଠୁ ଥାଇ ସମାଜ-ଜୀବନର ବିଡ଼ମ୍ବନା ବିଷୟରେ ଦର୍ଶନ, କବିତା ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭାବୁକତା ବଖାଣି ବସିନାହିଁ । ହଁ, ମଝିରେ ମଝିରେ ମୁଁ ଜାଣିଶୁଣି ମୋ'ର ମନ ଭିତରେ ସମାଜଠାରୁ ଦୂରକୁ ଅପସରି ଯାଇଛି । ସେଇଠି ଦୂରରେ ଥାଇ ସମାଜ ଆଡ଼କୁ ଅବଲୋକନ କରିଛି, ସମାଜ ଭିତରେ ବଢ଼ୁଥିବା ମୋ' ନିଜପ୍ରତି ବି ଅବଲୋକନ କରିଛି । ସେଇଠୁ ନୂଆ ଦୃଷ୍ଟି, ନୂଆ ଶକ୍ତି ଓ ନୂଆ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅର୍ଜନ କରି ମୁଁ ପୁଣି ସମାଜ ଭିତରକୁ ଫେରିଆସିଛି । ତେଣୁ, ମୋ'ର Outsider ହେବାର ଏହି ସାମୟିକ ପର୍ଯ୍ୟାୟମାନ ମୋତେ Beyond outsider ହେବାଲାଗି ଅଧିକ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଛି । Beyond outsider ହେବା କହିଲେ ମୁଁ commitmentକୁ ହିଁ ବୁଝିଥାଏ । ମୋ'ର ସବୁ ରୁଷା, ସବୁ ଅସନ୍ତୋଷ ଓ ଅପସାରଣ କେବଳ ଏହି commitment ଲାଗି । ନିଜ ଉପରେ ବି ମୋ'ର କେତେ ନା କେତେ ଅସନ୍ତୋଷ ରହିଛି । ତଥାପି ନିଜ ପାଖରେ ମୋ'ର କେତେ commitment ବି ରହିଛି । ଠିକ୍ ସେହିପରି ମୋ'ର ସମାଜ ବିଷୟରେ ମୋ'ର କେତେ ନା କେତେ ଅସନ୍ତୋଷ ରହିଛି, ତଥାପି ସମାଜ ପ୍ରତି ମୋ'ର commitment ବି ରହିଛି । ମୋ'ର ସବୁ ଅନାସକ୍ତି କେବଳ ଏକ ଶୁଦ୍ଧତର ଓ ସାର୍ଥକତର ଆସକ୍ତି ପାଇଁ, କେବଳ ଯୁକ୍ତ ହେବାପାଇଁ ।

୨୭ । ୧୦ । ୭୮

Outsider ପ୍ରକୃତରେ ଏଠୁ ଗୁଡ଼ି ଆଉ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ଚାହେନାହିଁ । ଆପଣାକୁ ଯେତେ ଆଡ଼ମ୍ବରରେ Outsider ବୋଲି କହିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଏଇଠି ରହିଥାଏ । ସେ ଆପଣାକୁ ଘରପାଖରୁ କିଳି ଦେଇ ଆପଣା ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ବସିଥାଏ । ଏ ସମାଜରେ କେବେହେଲେ କିଛି ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ସମାଜ ତାକୁ ଆଦୌ କିଛି ଦେଇ ପାରିବନାହିଁ ବୋଲି ଏକ ଅପବାଦ-ଦର୍ଶନକୁ ଆଦର ଦେଇ କେବଳ ଆପଣାର ସେବା କରିବାରେ ଲାଗିଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍, ଆପଣାକୁ ନିରାପଦ ରଖିବା ଲାଗି ଯେତେ ଯାହା କରିବା କଥା, ସେ କୌଣସିଥିରେ ଆଦୌ ତ୍ରୁଟି କରେନାହିଁ । ସେ ଆପଣାର କାରାଗାର ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହେ, ତା'ର ହୃଦୟ ତାକୁ ଠିକ୍ ଗୋଟାଏ ବନ୍ଦୀଶାଳା ପରି କାମ ଦିଏ । ଆପଣାକୁ ମୋ' ଜୀବନର କେନ୍ଦ୍ରରେ ରଖି ମୁଁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବି ସତ, କିନ୍ତୁ ଏହି myself ଭିତରେ ମୁଁ କେବେହେଲେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିବିନାହିଁ । ଆପଣାକୁ ନେଇ ମୋତେ ଏହି ସଂସାରରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ବଣିଜ କରି ବାହାରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୋ'ର myselfକୁ ମୁଁ ସତତ Beyond myselfର ଏକ ଅଭିକ୍ରମ ଦେବାର

ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବି । Beyond myself କହିଲେ ଆପଣାକୁ ଛାଡ଼ି କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ି ପଳାଇବାକୁ ବୁଝାଉନାହିଁ, ମାତ୍ର ଆପଣାକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିବାର ପ୍ରମାଦରୁ ଆପଣାକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ବୁଝାଉଛି । ଆପଣା ସହିତ ରହି ତଥାପି ମୁଁ ଆପଣା ଭିତରୁ ବାହାରି ଯାଇ ପାରିବାର ପ୍ରୟାସ କରୁଥିବି ।

୨୬ । ୧୦ । ୬୮

ଏ ବରଷାରେ ଅନେକ କଥା ମନେପଡ଼େ । ଆଖିରେ କଜଳ ଲଗାଇ ବସିଥିବା ସଦ୍ୟସ୍ନାତା ଧରଣୀର ପ୍ରସନ୍ନ ବଦନ ମନେପଡ଼େ । କେଉଁ ଆଖି ପାଉ-ନଥିବା ଗହ୍ୱର ଭିତରେ ପଡ଼ିଥିବା ସାନ ବାଟଟିରେ କେଉଁ ପ୍ରସନ୍ନ ବାଟୋଇଦଳ ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଏକ ବିଶ୍ୱାସରେ ସତେଅବା କୁଆଡ଼େ ବାଟ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ପରି ମନେପଡ଼େ । ବର୍ଷଣ ଧୂମ୍ରର ଆକାଶକୁ ଭେଦି ସେମାନେ ହୁଏତ ଆଗକୁ କିଛିହେଲେ ଦେଖି ପାରୁନଥା'ନ୍ତି । ତଥାପି, ଅଦୂର ଦିଗ୍‌ବଳୟକୁ ଲାଗିକରି କେଉଁଠି ଜୀବନ-ବସତିର ଶ୍ୟାମଳରେଖା ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ସେମାନେ ମନୋନେତ୍ରରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖି ପାରୁଥା'ନ୍ତି । ସେହି ବାଟୋଇଦଳ ସହିତ କେବଳ ବାଟର ଶ୍ରଦ୍ଧା ନେଇ ବାହାରି ଯିବାକୁ ମନ ହୁଏ, ସେଇମାନଙ୍କ ପରି ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ପାରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ଏଇ ଘରୁ ବାହାରି ଆଉ କୋଉ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ଏଘର ଓ ସେଘର ଭିତରେ ସେତୁ ପକାଇବାକୁ ମନ ହୁଏ । ଏଡ଼େ ବଡ଼ ସଂସାରରେ ମୋ'ର ଆପଣା ସଂସାରଟି ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ସାନ ଓ କେତେ ଉଦାସୀନ, ଏଇ ବରଷା ବେଳେ ମୁଁ ସେକଥା ଭାରି ଅନୁଭବ କରିପାରେ । ନିବୁଜ ଘରଟି ଭିତରେ ସଂସାରର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଣି ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବସିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଉ କୋଉଠି ଏକାଠି ହୋଇ ବରଷାରେ ତିନ୍ତିବାକୁ ମନ ହୁଏ । ଏ ଜୀବନରେ କେତେ କେଉଁଠି ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବାଲାଗି କେତେ ଅଭିଳାଷ ମୁଁ ନକରିଛି ! କିନ୍ତୁ କାହିଁ କେଉଁଠି ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିଲି ! କେବଳ ଅଭିଳାଷଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ପିଲାଦିନର ଲେଖା କବିତାଗୁଡ଼ାକ ପରି ଅତୃପ୍ତିର ବସ୍ତାନି ଭିତରେ ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଲା । ସଂସାର ବୋଲି କହି ମୁଁ ଖାଲି ଆପଣାକୁ ହିଁ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିଲି ଓ ଏହି ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିବାର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ-ତାରେ ଆପଣାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ବି ସୁରକ୍ଷିତ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ରଖିଲି । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହେବାର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା ଥିଲି, ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସେମାନେ ବି ମୋ'ଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ଆପଣା ଭିତରେ ଆପେ ନିର୍ବାସିତ ହୋଇ ରହିଲି । ଏହି ନିର୍ବାସନର ଲଜ୍ଜାକୁ ମୁଁ କେତେକେତେ

ଅହଂଦର୍ଶନ ଓ ବ୍ୟାବହାରିକ ବୁର୍ଦ୍ଦି ଦେଇ ଯୋଡ଼ାଇ ରଖିଲି । ଜୀବନର ଗତି କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ଏତିକି ?

୨୮ । ୧୦ । ୭୮

ଆଦର୍ଶ ଲାଗି ମୁଁ ଜୀବନ ସମର୍ପଣ କରିବିନାହିଁ, ମୋ'ର ଆଦର୍ଶକୁ ମୁଁ ଆପଣା ଜୀବନ ଭିତରେ ସଂସ୍କୃତି କରି ରଖିବି । ମୋ' ଆଦର୍ଶ ମୋ' ବାହାରେ ନୁହେଁ, ଏହା ମୋ' ଭିତରେ । ମୋ'ର ଆଦର୍ଶ ହେଉଛି ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ମୋ'ର ସମଗ୍ରଶିଶୁର ଆଖି ପରି । ତେଣୁ ମୋ'ର ଆଦର୍ଶ ମୋ' ଜୀବନଂର ଏକ ଅଂଶ । ଏ ଆଦର୍ଶ ମୋତେ ନେଇ; ମୁଁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ମୋ'ର ଆଦର୍ଶ ମଧ୍ୟ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଉଥିବ । ହଁ, ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ତା'ର ନିଜ ବଢିବାର ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଯେପରି ସାରା ସଂସାରରୁ ଉତ୍ସାହ ନେଇ ବଢେ, ସାରା ସଂସାରର ପବନ ଓ ପାଣି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୁଏ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସଂସାରର ନାନା ବିଗ୍ରହ, ନାନା ଆଦର୍ଶ ଓ ନାନା ଆହ୍ୱାନସନ୍ଦେଶ ଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରଭାବିତ ହେବି । ମୁଁ ସେଗୁଡିକରୁ ସତତ ଗ୍ରହଣ କରିବି, ସେଗୁଡିକୁ ସତତ ମୋ'ର ଆପଣା ଧନରେ ପରିଣତ କରୁଥିବି ଓ ସେହିପରି ଆଗକୁ ଚାଲିଥିବି । ତେଣୁ, ଆଦର୍ଶକୁ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ମୋ'ଠାରୁ ବଡ ବୋଲି କହିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ରାଜି ହେବିନାହିଁ । ମୋ'ର ଆଦର୍ଶ ହେଉଛି ମୋ' ଭିତରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେଉଥିବା ମହତ୍ତର ସମ୍ଭାବନା । ସେହି ସମ୍ଭାବନାର ଫଳ ମୋ' ଭିତରେ ଫଳିଲେ ଯାଇ ମୋ' ଆଦର୍ଶ ମଧ୍ୟ ଫଳବାନ୍ ହୋଇପାରିବ । ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ମୁଁ ଆଦର୍ଶଗୁଡାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଆଉ କେଉଁ ଅହଂବାଦ ଭିତରକୁ ପଳାଇଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚି । କାରଣ, ଆଦର୍ଶକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବା ଅର୍ଥ ମୋତେ ଆପଣାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବା, ଆପଣାକୁ ହିଁ ନିର୍ମମଭାବେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା ।

୨୯ । ୧୦ । ୭୮

ଜାତି ବା ଦେଶଲାଗି ମୁଁ ଜୀବନ ସମର୍ପଣ କରିବିନାହିଁ । ମୋ'ର ଜାତି ବା ମୋ'ର ଦେଶ ମୋ'ର ଜୀବନ ଭିତରେ ହିଁ ସଞ୍ଚରି ରହିବ । ମୋ'ର ଜାତି ବା ମୋ' ଦେଶ ମୋ'ର ବାହାରେ ନୁହେଁ । ଯଦି ତାହା ମୋ' ଭିତରେ ନାହିଁ, ତେବେ ମୋ' ବାହାରେ ଆଉ କୋଉଠିହେଲେ ବି ନାହିଁ । ଏପରି ମାନିନେବା ଆଦୌ ସହଜ ନୁହେଁ । ଭଗବାନ୍ ମୋ' ବାହାରେ ନାହାନ୍ତି; ସେ ମୋ' ଭିତରେ ରହିଚନ୍ତି ବୋଲି ମାନି ନେଇଥିବା ମଣିଷକୁ ଜୀବନର ସମଗ୍ର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅହରହ ଯେଉଁପରି ଆହ୍ୱାନଗୁଡିକର ଜବାବ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ, ଜାତି ବା ଦେଶକୁ

ଆପଣାର ଭିତରେ ରହିଥିବା ଓ ବଢୁଥିବା ସାମଗ୍ରୀ ବୋଲି ମାନି ନେଇଥିବା ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅହରହ କେତେ କେତେ ଆହ୍ୱାନକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ପଡ଼େ । ଯିଏ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଆପଣା ଭିତରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା ସାଥିରେ ରହିଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ,—ତା'ର ମନ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ବୁଝେନାହିଁ, ବାହ୍ୟା-ଚାରରେ ବୁଝେନାହିଁ, ଆପଣାର ଭଗବାନକୁ ନେଇ କୋଳାହଳ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ସମୟ ପାଏନାହିଁ । ନିଜ ଜାତି ଓ ଦେଶକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ବାହାରର ସନ୍ଦକଗୁଡ଼ାକ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ବୋଧ ଦେଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ସେ ପତାକାରେ ବୁଝେନାହିଁ, ଜାତିତ୍ୱକୁ ନେଇ ପଣ୍ଡାଗିରି କରିବାରେ ବୁଝେନାହିଁ । ପ୍ରତିମା ପୂଜିବାରେ ବି ବୁଝେନାହିଁ । ସେ ଜାତି ବା ଦେଶରେ ଅନ୍ତର୍ପ୍ରବେଶ କରେ । କାହାକୁ ହେଲେ ଛାଡ଼େନାହିଁ । ଜାତି ଓ ଦେଶର ମଣିଷକୁ ଲୋଡ଼େ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେ ଆପଣାକୁ ଅନୁଭବ କରେ, ପ୍ରତିବେଶୀ ଭିତରେ ବିଶ୍ୱବାସୀକୁ ଲୋଡ଼ି ବାହାରେ । ଦେଶର ପ୍ରକୃତି ତାକୁ କେତେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସନ୍ନିଧାନ ଦେଇ ମଜାଇ ରଖନ୍ତି । ଜାତିର ଇତିହାସ ତାକୁ କେତେ କେତେ ଯୁଗ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ରଖେ । ତେଣୁ ବାଦ ବା ବିଦ୍ୱେଷ ଲାଗି ଆଉ ବେଳ ନଥାଏ, ଘୃଣା କରିବାକୁ ବେଳ ନଥାଏ, ଅହଂକାର କରିବାକୁ ବି ବେଳ ନଥାଏ ।

୩୦ । ୧୦ । ୬୮

'ଆପଣମାନଙ୍କର ଅବସର ବିନୋଦନ ନିମନ୍ତେ'—ଏହି ଶୀର୍ଷକରେ ଗୋଟିଏ ବହିଦୋକାନ ଏକ ସାହିତ୍ୟପତ୍ରିକାରେ ଆପଣା ବହିଗୁଡ଼ିକର ବିଜ୍ଞାପନ ପ୍ରଚାର କରିଥିବାର ଦେଖିଲି । ବହିଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ନୀଳକଣ୍ଠଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ଥିଲା, ଡା ମହତାବଙ୍କର ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସ ଥିଲା ଓ ଆହୁରି କେତୋଟି ବିଶ୍ୱକୋଷୀପରି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଗ୍ରନ୍ଥ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା । ଆମ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ଯଦି ଆପଣାର ଅବସର-ବିନୋଦନ ନିମନ୍ତେ ଏପରି କୋଟିର ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତେ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ଭାଗ୍ୟ ଫେରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକର ଭାଗ୍ୟ ବି ଫେରନ୍ତା ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ । କିନ୍ତୁ ସେହି ସ୍ତରରେ ପହଞ୍ଚିବା ଲାଗି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ସକାଶେ ଆହୁରି ଅନେକ ଆରୋହଣପଥ ବାକି ରହିଛି । ତେଣୁ ଆଶଙ୍କା ହେଲା, ବିଜ୍ଞାପନଟିକୁ ଅଧିକ ଆକର୍ଷକ କରିବାର ମତଲବରେ ପ୍ରକାଶକ ହୁଏତ ଏପରି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର କରିଚନ୍ତି । ଅବସରବିନୋଦନ ଲାଗି ସାହିତ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଦରକାର, ମାତ୍ର ସମଗ୍ର ଜୀବନର ବିନୋଦନ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଦରକାର, ଜୀବନର ବାଟ ଖୋଜିବାରେ ସହାୟକ ହେବାଲାଗି ବି ସାହିତ୍ୟ ଦରକାର,

ଆପଣାକୁ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନୂଆ ଆଖିରେ ଆବିଷ୍କାର କରିବାଲାଗି ବି ସାହିତ୍ୟ ଦରକାର । ଏଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ବିଜ୍ଞାପନ କେବେ ବାହାରିବ, ଏଗୁଡ଼ିକର ବିଜ୍ଞାପନକୁ ପ୍ରକାଶକ ଓ ପତ୍ରିକାପାଠକ କେବେ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବେ ?

୩୧ । ୧୦ । ୬୮

They do not create,—ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ କାମ କରୁଥିବା ବଡ଼ ବଡ଼ ଅଫିସର ମୋଟା ଦରମା ପାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କିଏ ସେକ୍ରେଟାରି, କିଏ ଡେପୁଟୀ, ପୁଣି କିଏ ଇଞ୍ଜିନିଅର୍ । ମେଶିନ୍ ପରି ଅଫିସ୍‌କୁ ଯାଆନ୍ତି, ଗସ୍ତରେ ଯାଆନ୍ତି, କାଗଜଗଦାରେ ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ ଦସ୍ତଖତ କରୁଥା'ନ୍ତି । ଅଫିସ୍‌ରୁ ଘରକୁ ଆସନ୍ତି । ଘରୁ ଖାଇପିଇ ଅଫିସ୍‌କୁ ଯାଆନ୍ତି । ଗସ୍ତରୁ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି, ପୁଣି ଘରୁ ଗସ୍ତକୁ ବାହାରନ୍ତି । ଘରେ କାହାରି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇବାର ବେଳ ନଥାଏ, ରୁଚି ବି ନଥାଏ । ତେଣୁ, ସହଜତମ ଯୋଗାଭ୍ୟାସ ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଗୃହପତ୍ନୀଙ୍କ ହାତରେ ଖେଳର ପ୍ରତିମା ହୋଇ ରହିଥା'ନ୍ତି । ତାଙ୍କରି ବରାଦ ଅନୁସାରେ ବଜାରକୁ ଯାଆନ୍ତି, ବୋଇତ ନେଇ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି । ଫରମାସ ପୂରଣ କରନ୍ତି । ରାତିରେ ସୁନା ପୁଅଟି ପରି ଶୋଇପଡ଼ନ୍ତି । ଠିକ୍ ସେଇମାନେ କଥା ପଡ଼ିଲେ ଆପଣା ଅଶାନ୍ତ ମନର ଉଦ୍‌ଗାରଗୁଡ଼ାକ ହିଁ କଣିଥା'ନ୍ତି । ଏ ଦେଶରେ କୋଉଠି କିଛି ହେଉନାହିଁ ଓ କେହି କିଛି କରୁନାହାନ୍ତି ବୋଲି ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଆପେ କିଛି ନକରି ପାରିବାର ଗ୍ଳାନିଜନିତ ଆତ୍ମବୋଧକୁ ଉଡ଼ାଇବାଟି ଦେବାକୁ ସେମାନେ ହୁଏତ ଏହିପରି କରିଥା'ନ୍ତି । ପାଠ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ସେମାନେ କେତେ କଅଣ ପଢ଼ିଥିଲେ, ଆପଣା ଜୀବନ ଲାଗି କେତେବେଳେ କ'ଣ ସାଇତି ରଖିଥିଲେ, ସଫଳ ଜୀବନର ଝାପ୍‌ଦଉଡ଼ରେ ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ାକ ପାସୋରି ସାରିଲେଣି । ହିତାହିତର ଚିନ୍ତା କରିବାରେ ପଇସା ମିଳିବନାହିଁ, ତେଣୁ ସେମାନେ ସେଥିରୁ ଦୂରରେ ରହିଥା'ନ୍ତି । ଆପଣା ଭିତରେ କେଉଁ ତଳେ ପୋତିହୋଇ ରହିଥିବା ମଣିଷ ପ୍ରକୃତିରେ ଯେ କ'ଣ ଗୁହାରି, ସେମାନେ ସେକଥା ଆପଣାକୁ ପଚାରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ଆପଣା ଘରର ପରଦା ଖୋଲି ଭିତରକୁ ଚାହିଁବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଭୟ ଲାଗେ । ଅଫିସ୍ ଭିତରେ ସେମାନେ ଯେମିତି ବାଘ ପରି ଆଚରଣ କରନ୍ତି, ଅଫିସ୍ ବାହାରେ କୌଣସି ଅନୌପଚାରିକ ଅବସରରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ସତେଅବା ଏକ ବାତୁଳ ଗୁଣ୍ଡୁଚିମୂଷାଟି ପରି ମନେହୁଏ,—ସାନ ପିଲାଟିଏ ପରି ଲାଗେ ! ଏ ସଂସାରରେ ସବୁ ଥାଇ ସେମାନେ ନିଜକୁ ବଡ଼ ଅରକ୍ଷିତ କରି ରଖିଥା'ନ୍ତି ।

୧ । ୧୧ । ୭୮

ଏ ଦେଶର ଇଞ୍ଜିନିଅର୍ ପାଖକୁ ଯାଅ, ସେ ତା' କ୍ଷେତ୍ରରେ ହୋଇଥିବା **achievements** ବିଷୟରେ ତୁମକୁ କେବେ କହିବନାହିଁ । ଏ ଦେଶର ଡ଼ାକ୍ତର ଡ଼ାକ୍ତରିଶାସ୍ତ୍ରର ସଦ୍ୟତନ ବିସ୍ମୟଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଚର୍ଚ୍ଚା ପକାଇବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ସରକାର ପୂର୍ତ୍ତିବିଭାଗ ବା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବିଭାଗ କଥା ପକାଇବେ । ଘରୋଇ ଭାବରେ କିଏ କେତେ ଆୟ କରୁଚି ଓ କିଏ **Backing** ଥିବାରୁ ତ଼ରତ଼ର ଉପରକୁ ଉଠି ଚାଲିଗଲେ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ କିପରି ତଳେ ପଡ଼ି-ରହିଲେ, ଘଣ୍ଟାଘଣ୍ଟା ଧରି ଏଇଗୁଡ଼ାକ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଇଟା ସେମାନଙ୍କୁ ନୀରସ ଲାଗିବନାହିଁ । ଏଇମାନେ ପୁଣି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେଇ କାଳଟା ଖରାପ, ଦେଶଟା ଖରାପ ବା ଆମ ସମାଜର ମଣିଷଗୁଡ଼ାକ ଖରାପ ବୋଲି କହିବେ । ଏସବୁ ଶୁଣିଲା-ବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ରାଗ ତ ହୁଏନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଟଙ୍କା, ପଦ ଓ **promotion**ର ଲୋଭ ତଳେ ଚାପିହୋଇ ରହିଥିବା ଦୁଃଖୀ ମଣିଷଟିର ଅସମର୍ଥତା ଓ ଅସହାୟତା ଦେଖି ଦୁଃଖ ଲାଗେ । ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଅସଲ ସତକଥାଟା ହେଉଚି **They do not create**; ଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏବେ ପୃଥିବୀର ଯେଉଁଠି ଯାହାସବୁ ହେଉଚି, ସେ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ହୁଏତ କୌଣସି ପରିଚୟ ନାହିଁ । ପରିଚୟ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆପଣା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅନୁଧାବନର ସାମଗ୍ରୀ କରି ରଖିବାର ଆଗ୍ରହ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଯେଉଁଠି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉଦ୍‌ଭାବନ—ପ୍ରବୃତ୍ତିରୁ ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ ରହେ, ସେ ଦେଶର ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ବିଷୟରେ ଆମେ ଆଉ କ'ଣ କହିବା ? ଏ ପରମ୍ପରା କିଏ ବଦଳାଇବ ? କେଉଁ **nonconformist beat** ଏହି ଦିଗରେ ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କରିବ ?

୨ । ୧୧ । ୭୮

ବଡ଼ ଅଫିସର୍, ବଡ଼ କାରିଗର ଓ ବଡ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ମନରେ ସବୁ-ଠାରେ ଯେଉଁ ବିରକ୍ତିଜନିତ ଅବସାଦର ସୂଚନା ମିଳୁଚି, ସେସବୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଆପେ କୌଣସି କିଛି ସୃଷ୍ଟି ନକରି ପାରିବା ଜନିତ ବିରକ୍ତି ଓ ଅବସାଦ । ଏହି ଅସମର୍ଥତା ହେତୁ ସେମାନେ ଆପଣା ଉପରେ ବିରକ୍ତ, ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସବୁ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ଏଡ଼େ ଅସହାୟ ବୋଲି ବିଚାରୁଛନ୍ତି, ଓ ତାହାର ଏକ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ପରିଣତି ରୂପେ ଏହି ଯୁଗକୁ ମଧ୍ୟ ଅସହାୟ ବୋଲି ବିଚାରୁଚନ୍ତି । ବିରାଟ ଏକ ମେସିନ୍ ଭିତରେ ଅକିଞ୍ଚନ ଏକ ପେଚ ଆପଣାକୁ ଯେମିତି ଅସହାୟ ମନେକରେ, ଠିକ୍ ସେମିତି । କ୍ଷମତା ବା କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଏମାନଙ୍କର

ଏକମାତ୍ର ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ରହିଗଲେଣି । ଅର୍ଥାତ୍, ଉପରେ ରହିଥିବା ଅଧିକ କ୍ଷମତାପନ୍ନ କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କର ସେମାନେ ବୋଲ ମାନୁଚନ୍ତି, ସେହିମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଅନୁଚର ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଚନ୍ତି । ଏଣେ ତଳେ ରହିଥିବା ସ୍ଥାନମାନଙ୍କ ଉପରେ ହୁକୁମ ଜାରି କରୁଚନ୍ତି, ତୋଡ଼ ଦେଖାଉଚନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଗଧପଲପରି ଅଡ଼ାଉ-ଚନ୍ତି । ଏହି ଦାସ୍ୟମାସ୍ୟ ପରିବେଷ୍ଟନୀ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ କେଉଁ ସୃଷ୍ଟି କିପରି ବା ସମ୍ଭବ ହେବ ? ତେଣୁ, ସେହାଟିକୁ ଦୁରୂହ ଓ ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ଧରିନେଇ ସେମାନେ ଆହୁରି କ୍ଷମତା, ଆହୁରି ପଇସା କମାଇବେ ବୋଲି ଧାଉଁଚନ୍ତି,—ଏବଂ ଏଇସବୁଥିରୁ ମିଳୁଥିବା ଚକଚକିଆ ଖାତିର prestige)କୁ ହିଁ ଜୀବନରେ ପରମାର୍ଥିର ସାନ୍ନିଧି ବୋଲି ବୁଝୁଚନ୍ତି । ଏଥିରେ ହୁଏତ ବାହାରକୁ ସେମାନେ ବଡ଼ ପରିତୁଷ୍ଟ ପରି ଦେଖା ଯାଉଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ବିରକ୍ତି ରହୁଚି, ଅବସାଦ ରହୁଚି; ସବୁ ଥାଇ ତଥାପି ନିଃସ୍ୱ ପରି ଲାଗୁଚି । ସୃଷ୍ଟିଶୀଳ ଜୀବନ କେବଳ ସୃଷ୍ଟିଶୀଳ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଓ ସଙ୍କଳ୍ପଦ୍ୱାରା ହିଁ ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ବାହାରେ prestige ପାଇଲେ ଭିତରେ କିଛି ସୃଷ୍ଟି ନକରି ପାରିବାର ଦୁଃଖ କେବେହେଲେ ଯାଏନାହିଁ ।

୩ । ୧୧ । ୭୮

ଦେଶର ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦାର୍ଶନିକ ପ୍ଲେଟୋ ଯେକୌଣସି ସରକାର ଭିତରେ ଉଚ୍ଚତମ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିଥିଲେ । ମୁଁ ଏତେବେଶୀ ଦୂରକୁ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁନାହିଁ । ଦେଶରକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷା ଜଣେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ହାତରେ ରହୁ, ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି କହୁଚି । ଶିକ୍ଷା ଯେ ଦେଶରକ୍ଷା ପରି ଯେକୌଣସି ଦେଶ ବା ସମୂହ ପକ୍ଷରେ ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଆବଶ୍ୟକତା, ଏକଥା ଆମେ ଅନେକ ସମୟରେ କଥାରେ କହୁଚୁ ସତ, ମାତ୍ର ସମ୍ଭବତଃ ଏହାର ଯଥାର୍ଥ ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ଏବେ ବି ଅନୁଭବ କରି ପାରିନାହୁଁ । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତରେ ଶିକ୍ଷା ଓ ଦେଶରକ୍ଷା ଦୁଇଟିଯାକ ବିଭାଗ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ହାତକୁ ଆସିନାହିଁ । ପୃଥିବୀର ଆଉ କୌଣସି ଦେଶର ରାଷ୍ଟ୍ରବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଏପରି ଏକ ଅଭିନବ ପଦକ୍ଷେପ ନିଆଯାଉଚି ବୋଲି ମୋ'ର ମନେ ହେଉନାହିଁ । ଓଲଟି, ଯେତେବେଳେ ଦେଶ-ରକ୍ଷାରେ ଅଧିକ ଖରଚ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ୁଚି, ସାଧାରଣତଃ ଶିକ୍ଷା ବାବଦ ଅର୍ଥପରିମାଣକୁ କାଟି ସେହି ଅଧିକା ଖରଚ ତୁଲାଯାଇଛି । ଆମ ଦେଶରକ୍ଷା ଯେତେ ସୁଦୃଢ଼ଭାବେ ହେବାର କଥା ତାହା ହେଉନାହିଁ, ଏପରି ଏକ ଆଶଙ୍କା ଜନ୍ମିଲା ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତେ ଏକଧ୍ୟାନ ହୋଇ ଅସ୍ତ୍ର ଓ ସୈନ୍ୟ ବଢ଼ାଇବାରେ ହିଁ ଟଙ୍କା ଖରଚ କରିବାକୁ ମନ କରିଚନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେତିକି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବା କଥା, ଆମେ ତାହା କରି ପାରୁନାହୁଁ ବୋଲି ଜାଣିଥିଲେ ଓ କହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ

ତଥାପି ଶିକ୍ଷାଟାର ହିଁ ଅବହେଳା ହେବାରେ ଲଗିଚ । ଅର୍ଥାତ୍, ଆପଣାର ଅବହେଳା ହିଁ କରାଯାଉଚ । ଦୁଇ ବଭାଗ ଜଣକ ହାତରେ ରହିଲେ ହୁଏତ ଦୁଇ ମୁହଁ ଏକଜୁଟ ହୋଇ ପାରିବେ ।

୪ । ୧୧ । ୭୮

ଦେଶରକ୍ଷା କହିଲେ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାଧାରଣତଃ ଆମ ଦେଶକୁ ଶାସନ କରୁଥିବା ସରକାରଙ୍କର ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ବୁଝାଇ ଆସିଚ । ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ମଣିଷର ରକ୍ଷାକୁ ବୁଝାଇଚ । ଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଦେଶରକ୍ଷା ଲାଗି ପ୍ରୟୋଜନ, ମାତ୍ର ଏହା ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରଥମେ ମଣିଷର ରକ୍ଷାକୁ ବୁଝାଇଥାଏ । ମଣିଷର ରକ୍ଷା ଓ ଶାସନ କରୁଥିବା ସରକାରର ରକ୍ଷା ଅନେକ ସମୟରେ ଏକ କଥାକୁ ବୁଝାଏନାହିଁ । ମଣିଷ ପ୍ରତି ପ୍ରଥମ ଯତ୍ନ ଦେଲେ ଅନେକ ସମୟରେ ଶାସନଯନ୍ତ୍ର ଓ ତଦ୍ଗତ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ପରମ୍ପରାଗୁଡ଼ାକୁ ଅପ୍ରଧାନ ଭାବେ ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ହଁ, ପୁଣି ମଣିଷ ମଣିଷ ହିସାବରେ ଶିକ୍ଷା ପାଇଲେ ମଣିଷର ଆଖି ଫିଟିଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍, ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ମାନବୀକ ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ଅନୁଭବ କରି ଶିଖେ, ସେହିଗୁଡ଼ିକର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶକୁ ହିଁ ସେ ଆପଣାର ଜୀବନୋଦ୍ୟମରେ ପ୍ରଥମ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦିଏ । ଶାସନ, ନିୟନ୍ତ୍ରଣ, ନିଷେଧ ଓ ଦମନ ଅପ୍ରଧାନ ହୋଇଯାଏ । ବିକାଶ, ଆତ୍ମ-ଆବିଷ୍କାର ଓ ଆତ୍ମପରିଚୟ ପ୍ରଧାନତମ ଉତ୍ପ୍ରେରଣାରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ସେଭଳି ଶିକ୍ଷିତ ମଣିଷ ଅନେକ ସମୟରେ ସରକାର ଓ ଶାସନକୁ ଏତେଦୂର ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରନ୍ତିନାହିଁ । ସରକାରୀ ନେତୃତ୍ୱ ଅପ୍ରଧାନ ହୋଇଯାଏ, କ୍ଷମତାର ନେତୃତ୍ୱ ପଛକୁ ହଟିଯାଏ । ତେଣୁ, ସରକାର କରିଆରେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓ କ୍ଷମତାପନ୍ନ ହୋଇ ବସିଥିବା ରାଜ୍ୟଚାଳକମାନେ ସହଜରେ ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଦେଶରକ୍ଷା ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷର ରକ୍ଷାକୁ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ବୋଲି ବିଚାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଦେଶରକ୍ଷା କହିଲେ ସେମାନେ ସୈନ୍ୟସାମନ୍ତ ଦେଇ ବାହାର ଶତ୍ରୁଠାରୁ ଦେଶର ରକ୍ଷା କରିବାର ଆଡ଼ମ୍ବରକୁ ବୁଝନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ବାହାର ଶତ୍ରୁର ଆକ୍ରମଣ ନଥାଏ, ସେତେବେଳେ ତାହାର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆପଣା ଦେଶରେ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଦମନ କରି ରଖିବାକୁ ବୁଝନ୍ତି । ଦେଶରକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷାକୁ ସମାନଭାବେ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ନେତୃତ୍ୱ ଆମ ସମାଜକୁ କେବେ ଆସିବ, ସମାଜ ଏଭଳି ନେତୃତ୍ୱ କେବେ ଇଚ୍ଛା କରିବ ?

୫ । ୧୧ । ୭୮

କିନ୍ତୁ ମଣିଷର ରକ୍ଷା ନହେଲେ ଦେଶରକ୍ଷା ବି କୋଉଠୁ ହେଉଚି ? ଦେଶ କହିଲେ ତ ପ୍ରଥମେ ମଣିଷକୁ ହିଁ ବୁଝାଇବ ! ତେଣୁ, ମଣିଷ ଏ ଦେଶରେ ଆପଣାକୁ

ମଣିଷ ପରି ନିରାପଦ ଓ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖି ନପାରିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟ୍ୟାଙ୍କ୍, ବନ୍ଧୁକ ଓ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଦ୍ୱାରା କୋଉ ଦେଶର କି ରକ୍ଷା ହେବ ? ମଣିଷକୁ ଅବହେଳା କରି ଓ ମଣିଷକୁ ଅଶିକ୍ଷିତ ଓ ଅସଚେତନ ରଖି ଯେଉଁବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତେଣେ ମଣିଷକୁ ସୈନ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଅନ୍ଧବୁଦ୍ଧି ଚାଲିଥିବ, ମୁଁ ତ କହିବି ଯେ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଶର ସ୍ୱାର୍ଥ କହିଲେ କେବଳ କେତେକ ଚତୁର ଲୋକ ବା ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ହିଁ ବୁଝାଉଥିବ । ଆମ ଦେଶରେ ଏ ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟତାର କାରଖାନା ଯେମିତି ଚାଲିଛି, ତାହାକୁ ହିଁ ବୁଝାଉଥିବ । ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ ତଥାକଥିତ ଦେଶ-ରକ୍ଷାରେ ଅତ୍ୟଧିକ ପଇସା ଖରଚ କରିବାର ବାଲାସଟା ତଥାପି ସହି ହୋଇ-ଯାଏ, କାରଣ ସେଠି ମଣିଷକୁ ନିଜକୁ ମଣିଷ ବୋଲି ଚିହ୍ନିବାଲାଗି ନାନାବିଧ ସୁବିଧା ଦିଆଯାଏ । ସେଠାରେ ମଣିଷକୁ ଅନ୍ତତଃ ଭାଗ୍ୟ ଓ ଭଗବାନଙ୍କୁ କାମୁଡ଼ି ପଡ଼ି ରହିବାଲାଗି ବାଧ୍ୟ କରା ଯାଏନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆମ ଦେଶରେ ମଣିଷ ତରଫରୁ ବିଚାର କଲେ ଏଗୁଡ଼ାକ ସତେଅବା ବିଡ଼ମ୍ବନା ପରି ମନେହୁଏ । ଏଣେ ମଣିଷକୁ ମୂଳରେ ରଖି ଦେଶଟା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ ଆମେ ସତେଅବା କେଉଁ ଆଦିମ ଓ ବର୍ବର ସ୍ତରରେ ଯାଇ ରହିଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ଅଥଚ ଦେଶରକ୍ଷା ଲାଗି ଆମେ ପୃଥିବୀର ସର୍ବାଧୁନିକ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ାକୁ ଆଣି ପାଖରେ ରଖିବାକୁ ମନ କରୁଥାଉ । ଏ ବିରୋଧ ଆମ ଜାତୀୟ ଜୀବନକୁ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ କରି ରଖିଥାଏ ।

୭ । ୧୧ । ୭୮

ସମସ୍ତେ ମୋତେ କହୁଛନ୍ତି ଓଡ଼ିଶାକୁ ଚାଲିଆସନ୍ତୁ । ମୁଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ନାହିଁ ତ ଆଉ କୋଉଠି ଅଛି ? ମୋ'ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ମୁଁ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଛି, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଲେଖୁଛି, ଓଡ଼ିଆ ରାଜ୍ୟର ଭାଗ୍ୟ ସହିତ ଆପଣାକୁ ଗୁନ୍ଥି ଦେଇ ମୁଁ ଗୌରବ ଅନୁଭବ କରୁଛି । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ହିଁ ରହିଛି । ହଁ, ଗୋଟାଏ କଥା ଏବେ ବି କରି ପାରିନାହିଁ । ମୋ'ର ଆପଣା ସ୍ୱଭାବ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧ ଯୋଡ଼ିବାର ରୀତି ବିଷୟରେ ମୁଁ ଯେତିକି ବୁଝିଛି, ସେପରି କରିବା ମୋ'ଦ୍ୱାରା ହୁଏତ କେବେହେଲେ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ମୁଁ ନିଜେ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି ଅଣଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ପର ବୋଲି ଭାବି ଶିଖିନାହିଁ, ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ରହିଥିବା ଭୂଖଣ୍ଡକୁ ପ୍ରବାସ ବା ବିଦେଶ ବୋଲି ମଣିନାହିଁ କି ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟତୀତ ଏହି ଭାରତବର୍ଷରେ ଓ ପୃଥିବୀରେ ରହିଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷାକୁ ମୁଁ ପରର ଭାଷା ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରିନାହିଁ । ମୋ' ଭଲ ପାଇବା ମୋତେ ଆଉ କାହାକୁ ଘୃଣା କରି ଶିଖାଇନାହିଁ, ମୋ'ର ଅନୁରକ୍ତି ମୋତେ ଆଉ କାହାରି ପ୍ରତି ଦ୍ୱେଷ ରଖି ଶିଖାଇନାହିଁ । ଯାବତୀୟ ଭଲପାଇବା ମୋ'ଭିତରେ ଏକ ନିର୍ଭୟତାଦାୟୀ ପ୍ରସାର ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ମୋ'ର ଆଶଙ୍କାକୁ ଆହୁରି

ହରଣ କରି ନେଇଛି । ଭଲ ପାଇ ସଂସାରଟା ଆହୁରି ଭଲ ଲାଗିଛି, ଆପଣାର ସବୁ ମନଗୁଡ଼ାକୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣାର ବନ୍ଧୁ କରି ପାଇଛି । ତେଣୁ, ମୋ'ର ଓଡ଼ିଆ-ପଣ ମୋତେ ଓଡ଼ିଆ ବାହାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସ୍ପର୍ଶକାତର କରି ଦେଇନାହିଁ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ମୋ'ର ଆପଣାର ଭାଷା ବୋଲି ଜାଣିବା ଅନ୍ୟକୌଣସି ଭାଷା ପାଖରେ ମୋତେ ଆଦୌ ସଙ୍କୁଚିତ କରି ଦେଇନାହିଁ । ଏହା ମୋ'ର ଗୌରବ, ମୋ'ର ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାର ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ବଢିଥିବାର ଗୌରବ । ମୁଁ ଏହି ଗୌରବର ଯୋଗ୍ୟ ହେବି । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭୟାଚ୍ଛନ୍ନତା ବା ଦୂରତା-ଭାବରେ ମୁଁ ଆପଣାର ମନଟାକୁ ବିକଳ ବା ବ୍ୟାଧିତ କରି ପକାଇବି ନାହିଁ । ମୁଁ **multilingual** ହେବି, ନିଜ ଜୀବନ ଦୃଷ୍ଟିରେ **multilingual** ହେବି; ଜୀବନର ଭାଷା ଆୟତ୍ତ କରିବି ।

୯ । ୧୧ । ୭୮

ଦୁଇଦିନ ଆଗରୁ କଟକରେ ଥିଲି, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଗ୍ରାରେ । ସେଠି ଓଡ଼ିଆ କହୁଥିଲି, ଏଠି ହିନ୍ଦୀ କହୁଛି । ରେଲଗାଡ଼ୀରେ ଆସିବାବେଳେ ମଝିରେ ଥୋଡ଼ାଏ ବାଟ ବଙ୍ଗଳା ବି ଶୁଣିଥିଲି ଓ କହିଥିଲି । କୌଣସି ଭାଷା ପ୍ରତି ଯେ ମୋ'ର ମମତା କୌଣସି ଗୁଣରେ କମ୍ ନୁହେଁ, ସେକଥା ମୁଁ ଆପଣା ଜୀବନର ଭାବଗତ ମାନଚିତ୍ର ଉପରେ କୋଉଦିନୁଁ ଆବିଷ୍କାର କରି ସାରିଲିଣି । ଏହାକୁ ମୁଁ ଗୁଣ ବୋଲି କହୁ-ନାହିଁ ବା ଅବଗୁଣ ବୋଲି କହୁନାହିଁ । ଏହାକୁ ମୁଁ ମୋ'ର ସ୍ୱଭାବ ବୋଲି ଚିହ୍ନିଛି । କେହି ଏହାକୁ ଗୁଣ ବୋଲି କହିପାରେ, ଆଉ କେହି ଅବଗୁଣ ବୋଲି ବି କହି-ପାରେ । ଆପଣା ଜୀବନରେ ଭଲମନ୍ଦ ବାଛି ବସିବାଲାଗି ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଖୁବ୍ କମ୍ ଅବସର ଦେଇଛି । ମୁଁ କେବଳ ଆପଣାକୁ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ମାଷ୍ଟର କିମ୍ବା ପୋଲିସ୍ ପରି ନୁହେଁ, ସଖା ପରି ଆପଣାକୁ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ଆପଣାର ସ୍ୱଭାବ ଓ ସ୍ୱଧର୍ମଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ଏହି ବୁଝିବାର ନିତ୍ୟସଖ୍ୟ ମୋତେ ଜୀବନରେ ଯେପରି ପରିଚାଳିତ କରିଛି, ମୁଁ ସେପରି ବାଟ ଚାଲିଛି । ଆପଣାର ସଖାଭାବେ ବାଟ ଚାଲି ମୋତେ ଝୁଣ୍ଟିବା ଝୁଣ୍ଟିବା ପରି ଲାଗିନାହିଁ, ବିପଦ ବିପଦ ପରି ଲାଗିନାହିଁ ଓ ହାରିଯିବା ହାରିଯିବା ପରି ଲାଗିନାହିଁ । ସଂସାରରେ ଜିତିବାଟା ହିଁ ମୋତେ ସଂସାର ସଉଦାର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ମତଲବ ବୋଲି କଦାପି ଦେଖା ଯାଇନାହିଁ । ଆପଣାକୁ ଆପଣାର ସଖା ବୋଲି ପାଇ ମୁଁ ଅଧିକ ଭୟରହିତ ଭାବରେ ସଂସାର ସହିତ ବି ସଖ୍ୟ ବାନ୍ଧିବାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ପାରିଛି, ହୁଏତ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରିଛି । ବିଶ୍ୱାସ ବଢି ବଢି ଯାଇଛି । ସଂସାର ଉପରେ, ମଣିଷ ଉପରେ, ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ଓ ଆପଣା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ବଢି ଚାଲିଛି । ମୋ'ର ଶିକ୍ଷା ସଫଳ ହୋଇଛି ।

୧୦ । ୧୧ । ୬୮

ଅଧିକ ଟଙ୍କାପଇସା ଓ ଅଧିକ prestige ଲାଗି ମୋ’ ହୃଦୟରେ ଲାଳସା ନଥାଉ, ମାତ୍ର ଅଧିକ ସ୍ନେହ ପାଇଁ ବାସନା ବଢ଼ୁଥାଉ । ମୁଁ କାହାରଠାରୁ କୌଣସି ଗଡ଼ ଜିତ ଆଣିବାକୁ ଚାହୁଁନାହିଁ, କୌଣସିଠାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆଦର୍ଶବାଦୀ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାକୁ ଚାହୁଁନାହିଁ, ମାତ୍ର ସମସ୍ତଙ୍କ ହୃଦୟ ଭିତରେ ଧରି ମୁଁ ମୋ’ର ଆପଣା ଜୀବନକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହିଁ ଚାହୁଁଛି । ମୋ’ର ସେହି ହୃଦୟବସତିରେ ମୋ’ର କୁଟୁମ୍ବ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାଉ, ଅନ୍ତର-ଦେବତା ପାଖରେ ମୋ’ର ଏତିକି ପ୍ରାର୍ଥନା । ମୁଁ ଦୟା ଦେଖାଇବାର ଅହଙ୍କାର ଚାହେଁନାହିଁ, ମୁଁ ସହାନୁଭୂତି ଚାହେଁ, ସଭିଁଙ୍କ ହୃଦୟ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଚାହେଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା ହୃଦୟର ସକଳ ଗଣ୍ଠି ଖୋଲି ନିର୍ଭର ହୋଇ ସେଇଠି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସ୍ଥାନ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ । ମୁଁ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ, ନେବାକୁ ଚାହେଁ । ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବାଲାଗି ବା ଛଡ଼ାଇନେବା ଲାଗି ଯେଉଁ ଅହଙ୍କାର ଓ ଅସୂୟା ଦରକାର, ତାହା ମୋ’ର ଆଦୌ ଦରକାର ନାହିଁ । ଆପଣାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୃଦୟବୃତ୍ତି ଗୁଡ଼ିକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ଦେଇ ପାରିବାଲାଗି ଯେଉଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦରକାର, ମୁଁ ସେଇ ସ୍ୱାଧୀନତାର ପ୍ରାର୍ଥନା ହିଁ କରୁଛି । ମୋ’ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଢାଞ୍ଚାରେ ଯେପରି କୌଣସି ଢଙ୍ଗ କୌଣସି ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ନଥାଉ, ମୋ’ର ସଂଗ୍ରହଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ମୁଁ ଯେପରି କେବେହେଲେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆଡ଼ମ୍ବର କରି ନପାରେ । ମୁଁ ଜାଣେ, ଏଥିଲାଗି ଅତୁଳ ଈଶ୍ୱର-ବିଶ୍ୱାସ ଦରକାର, ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଦରକାର । ଆପଣାକୁ ଯଥାଶକ୍ତି ପ୍ରସାରି ଦେଇ ପାରିଲେ, ଏହି ସକଳ ସଂସାରକୁ ଆପଣାର ଘରପରି ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ଏହି ଘରକୁ ମୁଁ ମୋ’ର ଘର ପରି ଦେଖିଶିଖେ । ମରଣର ଭୟରୁ ବିମୁକ୍ତ ରହିବା ଲାଗି ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ସଳଖ ବାଟ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଇନାହିଁ । ଏହି ସଳଖ ବାଟ ମୋ’ର ନିଜର ବାଟ ହୋଇ ରହୁ । ଏହାରି ଉପରେ ବାଟ ଚାଲିବା ମୋ’ର ସ୍ୱଧର୍ମ ହୋଇ ରହୁ । ଆଜି ସକାଳେ, ଅର୍ଥାତ୍ ନବଜନ୍ମର ସବୁ ସକାଳେ ମୋ’ର ଏତିକି ମାତ୍ର ପ୍ରାର୍ଥନା ।

୧୧ । ୧୧ । ୬୮

A heart without words, not words without a heart,— କୋଲାହଳକୁ ନଯାଇ ମୁଁ ବି ଠିକ୍ ଏହିପରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ଶିଖିବି । ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତକୁ ମୁଁ ଏହିପରି ପ୍ରାର୍ଥନାର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ଶିଖିବି । ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ମୋ’ର କିଛି ମାଗିବାର ନାହିଁ,

କାରଣ ଏହି ଜଗତକୁ ତାଙ୍କର ଜଗତ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଠି ମୋ'ର କୌଣସି କଥାର ଅଭାବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ମାଗିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ନାହିଁ । ଯାହା ପାଉଛି ବା ଯେତିକି ପାଉଛି, ତାହାକୁ ହିଁ ମୁଁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶୀର୍ବାଦ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ବାଟ ଚାଲିବି । ଯାହାପାଇଁ ଆଶା ରଖିଛି ଅଥଚ ପାଇ ନପାରୁଛି, ମୋ'ର ଆପଣା ବିଶ୍ୱାସ ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ସେହି ନପାଇବାର ଜ୍ୱାଳାକୁ ମେଣ୍ଟାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବି । ବିଶ୍ୱାସ ହୃଦୟ ଭିତରେ ଏକ ଅପୂର୍ବ ପ୍ରସନ୍ନତା ଆଣିଦିଏ, ସକାଳ ଆକାଶର ପ୍ରସନ୍ନୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ମେଘ ପରି ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ହୃଦୟାକାଶରେ ରହି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ସକଳ ଚେତନାକୁ ପ୍ରସନ୍ନତା ଦ୍ୱାରା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେଇ ଯାଏ । ତେଣୁ, ଶବ୍ଦରେ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ, ସଂକୀର୍ତ୍ତନରେ ଲୋଡ଼ାନାହିଁ, ଆପଣା ଦୁଃଖର ବିହ୍ୱଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଉଚ୍ଚାଟ ଚିତ୍କାର କରିବାରେ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । କେବଳ ନୀରବ ପ୍ରସନ୍ନତାର ସେହି ସ୍ୱୀକାରାତ୍ମକ ଅନୁଭୂତିଟି ସହିତ ସଂସାରରେ ବାଟ ଚାଲି ଶିଖିଥିବା ଉଚିତ । ଏହିପରି ବାଟ ଚାଲି ଶିଖିପାରିଲେ ତା'ର ସାଙ୍ଗ ଛାଡ଼ିଯିବ ବୋଲି କୌଣସି ଭୟ ହିଁ ନଥିବ, ଏକୁଟିଆ ହୋଇଯିବାର ଭୟ ନଥିବ, ଆପଣାକୁ ଦୀନ ବା ଦୁର୍ଗତ ଅନୁଭବ କରିବାର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ମଧ୍ୟ ନଥିବ ।

୨୬ । ୧୧ । ୭୮

ଏବେ-ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବନ୍ଧୁକକୁ ହିଁ ନ୍ୟାୟଅନ୍ୟାୟର ଚରମ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ବୋଲି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଛି । ବନ୍ଧୁକ ଉପରେ ମଣିଷର ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ବିଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ହିଁ ଯୁଗ ବଦଳିଲେ ଓ ସ୍ଥିତି ବଦଳିଲେ, ସେକଥା ଯେପରି ଏବେ ମୂଳସ୍ଥାନ ବାହାକଥା ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଲାଣି । ସଂସାର ବିଷୟରେ କେତେବେଶୀ ବିରକ୍ତ ଆସିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା ଘରୁ କେତେଦୂର ମନ ଛାଡ଼ିଗଲେ ଯେ ମଣିଷ ବନ୍ଧୁକ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ମୁଁ ସେକଥା କଳ୍ପନା ବି କରି ପାରୁନାହିଁ । କାରଣ, ମୁଁ ଏପରି ବିରକ୍ତ ହେବାର ଅବସର ବି କେବେହେଲେ ପାଇନାହିଁ । ନିଜକୁ ଓ ଜୀବନକୁ ଯେପରି ଭାବରେ ଚିହ୍ନିବାର ଅବସର ମୁଁ ପାଇଛି, ମୋ' ଗୃହପାଖରେ ଜୀବନ ମୋତେ ଯେଉଁଭଳି ଦେଖିବାର ଆଖି ଦେଇଛି, ସେଥିରୁ ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝିଛି ଯେ, ବିରକ୍ତ ବା ବିରାଗ ହେବାର ବାଟ ମୋ'ର ବାଟ ନୁହେଁ । ଅବିଶ୍ୱାସର ବାଟ ବି ମୋ'ର ବାଟ ନୁହେଁ । ଯେଉଁ ଅବିଶ୍ୱାସର ଜହର ଜୀବନଯାକ ଘାରି ପକାଇଲେ ମଣିଷ ବନ୍ଧୁକ ଉପରେ ହିଁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ସେହି ଅବିଶ୍ୱାସର ମହାର୍ଘ ଅଭିଜ୍ଞତା ମୋ' ଲାଗି ନୁହେଁ । ସଂସାରରେ ଆହୁରି ବନ୍ଧୁକ ଚାଲୁ; ଯାହାର ବିଶ୍ୱାସ ସିଆଡ଼େ ଯାଉଛି, ସିଏ ସେଇଆଡ଼କୁ ଯାଉ । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଥରେ ବନ୍ଧୁକ ଆଗରେ ଯୂଇଫୁଲର ଗୀତ

ଗାଇବାର ଦୁଃସାହସ ପୋଷଣ କରିଥିଲେ । ସେହି ଦୁଃସାହସର ଆବଶ୍ୟକତା ଏବେ ମଧ୍ଯ ରହିଚି । କାରଣ, ସେଯୁଗ ତୁଳନାରେ ବନ୍ଧୁକର ଭୟ ଆଜି ଅଧିକ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠିଲଣି । ବନ୍ଧୁକବାଦକୁ ରାଜନୀତିକ ହିତବାଦ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାଲାଗି ଏବେ ଅନେକ ମଣିଷଙ୍କୁ ଆଦୌ ଏକ ବିଡ଼ମ୍ବନା ବୋଲି ମନେ ହେଉନାହିଁ । ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଅନୁରାଗର କଥା କହିବାଲାଗି ଆହୁରି ଅଧିକ ଦୁଃସାହସ ଦରକାର । ଭଗବାନ ମୋତେ ସେହି ଦୁଃସାହସର ଯୋଗ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ବନ୍ଧୁକର ମମତା ମୋ'ର ନୁହେଁ, ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଉନ୍ମାଦର ମମତା ବି ମୋ'ର ନୁହେଁ । ମୁଁ ମଣିଷକୁ ଭଲ ପାଏ, ମଣିଷ ହିସାବରେ ନିଜକୁ ଭଲ ପାଏ, ମଣିଷର ଆଖିରେ ଧରି ଦେଉଥିବା ଏହି ସମଗ୍ର ସଂସାରକୁ ବି ଭଲ ପାଏ ।

୧୩ । ୧୧ । ୭୮

ବିଗ୍ଭରକୁ ଛାଡ଼ି, ବନ୍ଧୁକ ଧରିବା ପଛରେ ମଣିଷ ମୁଣ୍ଡରେ କି ବିଗ୍ଭର ରହିଚି କେଜାଣି ? ମୁଁ ଭାବେ, ବିଗ୍ଭର ତୁଳନାରେ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଏକ ବିତୃଷ୍ଣା ଅଧିକ ରହିଚି । ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆପଣା ପ୍ରତି ଯେତେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ନରହିଚି, କୌଣସି ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଅସିମ ପ୍ରତି ମୋହ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ରହିଚି । ବନ୍ଧୁକଦ୍ୱାରା ସଂସାରଟାକୁ ସାବାଡ଼ କରିଦେବା ସମ୍ଭବ ହେବ ବୋଲି ଏକ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ନେଇ ଯିଏ ଆଜି ଉପଦ୍ରବ କରି ବାହାରିଚି, ହୁଏତ ତା' ନିଜଭିତରେ ହିଁ ବନ୍ଧୁକଲାଗି ମହାଭୟ ଘର କରି ରହିଚି । ସିଏ ବନ୍ଧୁକକୁ ହିଁ ମାନୁଚି । ଆଦର୍ଶବାଦକୁ ତ ଆପଣାକୁ ଲୁଚ୍ଛାଇ ରଖିବାର ଖୋଳ ପରି ବ୍ୟବହାର କରୁଚି । ବନ୍ଧୁକକୁ ମାନିବାର ମଣିଷ ବୋଧହୁଏ ଏହି ସଂସାରରେ ସବୁ ଯୁଗରେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ରହି ଆସିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁକକୁ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ ନେଇ ସିଂହାସନରେ ବସାଇ ଦେବା ଆମ ଏଯୁଗ ପରି ଆଉ କୋଉ ଯୁଗରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା କି ? ବିଗ୍ଭର ଓ ବିଜ୍ଞାନ ଏକାସାଙ୍ଗରେ ଗ୍ଭଲିବା ଉଚିତ ଥିଲା । ମାତ୍ର ତଥାକଥିତ ବିଜ୍ଞାନର ଯୁଗରେ ବନ୍ଧୁକକୁ ନେଇ ସିଂହାସନରେ ବସାଇବାରେ ଯେ କେତେ ବିପଦ ରହିଚି, ସେକଥା ଆଧୁନିକ ମଣିଷ କ୍ରମେ ବୁଝିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ଅନ୍ତତଃ ଆଧୁନିକ ଯୁବକ ବୁଝିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ତଥାପି ପୁରୁଣା ଧର୍ମ, ପୁରୁଣା ରାଜନୀତି ଓ ପୁରୁଣା ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ାକ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଆଜି ମଧ୍ଯ ପ୍ରତିପତ୍ତି ବିସ୍ତାର କରି ରହିଚି । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଆଧୁନିକ ଯୁବକ ମଧ୍ଯ ପୁରୁଣାର ହୁକୁମ ମାନି ବାଟ ଗ୍ଭଲିବାକୁ ବାଧ୍ଯ ହେଉଚି । ତାକୁ ଶିକ୍ଷା, ଜାତୀୟତା ଓ ଆଦର୍ଶବାଦ ନାମରେ ନାନାପ୍ରକାର ପୁରୁଣା ରୀତି ଶିଖାଇ ଦିଆଯାଉଚି । କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷିତ ମନ, ଦେଶାତ୍ମବୋଧ ଓ ଆଦର୍ଶବୋଧର ସମନ୍ୱୟ କେବେ ଆସିବ ? ପୁରୁଣା ମନ କେବେ ନୂଆ ହେବ, ଯୁଗ କେବେ ଲେଉଟିବ ?

୧୪ । ୧୧ । ୭୮

ଭାରତବର୍ଷର ଏକାଧିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆଜି ଅଶାନ୍ତି ଓ ଅରାଜକତା । କୋଉଠି ପୋଲିସ୍ ପଶିଚନ୍ତି, କୋଉଠି କବାଟଝରକା ଭଙ୍ଗାହେଉଚି, ଓ କୋଉଠି କାଗଜପତ୍ର ଜଳାଇ ଦିଆହେଉଚି । ଏଥିରେ କୌଣସି ଗୋଟାଏ ପକ୍ଷକୁ ଦୋଷ ଦେବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ । ଯୁଗକୁ ମଧ୍ୟ ଦୋଷ ଦେଇ ହେବନାହିଁ । ଦୋଷ ତ ଆମେ ନିଜେ ନିଜକୁ ଦେବା, ଯେଉଁମାନେ କି ବର୍ତ୍ତମାନର ଭୂମି ଉପରେ ଜୀବନ-ଧାରଣ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ବର୍ତ୍ତମାନର ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣିବାକୁ ବି ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୋହୁଁ । ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଅଳସ ନୀତିବାଦ ବା ନୈତିକ ବିରକ୍ତିବାଦ ବି ଏଣେ ଆମର ଆହ୍ୱାନ ଏଡ଼ିବାର ରୋଗକୁ ବଢ଼ାଇବାରେ ଆମକୁ ବେଶ୍ ଏକ ଉତ୍ତେଜିତ ଉତ୍ସାହ ଦେଇଆସୁଚି । ଉପରେ ଆସନସ୍ଥ ବଡ଼ମାନେ ଖାଲି ଆସନଟାକୁ ଚିହ୍ନିଚନ୍ତି, ଆସନଟାକୁ ହିଁ ମାଡ଼ିବସି ରହିବାଲାଗି ଆପଣାର ସମସ୍ତ ମଗଜ ଖରଚ କରୁଚନ୍ତି; ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆସନର ଯେ ସ୍ୱକୀୟ ଆହ୍ୱାନମାନ ରହିଚି, ସେମାନେ ତାହା ମାନିବାକୁ ରାଜି ନୁହନ୍ତି । ପୁଣି, ଯେଉଁମାନେ ଏ ପିଢ଼ିରେ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଆସନସ୍ଥମାନଙ୍କର ଅବିଚାର ଓ ବିଚାରହୀନତାରେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ହିଁ ଅନୁଭବ କରୁଚନ୍ତି ଓ ଏହି ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାଟାକୁ ହିଁ ଆପଣାର ସର୍ବାଗ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ସମଝୁଚନ୍ତି । କାଲି ସେମାନଙ୍କୁ ଯେ ଆସନ ସମ୍ଭାଳିବାକୁ ହେବ, ସେମାନେ ଚାହିଁଲେ ବା ନଚାହିଁଲେ ବି କାଲିର ରଜ୍ଜୁଗୁଡ଼ାକ ଯେ ସେଇମାନଙ୍କ ହାତକୁ ଆସିବ, ସେକଥା ବିଚାର କରିବାକୁ ଆଉ ସେମାନଙ୍କର ବେଳ ନାହିଁ । ସେମାନେ ବି ଆହ୍ୱାନକୁ ଏଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ତାତ୍କାଳିକ ପ୍ରୟୋଜନଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଉତ୍ପ୍ରେରକ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଚନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଜୀବନଧନ୍ଦା କେବଳ ତାତ୍କାଳିକ ପ୍ରୟୋଜନର ଭଉଁରୀ ଭିତରେ ପଡ଼ି ଯାଇଚି । ତେଣୁ, ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଆଗକୁ ବାଟ ବତାଇବ କିଏ ? ଆହ୍ୱାନ ଶୁଣିବାର କାନ ବା କାହାର ହେବ ? ଏହି ଭଉଁରୀ ଭିତରୁ ବାହାରି କିଏ ଆପଣାର ଭୂମି ଉପରେ ସମଗ୍ର ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିପାରିବ ? ଭାବିଲେ ବଡ଼ ଅସ୍ଥିର ଲାଗେ, ନିଜକୁ ବଡ଼ ଅଶାନ୍ତ ମନେହୁଏ ।

୧୬ । ୧୧ । ୭୮

ବକ୍ତା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ବିଷୟରେ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଏ ଯୁଗର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ମଣିଷ ବୋଲି କହିଲେ । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର situation ରେ ମଣିଷର ଶୁଭତମ ପ୍ରତିନିଧିସ୍ୱ ବୋଲି କହିଲେ । ଶେଷରେ, ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସହିତ ଗାନ୍ଧୀବାଦ ମଧ୍ୟ ମରିଗଲାଣି, ଆମେ ଏ ଦେଶରେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ କଦାପି ବଞ୍ଚାଇ ରଖି

ପାରୁନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କ ମରବାର କୋଡ଼ିଏବର୍ଷ ପରେ ଗାନ୍ଧୀ ଭାରତ-ବର୍ଷକୁ ଆସିଲେ ଗାନ୍ଧୀର ଅବତାରରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଲେନିନ୍‌ଙ୍କର ଅବତାରରେ ଆସିବେ ବୋଲି କହି ବକ୍ତା ଆପଣାର ଭାଷଣ ସାଙ୍ଗ କଲେ । ଉପସ୍ଥିତ ଜନତା ପକ୍ଷରୁ ଉଚ୍ଚ ଓ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ କରତାଳି ହେଲା । ଏହି ଭାଷଣକୁ ମୁଁ ଏକ **uncommitted** ଭାଷଣ ବୋଲି କହିବି । ନିରପେକ୍ଷ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି କୌଣସି ଜୀବନ ଓ ଆଦର୍ଶର ବିଚାର କରିବା ଏବଂ ମୂଳତଃ **uncommitted** ହୋଇ ଉତ୍ସାହମୟ ବକ୍ତୃତା ଦେବା ଆଦୌ ଏକ କଥା ନୁହେଁ । ବକ୍ତା ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ, ସେ ତଟସ୍ଥ ରହି ସବୁ ବାଟର ବିଚାର କରିବେ । ମାତ୍ର ଅଧ୍ୟାପକ **uncommitted** ହୋଇ ବିଚାର କଲେ କଥା ସରିଲା । କାରଣ, ଅଧ୍ୟାପକ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ମଣିଷ । ତା'ର ଲବ୍‌ଧ ଜ୍ଞାନ ତାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ସ୍ୱକୀୟ ବିବେକ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇଥିବ । ଜଣେ ଜାଗ୍ରତ, ସଚେତ ମଣିଷ ହିସାବରେ ସେ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇବା ଜୀବନର ଭାବସାମଗ୍ରୀ ନେଇ ଆପଣାଲାଗି ଏକ ବାଟ ତିଆରି କରିଥିବ । ସିଏ ମଧ୍ୟ ତା'ର ବାଟ ଚାଲୁଥିବ । **Alienated** ହେବା ତଟସ୍ଥତାକୁ ଆଦୌ ବୁଝାଏନାହିଁ । ଏବଂ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକକୁ **alienation** ମୋଟା ଶୋଭା ପାଏନାହିଁ ।

୧୮ । ୧୧ । ୭୮

ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ ମଣିଷକୁ ଆଶାବାଦୀ ହେବାକୁ ଶିଖାଏ । କାରଣ, ଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ଆମେ ଯେକୌଣସି **situation**ର ଅନେକତର **dimensions** ବିଷୟରେ ଗଭୀରତର ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଲାଭ କରିଥାଉ । ଅଜ୍ଞାନ ମଣିଷ ମୋହକୁ ହିଁ ତା'ର ଲବ୍‌ଧ ଜ୍ଞାନର ସମତୁଲ କରି **situation**କୁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଦିଗରୁ ଦେଖିପାରେ, ସେ ବିଚାର କରିପାରେ ନାହିଁ । କେବଳ ଆପଣାର ମତଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନେ, ମାତ୍ର ଜ୍ଞାନ ଆମକୁ ସମଗ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ଶିଖାଏ । ଜୀବନର ଯେ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆହ୍ୱାନ ମଧ୍ୟ ରହିଛି, ସେହି ବିଷୟରେ ଆମକୁ ସଚେତ କରିଦିଏ । ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ପାରିବାର ଆଖି ଆମକୁ ଦିଏ । ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ବାରୁଦ ବାହାରୁ ବିରାଦ ଦିଆ ହୋଇ ଆସିବ ନାହିଁ, ତାହାକୁ ଆମେ ଆମର ଅବସ୍ଥାବୋଧ ଓ ଆହ୍ୱାନବୋଧର ଆନୁପାତରେ-ହିଁ ତିଆରି କରିବା,— ଜ୍ଞାନ ଆମକୁ ଏହି ସତ୍ୟର ପରିଚୟ ଦିଏ । ଏତେ ଜ୍ଞାନକୁ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ପେଟରା ଭିତରେ ବନ୍ଦ କରି ସାରିବା-ପରେ ଆମେ ଯଦି ଦାଣ୍ଡଯାକ ଖାଲି ନୈରାଶ୍ୟହିଁ ପ୍ରଚାର କରିବା, ଆତ୍ମଗ୍ଲାନିରେ ଉତ୍ତେଜନା ଭରାଇ **alienation**ର ପ୍ରଚାର କରିବା, ଦେଶରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆମଦ୍ୱାରା ଆଉ କିଛି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଉତ୍ସାହିତ ଯୁକ୍ତି ଦେଖାଇ କହିବୁଲିବା, ତେବେ ସେହି ଜ୍ଞାନ ଆମପାଖରେ ହୁଏତ ନଥିଲେ ବି ଚଳିଥା'ନ୍ତା ବୋଲି ମୁଁ

କହିବ । ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ଆମପାଖରେ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଚଳିଥାନ୍ତା, ଯାହାର ଅଭିଶାପ ପାଇଥିବା ପରି ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ଆମେ ଅନେକତଃ ସେଇଥିରୁ ଗୁଡ଼ାଏ ସଂଗ୍ରହ କରି ରଖିଛୁ । ଆମଦ୍ୱାରା କିଛି ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆମେ ସାହସର ସହିତ ପ୍ରକୃତିରେ କୁଆଡ଼କୁ ହେଲେ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିବାନାହିଁ, ଆମ ଜୀବନର ଏହି ମୂଳଦୃଷ୍ଟି-ଟିକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବା ସକାଶେ ଆମର ରାଜନୀତି, ଧର୍ମ, ଶିକ୍ଷା, ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କାର ସମସ୍ତେ ବଡ଼ ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ଭାବରେ ଲାଗିପଡ଼ି ଥିବାର ମନେହେଉଛି ।

୧୯ । ୧୧ । ୬୮

କାଲି ଆପଣା ପାଖରେ ବସି ଖାଲି କାନ୍ଦିବାକୁ ମନ ହେଲା । ଆପଣା ପାଖରୁ ରୁଷିବାକୁ ନୁହେଁ, ଆପଣା ପାଖରେ ବସି କାନ୍ଦିବାକୁ ମନ ହେଲା । ସଂସାର ପାଖରୁ ରୁଷିବାକୁ ନୁହେଁ, ସଂସାର ପାଖରେ ବସି ଖାଲି କାନ୍ଦିବାକୁ ମନ ହେଲା । ଆପଣା ଅନ୍ତରାନୁରାଗର ସ୍ଫଟିକ ଉପରେ ଆପଣା ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଆକାଶଡ଼େଣା ତଳେ ମୁଁ ଆପଣାର କରି ଯେଉଁ ସଂସାରକୁ ସାଇତି ରଖିଆସିଛି, ତାହାର ପାଖରେ ବସି କାନ୍ଦିବାକୁ ମନ ହେଲା । ଏ କାନ୍ଦ ଆପଣାକୁ ମନୋମତ ଭାବରେ ଦେଇ ନପାରିବାର କାନ୍ଦ, ଏ କାନ୍ଦ ଆପଣାକୁ ନେଇ କିଛି ସୃଷ୍ଟି ନକରି ପାରିବାର ଦୁଃଖ । ତେଣୁ ଅଭିଯୋଗ ଯାଇ କାହାପାଖରେ କରିଥାʼନ୍ତି ? ତେଣୁ, ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ଜନନୀର ଲୁଗା କାନିରେ ଆପଣାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖି ଖାଲି କାନ୍ଦିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ପିଲା ଯେତିକି ନିର୍ଭରରେ ମାଆର କାନି ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖି କାନ୍ଦିବାକୁ ଯାଏ, ଠିକ୍ ସେତିକି ନିର୍ଭରରେ । ମୋʼର ଏ ଜୀବନରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ଆପଣାଠାରୁ ବା ସଂସାରଠାରୁ **alienated** ହୋଇ ରହିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ସଂସାରଠାରୁ ମୁଁ ଏ ଜୀବନରେ ବେଶୀ କିଛି ମାଗୁନାହିଁ । କେବଳ ଆପଣାର ଫୁଲବଗିଚାଟିରେ ଫୁଲ ଫୁଟାଇବାର ଖୁସୀଟିକକ ମୁଁ ମାଗୁଛି । ସେଇ ଖୁସୀ ହେଉଛି ମୋʼ ଜୀବନରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଖୁସୀ,— ତାହାହିଁ ମୋʼର ସଫଳତା, ମୋʼର ପୁରୁଷତ୍ୱର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ୱୀକୃତିପତ୍ର । ʻମୁଁ କାହାରିକୁ ଈର୍ଷା କରୁନାହିଁ, କାହାରିପରି ହେବାକୁ ଚାହୁଁନାହିଁ । କାହାରି ଆସନକୁ ନିଜେ ମାଡ଼ି ବସିବାକୁ ଚାହୁଁନାହିଁ । ମୁଁ ଆପଣା ସହିତ ଏହିପରି ଏକ ଖୁସୀରେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହୁଁଛି, ସଂସାର ସହିତ ଏହିପରି ଏକ ଖୁସୀରେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହିଁ ଚାହୁଁଛି ।

୨୦ । ୧୧ । ୬୮

ଆପଣା ମନର ଶୋକାର୍ତ୍ତ ମୁହୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକରେ ଏପରି ଏକ ସ୍ଥାନକୁ ଦଉଡ଼ି ପଳାଇବାକୁ ମନ ହୁଏ, ଯେଉଁଠି କୌଣସି କୋଳାହଳ ନଥିବ, ଯେଉଁଠି

ପରିବେଶର ଏକାନ୍ତତା ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଓ ସଂସାର ଆଡ଼କୁ ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ଗ୍ରହି ପାରିବାଲାଗି ବଳ ବି ଦେଇ ପାରୁଥିବ । ନିର୍ଜନ ନଈକୂଳ ମନେପଡ଼େ, ଥିର ବୃକ୍ଷଧାଡ଼ୀ ଭିତରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଛୋଟାତଳ ମନେ-ପଡ଼େ, ସନ୍ଧ୍ୟାକାଶ ମନେପଡ଼େ, କୌଣସି ବଗିଚାର କଣରେ ଶାନ୍ତ ଓ ସୁନିର୍ମଳ ଭରସାରେ ଏକାନ୍ତ ଅଥଚ ସ୍ୱପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଫୁଟି ଉଠିଥିବା ଫୁଲଟି କଥା ବି ମନେପଡ଼େ । କୋଳାହଳ ଆଦୌ ସହି ହୁଏନାହିଁ । ପାଣିଭିତରେ ଥାଇ ତଥାପି ଶେଷରେ ତଣ୍ଟି ଶୁଖି ଯାଉଥିବା ପରି ଲାଗେ । ହାତରେ ସବୁ ପାଇ ତଥାପି ସବୁର ଅଧିକାର ହରାଇ ବସିଥିବା ପରି ଲାଗେ । ତେଣୁ, କୋଳାହଳ ଭିତରେ ଶୋକାର୍ତ୍ତି ଏକ ସମୁଦ୍ର ଭିତରୁ ଆପଣାକୁ ଗୋଟାଇ ଆଣିବା ଆଉ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ । ଖାଲି ଝଣ୍ଟିଆଗୁଡ଼ାକ ହାତରେ ବାଜି ଗଲାପରି ଲାଗେ, ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଆଖି ପୂରା କରି ଆଦୌ ଅନାଇ ହୁଏନାହିଁ । କାଲି ଠିକ୍ ସେମିତି ଲାଗୁଥିଲା । ଭାବୁଥିଲି, ଏହି ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ଆତ୍ମତାଡ଼ନାରୁ କୋଉଠି କୌଣସି ନଈର ନିର୍ଜନ କୂଳକୁ ଦଉଡ଼ିଯିବି, କୋଉଠି ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳୀନ, କୌଣସି ପଡ଼ିଆରେ ପଡ଼ିଏ ଯାଇ ବସିପଡ଼ିବି, କୋଉଠି କୌଣସି ଫୁଲଟି ଆଡ଼କୁ କରୁଣ ଅଥଚ ସ୍ୱୀକାରଧର୍ମୀ ହୃଦୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନାରେ ଅନାଇ ରହିବି । ତେବେଯାଇ ହାତରୁ ଛାଡ଼ିଯାଇଥିବା ଖିଅ ମୁଁ ଫେରପାଇବି । ମୋତେ ଓ ସମଗ୍ର ସଂସାରକୁ ଏକଦା ଏକ ସମଗ୍ର ଅନୁରାଗରେ ବାନ୍ଧିରଖି ପାରୁଥିବା ଏହି ଖିଅଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଫେରପାଇବି । ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ କଟାଇ ଆସିଥିବା ସଖ୍ୟ-ସମ୍ପନ୍ନ ଦିନଗୁଡ଼ିକ କାଲି ଭାରି ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଡେଙ୍ଗା ଡେଙ୍ଗା ତାଳଗଛ, ଅପନ୍ତରା ନାଲିମାଟିର ଗଭୀର, କଳା ବନାନୀକୁ ଆବେଗ ଧରି ରହିଥିବା ନୀଳ ନିବସ୍ତ୍ର ଆକାଶ,— ଆମେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଏଗୁଡ଼ିକ ଯେ ଆମକୁ କେଡ଼େ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ସଖ୍ୟ ଦେଇପାରିବେ, ଆମର ଶୂନ୍ୟଗୁଡ଼ାକୁ କିପରି ଭରାଇ ରଖି ପାରିବେ, ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ମୁଁ ଏହିକଥା ଅନୁଭବ କରି ଶିଖିଥିଲି । ହଁ, ଆମେ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଏପରି ହେବ, ଆଜି ବି ହେବ, ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ହେବ ।

୨୧ । ୧୧ । ୭୮

ବାତ୍ୟାକ୍ଲିଷ୍ଟ ଜନତା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ରିଲିଫ୍ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଉଚି । ସଂଗ୍ରହକାରୀ ମାନଙ୍କର ସୌଭାଗ୍ୟ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ ଯେ, ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଓଡ଼ିଶାରେ ବାତ୍ୟା ଓ ବନ୍ୟା ଲାଗିରହିଚି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷ ଘର ଭାଙ୍ଗୁଚି, ଛପର ଉଡ଼ିଯାଉଚି, ଫସଲ ଧୋଇଯାଉଚି, ଗାଈଗୋରୁ ଭାସି ଯାଉଛନ୍ତି । ତଥାପି ରିଲିଫ୍ ଦେଲାବାଲା ଓ ସଂଗ୍ରହ କଲାବାଲାଙ୍କ କୃପାରୁ ଘରେ ନୂଆ ଛପର ଲାଗୁଚି ଓ ନୂଆ କାନ୍ଥ ଉଠୁଚି । କିନ୍ତୁ, ପ୍ରାକୃତିକ ଦୁର୍ବିପାକରୁ ଯେ ମଣିଷ ତଥାପି ଆପଣାକୁ

ରକ୍ଷା କରି ପାରିବାର ଏକ ଅଧିକ ସ୍ଥାୟୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇ ପାରନ୍ତା, ଲୋକେ ବା ନେତାଏ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସତ୍ୟଟି ଅନୁସାରେ କାମ କରିବାକୁ ଶିଖିନାହାନ୍ତି । ମଣିଷର ଦୁର୍ଗତିକୁ ମଣିଷର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ମାନି ନିଆଯାଉଛି । ଦେଶ ଉପରେ ପଡ଼ୁଥିବା ଦୁର୍ଗତିକୁ ଦେଶର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ମାନି ନିଆଯାଉଛି । ଭାଗ୍ୟବାଦୀ ଜନତା ଓ ନେତା ଉଭୟେ ଏହି ମାନିନେବା ଦ୍ୱାରା ବେଶ୍ ପୋଷି ହେଉଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଏହି କୁସଂସ୍କାରକ୍ଳିଷ୍ଟ ମଣିଷମାନଙ୍କ ପାଇଁ ରିଲିଫ୍ ଯେ କେବେଯାଏ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯିବ ଓ କିଏ ଯୋଗାଇ ଦେବାକୁ ଆସିବ, ବେଳେବେଳେ ସେଇଆ ପଚାରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ଏ ଦେଶର କ୍ଷମତାକ୍ଳିଷ୍ଟ ନେତୃତ୍ୱଲାଗି ମଧ୍ୟ ରିଲିଫ୍ ଯୋଗାଇବାକୁ କିଏ କେଉଁଦିନ ଆସିବ ? କ୍ଷମତାଳୁ ମଣିଷକୁ ଦୟାଳୁ ବୋଲି ମାନି ନିଆଯାଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏତ ଆମର ସାମୂହିକ ଜୀବନରେ ଏହି ଦୁର୍ଗତି ଲାଗି ରହିଥିବ । ଦୟାଳୁ ଜୀବନସମ୍ବନ୍ଧର ସାମାନ୍ୟତମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରୂପେ ମାନି ନିଆ ଯାଉଥିବା ଯାଏ ଆମେ ମଣିଷ ପରି ଆପଣା ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସମ୍ଭାଳିବାକୁ ହୁଏତ ସମର୍ଥ ହିଁ ହୋଇ ପାରିବା-ନାହିଁ । ଆମର କ୍ଳେଶ ଲାଗି ରହିଥିବ, ତଳ ଉପର ଉଭୟ ମଣିଷର କ୍ଳେଶ ଲାଗି ରହିଥିବ ।

୨୨ । ୧୧ । ୭୮

ସେଦିନ ଅଧ୍ୟାପକ ଆପଣା ବକ୍ତୃତାର ଉପସଂହାର କରି କହିଲେ ଯେ ଏବେ ଗାନ୍ଧୀ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଆସିଲେ ଗାନ୍ଧୀରୂପରେ ନଆସି ଲେନିନ୍ ରୂପରେ ଆସିବେ । ମୁଁ କହିବ, କେବଳ ଗାନ୍ଧୀ ହିଁ ଗାନ୍ଧୀରୂପରେ ଆସି ପାରିବେ, ଲେନିନ୍ ହିଁ ଲେନିନ୍ ରୂପରେ ଆସିପାରିବେ । ଗାନ୍ଧୀକଥା କହିଲାବେଳେ ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ହିଂସାରହିତ ନିଷ୍କ୍ରିୟତାବାଦକୁ ବୁଝନ୍ତି, ସେମାନେ ଗାନ୍ଧୀ ଓ ଲେନିନ୍ ଭିତରେ ଏପରି ବିଭେଦମାନ ଦେଖିବାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଗାନ୍ଧୀର ସମଗ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ପଛରେ ଯେ ଗୋଟାଏ ଅଟଳବିଶ୍ୱାସୀ ନିର୍ଭୀକ ହୃଦୟ କାମ କରୁଥିଲା, ସେକଥା ସେମାନେ ଭୁଲିଯାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସକଳ ଅହିଂସା ପଛରେ ତାଙ୍କ ନିର୍ଭୀକତା ହିଁ, ତାଙ୍କୁ ସତେ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଉଥିଲା । ଭାରତବର୍ଷରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ନିର୍ଭୀକତାର ହିଁ ଅଭାବ ରହିଛି । ଏହି ସଂକଟ ଓ ହରିଲୁଟ୍ ସମୟରେ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ତିଷ୍ଠି ରହିବାକୁ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଯୁଗଧର୍ମ ବୋଲି ମାନିନେଇ ଆମେ ସମସ୍ତେ କ୍ରମେ ଆମ ଭିତରେ ମୂଳନାଡ଼ି ପରି ହୋଇ ରହିଥିବା ମଣିଷସୁଲଭ ନିର୍ଭୀକତାଟିକୁ ହରାଇ ବସିଲୁଣି । ନିଜର ମୂଳକୁ ନିଜେ ହରାଇ ବସିଲେ ଯାହା ଦଶା ହେବାର କଥା, ଆମର ସେଇଆ ହେଉଛି । ଆମ ସଂକଟ ଦେଖି ଆମକୁ ଡର ମାଡୁଛି, ଏ ସ୍ଥିତିରେ ଆମର ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି ଆମର

ଆଉ ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି ଆମେ ଏବେ ବଡ଼ ବିକଳ ଓ ତେଣୁ ଉଗ୍ରଭାବରେ ବାହାର forces ଉପରେ ବେଶୀ ନିର୍ଭର କରି ଗଲୁଣି । ସେଇଥିଲାଗି ବାଦର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ବଢ଼ିଛି, ହୁଏତ ସେଇଥିଲାଗି ଧର୍ମକୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ପ୍ରଧାନତଃ ଗୋଟାଏ ବାହ୍ୟବସ୍ତୁ ପରି ମନେକରି ତାହାର ଆଶ୍ରା ନେଉଡ଼ିବାକୁ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ିଲୁଣି; ଭେକର ଆଶ୍ରା କରି, ଗୁରୁଙ୍କ ଅନ୍ଧପୁଟୁଳା ପିନ୍ଧି କିଛି ନଦେଖିବାର ପରିତ୍ରାଣ ଉପାସ୍ୟଟିକୁ କାମୁଡ଼ି ଧରିଲୁଣି । ଗାନ୍ଧୀ ଆସୁ ବା ଲେନିନ୍ ଆସୁ, ଯଦି ସିଏ ଆମକୁ ନିର୍ଭୟ କରାଇ ପାରିବ, ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇବାକୁ ଶିଖାଇ ପାରିବ, ତେବେ ସେଇ ବାଟ ଦେଖାଇବ, ସେଇ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଇ ପାରିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ନେତୃତ୍ୱ ହିଁ ଦରକାର, ବର୍ତ୍ତମାନ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିବା ଦରକାର ।

୨୩ । ୧୧ । ୭୮

ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ କେବଳ ପ୍ରେମଧର୍ମର ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ପ୍ରେମର ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପିତ ହେବାରେ ଯେଉଁଠି ଯେତେ ସଂସ୍କାରଗତ ଅନ୍ତରାୟ ରହିଛି, ସେ ସେଗୁଡ଼ିକ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ହସ୍ତୋତ୍ତୋଳନ କରିଥିଲେ । ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ଯେଉଁ ବେପାରୀ ଅର୍ଥକାମୀମାନେ ପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ଧର୍ମଡ଼ିହ ଉପରେ ଆପଣାର ଆସ୍ଥାନ ଜମାଇ ରଖିଥିଲେ, ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ମନ୍ଦିରରୁ ନିକାଲି ଦେବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଭଗବାନଙ୍କର ମନ୍ଦିର କେବଳ ଭଗବାନଙ୍କର ପୂଜାଲାଗି ହେବ ଓ ତେଣୁ ସେଠାରେ ପଇସାର ପୂଜା ହେବନାହିଁ ବୋଲି ସେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଘୋଷଣା କରି କହିଥିଲେ । କ୍ଷମତା ମଣିଷକୁ ସହି ପାରେନାହିଁ । ଶାସନ ସ୍ନେହକୁ ସହି ପାରେନାହିଁ । କ୍ରୂର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଭ୍ରାତୃଭାବକୁ ସହି ପାରେନାହିଁ । ତେଣୁ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ କ୍ଷମତା, ଶାସନ ଓ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବିରୁଦ୍ଧରେ ହସ୍ତୋତ୍ତୋଳନ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଦେଶକୁ ଗାନ୍ଧୀ, ଲେନିନ୍ ବା ଗୋପବନ୍ଧୁ ସିଏ ଆସନ୍ତୁ ପଛକେ, ମନ୍ଦିର ଭିତରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷ ଗଢ଼ା ହେଉଥିବା ଆମର ଏହି ସମାଜ ଭିତରୁ ବେପାରୀ ଅମଣିଷମାନଙ୍କୁ ନିକାଲିଦେବା ହିଁ ଏ ଯୁଗନେତୃତ୍ୱର ସବୁଠାରୁ ପ୍ରଥମ କାମ ହୋଇ ରହିବ । ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ମୁଁ ବାଇବେଲ୍‌ର ସେହି ଘଟଣାଟିର ଚିହ୍ନକଳ୍ପ ଉପରେ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାଏ । ଗାନ୍ଧୀ ଥିଲାବେଳେ ଯେଉଁ ବର୍ଗ ତାଙ୍କର ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଭକ୍ତ ପାଲଟି ଯାଇଥିଲେ, ସେହିମାନେ ହିଁ ଆଜି ଏ ଦେଶରେ ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରେ **money-changing** ଲାଗି ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇଚାଲିଛନ୍ତି ଓ ଦେଉଛନ୍ତି । ମନ୍ଦିରରୁ **money changer** ମାନଙ୍କୁ ବାହାର କରିବାର ରୂପରେ ହିଁ ନେତୃତ୍ୱର ଆବିର୍ଭାବ ହେବାର ଅପେକ୍ଷା ରହିଛି ।

୨୪ । ୧୧ । ୭୮

ଆମେରିକାରେ ତରୁଣମାନଙ୍କୁ ଭାଷଣ ଦେଇ ଶ୍ରୀମତୀ ବିଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀ ପଣ୍ଡିତ ସେମାନଙ୍କୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବାଲାଗି ଓ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବାଲାଗି ଉପଦେଶ ଦେଇଚନ୍ତି : to assume respon-ibility and create abundance,—ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ ସେ ଏହିପରି କହିଚନ୍ତି । ଦାୟିତ୍ୱଶୀଳ ବିବେକର ସହିତ ଆଜି ଘରଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ ବୁଢ଼ାମାନେ କ'ଣ ଭାବୁଥିବେ କେଜାଣି, ତରୁଣମାନେ ଅନ୍ତତଃ ପୁରୁଣା ବାଟରେ ଯିବାଲାଗି କୌଣସି ପ୍ରେରଣା ପାଉନାହାନ୍ତି । ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଚି, ସମାଜରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ସଂରକ୍ଷଣ ଲାଗି ଆପଣାକୁ ଦାୟିତ୍ୱଶୀଳ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବା । କିନ୍ତୁ ତରୁଣ ଏହି ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରୁଚି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅର୍ଥହୀନ ବୋଲି ଭାବୁଚି । ଏବଂ ସେଇଥି ସକାଶେ ସେ ଏହି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସମାଜକୁ ବଦଳାଇ ଦେବାକୁ ଚାହୁଁଚି । ଏହାକୁ ହିଁ ସେ ତା'ର ଆପଣା generationର ଦାୟିତ୍ୱ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଚି । ବୁଢ଼ାମାନେ ତା'ର ଏହି ଇଚ୍ଛାକୁ ହିଁ ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ବୋଲି କହୁଚନ୍ତି । ସେ ତେବେ କାହା କଥା ମାନିବ ? ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କର କଥା ମାନି ଏହି ସଂସାରରେ alienated ହୋଇ ବାସ କରିବ ନା ଏହି ସଂସାରକୁ ସେ ଆପଣାର ଘର ପରି ତିଆରି କରିବ ? ସେ କାହାପାଇଁ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବ ? ଆମେରିକା ଦେଶରେ କ'ଣ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟର ଅଭାବ ରହିଚି ? ତଥାପି ହୃଦୟ ଭିତରେ କେତେଟା ଶିକ୍ଷାଗତ କୁସଂସ୍କାରକୁ ସାଇତି ରଖିଥିବାରୁ ସେଠି ଗୋରା ମଣିଷ କଳା ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ପରି ବ୍ୟବହାର କରିବା ଲାଗି ଭୟ କରୁଚି, କଳା ମଣିଷ ନାନାଭାବେ ବଞ୍ଚିତ ଓ ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ରହିଚି । ସେଠି ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ବଢ଼ାଇବା ଆଗ କାମ ନା ଆପଣା ହୃଦୟର ଦଉଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ନୂଆ କରି ବାନ୍ଧିବା ବଡ଼ କାମ ? ପୃଥିବୀର ଗୋଟାଏ ଦେଶରେ ଏକତରଫା ଭାବରେ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ବଢ଼ିଲେ ଯେ ତାହାହିଁ ପୃଥିବୀରେ ନାନା ଯୁଦ୍ଧ ଓ ବୈରିପଣର କାରଣ ହୁଏ, ଗତ ପନ୍ଦରବର୍ଷ ହେଲା ଆମେରିକା ଆମକୁ ତାହାର ପ୍ରମାଣ ଦେଇଆସିଚି । ତେବେ ତରୁଣ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ବଢ଼ାଇବ ନା ଯୁଦ୍ଧର କାରଣମାନ ଦୂର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ?

୨୫ । ୧୧ । ୭୮

ମୋତେ ସମାଜ ପାଖରେ ଲାଜ ମାଡ଼େନାହିଁ, ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ହିଁ ଲାଜ ମାଡ଼େ; ଅର୍ଥାତ୍, ନିବିଡ଼ତମ ଓ ନିକଟତମ ଆପଣାର ପାଖରେ ଲାଜ ମାଡ଼େ । କାରଣ, ସମାଜ ମୋ'ର ଆଚରଣକୁ ପସନ୍ଦ କରିବ କି ନକରିବ, ଆଗ୍ରୁ ସେଥିର

ଏକ ଭୟବ୍ଭାବନା ରଖି ମୁଁ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରେନାହିଁ । ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣେ ଯେ, ମୁଁ ସମାଜ ଭିତରେ ରହିଛି, ମୋ' ସମାଜ ମୋ'ର ବିବେକ ହୋଇ ମୋ'ଠି ଭିତରେ ରହିଛି । ତେଣୁ ଯଥାର୍ଥ ବିବେକଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାଜ ଓ ମୋ' ଭିତରେ ସାଧାରଣତଃ କୌଣସି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର, ଆପଣାର ବିବେକ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ ନକଲାବେଳେ ମୁଁ ଆପଣା ବିରୁଦ୍ଧରେ ତଥା ସମାଜ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆଚରଣ କରିଥାଏ ଏବଂ ମୋତେ ସେତିକି-ବେଳେ ଲାଜ ମାଡ଼େ । ମୋ' ପାଖକୁ କୌଣସି ସମାଜ ବା ଶାସନ ଆକଟ କରି-ନଆସିଲେ ବି ତଥାପି ଲାଜ ମାଡ଼େ । ଆପଣାର ବାହୁବନ୍ଧନ ଭିତରୁ ପଳାଇଯାଇ ମୁଁ ସମାଜ ଭିତରେ କେତେମନ୍ତେ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରିଆସେ, ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ତାଡ଼ନାରେ ପଡ଼ି ମୁଁ କେତେ ଥାନରେ କେତେ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଦେଖାଇଆସେ, — ମୋତେ ସେତିକିବେଳେ ଅର୍ଥାତ୍ ହୋସ୍‌ରେ ଆସିଲା ମାତ୍ରକେ ହିଁ ଲାଜ ମାଡ଼େ । ଯିଏ ମୋତେ ଭିତରେ ବାହାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପରିଚାଳିତ କରୁଛି, ତାହାର ପାଖରେ ହିଁ ଲାଜ ମାଡ଼େ । ଯିଏ ମୋତେ ମୋ'ର ଶୁଭତମ ଓ ସୌମ୍ୟ-ତମ ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଭବ କରି ଶିଖାଇଛି, ନିଜ ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ସେତେବେଳେ ମୁଁ କେବଳ ତାହାର ପାଙ୍ଗରେ ଲାଜରୀ ହୋଇ ପଳାଇ ଯାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରେ । ଆପଣାକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ମୁଁ ସଂସାରକୁ ବି ଉପେକ୍ଷା କରେ, ତେଣୁ ଅସଲ ନିର୍ଭରଠାରୁ ବି ଉପେକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିବାର ଲାଜ ମୋତେ ସତତ ଖାଇଗୋଡ଼ାଏ ।

୨୭ । ୧୧ । ୭୮

ଆମେରିକାର ଜଣେ ସମାଜଶାସ୍ତ୍ରୀ **organization man** ର ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଛନ୍ତି । ଆମ ଦେଶର ରାଜନୀତି, ଧର୍ମ, ସାହିତ୍ୟ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି **organization man** ମାର୍କାର ବହୁ ମଣିଷ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । **Organization** ଅବଶ୍ୟ ଦରକାର, କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ଲାଗି **organization** ଦରକାର । ମାତ୍ର **organization** ପାଖରେ ମଣିଷର ମୁଣ୍ଡ ଓ ମଣିଷର ସକଳ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ବାସନାକୁ ବିକିଦେବା ସେତେବେଳେ **organization**ର ଏକମାତ୍ର ଫିକର ହୋଇ ରହେ, ସେତେବେଳେ ସେହିସବୁ ତଥାକଥିତ **organization**କୁ ଯେକୌଣସି ମତେ ଭାଙ୍ଗି ପକାଇବାରେ ସମ୍ଭବତଃ ମଣିଷର ମଙ୍ଗଳ ନିହିତ ରହିଛି । ଆମ ଧର୍ମରେ ନିଶ୍ଚୟ ଅନେକ ସାରକଥା ରହିଛି । ପୃଥିବୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମରେ ମଣିଷକୁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜୀବନ ପ୍ରେରଣାମାନ ଯୋଗାଇଦେଇ ପାରିବାଭଳି ଉଦ୍‌ବୋଧନ ନିଶ୍ଚୟ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ କାଳକ୍ରମେ ଆମେ ସେହି ଉଦ୍‌ବୋଧନକୁ

ଆନୁଷ୍ଠାନିକତାର ପାଉଁଶ ଭିତରେ କୁଆଡ଼େ ପୋତିଦେଇ ସାରିଲୁଣି । ଆମ ଧର୍ମ-ବ୍ୟାପାରରେ ହିଁ ଆଜି organization manର ପ୍ରବଳ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଚାଲିଛି । ତେଣୁ, ଧର୍ମ ନାମରେ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟଟା ହିଁ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମକୁ ସମ୍ମାନ ଦେବାର ଆଳରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ମଣିଷ ବି ଧର୍ମର ବାହାନାରେ ମଣିଷଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ଯାଉଛି । ଧର୍ମ ଯିନା ସକଳ ମଣିଷଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣତ୍ୱର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇଥା'ନ୍ତା, ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ସହିତ ବାନ୍ଧିଥାନ୍ତା । ମାତ୍ର ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ organization manର ଧର୍ମଗ୍ଳାନି ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ଫଳରେ ମଣିଷ ସାରା ସଂସାରକୁ ମୂଳତଃ ଆପଣାର ଶତ୍ରୁ ପରି ଦେଖୁଛି, ହୁଏତ ସେ ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ଶତ୍ରୁ ପରି ଦେଖୁଛି । ଆପଣାର ଯଥାର୍ଥ ଅଭ୍ୟୁଦୟରେ ସେ ଆଉ ଆପଣା ସହିତ ସହଯୋଗ କରି ପାରୁନାହିଁ, ସଖ୍ୟ ଦେଇ ପାରୁନାହିଁ ।

୨୭ । ୧୧ । ୬୮

ଏ ଦେଶ ଓ ଏହି କ୍ଷେତ୍ର ଛାଡ଼ି, ମୁଁ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଯିବି ? ମୁଁ ମଣିଷକୁ ଛାଡ଼ି, କୁଆଡ଼େ ଯିବି ? ଏହିଠାରେ ରହି ହିଁ ମୋତେ ଅନ୍ୟାୟକୁ ଅନ୍ୟାୟ ବୋଲି କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଇଠି ନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଗି ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଗି ମୋତେ ମୋ'ର ପ୍ରାଣ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ, ମୋ' ନିଜ ପଥରେ ରହି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଠି ଗତ ଅନେକ ବର୍ଷର ଅଶିକ୍ଷା ଓ ଅଧର୍ମ ଫଳରେ ଯାହାସବୁ ଘଟୁଛି, ମୋତେ ତାକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଅଶିକ୍ଷା ଓ ଅଧର୍ମ ଉପରେ ଆଘାତ କରିବାକୁ ହେବ । ମୋ'ର ଧର୍ମ ଏମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ନୁହେଁ । ଏମାନେ ହିନ୍ଦୁ ହୋଇଥା'ନ୍ତୁ ବା ମୁସଲମାନ ହୋଇଥା'ନ୍ତୁ ପଛକେ, ସେକଥା ଜାଣିବାରେ ମୋ'ର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ବା ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ସହିତ ମୋ'ର ଅନ୍ତର୍ଗତ କୌଣସି ଝଗଡ଼ା ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଅଫିମଖିଆ ମଣିଷର ଅଫିମଖୋର ସହିତ ଝଗଡ଼ା ରହିଛି । ଆପଣା ନିଜଭିତରେ ନାନା ଅଫିମଖୋର ସହିତ ମୁଁ ମୂଳତଃ ଯେଉଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଇ ଲଢ଼ି ଆସିଛି, ମୋ' ସହରରେ ବା ମୋ' ଦେଶରେ ବାସ କରୁଥିବା ମଣିଷର ଅଫିମଖୋର ସହିତ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେହି ଶ୍ରଦ୍ଧା ନେଇ ଲଢ଼ିବି । ଭଗବାନ ନାମରେ ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅପ-ଭଗବାନ କାମୁଡ଼ି କରି ରହିଛି, ଯେଉଁ ବଡ଼ ଉଗ୍ର ଆନୁଷ୍ଠାନିକତାର ସମର୍ଥନ ତାହା ପଛରେ ଥାଉ ପଛକେ, ତାକୁ ମୁଁ ଅପଭଗବାନ ବୋଲି କହିବି । ମଣିଷ ଭିତରୁ ଅପଭଗବାନକୁ ନିକାଳିବା ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହୋଇ ରହିବ ।

୨୮ । ୧୧ । ୭୮

ହମ୍ ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ହୈଁ ଉସ୍‌କୀ ଓହ୍ ଗୁଲ୍‌ସ୍ତାଁ ହମାରା,—କଣ୍ଟକରେ ମଣିଷ ମଣିଷର ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା କରୁଥିବା ବେଳେ ରେଡ଼ିଓରୁ ଏଇ ଗୀତଟି ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଇକ୍‌ବାଲ୍ ଏହି ଧାଡ଼ୀ କେତୋଟି ପ୍ରାୟ ଶହେବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଲେଖିଥିଲେ । ତାଙ୍କ କବିହୃଦୟର କଳ୍ପନାରେ ସେ ଏହି ଦେଶର ସର୍ବ ଅଧିବାସୀଙ୍କୁ ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ଚଢ଼େଇ ପରି ଦେଖିବାକୁ ପାଉଥିଲେ । ଆପଣାର ଦେଶଟି ମୋ'ଲାଗି, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ବଗିଚ୍ଚା । ଦେଶର Conceptଟିକୁ ନେଇ ଏତେ ବଢ଼ିଆ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ କଳ୍ପନା କେହି କୋଉଠି କରିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣେନାହିଁ । ଦେଶ ଗୋଟିଏ ବଗିଚ୍ଚା ପରି, ଆମେ ସମସ୍ତେ ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ଚଢ଼େଇ ପରି । ଏଠି ଆମର ଗୀତ ଗାଇବାର ଅଧିକାର ରହିବ, ପରସ୍ପର ଉପରକୁ ଠେଙ୍ଗା ଉଠାଇବାର ବା ପରସ୍ପରର ଘରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବାର ଅଧିକାର କଦାପି ରହିବନାହିଁ । କେବଳ ମୋ'ର ତଥାକଥିତ ଆପଣା ଦେଶଟି ନୁହେଁ, ସାରା ପୃଥିବୀ ହେଉଛି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ବଗିଚ୍ଚା, ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏହି ବଗିଚ୍ଚାରେ ଗୀତ ଗାଇ ବୁଲୁଥିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନର ଖୁସିକୁ ପ୍ରକାଶ କରି ପରସ୍ପରକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥିବା ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ଚଢ଼େଇ । ସେପରି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ କେବେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ କେଜାଣି ? ସାରା ପୃଥିବୀର ବଗିଚ୍ଚାରେ ଆପଣାକୁ ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାର ଜୀବନବ୍ରତ ନିଜ ଦେଶରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ନିଜର ଏହି ଦେଶକୁ କେବଳ ଏକ ବଗିଚ୍ଚା ବୋଲି ସମଝିବାକୁ ହେବ । ଆପଣାର ପ୍ରମତ୍ତତାଗୁଡ଼ାକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରାଇବାର ଜଙ୍ଗଲ ବୋଲି ଧରିନେଲେ ସେଥିରୁ ପ୍ରମାଦ ଉପୁଜିବ । ଆପଣାକୁ ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ, ହେଣ୍ଟାବାଘ ପରି ଗ୍ରହଣ କଲେ କାମ ଚଳିବନାହିଁ । କବିଙ୍କର କଳ୍ପନାକୁ ମୁଁ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଉଛି ।

୨ । ୧୨ । ୭୮

ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରେ ଦିନଟିଏ କଟାଇ ଆସିଲି, ମୋ'ର ସ୍ମରଣୀୟ ଅତୀତ ଭିତରେ ସ୍ନାନ କରି ଆସିଲି । ଏହି ସ୍ନାନ ମୋତେ ଅତୀତ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବା-ଲାଗି କୌଣସି କୁପ୍ରରୋଚନା ଦିଏନାହିଁ, ଏହା ମୋତେ ସ୍ନାନପୂତ ଆଶାପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦୟରେ ଆପଣାକୁ ନେଇ ଆଗକୁ ବାଟ ଚାଲିବା ଲାଗି ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦିଏ । ମୁଁ ଆପଣା ଜୀବନରେ ଖିଅ ପାଏ, ଅନେକ-ପ୍ରକାର ଗ୍ରନ୍ଥି ଆସିବାର ଓ ହରାଇ ଥିବାର ଦୁଃଖରୁ ରକ୍ଷା ପାଏ । ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାର ପ୍ରକୃତିକୁ ଦିନେ ମୁଁ ଆପଣାର ବାଟଚାଲିରେ

ପରମମିତ୍ର ରୂପେ ପାଇଥିଲି । ସେହି ସ୍ଥାନର ମଣିଷସାନ୍ନିଧ ମୋତେ ଜୀବନସଂଯୋଗ ବିଷୟରେ କେତେ କ'ଣ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିଲା, ମଣିଷ ପାଖରେ ମୋତେ କେତେପ୍ରକାରେ ନିର୍ଭୟ କରି ଦେଇଥିଲା । ମଣିଷ ପାଖରେ ନିର୍ଭୟ ହେଲେ ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ, ଜୀବନ ଉପରେ ଓ ଆପଣା ଉପରେ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବାରେ ମଧ୍ୟ ଖୁବ ଭରସା ମିଳେ । ମୁଁ ଏହି ଭରସାକୁ ହିଁ ମୋ' ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ପାଥେୟ କରି ଧରି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଟ ଚାଲିଆସିଛି । ସେଥିଲାଗି ହାରିବାଗୁଡାକ ମୋତେ ହାରିବା ପରି ଲାଗିନାହିଁ, ଜିତିବାଗୁଡ଼ାକ ମୋତେ ମୂଢ଼ କରି ଅଟକାଇ ଦେଇନାହିଁ । ମୋ'ର ଭଲ ପାଇବା ମୋତେ କାହାରିକୁ ଯାଇ ଗ୍ରାସ କରିବାକୁ ଶିଖାଇନାହିଁ । ସଂସାର ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଦେଇ ହିଁ ମୁଁ ସଂସାରକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ପାଇଛି । ମୋ'ର ବୁଦ୍ଧି, ମୋ'ର ବିବେକ ଓ ମୋ'ର ହୃଦୟକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ରଖିବାକୁ ଅନେକ ବଳ ମୁଁ ପାଇଛି । ତେଣୁ ଚମ୍ପଉିମୁଣ୍ଡାର ସେହି ଗୁରିବର୍ଷ ମୋ' ଜୀବନକାଯ୍ୟକୁ ଚକ୍ଷୁଦାନ କରିଛି । ସେହି ଚକ୍ଷୁ ନେଇ ମୁଁ ସେଇଦିନୁଁ ସଂସାରରେ ନିଜ ବାଟରେ ବାହାରିଛି, ସଂସାରକୁ ଘର କରିପାରିଛି, ନିଜର ଘରଟିକୁ ସଂସାରର ଧୂଳିରେ sanctified କରିଛି । ମୁଁ ବାରବାର ଏହି ସ୍ମୃତିର ଅଧିକାର ପାଉଥାଏ, ବାରବାର ସେଇଠି ଠିଆ ହୋଇ ଆପଣାର ଗୁରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ପାଉଥାଏ । ଏହାହିଁ ପ୍ରାର୍ଥନା ।

୩ । ୧୨ । ୬୮

ଗୋଟାଏ ସପ୍ତାହ ପରେ ଆଜି ସବୁ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଛି ବୋଲି ଖବର-କାଗଜରେ କୁହାଯାଇଛି । ନିଆଁ ଜଳିବା ପରେ ପାଉଁଶ ପଡ଼ି ରହିଥିବା ଅବସ୍ଥାକୁ ହୁଏତ କେତେ ଲୋକ ଶାନ୍ତ ଅବସ୍ଥା ବୋଲି କହିପାରନ୍ତି । ପାଉଁଶ ଭିତରେ କୋଉଠି ହୁଏତ ନିଆଁ ଯେ ତଥାପି ଲୁହୁଲୁ ପାରୁଥାଏ, ଶାନ୍ତିର ଲୋଭରେ ପଡ଼ି ସେମାନେ ସେକଥାର ଆଶଙ୍କା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତିନାହିଁ । ସେମାନେ ଶାନ୍ତି ଗୁହାନ୍ତି, ମାତ୍ର ପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ କଦାପି ଗୁହାନ୍ତିନାହିଁ । ତେଣୁ, ଆପାତତଃ ସବୁ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ହୋଇଗଲେ ସେମାନେ ତାହାକୁ ହିଁ ଶାନ୍ତ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ସପ୍ତାହରେ କଟକରେ କେତେ ଦୋକାନ ଲୁଟ୍ ହେଲା, କେତେ ଘର ଜଳିଲା,—ସେଗୁଡ଼ାକ ହୁଏତ ଏହାପରେ ଆଉ ଘଟିବନାହିଁ । ସହର-ଯାକ ସଶସ୍ତ୍ର ପୋଲିସ୍‌ର ପହରା ରଖାଇ ସରକାର ଅନ୍ତତଃ ସେତିକି ଶାନ୍ତିର ବିଧାନ ନିଶ୍ଚୟ କରିଦେବେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଅଶାନ୍ତି ଯେ କାହିଁକି ଘଟିଲା, ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ସେହି ଅଶାନ୍ତିର କାରଣ କିଏ ବାହାର କରିବ ? ପୁଣି ଅସଲ କାରଣଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣି

ସେହି ଅନୁସାରେ ଆମ ସାମାଜିକ ଓ ସାମୂହିକ ଜୀବନସ୍ଥିତରେ ଆବଶ୍ୟକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ନଆଣିଲେ ହୁଏତ ପୁଣି ଆଜି ଚୁପ୍ ହୋଇଯାଇଥିବା ସହରରୁ କୋଉଦିନ ଅଶାନ୍ତିର ବିସ୍ଫୋରଣ ହେବ । ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ କଳିଆ କ'ଣ ସତରେ ଏହି ଅଶାନ୍ତି ପଛରେ ରହିଛି ? ତେବେ ଧର୍ମରୁ, ପୁରାଣରୁ ଓ ସାଧୁବଚନରୁ ଭଲକଥା ଗୁଡ଼ାକ ଆଣି ଭାବ-ପ୍ରବଣ ଭାବରେ ପ୍ରଚାର କଲେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା କେତେଦିନ ପାଇଁ ଲାଭ ମିଳିବ ? ଆମ ଦେଶର ପ୍ରଥମ ଅର୍ଥାତ୍ ସର୍ବମୂଳ ଅସନ୍ତୋଷ ହେଉଛି ମଣିଷ ହୋଇ ନପାରିବାର ଅସନ୍ତୋଷ, ମଣିଷର ବିବେକ ସହିତ ବଞ୍ଚି ନପାରିବା ଜନିତ ଅସନ୍ତୋଷ । ଏହାର କାରଣ ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷର ନାନା ଅବିବେକୀ ଅପନେତୃତ୍ୱ ଭିତରେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଆମ ଦେଶର ମଣିଷକୁ ଆଜିଯାଏ ପ୍ରଧାନତଃ ଗୋଡ଼ିମାଟି ପରି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି;—ମଣିଷ ଯେ ଗୋଡ଼ିମାଟି ନୁହେଁ, ଦେଶର ମଣିଷ ଆଜି ତାହାର ଜବାବ ଦେବାକୁ ଏ ଅଶାନ୍ତି ଭିଆଉଛି । କିନ୍ତୁ ଖାଲି ତାଡଗଲେ ବା ମାଡଗଲେ କ'ଣ ମଣିଷ ନିଜର ଯଥାର୍ଥ ପରିଚୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ପାରିବ ?

୪ । ୧୬ । ୭୮

ଏହି ଅସନ୍ତୋଷ ମଣିଷ ହୋଇ ନପାରିବାର ଅସନ୍ତୋଷ । ଯାହା ପାଖରେ ଯଥେଷ୍ଟ ନାହିଁ, ସେ ନିଜର ନିମ୍ନତମ ଆବଶ୍ୟକତା ଗୁଡିକର ତାଡ଼ନାରେ ଅସନ୍ତୋଷ ଭୋଗୁଛି । ଯାହା ପାଖରେ ଯଥେଷ୍ଟରୁ ଅତିରିକ୍ତ ରହିଛି, ସିଏ ମଧ୍ୟ ନାନା ଆଳସ୍ୟ ଓ ଆଶଙ୍କା ହେତୁ ଅସନ୍ତୋଷରେ ପାରି ହେଉଛି । ସବୁ ସେର ଓ ସବୁ ମାଣ ପୂରିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ତା'ଭିତରର ମୃତପ୍ରାୟ ମଣିଷ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଆମେ ମଣିଷ ହେବାର ବାଟ ନପାଉ ସେତିକବେଳେ ଅନ୍ୟ-ମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ମଣିଷ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ବନ୍ଧୁ ହିତୈଷୀ ରୂପେ ଦେଖିବାରେ ଅସମର୍ଥ ହୋଇପଡ଼ୁ । ସେତିକବେଳେ କିଏ ହିନ୍ଦୁ ପରି ଦିଶେ, କିଏ ମୁସଲମାନ ପରି ଦିଶେ । କିଏ ଓଡ଼ିଆ ପରି ଦିଶେତ ଆଉକିଏ ଅଣଓଡ଼ିଆ ପରି ଦିଶେ; କିଏ ଭାରତୀୟ ପରି ଦିଶେ ତ ଆଉକିଏ ପାକିସ୍ତାନୀ ପରି ଦିଶେ । ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଧର୍ମ ଭୟର ସଞ୍ଚାର କରେ, ତେଣୁ ଘୃଣାର ସଂକ୍ରମଣ କରିଥାଏ । ରାଜନୀତି ଅଧିକ କ୍ଷମତା ଲାଗି,-ଅର୍ଥାତ୍, ଯାହା ଅଛି, ତାହାକୁ ଅଧିକ ଉଗ୍ର ଭାବେ ଯାବୁଡ଼ି, ରହିବାଲାଗି ପ୍ରବୃତ୍ତ କରାଏ । ମଣିଷ ଭିତରେ ହିଂସ୍ରତା ବଢ଼େ । ମଣିଷର ଅବଲମ୍ବନଟି ହାତଛଡ଼ା ହୋଇଯିବାରୁ ମଣିଷ ଆହୁରି କେତେ କେତେ ଅନ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନର ଆଶ୍ରା ଖୋଜି ବୁଲେ । ସେଇଥିରୁ ସେ ଦୁଃଖ ପାଏ, ଦୁଃଖ ଦିଏ । ଏଡ଼େବଡ଼ ସଂସାରରେ ସେ ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ, ଖୁସୀ ହୋଇ ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ପାରେନାହିଁ ।

୫ । ୧୨ । ୭୮

ମନୋବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରଫେସର କହିଲେ, ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଅବସ୍ଥା ସହିତ (ଆପଣାକୁ) ମିଳାଇନେଇ ଚାଲିବା ହେଉଛି ଜୀବନୀଶକ୍ତିର ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମ । ପରିସ୍ଥିତି ସହିତ ତାଳ ମିଳାଇ ଚାଲିବାକୁ ବା ପରିସ୍ଥିତିର ଉପଯୋଗୀ ହେବାକୁ ଏକ 'ମହାମାନବୀୟ ନୀତିଧର୍ମ' ବୋଲି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ ବୋଲି ସେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦେଲେ । କେଉଁ ବିଜ୍ଞାନର ନିୟମକୁ ମାନି ପ୍ରଫେସର ଏପରି କହିଲେ, ସେକଥା ସେଇ ଜାଣିଥିବେ । ବା ଆପଣାର ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିବା ଜୀବନରୁ ବି ସେ ଏପରି ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତି । ଜୀବନରେ ଯେପରି ଆଚରଣ ତାଙ୍କୁ ସଂସାର ଭିତରେ ସଫଳତା ଦେଲା, ତାଙ୍କୁ ଏଡ଼ୁଟିରୁ ଏଡ଼ୁଟିଏ କରି ଉଚ୍ଚ ଆସନରେ ବସାଇଲା, ସେହି ଆଚରଣକୁ ଜୀବନର ସ୍ୱାଭାବିକ ଧର୍ମ ବୋଲି ମାନିନେଇ ସେ ହୁଏତ ଏପରି କହୁଥିବେ । କିନ୍ତୁ, ତାଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଜୀବନଧର୍ମୀ ସ୍ୱଭାବଗୁଡ଼ିକ ଯେ ପରିସ୍ଥିତିର ଉପଯୋଗୀ ହେବାର ସଂଗ୍ରାମସନ୍ତାପରେ ପଡ଼ି କୋଉ ତଳେ ଅନଭିଜ୍ଞାତ ଓ ଅନାବିଷ୍କୃତ ଭାବେ ଚାପି ହୋଇ ରହିଲା, କେଉଁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସ୍ଥିତ ପ୍ରଫେସରଙ୍କୁ ଏକଥା ଯଥାର୍ଥରେ ବୁଝାଇ କହିଦେଇ ପାରିବ ? ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ସଂସାର ଉପରେ project କଲେ ବା ଯୁଗଧର୍ମୀ କେତେଟା ତଥାକଥିତ ବିଜ୍ଞାନ ସୂତ୍ରକୁ ହିଁ ଜୀବନକୁ ଜାଣିବାର ଏକମାତ୍ର କଳନାକାଠି କରି ମାନିନେଲେ ଆମେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଜୀବନର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ ବୁଝି ପାରିବାନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଆପଣା ଲାଗି ଅଲଗା ଧର୍ମର କଳନାକାଠି ବାଛିନେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ପିଲାଦିନର କୁସଂସ୍କାର ରୂପେ ଶିଖିଥିବା ବୈଜ୍ଞାନିକ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତାଗୁଡ଼ିକୁ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଆପଣାର ଆଖି ବଦଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଜୀବନ ପାଖରେ ବସି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାର ସ୍ୱର ଓ ମାନ ବଦଳାଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆପଣାର ଜୀବନଭିଳାଷ ଗୁଡ଼ିକୁ ଯଥାର୍ଥ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଇ ବୁଝିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତେବେଯାଇ ହେବ, ତେବେଯାଇ ତଥାକଥିତ ବିଜ୍ଞାନକୁ ସବୁ ଜ୍ଞାନରେ ସହଯୋଗୀ କରି ପାଇବା ସମ୍ଭବ ହେବ ।

୭ । ୧୨ । ୭୮

ଆମ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଅସଲ ଦୁଃଖ ସମ୍ଭବତଃ ସେଇଠି । ଆମେ ପ୍ରଧାନତଃ ଯୁଗ ସହିତ ଆପଣାକୁ ମିଳାଇନେଇ ଆସିଛୁ । ପୂର୍ବୋଲ୍ଲେଖିତ ପ୍ରଫେସରଙ୍କ ଭାଷାରେ କହିଲେ, ଏହି ଚଳାଇ ନେବାକୁ ହିଁ ଆମେ 'ମହାମାନବୀୟ ନୀତିଧର୍ମ' ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଆସିଛୁ । ଅର୍ଥାତ୍, ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ସମ୍ଭାବନାଭିଳାଷୀ ତଥା ଶିକ୍ଷାଭିଳାଷୀ ମଣିଷଟିକୁ ଆମେ ବଡ଼ ଚତୁର ଅଥଚ ନିର୍ମମଭାବେ ମାରି ମାରି

ଆସିଛୁ । ତେଣୁ ଆମେ ଆଉ କୋଉ ମଣିଷର ସମ୍ଭାବନାଜନିତ ଗୌରବ ବିଷୟରେ ତାକୁ ଅବହିତ କରାଇ ପାରିଥାନ୍ତୁ ଏବଂ ତାକୁ ସେହି ଦିଗରେ ପ୍ରେରିତ କରାଇ ପାରିଥାନ୍ତୁ ! ଏହାର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଶିକ୍ଷାରେ କମିଟି ବଦଳିଛି, କମିଟିର ସୁପାରିଶ ବଦଳିଛି, ସରକାର ଘରେ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ବଦଳିଛନ୍ତି, ଶିକ୍ଷାଗଡ଼ିଣର ଗ୍ରୁଅଁଟା ବି ତୁହାକୁ ତୁହା ବଦଳିଛି; ଅଥଚ ଶିକ୍ଷାର ଅସଲ କାମ ହୁଏତ ଆରମ୍ଭ ହିଁ ହୋଇ-ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, ଯିଏ ଯେଉଁଠି ଶୋଇଥିଲା, ସିଏ ସେଇଠି ଶୋଇ ରହିଛି । ଆପଣାକୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାର ଯୁଗସହିତ ଚଲାଇ ନେବାର ଅସଦ୍‌ବୃତ୍ତି ଅବ-ଲମ୍ବନ କରି ସେ ଜୀବନଧର୍ମରୁ ବଣା ହୋଇ ରହିଛି । ଅନେକ ସମୟରେ ତଥାକଥିତ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଲାଭ କରିଥିବା ଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଭଣ୍ଡାରର କୋଳପ ଓ ତାଲାକୁ ଆପଣା ହାତରେ ରଖିଥିବା ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ସହିତ କଥା ହେଲାବେଳେ ମୋ'ର କେଜାଣି କାହିଁକି ସିଂଘାଣିନାକିଆ ପିଲାଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ । ବାହାରେ ଯେତେ ସୁଶୋଭନ ଦିଶୁଥିଲେ ବା ଯେତେ ସୁଶୋଭନ ହୋଇ କଥା କହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କର ନାକପୁଡ଼ାରେ କେତେ ସହଜରେ ପରିତୃପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବାର କେତେ ସିଂଘାଣି ଜମି ନରହିଛି । ବାହାରର ପବନ ଭିତରକୁ ଯିବାର ଜୁ' ନାହିଁ । ଖାଲି ନାକ ସଡ଼ ସଡ଼ କରିବା ହିଁ ସାର ହେଉଛି ।

୭ । ୧୨ । ୭୮

ସାର୍ କହିଲେ, "ଆମେ ସେଯୁଗର ମଣିଷ, ସେଯୁଗରେ ପାଠ ପଢ଼ାଉ-ଥିଲୁ, ସେଯୁଗକୁ ବୁଝି ପାରୁଥିଲୁ; ତେଣୁ ସେଯୁଗରେ ବାଟ ବତାଉଥିଲୁ ବା ବାଟର ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିଲୁ । ମାତ୍ର, ଏଯୁଗର ପିଲାଏ କ'ଣ ଖୋଜୁଛନ୍ତି, କ'ଣ ଭାବୁଛନ୍ତି, କାହା ପଛରେ ଧାଇଁବାକୁ ଲୋଡ଼ୁଛନ୍ତି, ଆମେ ସେସବୁ କେଉଁହେଲେ ବୁଝି ପାରୁନାହୁଁ । ସେଇଥିଲାଗି ଆମେ ଏ ପିଲାଙ୍କର କେଉଁହେଲେ କରି ପାରୁନାହୁଁ । ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ବହିପାଠ ପଢ଼ାଇ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ କରାଇ ଦେଉଛୁ ସିନା, ମାତ୍ର ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ପାରୁନୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରୁନାହୁଁ । ସାର୍ ଭାରି ସତକଥାଟାଏ କହିଲେ । ଛତିଶି ବର୍ଷ କାଳ ସେ ଶିକ୍ଷକ ରହିଛନ୍ତି, ଗୋଟାଏ ଶିକ୍ଷାଳୟକୁ ସେ ଛତିଶବର୍ଷ ହେଲା ଚଲାଇ ଆସିଛନ୍ତି, ପ୍ରାୟ ଏକହିକାର ପିଲାଙ୍କର ଦୁଃଖ ଓ ଅଭାବକୁ ବୁଝିବାଲାଗି ସେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ଆମବେଳେ ଯେମିତି ବୁଝୁଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ସେହିପରି ବୁଝୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମନ ଏହି ସମସ୍ତ କାଳ ମଧ୍ୟଦେଇ ମୂଳତଃ ଶିକ୍ଷକର ମନ ହୋଇ ରହିଆସିଛି । ଆପଣାର ଅଜ୍ଞତା ଓ ଅପାରଗତାକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିପାରିଲେ କୁଆଡ଼େ ବିଜ୍ଞତା ଓ

ପାରଗତାର ପ୍ରଥମ ଉଦୟ ହୁଏ । ଅଜ୍ଞତା ଓ ଅପାରଗତା ଗୁଡ଼ାକୁ ଲୁଚାଉଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ପ୍ଲେଟୋ doubly ignorant ବୋଲି କହିଚନ୍ତି । ଆମ ସାର୍ ସେହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ କଦାପି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବେନାହିଁ । ତାଙ୍କ ବୟସ ଥିବାବେଳେ ମଧ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ୟମାନେ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ବୁଝି ପାରୁନଥିଲେ, ସେ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ବେଶ୍ ବୁଝୁଥିଲେ, ଯୁବକମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସିବାର ଅଧିକାର ବେଶ୍ ଅର୍ଜନ କରି-ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ବୟସ ହେଲାଣି, ଜଣେ ଶିକ୍ଷକର ଆୟୁଷ ବାହାରେ ଥିବା ନାନାପ୍ରକାର ପାରିବେଶିକ ସ୍ରୋତ ଯୁବକମାନଙ୍କର ଜୀବନକୁ କେତେ ପ୍ରକାରେ ପକାଇଲାଣି ଓ ଉଠାଇଲାଣି । ସ୍କୁଲରେ ବସିଥିବା ଶିକ୍ଷକର ଆଉ କଳ ପାଉନାହିଁ । ତଥାପି, ସାର୍‌ଙ୍କର ମନ ବୁଢ଼ା ହୋଇନାହିଁ; ସେ ବଞ୍ଚିଚନ୍ତି, ସେ ସ୍ୱଧର୍ମରେ ରହିଚନ୍ତି, ସେ ଏଯୁଗକୁ ମଧ୍ୟ ଲୋଡୁଚନ୍ତି । ଏଯୁଗ ତାଙ୍କୁ ଲୋଡିଲାନାହିଁ ବୋଲି ଏକ ଅବଜ୍ଞା-ମୂଳ ବୈରାଗ୍ୟ ନେଇ ସେ ପଳାଇ ଯାଇନାହାନ୍ତି ।

୮ । ୧୨ । ୬୮

ସାର୍‌ଙ୍କୁ ମୁଁ ପଚାରିଲି, କହନ୍ତୁ ଆଜ୍ଞା, ଆପଣ କୌଣସି ପିଲାକୁ ଶିକ୍ଷକର ସ୍ନେହ ଓ ଯତ୍ନ ଦେଇଚନ୍ତି, କୌଣସି ପିଲାକୁ ଆପଣାର ପିଲାପରି ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଚନ୍ତି, ଅଥଚ ସେ ତଥାପି ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରିଚି, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣଙ୍କ କଥା ଶୁଣିନାହିଁ, ଆପଣଙ୍କ ବୋଲକୁ ହେଳିନାହିଁ । ଗତ ଛତିଶି ବର୍ଷର ଅଭିଜ୍ଞତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସନ୍ନ ଓ ସଜଳ ଆଖିରେ ସାର୍ କହିଲେ : ନା, ମୋ' ଜୀବନରେ ମୁଁ କେବେ-ହେଲେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ପିଲା ଦେଖିନାହିଁ । ଜଣେ ଫରାସୀ ଲେଖକଙ୍କର ବହିରେ ପଢ଼ିଥିଲି, ସଂସାର ଓ ଜୀବନର ଏହି ବଗିଚାରେ ଫୁଲ ଲାଗି ମାଳୀ ଅଛି, ଜଙ୍ଗଲର ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କ ଜୀବନକୁ ଫୁଟାଇବା ସକାଶେ ବି ମାଳୀ ଅଛି, ମାତ୍ର ମଣିଷ ଲାଗି ମାଳୀ ନାହିଁ । ଆମ ଏ ଯୁଗରେ ଏଇ ପିଲାଙ୍କ ଲାଗି ମାଳୀ ନାହାନ୍ତି । ଦେଶ କହିଲେ ଯଦି ପ୍ରଧାନତଃ ଦେଶର ମଣିଷଙ୍କୁ ହିଁ ବୁଝାଏ, ତେବେ ଏ ଦେଶଲାଗି ମାଳୀ ନାହାନ୍ତି । ତଥାପି ପଣ୍ଡିତମାନେ ପଇସା ନେଇ ଯୁବବିଶୃଙ୍ଖଳାର ଆଲୋଚନା କରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ଏକାଳର ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ ବୋଲି କହି ଅବଜ୍ଞା କରୁଚନ୍ତି । ଏଯୁଗର ଯୁବକକୁ ପୁରଠାରୁ ଯେ କେତେ କେତେ ଅବଜ୍ଞା ସହିବାକୁ ହେଉଚି, ସେକଥା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାର ହୃଦୟ ବା ବିବେକ କାହାରି ନାହିଁ । ଅନ୍ଧ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଦୁଃଶାସନର କି କଳ୍ପନା କରି ପାରିବ ? କିନ୍ତୁ ସାର୍ ଶିକ୍ଷକ, ସଂସାର ହାଉଆର ସବୁ ଅଶିକ୍ଷାଜନିତ ଷଡଯନ୍ତ୍ର ସତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କ ଭିତରର ଶିକ୍ଷକ ଏବେ ବି ବଞ୍ଚି ରହିଚି । ତେଣୁ ସେ ସତକଥା କହିପାରିଲେ ।

୯ । ୧୨ । ୭୮

ମୋ'ର ସୁଡଙ୍ଗରେ ଯିବା ଦରକାର ନାହିଁ, ଏହି ଜୀବନରେ ମୁଁ ଶୃଙ୍ଗ-ଦର୍ଶନର ଅଭିଲାଷ ନେଇ ବାହାରିଛି । ସେଦିନ ରାତିସାକର ସ୍ୱପ୍ନସ୍ମରଣୀରେ ମୁଁ ସତେଅବା କେବଳ ଗୋଟାଏ ସୁଡଙ୍ଗ ଭିତରେ ପଶି ଯାଇଥିବା ପରି ମନେହେଲା । ସକାଳୁ ଉଠି ଅନୁଭବ କଲି, ଯେପରି ମୁଁ ତଥାପି ଗୋଟାଏ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରେ ହିଁ ପଶିଛି । ସକାଳ-ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆଲୋକରେ କୋଉଠି କେତେ ଶୃଙ୍ଗ ପ୍ରସନ୍ନ ଓ ପ୍ରତିଭାତ ହୋଇସାରିବଣି ବୋଲି ବେଶ୍ ସୂଚନା ପାଉଛି, ତଥାପି ମୁଁ ନିଜେ ଆଖି ଟେକି ସେହି ଶୃଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକର ଦର୍ଶନ କରି ପାରୁନାହିଁ । ଇଏ ମୋ' ଜୀବନର ରୀତି ନୁହେଁ । ମୁଁ ତ ମୋ' ଜୀବନର ସବୁ ସୁଡଙ୍ଗକୁ ଶୃଙ୍ଗଦର୍ଶନର ଭୂମିରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଚାହେଁ, ସବୁ ସଂଶୟକୁ ବିଶ୍ୱାସରୂପୀ ପରିଚୟ ଦ୍ୱାରା ସାର୍ଥକ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ସୁଡଙ୍ଗ ଭିତରେ ପଶିଥିବା ବେଳେ ମନେହୁଏ, ବାଟ ନିଶ୍ଚୟ ଅଛି, ମାତ୍ର ମୁଁ ବାଟ ପାଉନାହିଁ । ଖାଲି ବାଇ ହୋଇ ସିଧାବଙ୍କାରେ ବୁଲିବା ହିଁ ସାର ହୁଏ, ତଥାପି ଆଲୋକର ଦର୍ଶନ ମିଳେନାହିଁ । ଭିତରେ କେଉଁ ପାପଟି କେତେ ଆଲୋକକୁ ଧରି ରଖିବାର ସମ୍ଭାବନାଟିକୁ ବହନ କରି ରହିଥାଏ ସିନା, ମାତ୍ର କୋଉଠିହେଲେ ଆଲୋକ ଧରାଇବା ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ । ମୁଁ ହଠାତ୍ ଏପରି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲି କାହିଁକି ? ଜୀବନଟା କେବଳ ରାତି ନୁହେଁ ଯେ ମୁଁ ରାତିଟାସାକ ଖାଲି ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରେ ପଶି ବାଇ ବୁଲୁଥିବି । ସ୍ୱପ୍ନର ଅର୍ଥ କରୁଥିବା ପଣ୍ଡିତମାନେ ମୋ'ର ଏହି ସ୍ୱପ୍ନରୁ ହୁଏତ କେତେଭଳି ପ୍ରତୀକାର୍ଥ ବାହାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ସେସବୁ ଜାଣି ଆପଣାକୁ ମଥା ଦେଇ ବୁଝିବାରେ ମୋ'ର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ଏ ଜୀବନରେ ସଂଶୟ ଅଛି, ହୁଏତ ସବୁଦିନେ ରହିଥିବ । ଏ ଜୀବନରେ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସୁଡଙ୍ଗକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ପଥରେ ହିଁ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହେଉଥିବି । ସଂଶୟକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ହିଁ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହେଉଥିବି । ମୁଁ existenceକୁ ନେଇ ଦର୍ଶନ ବାହାର କରିବିନାହିଁ, ମୁଁ ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବି ।

୧୦ । ୧୨ । ୭୮

ଅନ୍ୟର ଦୋଷକୁ ଗୁଣି ବାହାର କରିବାକୁ ମୋ'ର କାହିଁକି ଆଗ୍ରହ ହୁଏନାହିଁ । ଏହାକୁ ଏକ ଭଲ ଗୁଣ କି ଅବଗୁଣ ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି କହିବାକୁ ଯିବିନାହିଁ । ମୁଁ ଯାହା କରେ, ତାହାହିଁ ଯଦି ମୋ'ର ସ୍ୱଭାବ ହୁଏ, ତେବେ ଏହାକୁ ମୁଁ ମୋ' ଲାଗି ସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି କହିବି । ଅନ୍ୟର ଖୁଣକୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଯେତେ-ବେଳେ ଖୁବ୍ ସବାଗରେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସତେଅବା

ସେମାନଙ୍କୁ ଚହ୍ନି ନପାରିଲା ଭଳି ମନେହୁଏ । ସେମାନେ ବି ତ ମୋ'ରି ପରି ମଣିଷ ହୋଇଥିବେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଠିକ୍ ମୋ'ରି ପରି କେତେ କେତେ ଖୁଣ ଙ୍କି ରହିଥିବ । ସେଗୁଡ଼ାକୁ କ'ଣ ସେମାନେ ମୋଟେ ଅନୁଭବ କରନ୍ତିନାହିଁ ? ତେବେ ଅନ୍ୟର ଖୁଣ୍ କାଢିବାକୁ, ପୁଣି ତାକୁ ନେଇ ସର୍ବତ୍ରରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ସେମାନେ ଏପରି ଉତ୍ସାହ ପାଆନ୍ତି କେଉଁଠୁ ? ମୁଁ ଭାବେ, ସେମାନେ ହୁଏତ ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା କୌଣସି କଷ୍ଟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଡରୁଚନ୍ତି, ଯାହାକୁ କି ସେମାନେ ଭୟ କରୁଚନ୍ତି, ଘୃଣା କରୁଚନ୍ତି, ଯାହାକୁ ନେଇ ସେମାନେ ଲଜ୍ଜିତ ଅନୁଭବ କରୁଚନ୍ତି । ସେହି ଲଜ୍ଜାକୁ ଘୋଡାଇ ରଖିବା ସକାଶେ ସେମାନେ ସଂସାରରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ବସ୍ତ୍ରହରଣ କରି ବାହାରି ନାହାନ୍ତି ତ ? ସଂସାରର ଯାବତୀୟ ସର୍ବରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହିପରି ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦୁଃଖର କାରଣରୁ ସେମାନେ ଦୁଃଶାସନ ହେବାର ଖାରୁ ଅଭିଯାନରେ ବାହାରି ନାହାନ୍ତି ତ ? କିନ୍ତୁ ସେ ଯାହା ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ଏହାକୁ ହିଁ ସର୍ବର ମୂଳ ବେଉସା କରି ସେମାନେ ଜୀବନ-ବେଉସାକୁ କେଡ଼େ ବିପନ୍ନ କରି ରଖିନାହାନ୍ତି ।

୧୧ । ୧୬ । ୭୮

ମୋ'ଠାରେ ଦୋଷ ଅଛି; ତେଣୁ, ମୁଁ ଅନ୍ୟର ଦୋଷଗୁଡ଼ାକୁ ଖୁଣିବାକୁ ଯିବି କାହିଁକି, କେବଳ ଏଇଥିଲାଗି ଯଦି କେହି ଅନ୍ୟର ଦୋଷ ନଖୁଣିବାକୁ ଉଚିତ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ, ତେବେ ତାହା ଏକ negative ଜୀବନଦୃଷ୍ଟିର ପରିଚାୟକ ହୋଇପାରେ । ମୋ'ଭିତରେ ଖାଲି ଦୋଷ ନାହିଁ, ମୋ'ଭିତରେ ଗୁଣ ମଧ୍ୟ ରହିଚି । ଏକ ଅନନ୍ୟୋଭାବର ଯୁକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଦୋଷ ରହିଚି । ଅର୍ଥାତ୍, ଗୁଣ ସମ୍ଭାବନାର ପ୍ରକାଶ ଲାଗି ବାଟ ଫିଟି ପାରିନାହିଁ ବୋଲି ଦୋଷ ରହିଚି । ଗୃହର ଗବାକ୍ଷ ଫିଟିନାହିଁ ବୋଲି ଗୃହଭିତର ଅନ୍ଧାର ରହିଚି । ମୋ' ଜୀବନରେ ଯେମିତି, ମୋ'ର ସମଜାତ ସବୁ ମଣିଷର ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ସେମିତି । ଅର୍ଥାତ୍, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଗୁଣ ରହିଚି । ଭଲ ହେଉ କି ମନ୍ଦ ହେଉ, ସାହସ ହେଉ କି ଦୁଃସାହସ ହେଉ, ମୁଁ ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ଦୋଷଗୁଡ଼ିକ ଅପେକ୍ଷା ଗୁଣ କେତୋଟି ଉପରେ ହିଁ ଅଧିକତର ନିର୍ଭର କରିଆସିଚି । ଏହିପରି କରି ମୁଁ ବଡ଼ ଉପକୃତ ହୋଇଚି । ମୋ'ର ଆପଣା ଆଖିକୁ ବଦଳାଇ ଦେବାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ଅନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ଆଣି-ଦେବାରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ନିର୍ଭର କରିବା ମୋତେ ଅନେକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଚି । ଦୋଷ ହୁଏତ ଦଶଟା ଅଛି, ଗୁଣ ଗୋଟାଏ ଅଛି । ମାତ୍ର, ଦୋଷଗୁଡ଼ାକୁ ଆପଣାର ଆଖି-ଉପରେ ଉଗାରି ପକାଇ ଗୁଣଟାକୁ ଚହ୍ନିବାର ଯତ୍ନ ନକରିବାର ଦୁଷ୍ଟବୁଦ୍ଧି ମୋ'ର କେବେହେଲେ ହୋଇନାହିଁ । ଅନ୍ୟକୁ ଦେଖିଲାବେଳେ ବି ମୁଁ ଏହି ରୀତିରେ

ଆଚରଣ କରୁଚି । ଅନ୍ୟଭିତରେ ବି ଗୁଣ ରହିଚି, ଠିକ୍ ମୋ' ଭିତରେ ଯେପରି ରହିଚି । ତାହାର ଆବିଷ୍କାର କରିବାର ଲୋଭରେ ମୁଁ ସଂସାରରେ ବାହାରିଚି । ତେଣୁ ସଂସାରରେ ମୋତେ କମ୍ ଡ଼ର ମାଡ଼ିଚି । ମଣିଷପାଖକୁ ଯିବାଲାଗି କମ୍ ସଙ୍କୋଚ ଲାଗିଚି । ଅନ୍ୟ ସବୁରିପ୍ରତି ଆଦର ରଖି ଆପଣାପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଆଦର ବଢ଼ିଚି । ସଂସାରକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ଆପଣାର କୌଣସି absoluteକୁ ନେଇ ବସିବାର ପ୍ରମାଦରୁ ରକ୍ଷା ମିଳିଚି ।

୧୨ । ୧୨ । ୭୮

ମଣିଷ ମଣିଷକୁ ଏପରି ଠେଲି ଦେଇଯାଏ କାହିଁକି ? ମଣିଷକୁ ସାଥୀ ଓ ବନ୍ଧୁ ହିସାବରେ ନଦେଖି ଯେତେବେଳେ possess କରି ରଖିବାର ଗୋଟାଏ thing ହିସାବରେ ଦେଖାଯାଏ, ସେତିକିବେଳେ ମଣିଷକୁ ଦୂରକୁ ଠେଲିଦେଇ ପାରିବାର ନିଷ୍ଠୁରତା ଲାଗି ଯୋଗ୍ୟ ବାତାବରଣ ତିଆରି ହୁଏ । ପୂର୍ବକାଳରେ ଯେଉଁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ପୃଥିବୀକୁ ହିଁ ବିଶ୍ୱ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର କେନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ବୃତ୍ତି ଯେତେ ନଥିଲା, ଆପଣାକୁ ହିଁ କେନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ କରି ଦେଖାଇବାର ଉତ୍ତେଜନାଟା ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଥିଲା । ହୁଏତ ଠିକ୍ ସେହିପରି କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାକୁ ହିଁ ଏହି ଆତଯାତ ବିଶ୍ୱ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର କେନ୍ଦ୍ରରୂପେ ଦେଖିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି,—ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ନିଜ ପରିଧି ଭିତରେ ବୁଲାଇବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ଏବଂ, ଏହାକୁ ହିଁ ସେମାନେ ଜୀବନ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ଏହି ମୂଳ premiseଟି ଉପରେ ସେମାନେ ସୁଖ, ଶାନ୍ତି, ଓ ହାନିଲାଭର ବିଚାର କରନ୍ତି । ଅହଂକୁ ବିଶ୍ୱ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର କେନ୍ଦ୍ରରୂପେ ମାନୁଥିବା ଏହି ବୃତ୍ତିଟି ପଛରେ ଯଥାର୍ଥ ଜୀବନବୃତ୍ତି ହୁଏତ ଉତ୍ପ୍ରେରକ ରୂପେ ଆଦୌ କାର୍ଯ୍ୟ କରେନାହିଁ । ଜୀବନବୃତ୍ତି ଠାରୁ ଖିଅ ଛୁଟିଗଲେ ମଣିଷ ବଣା ହୋଇ ହୁଏତ ଅହଂବୃତ୍ତିକୁ ହିଁ ଜୀବନବୃତ୍ତି ବୋଲି କହେ ଓ ତା'ପରେ ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ବିସ୍ତାର କରି ବାହାରେ । ଏହି ମଣିଷ ସଂସାରଟାକୁ ପଘାରେ ବାନ୍ଧିକରି ରଖିବାକୁ ଚାହେ । ଆପେ ଯେ ବଡ଼ ନିର୍ମମ ଭାବରେ ପଘାରେ ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଚି, ସେକଥା ହୁଏତ ଭୁଲିକରି ରହିବାକୁ ସେ ଏହିପରି ଏକ କୌଶଳ ଅବଲମ୍ବନ କରେ । ତା'ର ଧନ୍ଦାରେ ଅବିଚଳ ରହିଥାଏ ।

୧୩ । ୧୨ । ୭୮

ଏକୁଟିଆ ଲାଗିଲେ ଆଗ ଭଗବାନଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମେଳରେ ରହିଥିଲା ବେଳେ ଭଗବାନଙ୍କ କଥା ଖାସ୍ କରି ସେତେ ମନେ ପଡ଼େନାହିଁ, କାରଣ ସମସ୍ତଙ୍କ ମେଳ ଭିତରେ ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ

ରହିଥିବା ପରି ଲାଗେ । ତେଣୁ, ସଂସାରରେ ଭୁଲି ଯେଉଁମାନେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭୁଲିଗଲେ ବୋଲି ପରସ୍ପରକୁ ଧିକ୍କାର କରନ୍ତି ବା ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ଆତ୍ମନିନ୍ଦା କରି କହନ୍ତି, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର moodଟିକୁ ସହଜରେ ବୁଝି ପାରେନାହିଁ । ଏଠି ସୁଖରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭୁଲି ପୁଣି ଦୁଃଖବେଳେ ତାଙ୍କରି ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ିବାର ପ୍ରସଙ୍ଗ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । କାରଣ, ସୁଖବେଳେ ମଧ୍ୟ ମଣିଷକୁ ଏକୁଟିଆ ଲାଗିପାରେ, ସମସ୍ତଙ୍କ ମେଳରେ ରହି ତଥାପି ମଣିଷ ବଡ଼ ଦୁଃଖରେ କାଳ କଟାଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ଦୁଃଖବେଳେ କେବଳ ନିଜର ଦୁଃଖରେ ଆତୁର ହୋଇ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଡାକିବା, ତା' ଭିତରେ ଭଗବାନଙ୍କର ସଖ୍ୟକାମନା ଅପେକ୍ଷା ହୁଏତ ବିହ୍ୱଳତା ହିଁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ରହିଥାଏ । ତେଣୁ ସେହି ଡାକିବାକୁ ମୁଁ ଅସଲ ଡାକିବା ବୋଲି କହିପାରେ ନାହିଁ । ଭୟାଳୁ ମଣିଷ ଭଗବାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଟେକି ଚାହିଁ ପାରିବ ବା କିପରି ? ଭୟ ଛାଡ଼ିଲେ ଯାଇ ଡାକିବାକୁ ମନ ହୁଏ, ଆପଣା ଆଶଙ୍କାର ଗର୍ତ୍ତ ଭିତରୁ ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରିବାକୁ ମନ ହୁଏ । ଆପଣା ଅହଂକାରତରତାର ବୁଢ଼ିଆଣୀଜାଲ କାଟି ଖରା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁବାକୁ ମନ ହୁଏ । ତେଣୁ, ଅସଲ ଖୁସୀ ଅନୁଭବ କଲାବେଳେ ହିଁ ଭଗବାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ମନ ସବୁଠୁଁ ଅତି ସହଜରେ ମୁହାଁଇ ହୋଇଯାଏ । ଏଠି ମନ କହିଲେ ହୃଦୟକୁ ବାଦ୍ ଦେବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ଆପଣାକୁ ଗୋଟିଏ ଗୁଆ ପରି କେଉଁ ଆପଣାଲୋକର ହାତରେ ସମର୍ପି ଦେବାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନନ୍ଦ ଯିଏ ଅନୁଭବ କରିଥିବ, ଏକଥା ସେଇ ଜାଣିଥିବ । ସେଇ ଏଥିରେ ମଜ୍ଜି ପାରିବ ।

୨୪ । ୧୨ । ୭୮

ଆମ ସମାଜରେ ଆଇନ ଆବଶ୍ୟକ, କିନ୍ତୁ ଆଇନ୍‌କୁ ହିଁ ମଣିଷକୁ ଭଲ ଆଡ଼େ ବଦଳାଇବାର ମାଧ୍ୟମରୂପେ କଦାପି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଆଇନ୍ କରି ମଣିଷ ବଦଳାଇବା ସମ୍ଭବ ହେଉଥିଲେ ଆମର ଏହି ପୃଥିବୀ କୋଉଦିନୁଁ କ'ଣ ପାଲଟି ସାରନ୍ତାଣି । ଏଠି ଆମର ମନୁଷ୍ୟଦୈତ୍ୟମାନେ ହିଁ ହୁଏତ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦକ୍ଷ ଭାବରେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆଇନ୍‌ମାନ ତିଆରି କରିଚନ୍ତି । ହୁଏତ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଅମଣିଷମାନେ କ୍ଷମତାକୁ ଆସି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଉତ୍ସାହରେ ଆଇନ୍ ତିଆରି କରିଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଆମ ସମାଜ ବଦଳିଲା କୋଉଠି, ଦୁଷ୍ଟ ମଣିଷର ପ୍ରମାଦରୁ ଆମେସବୁ କୋଉଠି ରକ୍ଷା ପାଇଲୁ ? ଆମ ପୃଥିବୀ ଯେତିକି ପୁରୁଣା ହେଉଚି, ଏକ ସମୂହ ହିସାବରେ ଆମର ଦୁର୍ଗତିଗୁଡ଼ାକ ହୁଏତ ସେତିକି ଜଟିଳ ଓ ଗଣ୍ଠିଳା ହେବାରେ ଲାଗିଚି । ହୁଏତ ସେଇଥିଲାଗି ଆମର ଆଇନଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବପୁ ଓ ଲୋମ ବଢ଼ାଇ ଚାଲିଚନ୍ତି । ନୂଆ ନୂଆ

ଯୁଗକୁ ନୂଆ ନୂଆ ଆଇନ୍ ତିଆରି ହେଉଛି । ତେବେ ଆଇନ୍‌ଦ୍ୱାରା ଆମର ଅଭିଳଷିତ ଫଳମାନ ଫଳୁଛି ବୋଲି ଆମେ ଆଉ କିପରି କହିପାରିବା ? ଏହି ଆଇନ୍ କେଉଁମାନେ ତିଆରି କରନ୍ତି ? ଯେଉଁମାନେ ସ୍ୱୀକାର, ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ କ୍ଷମତା ପାଇ ସାରିଥାନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁମାନେ ନିଜକୁ ବଦଳାଇବାର ଆବଶ୍ୟକତା ହିଁ ଅନୁଭବ କରି ପାରିନ୍ତିନାହିଁ, ସେହିମାନେ ସାଧାରଣତଃ ସବୁଠାରେ ଆଇନ୍ ତିଆରି କରିବାର mandate ପାଆନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍, ସେମାନେ ଅନ୍ୟକୁ ବଦଳାଇବାକୁ ଆଇନ୍ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ କହିଲେ, ସେମାନେ ଅନ୍ୟକୁ ଯେପରି ହେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ସେହି ଅନୁସାରେ କାମ ଦେଲାଭଳି ଆଇନ୍ ତିଆରି କରନ୍ତି ।

୧୫ । ୧୬ । ୭୮

ଆଇନ୍‌ଦ୍ୱାରା ମଣିଷ ବଦଳେନାହିଁ, ମଣିଷ ବୋଲକରା ହୋଇ ରହିବାକୁ ଶିଖେ । ଆଇନ୍‌ଦ୍ୱାରା ସମାଜ ମଧ୍ୟ ବଦଳେନାହିଁ । ସମାଜ କେବଳ ନିରାପଦ ହୋଇ ରହେ; ଅର୍ଥାତ୍, ଯେମିତି ଅଛି, ସେମିତି ରହିବାକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଏ । ମଣିଷର ବିକାଶ ବା ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଗି ସମାଜ ନିରାପଦ ରହେନାହିଁ, ସମାଜକୁ ଶାସନ କରୁଥିବା ଓ ସମାଜଟାକୁ ଆପଣାର ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ମନେ କରୁଥିବା ବର୍ଗର ବଡ଼ତି ଲାଗି ନିରାପଦ ହୋଇ ରହେ । ମଣିଷ ହିଁ ଆପଣାକୁ ବଦଳାଇ ପାରେ, ଅନ୍ୟ ମଣିଷଙ୍କୁ ବଦଳାଇ ପାରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ସମାଜକୁ ମଧ୍ୟ ବଦଳାଇ ପାରେ । ଅନେକ ସମୟରେ, ମୁଁ ତ ସଚରାଚର ବୋଲି କହିବାକୁ ବି ରାଜି ଅଛି, ଆଇନ ଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗି କରି ହିଁ ମଣିଷ ଆପଣାକୁ ଓ ସମାଜକୁ ବଦଳାଏ । ପୁରାତନ ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ାକୁ ଧରି ମେଶିନ୍ ପରି ପଡ଼ି ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣା ଭିତରେ ହୁଏତ କିଛି ବଦଳେ ନାହିଁ । ଆପଣାର କାନ୍ଥରେ କୌଣସି ଗବାକ୍ଷ ଆଉ ଖୋଲି ପାରେନାହିଁ । ତେଣୁ, ଆପଣାର ମେଶିନ୍ ହେବାର ଆଇନ୍‌କୁ ଆଗ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ହିଁ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ଆପଣା ଭିତରୁ ଆପଣା ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ସୂଚନାଟି ପାଇବା ମାତ୍ରକେ ବାହାରୁ ଆପଣାକୁ ବାନ୍ଧିକରି ରଖିଥିବା ଅନେକ ସୂତ୍ରକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ତେବେଯାଇ ହୁଏ, ତେବେଯାଇ ଆପଣାର ଭିତରର ଭାଷାକୁ ବୁଝିହୁଏ ଏବଂ ତାହାର ଅନୁସାରେ ନୂଆ ଆଖିରେ ସଂସାରକୁ ଦେଖିହୁଏ । ବାହାରର ଆଇନ୍ ଏସବୁ କରିପାରେ ନାହିଁ; ଏସବୁକୁ ବୁଝି ମଧ୍ୟ ପାରେନାହିଁ । ବାହାରର ଆଇନ୍ ମଣିଷକୁ ମୂଳତଃ ମେଶିନ୍ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ, ସାଧ ଓ ବାଧ ଗୋଟାଏ ଜୀବନଯନ୍ତ୍ର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ଏହି ଯନ୍ତ୍ରର ଯାହାସବୁ ଆପଣାଛାଏଁ ମଣ ହୋଇ ନପାରେ, ସେଗୁଡ଼ାକୁ ସେ ବାଧ ଓ ସାଧ କରିବାକୁ ଆସେ, ଅର୍ଥାତ୍ ବାହାରୁ ଦଉଡ଼ି ପକାଇ ମଣିଷଟିକୁ ଧରିବାକୁ ଆସେ, ମଣିଷଟିକୁ ମାରିବାକୁ ଆସେ ।

୧୭ । ୧୨ । ୭୮

ଗୋଟାଏ ଆଇନ୍ ଅଛି, ଯାହା ବାହାରୁ ଆସି ମଣିଷ ଉପରେ ଲଦା ହୁଏ ଓ ତାହାଦ୍ୱାରା ମଣିଷକୁ ସୁଶାନ୍ତ କରି ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ । ଆଉଗୋଟାଏ ଆଇନ୍ ଅଛି, ଯାହା ଭିତରୁ ବିକଶିତ ହୁଏ, ଏକ ଜୀବନଧର୍ମୀ ଓ ସମ୍ଭାବନାବିଶ୍ୱାସୀ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦ୍ୱାରା ସିଏ ଆପେଆପେ କୁସୁମିତ ହୋଇଉଠେ । ସେହି ଆଇନ୍‌କୁ ମୁଁ ଆତ୍ମସଂଯମ ବା ଆତ୍ମଶୃଙ୍ଖଳା ବୋଲି କହିବାକୁ ବି ରାଜି ନୁହେଁ । ଆମର ସଂସ୍କାରପରମ୍ପରାରେ ଏସବୁ ଶବ୍ଦରେ ଏତେବେଶୀ negative ଦୋଷ ପଶି ଯାଉଚି ଯେ, ଫୁଲ ଫୁଟିବାର ପଦ୍ଧତି ବା ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ବୁଝାଇବାର ପରିଭାଷାରେ ସେହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ ହୁଏତ ବିଭ୍ରାଟ ଉପୁଜିବ, ଏହି ଆଇନ୍ ବିଷୟରେ ଅନ୍ୟଜଣକୁ ବେଶି କିଛି ବୁଝାଇ ହେବନାହିଁ । ଏହାର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବିଷୟରେ କାହା ଆଗରେ ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଖାଇଦେଇ ହେବନାହିଁ । ଅନ୍ତତ ମୋ' ଜୀବନରେ ମୁଁ ସେକଥା କରି ପାରିନାହିଁ । ସେକଥା କରିବାଲାଗି ଭିତରୁ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ଆଗ୍ରହ ବି ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ, ଏପରି ଗୋଟିଏ ଆଇନ୍ ଯେ ସକଳବିଧ ସବୁ ଦୁର୍ଯୋଗ ସତ୍ତ୍ୱେ ମୋତେ ଆପଣା ସହିତ, ସଂସାର ସହିତ ଓ ଜୀବନ ସହିତ ଯୁକ୍ତ କରି ରଖିଚି, ଆପଣା ସାଥୀରେ ବାଟ ଚାଲିଲାବେଳେ ଓ ଆପଣା ପାର୍ଥନା ଗାଇଲାବେଳେ ମୁଁ ତାହାକୁ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ଅନୁଭବ କରିଚି । ତେଣୁ ମୁଁ ଏହାକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନୁଚି । ସଂସାରର ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଲୋକେ ଏହି ଆଇନ୍‌କୁ ଅନୁଭବ ନକରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଓ ସେଥିଲାଗି ପ୍ରମାଣ ନପାଇବା ଯାଏ ତାହାର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତଥାପି ତାହାକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥିବି । କାରଣ, ମୁଁ ଆପଣାର ଧର୍ମ ଛାଡ଼ିବିନାହିଁ ।

୧୭ । ୧୨ । ୭୮

Porphet ମାନେ ଦେଖିପାରନ୍ତି, ମାତ୍ର ଅନେକ ସମୟରେ ଦେଖାଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ସେମାନେ ଆପଣାର ମାର୍ଗ ହୁଏତ ପାଆନ୍ତି, ନାନ୍ୟପନ୍ଥାଃ ବିଦ୍ୟତେଽ-ୟନାୟ ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି, ମାତ୍ର ଅନ୍ୟକୁ ତା'ର ମାର୍ଗଟି ବତାଇଦେଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, ଅନ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଯେ ଆପେ ଦେଖି ପାରିବାକୁ ହେବ, ଆପଣାର ମାର୍ଗଟିକୁ ଖୋଜି ବାହାର କରିବାକୁ ହେବ, ସେମାନେ ଏହିଦିଗରେ ତାକୁ ଖୁବ୍-ବେଶୀ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ମାର୍ଗ ପାଇଯିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ମାର୍ଗ ପାଇଗଲେ ବୋଲି ବିଚାର କରନ୍ତି । ତେଣୁ ଜଣେ prophetକୁ ନେଇ ହଜାରଜଣ ଜୟଜୟକାର କରିବାକୁ ଆସନ୍ତି । ମାର୍ଗ ଜିଜ୍ଞାସାର ଜୟଜୟକାର ନୁହେଁ ଆତ୍ମଅନୁସନ୍ଧାନର ବି ଜୟଜୟକାର ନୁହେଁ ମାତ୍ର କେବଳ

prophetକୁ ମିଳିଥିବା ମାର୍ଗର ଜୟଜୟକାର ହୁଏ । ଅର୍ଥାତ୍, ଅଖୋଦିତ ଓ ଅନାବିଷ୍କୃତ ଅନେକ ଭୂମି ଉପରେ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଲାଳସାର ଘାସ ମାଡ଼ିଯାଏ, ସାଧନାରେ ଆଳସ୍ୟ ଆସେ, ଆଳସ୍ୟର ଅଚଳ ପ୍ରେରଣାଟି ବଦଳାରେ ଉତ୍ତେଜନାର ହିଁ ଅଧିକ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଜଣେ ଜଣେ prophetଙ୍କ ନାଆଁରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଯୁଗ ନାମିତ ହୋଇଯାଏ ଓ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ଅନେକେ prophetଙ୍କ ସହିତ ଆପେ ମଧ୍ୟ ସହଜରେ ତରିଗଲା ପରି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଏକଥା କେବଳ ଧର୍ମରେ ହୁଏ-ନାହିଁ, ରାଜନୀତିରେ ମଧ୍ୟ ହୁଏ, ସମଗ୍ରତଃ ସାଧାରଣ ଜୀବନନୀତିରେ ମଧ୍ୟ ହୁଏ । ଶିକ୍ଷାଳୟରେ ହୁଏ, ପରିବାରରେ ମଧ୍ୟ ହୁଏ । ଜଣେ ଆଖି ପାଏ, ବା ଜଣକର ଆଖି ଅଛି ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରି ନଆଯାଏ; ତଦ୍ୱାରା ଅନେକ ଅନ୍ଧ ସହଜରେ ଆଖି ପାଇଗଲେ ବୋଲି ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଏ । ଏଥିରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ସମସ୍ତେ ପ୍ରତାରିତ ହୁଅନ୍ତି । ଯୁଗ ପ୍ରତାରିତ ହୁଏ, ଖୋଦ୍ prophet ମଧ୍ୟ ପ୍ରତାରିତ ହୁଅନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ ଆମ୍ ସାମାଜିକ ଇତିହାସରେ ଧର୍ମ, ଶିକ୍ଷା ଓ ଦୀକ୍ଷା ବାରବାର ନାନା ଛଳରେ ପ୍ରତାରିତ ହୋଇ ଆସିଛି । ଦେଖିବାର ମାର୍ଗ, ଗଢ଼ିବାର ବାସନା ପ୍ରତାରିତ ହୋଇଛି । ମାଜ ନବାର ମଣିଷ ଭିତରେ ଚପି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଖୋଜିବା ମଣିଷ ପ୍ରତାରିତ ହୋଇଛି ।

୧୮ । ୧୨ । ୬୮

ମୁଁ ଏହି ଧରାକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମଣିବ ନାହିଁ । ଏହାକୁ ମୁଁ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଏକ କୁଣ୍ଡ ବୋଲି ବି ମଣିବନାହିଁ । ମୁଁ ଏହାକୁ ଧରା ବୋଲି ମଣିବି । ଅର୍ଥାତ୍, ମୋତେ ଏଠି ଯେତେଯାହା ଧାରଣ କରି ରଖିଛି, ସିଏ ହେଉଛି ମୋ'ର ଧରା । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ମୋ'ର ଧରାକୁ ଧାରଣ କରି ରହିଛି । ଏହି ପାରସ୍ପରିକ ଖିଅଗୁଡ଼ାକ ହେଉଛି ଜୀବନ; ଅର୍ଥାତ୍, ମୋ'ର ଅନୁଭୂତ ଜୀବନ, ମୋ'ର ଆଖି, କାନ ଓ ହୃଦୟ ଉପରେ ଉକୁଟି ଉଠୁଥିବା ଜୀବନ । ତେଣୁ, ଗୋଟାଏ ପକ୍ଷ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷକୁ ଖାଲି ଦୋଷ ଦେଇଦେଲେ କାମ ଚୁଳିବ ନାହିଁ । ଏହି ଧରା ମୋ'ର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିଲାନାହିଁ ବୋଲି କହି ପଳାଇ ଯିବାର ବି ଜୁ' ନାହିଁ । ମୁଁ ଏଠି ଧରାଠାରୁ ଯାହାସବୁ ପାଇବି ବୋଲି ଆଶା କରିଥିଲି, ସେଗୁଡ଼ାକ ପାଇଲି ନାହିଁ ବୋଲି ରୁଷି ବସିବାର ବଣିଜ ଏଠି ଆଦୌ ଚଳିପାରିବ ନାହିଁ । ଯୋଉଟା ମୋ' ମନକୁ ନଆସିଲା, ମୋତେ ତାକୁ ବଦଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ହଁ, ଏଥିଲାଗି ଆପଣାକୁ ବଦଳାଇବା ମଧ୍ୟ ଦରକାର ପଡ଼ିବ । ମୁଁ ଯାହା ଥିବି ତାହାହିଁ ରହିଥିବି, ଅଥଚ ମୋ' ଉପଭୋଗର ରୁଚିବା ଅନୁସାରେ ଏ ଧରା ବଦଳି ଯାଉଥିବ ସେକଥା ଚଳିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ, ଧରା ଯଦି ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଏକ କୁଣ୍ଡ ହୋଇଥାଏ, ବା ମୁଁ ଯଦି ଏପରି ଏକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ସାରିଥାଏ, ତେବେ ଏହି କୁଣ୍ଡକୁ ମଧ୍ୟ

ହଜମ କରିବାକୁ ହେବ, କେବଳ ନିନ୍ଦା କଲେ ଚଳିବନାହିଁ । ଅଭିଶାପ ଦେଲେ ତାହା କେବଳ ଆପଣାକୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲାପରି ହେବ । ଏବଂ, ଆପଣାକୁ ଅଭିଶାପ ଦେବାଠାରୁ ଅଧିକ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ବ୍ୟାପାର ଏ ଜୀବନରେ ଆଉ କୋଉଠି କ'ଣ ଅଛି ? ଆପଣାର ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ନିଜେ ହଜମ କରିବାକୁ ଯାଇ କୌଣସି କୋଳାହଳ କଲେ ବି ଚଳିବନାହିଁ । କୋଳାହଳର ଯାବତୀୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ କେବଳ ମୋ'ର ଏହି ଧରିତ୍ରୀକୁ ଓ ଏହି ଜୀବନକୁ ସ୍ୱୀକାର ନକରୁଥିବାର ହିଁ ସୂଚନା ଦେବ,– ଏହା ମୋତେ ବିଲକୁଲ ପଦାରେ ପକାଇଦେବ ।

୧୯ । ୧୨ । ୭୮

ଏ ବର୍ଷ ଆସି ଶେଷ ହେବାକୁ ବସିଲା, ତଥାପି ଏ ରାତ୍ରି ପାହିଲା ପରି ମନେ ହେଉନାହିଁ । କେଉଁ ପ୍ରିୟତମର ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ବଧୂର ହୃଦୟ ପରି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ଭିତରେ ଦୀପଟିଏ ଜାଳି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ବାହାରେ ଏ ସକଳ ଅନ୍ଧକାର ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ସେହି ଦୀପଟି ଉପରେ ହିଁ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଛି । ଏ ଅନ୍ଧାରର ଦିନ ସରିବ, ସେହି ଦୀପଟିର ଦିନ ଆସିବ, ଏହାକୁ ହିଁ ମୋ'ର ପରମ ବିଶ୍ୱାସ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ମୁଁ ବଞ୍ଚି ରହିଛି । ସେହି ଦୀପଟିର ଦିନ ଆସିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ଆପଣା ଭିତରୁ ଆପଣାର ସ୍ୱାଭାବିକ ଖୁସିରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବ । ମୋ'ର ବଞ୍ଚିବାଟା ବାହାର ସଂସାରର ସହସ୍ର ଗୁପ ଆଗରେ ମୂଳତଃ ଏକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ନହୋଇ ଆପଣା ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପ୍ରେରିତ ଆତ୍ମସନ୍ଧାନର ଏକ କ୍ରିୟାରେ ପରିଣତ ହୋଇପାରିବ । ଆତ୍ମରକ୍ଷା ସେତେବେଳେ ଜୀବନର ଧର୍ମ ହେବନାହିଁ, ଆତ୍ମପରିଚୟ ଓ ଆତ୍ମଉଦ୍‌ଘାଟନ ମୋ'ର ମୂଳ ବାସନା ହୋଇ ରହିବ । ବରଷଟା ଆସି ସରିବାକୁ ବସିଲା, ମାତ୍ର ସେଦିନ ଆଉ କେବେ ଆସିବ ?—ଦୁଃଖୀ ମନ ଆପଣାର ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ କେବଳ ଏତିକି ପଚାରୁଛି ଓ ତଥାପି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହୁଛି । ସଂସାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିବା ଯେପରି ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଧର୍ମ ନୁହେଁ,—ସଂସାର ଲାଗି ଆପଣାକୁ ନିର୍ମଳ ଓ ନିଃସଙ୍କୋଚ ରୂପେ ଦେଇ ପାରିବାଲାଗି ହୃଦୟଟା ଯେପରି ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଉଠିଲାଣି । ମୋତେ ଗୁରିପାଖରୁ ବାନ୍ଧିକରି ରଖିଥିବା ଏହି ଅର୍ଥହୀନ ରଜ୍ଜୁଗୁଡ଼ାକ କେବେ ଛିଣ୍ଡି ପାରିବ ? ମୁଁ ପୁଣି ମୁକ୍ତ ହୋଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ମୋ'ର ଆପଣା ବାଟରେ ବାହାରିଯାଇ ପାରିବ ? ଅନ୍ତର୍ଗତ ଦୁଃଖକୁ ବୁଝୁଥିବା ଅନ୍ତରର ଭଗବାନ ହିଁ ସେକଥା ଜାଣିଥିବ । ସେଇ ମୋତେ ଚଳାଇ ନେଉ, ମୋତେ ନେଇ ସେଇ ଖେଳ ଖେଳୁଥାଉ । ମାତ୍ର, ଯେତେବେଳେ ତାହାର ହାତରେ ମୋ'ର କବାଟ ଫିଟିଯିବ, ମୋ'ର ନୂଆବର୍ଷ ସେତିକବେଳେ ଆସିବ, ମୋ'ର ରାତ୍ରି ସେତିକବେଳେ ପାହିବ, ଏହି ଅନ୍ଧାର ସେତିକବେଳେ ଦୂର ହେବ ।

—※—